

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL

V. évfolyam 1. szám

2006. március

FELDERÍTŐ
SZEMLE

BUDAPEST

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal kiadványa

Felelős kiadó

Morber Ferenc főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Tóth András mk. ezredes

Tagok: Gulyás József mk. ezredes

Marton Csaba mk. ezredes

Sztyéhlik László mk. ezredes

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok

Vass Jenő nyá. ezredes

Lektorálták: Gulyás József mk. ezredes

Király Elemér mk. ezredes

Lakatos Zsolt alezredes

Marton Csaba mk. ezredes

Dr. Pados Ferenc ezredes

Dr. Sallai Imre nyá. ezredes

Simon Péter hadnagy

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok

A kötetet összeállította: Tóth András mk. ezredes

Olvasószerkesztő: Vass Jenő nyá. ezredes

Tördelőszerkesztő: Gerencsérné Tóth Krisztina főtörzsőrmester

Fotó: Székely Klára mk. őrnagy

Készült 200 példányban, az MK KFH nyomdájában

Felelős vezető: Juhász József mk. őrnagy

ISSN 1588-242X

Felelős szerkesztő: Vass Jenő nyá. ezredes

TARTALOM

MADARÁSZ KÁROLY MK. VEZÉRŐRNAGY A FEJLŐDÉS EGYIK ZÁLOGA A TUDOMÁNYOS IGÉNYESSÉGGEL VÉGZETT SZAKMAI MUNKA.....	5
---	---

BIZTONSÁGPOLITIKA

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF NYÁ. EZREDES A HAMASZ A PALESZTIN VÁLASZTÁSOK UTÁN	8
--	---

TÓTH ISTVÁN MK. EZREDES OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKAI KONCEPCIÓJÁNAK VÁLTOZÁSAI 1992-TŐL NAPJAINKIG	17
--	----

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

PROF. DR. KŐSZEGVÁRI TIBOR NYÁ. VEZÉRŐRNAGY A KÜLÖNLEGES KATONAI MŰVELETEK ELVEI ÉS ERŐI.....	27
--	----

GRÓF BÉLA MK. ALEZREDES TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORT (PRT) FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁSA	40
--	----

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES INTERNETES WEBOLDALAK ELEMZÉSE.....	57
--	----

NAGY ISTVÁN MK. SZÁZADOS	
A SZÁMÍTÓGÉPES TERRORIZMUS.....	75

KUTATÁS – FEJLESZTÉS

BALOGH PÉTER MK. ALEZREDES	
A HARCTÉRI AZONOSÍTÓ RENDSZEREKRŐL.....	88

FÓRUM

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES	
A SZAKIRODALOM MŰVELÉSÉNEK FONTOSSÁGA	
A HÍRSZERZÉSBEN NAPJAINKBAN IS AKTUÁLIS.....	109

HEKLI LÁSZLÓ NYÁ. ALEZREDES	
A MAGYAR HONVÉDSÉG HADMŰVELETI-	
HARCÁSZATI SZINTŰ FELDERÍTŐ-SZAKANYAG	
JAVÍTÁS ÉS ELLÁTÁS TÖRTÉNETE	118

TORMA BÉLA NYÁ. EZREDES	
A 907. ÉVI POZSONYI CSATA – A MAGYARSÁG ELSŐ	
ISMERT HONVÉDŐ HÁBORÚJÁNAK DÖNTŐ ÜTKÖZETE	128

TUDOMÁNYOS MUNKA

VASS JENŐ NYÁ. EZREDES	
SZEMLETÜKÖR–2005	145

VASS JENŐ NYÁ. EZREDES – SZABÓ MIHÁLY NYÁ. EZREDES	
E SZÁMUNK TARTALMA	154

MADARÁSZ KÁROLY MK. VEZÉRŐRNAGY

**A FEJLŐDÉS EGYIK ZÁLOGA
A TUDOMÁNYOS IGÉNYESSÉGGEL
VÉGZETT SZAKMAI MUNKA**

Kedves Olvasók!

Tisztelt Szerzők és Kollégák!

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa nevében tisztelettel köszöntöm Önöket szakfolyóiratunk V. évfolyama 1. számának megjelenése alkalmából. Mindenekelőtt köszönetet mondok nagyszerű szerzőinknek – „külsősöknek” és „belsősöknek” egyaránt –, akik magas színvonalú szakmai felkészültségükkel, elkötelezettségükkel, tudományos igényességgel kidolgozott munkáikkal járultak hozzá a Felderítő Szemle szakmai körökből visszaigazolt sikeréhez, a tudományos körökben is megnyilvánuló elismertségéhez.

Külön is köszönteni kívánom Olvasóink egyre növekvő taborát, akik – örömről örömről –, valóságos érdeklődést tanúsítva gyakran fogalmazzák meg munkánkat elismerő véleményeiket, vagy éppen jobbító szándékú kritikai észrevételeiket. Nem kis mértékben Önöknek is köszönhető, hogy elérkezve a negyedévente megjelenő periodikánk jelenlegi számához – ami a különkiadásokkal együtt eddig már összesen 16 szám megjelentetését takarja –, szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, hogy annak idején megalapozottan tűztük ki célul szakkiadványunk folyamatos tartalmi és formai fejlesztését, ugyanakkor az Önök igényeinek való megfelelésünk céljából fokozatosan növeltük a példányszámot. A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya keretében működő Hadtudományi Bizottság a Felderítő Szemlét „a hadtudomány egyes szakterületeire kiterjedő tartalmú hazai folyóiratok” között tartja nyilván, és „az MTA doktori eljárás során felhasználandó, mértékadó folyóiratok jegyzéké”-ben szerepelteti.

A fenti eredménnyel azonban nem vagyunk maradéktalanul elégedettek. Napjainkban a nemzeti és nemzetközi környezetünk egyaránt megköveteli tőlünk a szervezeti, tájékoztatási és jelentési struktúránk folyamatos megújítását. A biztonság katonai elemét érintő újabb és újabb kihívásokra csak tudományos igényű problémafelvetéssel, az adekvát megoldások rendszeres kidolgozásával válaszolhatunk. A Hivatalban folyó tudományos munka személyi bázisának bővítésében, valamint a Felderítő Szemle szerzői és támogatói körének szélesítésében vagyunk tehát érdekeltek. Ezt kívánom munkánk tömör bemutatása révén is előmozdítani.

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal – jogelődjeinek tradícióit megőrizve –, mindenkor kiemelt figyelmet fordított speciális, meglehetősen széles körű tudományos ismereteket igénylő szakterületén a tudományos kutatásra és fejlesztésre. Törvényben rögzített alaprendeltetése – a Magyar Köztársaság katonai biztonságának és védelmének szolgálata – predesztinálja nemcsak a szűkebb értelemben vett hadtudományi kutatásra, hanem személyi állományának folyamatos, magas színvonalú szakmai és nyelvi át- és továbbképzésére, valamint a tudományos igényű tervező–szervező és végrehajtó munkára tevékenységének minden területén.

A Hivatalban folyó tudományos tevékenység szervezettségének, intézményesítségének tekintetében jelentős lépést tettünk 2001 végén, amikor újjáalakult az MK KFH Tudományos Tanácsa és újjászerveztük egész tudományos tevékenységünket. Azóta a Hivatal főigazgatója által jóváhagyott éves és középtávú tervek alapján szervezzük és végezzük a tudományos munkát. Az elért eredmények között ki kell hangsúlyozni, hogy amióta a 74/2002. számú intézkedésével a honvédelmi miniszter úr a Hivatalt ismét tudományos kutatóhellyé nyilvánította, rendszeressé vált tudományos periodikánk, a Felderítő Szemle megjelentetése; jelentősen emelkedett személyi állományunk körében a doktori képzésben részt vevők száma – jelenleg 18 fő –; folyamatosan bekapcsolódtunk a Honvédelmi Minisztérium, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, valamint más polgári és katonai kutatóműhelyek tudományos és tudományos szervező tevékenységébe.

A Felderítő Szemle Szerkesztőbizottsága a Hivatal Tudományos Tanácsán belül alakult meg és annak keretében működik. A személyi összetétel tükrözi az MK KFH szervezeti struktúráját, azaz Hivatalunk valamennyi szakterületének vezető beosztású képviselői érdemben vesznek részt a döntések előkészítésében, valamint a tervező–szervező és végrehajtó munkában.

Az MK KFH-ban folyó tudományos munka tartalmának felvázolására – csak jelzés értékűen –, elegendő egy pillantást vetni a 2006–2009 közötti időszakra szóló középtávú munkatervünk célkitűzéseire:

- a Hivatal szervezeti rendjének megfelelően a szaktevékenységi körökbe tartozó döntések tudományos igényű megalapozásának támogatása;
- a hivatali szintű feladatokhoz kapcsolódó tudományos rendezvények szakszerű előkészítése és lebonyolítása;
- a szakterületeken folyó K+F tevékenység támogatása;
- a Felderítő Szemle című szakkiadvány további rendszeres megjelentetése, a periodika minőségi színvonalának megőrzése, illetve emelése;

- a tudományos szervezetekkel való kapcsolattartás, együttműködés rendszerének fenntartása és megerősítése;
- a Hivatal érdekeinek képviselője a HM tudományos szervei előtt, a HM központi források, pályázati lehetőségek kihasználása;
- a doktorandusz (PhD) képzésben részt vevő munkatársak tudományos tevékenységének támogatása;
- a Hivatal Tudományos Tanácsa tervszerű, szervezett munkájának biztosítása;
- az MK KFH kutató szakkönyvtár folyamatos működésének biztosítása, külső kutatók fogadása.

Tevékenységünket évenként értékeljük, s arról összefoglaló jelentést készítünk, a tapasztalatokat pedig hasznosítjuk a tervezőmunkában. Tudományos célkitűzéseinket a témákra lebontott középtávú kutatási tervünkben jelenítjük meg. A középtávú tervet évenként aktualizálva éves munka-, kutatási és rendezvénytervekre bontjuk, amelyekben konkrétan meghatározzuk az adott évre szóló teendőket. Rendezvényeink – általában a Tudományos Tanács által szervezett tudományos szakmai tájékoztatók, kiemelt jelentőségű szakmai témákban rendezett konferenciák, szemináriumok – az elmúlt időszakban színvonalasan zajlottak, köszönhetően a tudományos körökben igen elismert és felkészült külső együttműködők és a belső munkatársak értékes hozzájárulásának.

Tisztelt Olvasók!

Remélem, hogy fenti gondolataim közreadásával sikerült átfogó képet adnom az MK Katonai Felderítő Hivatalban eddig végzett, illetve az aktuális tudományos, és tudományszervezői munkáról. Nem tudom elégszer kifejezni őszinte köszönetemet közreműködésükért, megtisztelő figyelmükért. Szilárd meggyőződésem, hogy csak így, együtt lehattunk és lehetünk eredményesek!

Meg vagyok győződve arról is, hogy további sikereink, fejlődésünk egyik legfontosabb záloga kiművelt emberfők nevelése és a tudományos igényességgel végzett szakmai munka. Következésképpen a tudományos tevékenységünkben részt vevők körének szélesítésére, valamint a Felderítő Szemle tartalmi gazdagításában történő aktív közreműködésre biztatom valamennyiüket. Kérem Önöket, hogy gondolataik, cikkek, tanulmányok, szakmai témájú fordítások közreadásával is járuljanak hozzá a periodika színvonalának megőrzéséhez, illetve további emeléséhez.

Várjuk, és örömmel fogadjuk jelentkezésüket.

A HAMASZ A PALESZTIN VÁLASZTÁSOK UTÁN

2006. január 25-én az Egyesült Államok, Izrael, a NATO és az EU terrorlistáján szereplő Hamasz szélsőséges szervezet megnyerte a palesztin törvényhozói választásokat, és Abbasz elnöktől megbízást kapott a kormányalakításra. Ilyen arányú győzelemre a Hamasz sem számított, de meglepetést okozott az izraeli biztonsági szolgálatoknak is. A lakosság széles rétegeibe történő beépülés, a menekülttáborokban folytatott munka, az átláthatóság és a szervezettség eredményt hozott a szélsőséges szervezet számára.

A hírszerzői kudarcot követően az izraeli katonai hírszerzésnél (AMAN) az elkövetett hibák elemzésére vizsgálatot indítottak.¹ Az elkészült összefoglaló többek között azt a kérdést feszegette, hogy a katonai hírszerzés miért nem figyelmeztette a kormányt arra, hogy a gázai övezeti kivonulást a Hamasz győzelemként értékelte és mindez segítette hatalomra jutását a választásokon? Felmerült az a kérdés is, vajon miért kellett az izraeli haderőt kivonni a Gázai övezet és Egyiptom határáról („Philadelphia-folyosó”), amikor tudni kellett volna, hogy az ellenőrzés hiánya fegyverek illegális csempészetével jár és a fegyverek terrorszervezetek kezébe kerülhetnek? S végül, miért nem figyelmeztették az izraeli hírszerző szolgálatok a hatóságokat, hogy valójában mi áll a Hamasz fegyverszüneti javaslata mögött? A kérdésre két magyarázat van: az izraeli katonai hírszerzés felső vezetésében az elmúlt két évben jelentősen csökkent a palesztin-szakértők száma. Az új igazgató (Jadlin vezérőrnagy) a légierőtől jött, jóllehet kiváló elemző képességekkel rendelkezik a légi erő vonatkozásában, ugyanakkor kevésbé ismeri a palesztin menekülttáborok helyzetét, helyette pedig elsősorban Hezbollah-szakértő. A másik magyarázat sokkal kényesebb, de valamennyi hírszerző szolgálat számára tanulságos: az izraeli állami vezetés abban a tévhitben volt, hogy a gázai övezeti kivonulás helyes politika, a nemzetközi közösség támogatja, Abbasz pedig képes a Hamasz kezelésére. A katonai hírszerzés ezt a téves prekonceptiót nem cáfolta meg, azaz nyersen fogalmazva a hírszerzés azt jelentette, amit az állami vezetés hallani akart. Következtetesképpen megállapítható, hogy hírszerzési hibáról van szó.

A parlamenti választások során a Hamasz – szociális tevékenységével – a szegényebb rétegeket nyerte meg, míg az iszlám ősi gyökereihez való visszanyúlással az értelmiségi réteget vonzotta magához. A választási listán indulókat vizsgálva megállapítható, hogy a szervezet az értelmiségre – különös tekintettel az egyetemekre – intenzíven alapozott. A Fatahot így végül is nem egy politikai szervezet győzte le, hanem egy vallási mozgalom. A politikai iszlám olyan irányzat, ami ma nem hagyható figyelmen kívül a térségben. A Hamasz győzelmével a szunnita iszlám első alkalommal került demokratikus úton a hatalomba. Nem mellékes az sem, hogy a Hamaszra szavazó palesztinok nem a vallási törvények bevezetését akarják, hanem a Fatah ellen szavaztak, egy jobb élet reményében. A Hamasz győzelmének azonban a palesztin területeket meghaladó

---

¹ A Fatal Misconception Rather than Intelligence Failure. DEBKAfile Special Report, 2006. január 29.

jelentősége van, illeszkedik abba a térségbeli társadalmi–politikai folyamatba, amelyet a konzervatív politikai iszlám erők előretörése és a Nyugat-barát irányzatok felgyorsuló térvesztése jelent az egyes arab országokban. Gasszan Katib palesztin elemző szerint: ha most arab országokban szabad, demokratikus választásokat rendeznének, akkor az iszlám erők hasonló eredményt érnének el, mint a palesztin közigazgatás alatt álló területeken a Hamasz.² Várható, hogy a közelgő egyiptomi helyhatósági választásokon is a szélsőséges iszlám erők kerülnek hatalomra. Tanulmányomban a Hamasz választási sikerének okát és a kialakult helyzetet elemzem.

A palesztin belső erőviszonyok

A Palesztin Hatóság (PH) legnagyobb problémája a nemzedéki ellentét, illetve a korrupció, mellyel együtt jár a lakosság bizalmának elvesztése. A biztonsági szolgálatokat az intifáda alatt az izraeli haderő többnyire szétzúzta. Tagjai közül többen átálltak a szélsőséges szervezetekbe.

A radikális erők két csoportba oszthatók: a PH-t támogatók és az ellene harcolók.

A támogatók közé sorolható az al-Aksza Mártírjainak Brigádjai és a Tanzim.

Ellene van a Hamasz, a Palesztin Iszlám Dzsihád és a Népi Front Palesztina Felszabadításáért Mozgalom.

A szélsőséges szervezetek fegyverzetét kézfegyverek, aknavetők, Kasszám típusú rakéták, házi készítésű robbanóeszközök képezik, illetve módszeresen alkalmazzák az öngyilkos merénylőket.

A Hamasz célja a palesztin területek felszabadítása, valamint az iszlám állam megteremtése a Földközi-tengertől Jordániáig. A szervezet neve: Iszlám Ellenállási Mozgalom. A névmagyarázatban csak az a kérdés, hogy kinek áll ellent? Az ellenállás kétirányú, egyrészt az Izraellel együttműködő PH-nak, másrészt az izraeli megszálló politikának. Szervezeti felépítését tekintve nyílt és titkos elemekből áll. Szociális, oktatási, kulturális tevékenysége kimagaslónak értékelhető. Jól szervezett mozgalom, anyagi és személyi utánpótlása többnyire biztosított. Fegyveres szárnyát a meggyilkolt Jasszin sejk szervezte, több száz harcosból áll, létszámukat a Gázai övezetben és Ciszjordániában folyamatosan bővítik. A mozgalmat az izraeli akciók meggyengítették, de a támadásokkal csak népszerűségük nőtt a palesztin lakosság soraiban. Ma az egyetlen szervezett palesztin fegyveres erő a Hamasz ellenőrzése alatt áll, ami tulajdonképpen az Ezzedin al-Kasszám brigádokból, a Népi Ellenállási Mozgalom embereiből, illetve a Fatah átállt al-Aksza Mártírjainak Brigádjai tagjaiból áll. Így tehát az a helyzet állt elő a demokratikus választások után, hogy az izraeli haderő egy demokratikusan választott mozgalom fegyveres erejével áll szemben. A szervezet al-Kaidához, illetve az-Zarkavihoz való kötődésére ismereteim szerint nincs bizonyíték.

---

² Ghassam Khatib: *Dilemmas all around*. www.bitterlemons.org 31/1/2006.

A választásokkal kapcsolatos nézetek

A törvényhozói választások előtt Izraelben és a palesztin területeken, valamint a nemzetközi közösség részéről a választásokkal kapcsolatban különféle nézetek uralkodtak el. Néhány példa erre:

Egyesült Államok: demokratikus választásokra van szükség, ahol a palesztin nép dönt a jövőjéről.

Palesztin Hatóság (PH): el kell halasztani a választásokat, nyilvánvalóan azon ok miatt, hogy a PH vezetése a helyhatósági választásokon nyújtott sikertelensége miatt nem volt biztos a győzelmében.

Hamasz: meg kell tartani a választásokat a tervezett időben, ha arra nem kerül sor, akkor tüntetéseket szervez.

Európai Unió (EU), ENSZ: indokolt a demokratikus választások megtartása a tervezett időben.

Izrael: legyenek választások, de a Hamasz nem kampányolhat Kelet-Jeruzsálemben (a döntést később amerikai nyomásra megváltoztatták). Az izraeli állami bizott a Fatah győzelmében.

Egyes elemzők szerint, Saron kormányának (Izraelnek) nem rossz a Hamasz győzelme, mivel ezzel bizonyítani tudja, hogy a másik oldalon nincs tárgyalópartner.³ Ez az elgondolás két ponton kapcsolódik Bush elnök stratégiájához:

- (1) A demokratikus választási módszer hozzájárul, hogy a Hamasz politikai párttá alakul (hasonlóképpen, mint a libanoni Hezbollah esetében történt).
- (2) A Hamasz megtartja Abbaszt, akit elfogad Izrael és az Egyesült Államok, így kifelé ő képviselné a PH-t.

A Hamasz tagjai megbeszélést tartottak Abbasszal és biztosították arról, hogy megtarthatja funkcióit. Ezek után nyilvánvaló, hogy Abbasz a Hamaszt bízta meg kormányalakítással.

A választási győzelem körülményei

A Hamasz győzelmének több oka is van, ezek közül említésre méltók a következők:

- a szervezet képes volt a választók számára vonzó személyeket jelölni;
- a tiszta kéz és a korrupció elleni harc hatásosnak bizonyult;
- fegyelmezett és kötelességtudó kampányt vezetett, szemben a Fatah szervezetlenségével és anarchikus lépéseivel;
- korrekt módon érvelt az amerikai és izraeli uszításokkal szemben.

---

³ Bush and Sharon agreed to let Hamas win. DEBKAfile, 2006. január 15.

Egyéb okok is vannak, amelyek segítették a Hamasz győzelmét. Ezek a következők:

- a Hamasz világossá tette, hogy a jelenlegi palesztin vezetés semmit sem ér el az izraeli hatóságoknál, amelyek agresszív magatartást tanúsítanak a palesztinokkal szemben, azok véleményét nem veszik figyelembe, erre egyértelmű példát mutatott a gázai övezeti kivonulás;
- a Hamasz vezetők célzott likvidálása bizonyította, hogy csak ez a szervezet képes a palesztin érdekek képviselőjére;
- Arafatot teljesen mellőzték az izraeli hatóságok, majd halálát követően ugyanezt a politikát folytatták Abbasszal is, ami szintén hozzájárult a szélsőséges szervezet győzelméhez.

A Hamasz a 2005. január 25-i törvényhozási választásokon a „Változás és Reform” címet viselő programmal vett részt. Ez a részletes program a Hamasz korábbi ideológiájával szemben sok pragmatikus elemet tartalmaz: részletesen foglalkozik a palesztin társadalmat foglalkoztató kérdésekkel, kilátásba helyezi a közszolgáltatások színvonalának javítását, az oktatás, az egészségügy és egyéb szolgáltatások terén. A Hamasz által indított képviselők jelentős része nem tartozott a szervezet kemény magjához. A jelöltek köre a palesztin társadalom által többé-kevésbé ismert, a mozgalommal szimpatizáló személyekből állt. A kormányalakítás során a Hamasznak számos nehézséggel kell megküzdenie, tekintettel arra, hogy vezetői eddig az illegális körülményei között működtek. Nem mellékes az sem, hogy a Hamasz az utóbbi időkben – ellentétben a Fatahkal –, nem keveredett botrányokba, nemcsak elkötelezett a reformok iránt és jól szerepelt a helyhatósági választásokon, hanem tisztakezü képviselőket jelölt. Ugyanakkor Izrael számára a Hamasz győzelme azt jelenti, hogy a szervezet nem fogadja el az útitervet, az oslói megállapodásokat, erősíti a katonai szárnyat, ami további összecsapásokkal fenyeget.

A Hamasz – mint az egyiptomi Iszlám Testvériség Mozgalom követője –, célul tűzte ki a fegyveres erőszak alkalmazását. Ellentétben a Fatahtól, célja nem a fegyveres nemzeti felszabadítás és a diplomácia alkalmazása, hanem főként a palesztin nép szociális és vallási felemelkedésének biztosítása. Paradox módon a Fatah inkább fegyveres szervezet, mint a Hamasz, hiszen hivatalosan a palesztin biztonsági erők a Fatah alá tartoznak, az pedig még kérdéses, hogy a jövőben ez hogyan alakul. A Hamasz tevékenysége kezdetben főként fegyveres ellenállásként nyilvánult meg. Első áldozatai az izraeli katonák és telepések voltak, majd öngyilkos merényleteket kezdtek izraeli állampolgárok ellen, amit válaszcsepásként hajtottak végre palesztin ellenállók megölése miatt. A Fatah nem tudott biztonságot nyújtani a palesztin lakosságnak, a Hamasz viszont nem kis népszerűséggel és jól szervezett módon válaszcsepásokat hajtott végre. Arra viszont kínosan ügyelt, hogy még a legkeményebb csapások idején is fenntartsa vallási, szociális, karitatív és kulturális tevékenységét, tüntetéseket szervezzen és agitáljon a mecsetekben. Ideológiájában következetes, fegyvelmezt szervezetként működik. Vezetőinek álláspontja szerint az oslói folyamat véget ért, az intifáda alatti tevékenységével és a gázai övezetből történt izraeli kivonulással a Hamasz belépett a politikai életbe, amit a PH

támogatása nélkül is eredményesen meg tud valósítani. Azzal, hogy a helyhatósági választásokon pozíciókat szereztek, az izraeliek kénytelenek tárgyalni velük. Az ma még nagy kérdés, hogy a Hamasz radikális képviselői hogyan fognak megváltozni, illetve mennyire lesz képes a szervezet a palesztinok komoly gazdasági problémáit megoldani, azaz a kormányzati feladatokat ellátni.

A palesztinok a következő stratégiai kihívásokkal néznek szemben:

- új politikai struktúra kialakítása a választások után úgy, hogy a PH alatt lévő erőszakszervezeteket integrálni tudják;
- kezelni az ellenséges izraeli és amerikai hozzáállást;
- dönteni a Hamasz politikai párttá alakulásáról és Izraelhez fűződő viszonyáról;
- dönteni a biztonsági erőkről és a békefolyamat folytatásáról;
- dönteni a pénzügyi forrásokról (amerikai, EU-segély vagy iszlám források);
- dönteni a politikai szövetségekről (Egyesült Államok, Irán, Szíria, milyen legyen a viszony Egyiptommal és a többi arab országgal);
- kezelni az izraeli biztonsági és gazdasági intézkedések miatti helyzetet;
- dönteni, hogy mi legyen a milíciák sorsa.

Ma nem lehet megjósolni, hogyan fogják kezelni a biztonsági kérdéseket. Annak viszont nagy a valószínűsége – legalábbis rövid távon –, hogy Izraellel a viszony romlani fog, az egyébként is kevés bizalom – különös tekintettel a biztonsági szolgálatokra –, várhatóan tovább csökken.

A Hamasz győzelmének következményei

A Hamasz számára a sikeres választások után komoly kihívásként jelentkezik, hogy megtartsa legitimitációját, mint a legnagyobb palesztin ellenállási mozgalom, ugyanakkor kijelentéseiben és cselekedeteiben elfogadhatóvá tegye magát a világban. Izrael, az Egyesült Államok és az EU részére is komplex kihívásként jelentkezik olyan szervezettel tárgyalni, amelyet ők maguk neveznek terroristának, ugyanakkor ez az egyetlen szervezet, amely képes garanciákat adni a békefolyamat folytatására. Ha az amerikai kormány visszatartja a PH-nak eddig biztosított segélyeket, azzal saját – egyébként is megtépzott – hírnevét rongja az arab világban, hiszen a választások demokratikusan zajlottak le. A segélyek elmaradása a Hamaszt közelebb viheti Iránhoz, amely az elmúlt időszakban megerősítette Izrael-ellenes retorikáját. Az amerikai állami vezetés valószínűleg azt az elszigetelési politikát fogja alkalmazni a Hamasszal szemben, amit tett a libanoni Hezbollahnal, annak parlamentbe kerülése óta.

Izrael, az Egyesült Államok, a Hamasz és a Fatah viszonya ma még a teljes zűrzavar képét mutatja. A Hamasz nem működhet a Fatah támogatása nélkül, de ugyanez érvényes a Fatahra is. A Hamasz szeretné elérni, és tett is lépéseket annak érdekében, hogy lekerüljön a terrorszervezetek listájáról. Az is tény, hogy a Hamasz

több mint egy éve nem követett el semmiféle terrorakciót. Ha a Fatah nem működik együtt a Hamasz vezette kormánnyal, akkor azt a palesztin lakosság úgy értékeli, hogy a nép ellensége. Ha együttműködik, akkor viszont elveszítheti Izrael és a Nyugat bizalmát.

A Hamasz győzelme a parlamenti választásokon átrendezte a palesztin belső erőviszonyokat, de a minden téren meglévő izraeli erőfölény és az Izraeltól való függőség (energia, kommunikáció, víz stb.) továbbra is fennáll. A Hamaszt kormánypozícióban ugyanazok a kényszerítő hatások fogják érni, mint a Fatah vezette Palesztin Hatóságot. Számítania kell arra is, hogy ha nem ér el sikereket a palesztin társadalom életkörülményeinek javításában, akkor gyorsan elveszítheti a társadalmon belüli támogatottságát. A Hamasz – parlamenti erejére támaszkodva –, törekedni fog arra, hogy az iszlám törvénykezés több elemét elfogadtassa a Palesztin Törvényhozó Tanáccsal. A Hamasz vezette kormány kénytelen lesz a Fatah által kialakított hivatali és fegyveres szervezetek jelentős részét átvenni. Szembe kell néznie a jelentős erőt képviselő Fatah-tagok elégedetlenségével is. A vesztes Fatah minden bizonnyal ehhez számottevő segítséget fog kapni a Nyugattól. A Fatah elkövette azokat a hibákat, amelyek kísérő jelenségei az egypártrendszernek. Magát tévedhetetlennek tartotta, a hatalmat természetesnek találja, a többi politikai erőt figyelmen kívül hagyta, és nem fordított gondot a szervezet fiatal generációjára, amely követeli helyét a hatalomban. De segítette a Fatah bukását az izraeli politika is, hangoztatva, hogy a másik oldalon nincs partner a tárgyalásokra, folytatta a települési politikát, a palesztin területekre történő behatolást, fenntartotta az útzáratokat és a célzott megsemmisítés taktikáját.

Ma még nehezen prognosztizálható, hogy milyen lesz a Hamasz-kormány politikája. Elődjénél mindenképpen keményebb, az izraeli fél felelősségét jobban hangsúlyozó álláspontot fog követni az izraeli–palesztin konfliktus megoldására irányuló erőfeszítésekkel kapcsolatban. Várhatóan harmadik fél közvetítését fogja igénybe venni az Izraellel folytatandó érintkezések érdekében. Erre már jó példa a Hamasz-vezetők oroszországi látogatása és a török kormány képviselőivel folytatott tárgyalások. A Fatahnál kritikusan fogja kezelni az EU és az amerikai relációkat. A politikai és anyagi támogatás reményében tovább erősíti kapcsolatait az iszlám-arab világgal. A Hamasz hatalomba kerülése radikális változásokat eredményez. Mahmúd Abbasz és a mögötte álló Fatah elsősorban az EU-val és az Egyesült Államokkal kereste az együttműködés lehetőségét. A Hamasz esetében ez eltolódhat az arab konzervatív rendszerek és az iszlám országok irányában történő nyitással. A Hamasz sikere erősítheti a Muzulmán Testvérek mozgalmának helyzetét az egyes arab országokban, és kellemetlen helyzet elé állíthatja a Nyugat-barát arab rezsimek vezetőit.

A nemzetközi közösség az esetleges együttműködés feltételeként támasztja azt, hogy a megalakuló új palesztin kormány, vagyis a Hamasz szakítson az erőszak alkalmazásával, határolódjon el a terrorizmustól, és deklarálja Izrael állam elismerését, valamint kötelezze el magát a PH és Izrael eddigi megállapodásai mellett. Mubarak egyiptomi elnök Izrael elismerésével kapcsolatos javaslatára azonban a pragmatikus Hamasz-vezetők reagáltak, hogy milyen határok között kellene elismerni Izraelt.

Abban az esetben, ha az EU, az Egyesült Államok és a nemzetközi donorok megvonják anyagi támogatásukat, a Palesztin Hatóság teljes mértékben el fog lehetetlenülni. A Hamasz viszont nem hiányolja az amerikai támogatás elmaradását, hiszen az összegszerűen nem nagy, az Egyesült Államok térségbeli térvesztését pedig tartós tendenciaként értékeli. Az Európai Unió szerepét viszont fontosnak tartják, a Hamaszhoz fűződő viszonyt pedig mérföldkőnek tekintik Európa és az iszlám világ kapcsolatában.

A mozgalom a kormányalakítási folyamat során nagy valószínűséggel igénybe fogja venni a mérsékelt arab államok segítségét annak érdekében, hogy a nemzetközi közösség fogadja el az új kormányt. A Hamasz a legerősebb társadalmi támogatottságot a Gázai övezetben élvez, a palesztin kormány központja viszont a ciszjordániai Ramallahban található, ahová a gázai illetékességű Hamasz-miniszterek jelenleg nem juthatnak el. Nem tisztázott, hogy a Hamasz emigrációban élő vezetése – beleértve Kaled Mesált, a Hamasz Politikai Bizottságának elnökét is –, visszatérhet-e a Gázai övezetbe, esetleg Ciszjordániába, hogy bekapcsolódhasson a kormányzati tevékenységbe?

A Hamasz vezetők számára is fontos az Abbasz elnökkel kialakítandó kapcsolat. Az elnöknek jelentős hatásköre van a kormány tagjainak kinevezése, a biztonsági szolgálatok ellenőrzése, és a palesztin külpolitikai irányvonal megszabása területén. Hatásköre – a Palesztin Nemzetbiztonsági Tanács elnökeként – kiterjed a biztonsági szolgálatokra is.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a palesztin alkotmányos előírások szerint, a palesztin külpolitika irányvonalát nem a palesztin kormány, hanem Abbasz elnök szabja meg. Abbasz külpolitikai téren viselt felelőssége elsősorban nem a PH elnöki tisztéből, hanem a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) elnöki funkciójából következik. Izrael csak azt a megállapodást fogadja el, amit a PFSZ-el kötött. Azonban a kialakult helyzetben – paradox módon –, ha Izrael a Hamasszal kötne megállapodást, annak betartása garantált lenne, hiszen a Hamasz – ellentétben a PFSZ-szel –, képes érvényt szerezni akarátának.

Izrael és az Egyesült Államok megállapodott, hogy gazdaságilag lehetetlenné teszik a Hamasz tevékenységét azzal, hogy embargót vezetnek be. A cél világos: tönkretenni az új kormányt, kiváltani a lakosság elégedetlenségét, ami új választásokhoz vezethet. Az elgondolás kapcsán négy kérdés merül fel:

- Mit fog tenni Abbasz elnök? Támogatja a szankciókat, közben látszólag együttműködik Izraellel és az Egyesült Államokkal?
- A szankciókkal a palesztin népet büntetik, amely még inkább kiállhat a Hamasz mellett, tehát bumerángthatást érnek el. A PH alkalmazottait nyugati pénzekből fizetik (összege havi 100 dollár).
- Mit tesz Oroszország a közvetítő lépései során? Nem hagyható figyelmen kívül Abbasz elnök Oroszországhoz fűződő különleges kapcsolata sem (ugyanis ott végezte az egyetemet).
- A Hamasz új pénzügyi forrásokat kereshet [Irán, Szaúd-Arábia, Szíria és a Perzsa (Arab)-öböl menti államok].

Regionális összetevők

A Hamasz vezette kormány politikájának megvalósítása során nem hagyható figyelmen kívül a regionális helyzet sem. Fontos Egyiptom és Jordánia – mint Nyugat-barát arab országok – tevékenysége, de Szíria és Libanon is jelentős szerepet játszik, elsősorban a területükön élő nagyszámú palesztin lakosság miatt. Abdullah jordán király már felajánlotta, hogy a Hamasz Politikai Bizottságának elnöke Damaszkuszból visszatérhessen Ammanba.

Izrael részéről egyelőre nem az együttműködést keresik, hanem szankciók bevezetését szorgalmazzák. Ha Ciszjordánia és a Gázai övezet közötti mozgást tovább korlátozzák, áruszállítási embargót vezetnek be, akkor a helyzet tovább romlik. Annak a lehetősége, hogy a megszállt területekről Izrael kivonuljon, egyelőre nem merül fel.

A Hamasz győzelme kínos helyzetbe hozta az Egyesült Államokat, amely a Közel-Kelet demokratikus átalakítását hirdette meg. Ennek során a palesztin területeken szélsőséges párt győzött, ami egyébként együttműködés esetén segíthetné a terrorizmus elleni küzdelmet, de nem működhet vele együtt, mivel az legfőbb szövetségese, Izrael megsemmisítésére törekszik. A Hamasz nem tulajdonít különösebb jelentőséget az amerikai véleményeknek, mivel értékelésük szerint az amerikai állami vezetés azt teszi, amit Izrael kér, egyébként pedig az iraki, afganisztáni és iráni helyzet leköti az erőket.

Irán és Szíria lelkesedése egyértelmű. Az egyiptomi vezetők óvatosan nyilatkoznak, hiszen a Hamasz az Iszlám Testvériség Mozgalomból nőtt ki, ami Mubarak elnök ellenzékének számít.

Izraeli reagálások

Az izraeli reagálások igen eltérőek. Saron miniszterelnök kiválása a politikából erősítette a bizonytalanságot, bár utódja, Olmert hangoztatja a folyamatosságot. Ha ez így lesz, akkor Izraelnek folytatnia kell a megszállt területekről való visszavonulást, és stabilizálni kell Izrael határait oly módon, hogy a nemzeti érdekek ne szenvedjenek csorbát. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy erősítik Jeruzsálem határait és erőszakkal kiűritenek néhány ciszjordániai települést. Saron nélkül azonban nehéz határozott döntést hozniuk a választások előtt. A Hamasz győzelmét Izrael komoly kihívásnak tekinti, amit az is alátámaszt, hogy a biztonsági szolgálatok képviselőiből, a védelmi minisztérium irányítása alatt bizottságot hoztak létre, amely értékeli a helyzetet és javaslatokat készít a kormány részére.

Olmert komoly kihívás előtt áll, hiszen ügyvezető kormányt vezet, a választásokig nem hozhat hosszú távra szóló döntést. Kérdés, hogy a Kadima által kijelölt utat folytatja-e, vagy meghajlik a Likud biztonsági kívánalmai előtt és semmiféle tárgyalásra nem lesz hajlandó?

Benjamin Netanjahu, a Likud várható miniszterelnök-jelöltje a gázai kivonulás egyenes következményének tartja a Hamasz győzelmét.

A Jeruzsálemi Héber Egyetem professzora, Schlomo Avineri szerint a Hamasz győzelme nem annyira fenyegető, mint ahogyan azt Izraelben gondolják. A libanoni Hezbollah, amely több éven keresztül küzdött Izrael ellen, ma képviselőkkel jelen van a libanoni parlamentben. A Hamasz hasonlóképpen viselkedhet (bár látni kell a különbségeket, hiszen a Hezbollah ugyan kilenc képviselővel van bent a libanoni parlamentben, a Hamasz viszont kormánypárt). A Hamasz kemény retorikája megmaradhat, de a politikában való részvétele miatt tevékenysége visszafogottabb lehet.

Ami Ajalon, a Shin Bet volt igazgatója – jelenleg munkapárti képviselő jelölt – szerint, a tárgyalópartner hiánya a palesztin oldalon nem akadályozhatja meg Izraelt abban, hogy megvalósítsa az egyoldalú szétválás politikáját.

Izrael ma az alábbi **kihívásokkal** néz szembe, amit a választási kampányban és a választások után sem hagyhatnak figyelmen kívül:

- a fő ellenség nem a Hamasz és a palesztinok, hanem Irán, amely Izrael megsemmisítését tűzte ki célul, ezért az iráni válságra az izraeli vezetésnek választ kell adnia;
- a gazdasági visszaesés, ami a nagyobb katonai kiadások miatt van, a választási kampányban várhatóan nagy szerephez jut;
- a Hamasz kormányra kerülése miatti bizonytalanság kezelése;
- további területek átadása.

A Hamasz kormányalakítását követően az Egyesült Államok és Izrael (nyilvánvalóan egyeztetést követően) az alábbi korlátozó intézkedéseket vezette be:

- korlátozni a Hamasz-kormány pénzforrásait;
- külföldi segélyek csak segélyszervezeteken juttathatók el és közvetlenül a lakosságnak;
- a Gázai övezetből a Hamasz képviselők nem utazhatnak a Ramallahban lévő parlamentbe;
- figyelemmel kísérik és segítik Abbasz tevékenységét, hogy az elkövetkező néhány hónapban megerősítse helyzetét a Fatahon belül;
- az Egyesült Államok mindent elkövet annak érdekében, hogy a Hamasz ne nyerhesse meg a következő választásokat.

A Hamasz képviselői az amerikai elgondolást megvalósíthatatlannak és irreálisnak tartják.

Összességében a Hamasz választási győzelme komoly kihívást jelent a nemzetközi közösség és Izrael számára, a térség biztonsága szempontjából pedig nem közömbös, hogy ezt az új helyzetet hogyan kezelik.

TÓTH ISTVÁN MK. EZREDES

OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKAI KONCEPCIÓJÁNAK VÁLTOZÁSAI 1992-TŐL NAPJAINKIG

E rövid lélegzetű elemzés célja áttekintést nyújtani Oroszország újkori történelmének a biztonságpolitikát érintő változásokban gazdag, 1992-től napjainkig terjedő időszakáról, az orosz biztonságpolitikát meghatározó elemek (katonai doktrína, külpolitikai koncepció) fejlődésének főbb tendenciáiról és összefüggéseiről.

A biztonságpolitika – mint fogalom, az orosz hivatalos meghatározás szerint – az állam, a kormány és hivatalai (ügynökségei), a társadalmi és más szervezetek által foganatosítandó aktív cselekvések összessége az ország érdekeinek védelme érdekében, külföldi és belföldi fenyegetések bekövetkezése esetén. Ezek a cselekvések magukban foglalják: a fenyegetések időbeni felfedését és azonosítását; a nemzeti érdekek biztosítása érdekében megvalósítandó feladatokat; a fegyveres erők, a nemzetbiztonság szempontjából létfontosságú eszközök és rendszerek fejlesztését; végezetül a rendelkezésre álló források mozgósítását; és ezen források felhasználásának rendjét.

Oroszország – vagyis az Oroszországi Föderáció (a továbbiakban: OF) –, a Szovjetunió 1991. december végén történt felbomlása után minden tekintetben az egykori nagyhatalom jogutódjának deklarálta önmagát, és az orosz politikai–katonai elit határozott meggyőződése volt, hogy a volt szovjet tagköztársaságok szabad akaratából létrehozott Független Államok Közössége (FÁK) – ha jóval lazább intézményi formában, egyfajta pszeudokonföderációként – végül is a Szovjetunióra emlékeztető politikai–gazdasági–társadalmi szövetség irányába fog fejlődni. Azt feltételezték, hogy Oroszország a FÁK-on belül természetes dominanciával fog rendelkezni, köszönhetően gazdasági és katonai potenciáljának, amelyek révén képes a többi tagállam részére is a biztonságot (a legszélesebb értelemben véve) szavatolni. A FÁK-tagállamok egy része azonban – az orosz elvárásokkal ellentétben, a nemzeti öntudat és a függetlenség érzésétől megittasodva –, hozzáfogott az államiság egyik legfontosabb attribútumának tekintett saját nemzeti fegyveres erő létrehozásához. Ennek egyenes következménye volt az önálló (független) biztonságpolitika iránt megfogalmazódott igény is. A palackból „kiszabadult szellem” végül 1992 tavaszán Oroszországot is arra ösztönözte, hogy a radikálisan megváltozott helyzetben kövesse ezt a példát, és hezitálás nélkül hozzáfogjon saját fegyveres erői kialakításához és a védelmi minisztérium megteremtéséhez, definiálva annak struktúráját, feladatait, helyét és szerepét az új viszonyok közepette. Fontos körülmény volt továbbá, hogy a marxista-leninista ideológia megszűnt az állam ideológiai rendszerének bázisául szolgálni, s így szükségessé vált egy olyan, az ország biztonsága szempontjából meghatározó elvrendszer kidolgozása, mint a biztonságpolitika.

Oroszország biztonságpolitikájának fejlődéstörténete

A Szovjetunió szétesését követően kezdetben sem Jelcin elnöknek, sem pedig az orosz törvényhozásnak és a kormánynak nem volt világos, egyértelmű elképzelése arról, hogy Oroszország biztonságpolitikájának milyen irányba kell mutatnia. Azonosuljon-e Oroszország a FÁK-on belül elképzelt vezető szerepével és megpróbálja a FÁK térségének érdekeit felvállalva meghatározni biztonsági érdekeit, vagy válasszon egy teljesen önálló és független irányvonalat, kizárólagosan az orosz nemzeti érdekeket szem előtt tartva?

A különböző politikai érdekcsoportok eltérő érdekei, a társadalom növekvő belső problémái, gazdasági és egyéb gondok miatt Jelcin és környezete nem rendelkezett kellő áttekintéssel a biztonságpolitika kérdéseiben, ezért nem történtek érdemi lépések sem ezen a területen. Az egyedüli – ilyen irányba mutató, s talán az időnyerést is szolgáló – döntés az volt, hogy az államfő az 1992. március 5-én kiadott rendeletével létrehozta az Oroszországi Föderáció Biztonsági Tanácsát (a továbbiakban: OFBT), amelynek feladatául szabta a bel- és külföldi vonatkozású biztonsági problémák gondozását. Az új biztonsági intézmény feladatkörébe utalta Jelcin elnök a biztonsági stratégia kidolgozását is, azonban a koncepcionális építkezés helyett legelőször a válság küszöbén álló fegyveres erőket érintő elnöki rendelet „*Az orosz fegyveres erőről és a védelmi minisztériumról*” készült el (1992. május). Az OFBT 1992 nyarán megtartott első ülésén, feladatait rangsorolva, abszolút prioritásként jelölte meg a „*Nemzeti Biztonsági Koncepció*” (NBK) kidolgozását, de csak 1994 júliusában hozta létre az NBK-tervezet kidolgozására hivatott bizottságot.

Az 1993-ban elfogadott új alkotmány az államfő felelősségi körébe utalta a nemzetbiztonság csaknem teljes kérdéskörét, ezzel a parlamentet megfosztotta azon korábbi szerepétől, hogy biztonságpolitikai dokumentumokat véleményezzen és törvénybe iktasson. Az elnöknek többé nem kellett biztonságpolitikai kérdésekben konszenzusra törekednie a parlamenttel, szabad kezét és nagyobb felelősséget kapott. Az NBK kidolgozásánál különösen nagy kihívásnak tekintették, hogy a kommunista ideológia felszámolásával keletkezett politikai vákuumot olyan ideológiával kell felváltani, aminek nemzetegyesítő, nemzetösszetartó ereje van. Az NBK kimunkálásáról hozott döntés időpontjától (1992 nyarától) számítva azonban még öt és fél évnek kellett eltelnie, hogy Jelcin elnök rendeletével életbe léptethesse (1997. december 17.) Oroszország első biztonságpolitikai dokumentumát, a Nemzeti Biztonsági Koncepciót. A tervezetnél jóval tovább elhúzódó NBK normaszöveg-összeállítás valószínűsíthetően a következő okokra vezethető vissza:

(1) Az 1992–1997 közötti időszakot a belső és külső instabilitás jellemezte. A belsőre példa az elnök és a törvényhozás viszonyában kiélesedő konfliktus, ami 1993 szeptemberében–októberében nyílt fegyveres összetűzésekhez vezetett Moszkvában, valamint az első csecsenföldi háború (1994–1996); a külsőre pedig a polgárháborúk sora a FÁK-tagállamokban – Moldávia, Grúzia, Tádzsikisztán –, és az első balkáni konfliktus során elszenvedett presztízaveszteség.

(2) A Szovjetunió jogutódjaként fellépő Oroszország államiságának első éveiben az orosz politikai elit élénk vitát folytatott az ország biztonságpolitikájának alapelveiről, irányultságáról, azonban a különböző platformoknak nem sikerült közös nevezőre jutnia.

(3) Az Oroszország biztonságáért felelős szervek között hatalmi harc folyt, ki-ki a saját elképzeléseit tekintette irányadónak. Például Igor Rogyionov vezéreztetés, a Vezérkari Akadémia parancsnoka – a későbbi védelmi miniszter –, még 1992 májusában publikálta a nem hivatalos katonai doktrína általa elképzelt, nem hivatalos és meglehetősen konzervatív változatát; az OFBT 1993-ban minden magyarázat nélkül fiókba süllyesztette a külügyminisztérium által kidolgozott „*Külpolitikai koncepció*” tanulmányt, és maga az OFBT sem nem volt képes koordinálói szerepének megfelelni.

Az orosz végrehajtó hatalom – az elnök és a kormány –, tehát a felsorolt belső és külső biztonsági kihívások intenzív kezelésével volt elfoglalva, amelyek nagy akadályt jelentettek az NBK kiérlelésének folyamatában. Az 1997-re konszolidálódott belső és nemzetközi helyzet lehetővé tette a szerzett tapasztalatok összegzését, az orosz biztonságpolitikai alapelvek, érdekek (külpolitikai, gazdasági és egyéb prioritások) megfogalmazását és a hozzájuk rendelhető eszközök felmérését, valamint rendszerbe foglalását.

Az 1997 végén elnöki rendeletben kiadott NBK legfontosabb megállapításai az alábbiak voltak:

- az Oroszországi Föderáció biztonsága ellen közvetlen (külső) fenyegetés nem irányul;
- a nemzetközi politikában zajló folyamatok, fejlődési tendenciák összességében pozitív irányba mutatnak;
- Oroszország biztonsága szempontjából a legnagyobb veszélyt a belső társadalmi–gazdasági állapotból eredeztethető fenyegetések jelentik.

A világpolitikát 1999 első felében tematizáló koszovói konfliktus az orosz biztonságpolitikát formáló körökben az NBK felülvizsgálatát és módosítását szorgalmazó vitát eredményezett. A moszkvai Hadtudományi Akadémia elnöke, Garejev nyugalmazott hadseregtábornok egy nyilatkozatában kifejtette, hogy „*a NATO stratégiája az Egyesült Államok biztonságpolitikáját követi, amelynek eklatáns példája a Jugoszlávia ellen indított, az ENSZ határozatait és a nemzetközi jog alapelveit semmibe vevő, USA vezérelte NATO-támadás. A NATO nem tekinthető többé védelmi szövetségnek, mivel a szövetség felelősségi területén kívül is megelőző csapásokat mér, és nagyobb hangsúlyt helyez a katonai erő alkalmazására, mint az erőszakmentes vagy diplomáciai megoldási lehetőségek kimerítésére*”.

A katonai erő NATO felelősségi területen kívüli alkalmazása az orosz biztonságpolitikások körében erősítette a látens, vagy többnyire nyíltan felvállalt Nyugat-ellenességet, és valódi fenyegetés forrásaként azonosították a Nyugat biztonságpolitikáját. Az egymást követő új NBK-tervezetek közös megállapításai az OF biztonságát fenyegető destabilizáló tényezőkről az alábbiakban összegezhetők:

- a nyugati államok növekvő nemzetközi dominanciája az Egyesült Államok irányítása alatt;
- Oroszország gyengülő nemzetközi szerepe, befolyása;

- az orosz nemzeti érdekek figyelmen kívül hagyása;
- a nemzetközi terrorizmus térnyerése.

Az OFBT 1999. október 5-én elfogadta az NBK új tervezetét, rögzítette benne az elmúlt időszakban az ország biztonsága szempontjából meghatározó kül- és belpolitikai történések hatásait. Az NBK a globális nemzetközi együttműködés helyett a fő hangsúlyt a FÁK-országokkal folytatandó gazdasági, politikai, katonai együttműködésre, a tagállamok integrációjának elmélyítésére helyezte. Ez lényegében tükrözte az orosz politikai vezetés csalódottságát a Nyugattal való együttműködésben, hiszen lényegében az orosz érdekek figyelmen kívül hagyását, időnként demonstratív elutasítását tapasztalták, ami végül is fékezte az orosz politikai elitnek Oroszország nagyhatalmi státuszának visszaszerzésére irányuló erőfeszítéseit. Feltételezhető, hogy ezen ambíció megvalósulását az orosz politikusok a FÁK-on keresztül gyorsabban kivitelezhetőnek tekintették.

A dokumentum formálisan kiemelte a belső fenyegetések fontosságát, azonban a külső veszélyforrások a (prioritási) rangsor élére kerültek. A belső konfliktusok (a csecsenföldi tapasztalatokat feldolgozva) tekintetében paradigma-váltásként értékelhető, hogy az orosz fegyveres erők immáron törvényesen is bevezethetőkké váltak belső konfliktusok kezelésére, s ennek érdekében az NBK feladatul szabta az erőszakszervezetek együttműködésének és az adott konfliktusok kezelésében érintett csapatok vezetésének javítását.

Az Egyesült Államok ellen 2001. szeptember 11-én elkövetett terrortámadást követően Putyin elnök határozottan – az antiterrorista koalíció egyértelmű támogatásával, az Egyesült Államok melletti kiállással –, új irányt szabott az orosz biztonságpolitikának, feltételezve, hogy az Egyesült Államok katonai fellépése hosszú távon Oroszország közép-ázsiai és kaukázusi érdekeit szolgálhatja. A tálibok kiszorítása Afganisztánból – amit korábban a Szovjetunió katonai eszközökkel sem sikerült elérnie –, stabilizálta a térség (főleg az érintett FÁK-tagországok) biztonságát, és közvetett módon csökkentette az OF-en belüli szakadár (csecsenföldi) és radikális iszlám mozgalmak befolyását, aktivitását. Putyin elnök egyik döntése – a felderítési-hírszerzési adatok és információk szelektív átadásáról az amerikai fél részére –, nem kis vihart okozott az orosz biztonságpolitikai és katonai körökben, de ez nem tántorította el őt attól, hogy az ország biztonsága szempontjából meghatározó térségben az ún. „közel-külföld” a Nyugattal együttműködve konszolidált állapotokat teremtsen, ami Oroszország nemzetközi tekintélyét is erősítette. Az elnök értelmezésében a Nyugattal való együttműködés nem jelenti önálló, független orosz nemzeti biztonsági politika feladását jelenti, hanem a jobb érdekérvényesítés lehetőségét és a partneri viszony artikulálását jelenti.

Az Oroszországi Föderáció Katonai Doktrínájának fejlődéstörténete

Az orosz fegyveres erők és a védelmi minisztérium létrehozásáról kiadott elnöki rendeletet követően, de az NBK-t megelőzően látott napvilágot az első nem hivatalos Katonai Doktrína, amely a szerző – Rogyionov vezérezredes – elgondolása szerint vitaanyagként szolgált és alapját képezhette a hivatalos változatnak.

A nem hivatalos dokumentumban már tükröződtek a FÁK-tagországokban szerzett tapasztalatok: nevezetesen Oroszországnak ki kell nyilvánítania azon jogát, hogy a határain kívül élő orosz kisebbségek védelme érdekében – szükség esetén –, akár katonai erőt is kész alkalmazni. Ugyancsak beépítésre kerültek az első Öböl-háború során szerzett tapasztalatok a statikus védelem fokozott sebezhetőségéről, a mobil védelem nagyobb túlélési képességéről, és a nagy pontosságú fegyverek alkalmazásának hatékonyságáról. Az OFBT 1993. november 2-án jóváhagyta a Katonai Doktrína módosított változatát, s még azon a napon Jelcin elnök aláírta a dokumentumot.

1996-ban az orosz BT elrendelte a katonai doktrína felülvizsgálatát „*az időközben bekövetkezett olyan kedvezőtlen katonapolitikai fejlemények miatt, mint:*

- *az Oroszország kaukázusi befolyásának csökkentésére tett kísérletek;*
- *a NATO tervezett kelet-európai bővítése;*
- *az új katonai fenyegetések és regionális konfliktusok megjelenése;*
- *a folyamatosan romló társadalmi–gazdasági viszonyok az OF-ben.”*

A OFBT katonai doktrínát felülvizsgáló munkacsoportjának vezetésével Manyilov vezérezredest, a vezérkari főnök első helyettesét bízták meg, ezért a munkacsoportban többségbe kerültek a katonák, ami a dokumentum végső formába öntése során óhatatlanul magán hordozta a katonai megközelítés (érdekérvényesítés) jegyeit. A katonák, helyzetüket kihasználva, megpróbálták saját pozíciójukat megerősíteni és vezető szerepüket az erőszakszervezeteken belül legitimálni.

Az új katonai doktrína tervezetében megkülönböztetett figyelmet fordítottak a belső problémák kezelésére, a nem hagyományos hadviselésre, és a csecsenföldi háború tapasztalataira támaszkodó katonai és belügyi közös hadműveletek fejlesztésére. Megállapítható, hogy az ország siralmas gazdasági állapota következtében a hagyományos fegyveres erők fejlesztése messze elmaradt a kívánt ütemtől, ezért a fő hangsúlyt a fegyveres erők nukleáris komponensének szinten tartására kell helyezni, ami, nem mellékesen, továbbra is nagyhatalmi státuszt biztosít Oroszországnak. A nemzetközi katonapolitikai helyzet (Koszovó, a NATO tervezett bővítése) elemzéséből levont azon következtetés, hogy a Nyugat (elsősorban az Egyesült Államok) katonai veszélyt jelent Oroszország számára, vagyis ha érdekei úgy kívánják, akár katonai erőt is kész alkalmazni a világ bármely térségében. Az orosz politikai elit úgy érezte, hogy Oroszország nemzetközi tekintélyének visszaszerzése érdekében az új Katonai Doktrínában egyszerre kell egyértelmű választ adni a NATO 1999 áprilisában elfogadott új Stratégiai Koncepciójára, valamint a csecsen szakadárok törekvéseire, azaz a potenciális külső és belső „agresszoroknak” a jövőben egy erős, az érdekeit érvényesíteni képes Oroszországgal kell számolniuk. A korábbi, a 2000 áprilisában Putyin elnök által aláírt Katonai Doktrína a tervezetthez képest már részletesebben tartalmazta a Nyugattal kapcsolatos elgondolásokat és a második csecsenföldi háborúból levont következtetéseket. A dokumentum kiegészült az elnök szerepét és a Fehéroroszországgal folytatott katonai együttműködést részletező⁴ fejezetekkel.

---

⁴ Az Oroszország és Fehéroroszország (Belarusz) közötti államszövetségi szerződést 1999 decemberében írták alá.

Az Egyesült Államok ellen 2001. szeptember 11-én intézett terrortámadás, majd az annak következményeként kibontakozott afganisztáni és iraki háború kikényszerítette a 2000-ben elfogadott katonai doktrína felülvizsgálatát, amelynek eredménye sajátos formában Oroszország első „Fehér Könyv”-ében öltött testet. Az orosz védelmi minisztérium által – biztonságpolitikai és katonai szakértők bevonásával – kidolgozott dokumentumot Szergej Ivanov védelmi miniszter ismertette. Az eseménynek, pontosabban az „alternatív” katonai doktrína közzétételének külön rangot adott, hogy a rendezvényen (2003. október) megjelent Putyin elnök, az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek főparancsnoka is. A „Fehér Könyv” az első olyan hivatalos dokumentum, amely elismerte Washington és Moszkva stratégiai partneri viszonyát a két felet leginkább foglalkoztató olyan kérdésekben, mint:

- a nemzetközi terrorizmus elleni harc;
- a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása;
- békefenntartó tevékenység.

A „Fehér Könyv” az újkori Oroszország történelmének első olyan dokumentuma, amely részletesen elemzi az OF biztonságát – komplex értelemben – fenyegető veszélyeket, kezdve a külső agresszióval, és megjelenítve az ország területi integritását és egységét erodáló belső veszélyforrásokat, köztük első helyre rangsorolva a csecsenföldi méretű szeparatista mozgalmakat. Az „alternatív” katonai doktrínában megfogalmazást nyert: a nukleáris elrettentés elvét, a nukleáris fegyverek alkalmazásának fogalmát felül kell vizsgálni, hogy adott harci környezetben bevethetők legyenek, akár megelőző csapás formájában is a világ bármely részén terrorista célpontok ellen (hivatkozva a hagyományos fegyverek tekintetében az amerikaiak által kialakított gyakorlatra). A dokumentum pozitív részét képezi az a fejezet, amely kifejezetten a katonai szolgálat szociális részével (illetményrendszer, nyugellátás, lakásellátás, kiképzés, visszailleszkedés a polgári életbe) foglalkozik.

Az orosz katonai doktrínának a megváltozott nemzetközi és belföldi környezethez való folyamatos adaptálásáról, fejlesztéséről, a vonatkozó tervezetek kimunkálásáról továbbra is az OFBT gondoskodik, míg az államfő, mint az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erők főparancsnoka az alkotmányban ráruházott felelőssége alapján felügyeli és irányítja a katonai doktrínában meghatározott célkitűzések megvalósítását, gondoskodik a dokumentum törvényi megújításáról. Ennek megfelelően várható, hogy a NATO 2004-ben történt második körű bővítése, a nemzetközi politikát uraló kérdések (a terrorizmus elleni harc, Afganisztán, Irak, Irán, Észak-Korea, Közel-Kelet) megoldására tett kísérletek nyomán Oroszország újfent felül fogja vizsgálni katonai doktrínáját, és a jogos vagy vélt biztonsági érdekeihez igazodó változtatásokat fog benne rögzíteni.

A Külpolitikai Koncepció fejlődéstörténete

Az Oroszországi Föderációban az alkotmányban rögzített meghatározás szerint az állami hatalmi szervek és kijelölt intézményeik felelnek a külpolitikai célkitűzések megvalósításáért, ennek érdekében kapcsolatot tartanak a külföldi

államokkal, a regionális és nemzetközi szervezetekkel. A Szovjetunióban kialakított gyakorlatot követve az OF államfőjének hatáskörébe tartozik a komplex biztonságpolitika kialakítása és irányítása, beleértve a külpolitikát is.

Az Oroszországi Föderáció Külügyminisztériuma – mint a külpolitika végrehajtója –, 1992 februárjában kidolgozta a Külpolitikai Koncepciót (a továbbiakban: KK), azonban az akkori OFBT a dokumentum kidolgozatlansága, általános volta miatt elutasította annak megvitatását. A KK következő változatát az orosz OFBT dolgozta ki, anélkül, hogy ebbe a szakmai munkába bevonta volna a KüM vezetését élén, a külügyminiszterrel. Az OFBT által jóváhagyott és Jelcin elnök által ellenjegyzett Külpolitikai Koncepció hivatalosan 1993. április 29-én lépett hatályba, amely a többoldalú kapcsolatok fejlesztését tűzte ki célul. A nemzetközi politikában történt negatív változások hét év elteltével a KK felülvizsgálatát tették szükségessé – állt a hivatalos indoklásban –, és a 2000-ben Putyin elnök aláírásával kiadott új KK az alábbi külpolitikai alapelveket rögzítette:

- az Oroszországi Föderáció nagyhatalom;
- éppen ezért Oroszországnak növelnie kell a nemzetközi politikára gyakorolt hatását;
- a FÁK-on belüli politikai, katonai és gazdasági együttműködés és integráció prioritással bír;
- tartózkodás a Nyugat biztonságpolitikájának támogatásától.

A FÁK-on belüli együttműködés, s azon belül a katonai és a geopolitikai elemek előtérbe helyezése kétségtelenül Oroszország befolyásának növelését, nagyhatalmi státuszának visszaállítását volt hivatott szolgálni. A Nyugattal szembeni tartózkodás viszont valahol Oroszország hidegháború utáni hanyatló nemzetközi státuszának közvetett elismerését is jelentette, melyből csak a FÁK-on keresztül, az OF nemzetközi integrációjának fokozatos kiszélesítésével lehet visszaemelkedni az óhajtott nagyhatalmi szerepkörbe. A FÁK és a nemzetközi integráció, valamint a Nyugattól való távolságtartás két, egymástól koncepcionálisan eltérő irányvonal, amely bizonyos döntések következtében a Nyugattal történő konfrontálódáshoz (kizárólag diplomáciai) és az OF nemzetközi elszigetelődéséhez vezethet, gyengítve ezzel nemzetközi befolyását. A nemzetközi integráció fokozatos elmélyítése feltételezi a Nyugattal való szorosabb együttműködést, ami – egyes orosz biztonságpolitikai szakértők szerint –, adott esetben akár Oroszország Nyugat-függését is eredményezheti.

A Putyin nevével fémjelzett orosz külpolitika ambivalens voltát jól jellemzi, hogy Moszkva egyfelől intenzív kapcsolatokra törekedett és törekszik a Nyugat által „haramia-országok”-nak nevezett Észak-Koreával, Iránnal és Kubával, demonstrálandó önálló, a Nyugattól független külpolitikáját. Ezzel párhuzamosan – nagyhatalmi szerepét megerősítendő –, stratégiai együttműködését – különösen politikai, gazdasági és katonai területen –, elmélyítette Indiával és Kínával. Másfelől szoros együttműködésre törekszik a Nyugat vezető államaival, így az Egyesült Államokkal, Nagy-Britanniával, Franciaországgal, Németországgal és Olaszországgal.

A felsorolt országok első számú vezetőivel kivétel nélkül bensőséges baráti viszonyt alakított ki és ez fontos jelentőséggel bírt az Egyesült Államokat 2001. szeptember 11-én ért terrortámadás után. Putyin több alkalommal hangsúlyozta, hogy a nemzetközi politikát a jelen korban nem annyira katonai, mint a gazdasági érdekek alakítják, valamint a bel- és külpolitika soha nem volt olyan szoros kapcsolatban egymással, mint napjainkban. *„Oroszország földrajzi helyzeténél fogva érdekelt a nemzetközi gazdasági együttműködés és integráció elmélyítésében, elsősorban az Európához, s ezen belül az EU-hoz kötődő kapcsolatai szorosabbra fűzésében”* – konkretizálta Igor Ivanov külügyminiszter Oroszország hosszú távú külpolitikai célját.

2001. szeptember 11-e után Oroszország nemzetközi pozíciója érezhetően meggyengült mind fizikai, mind pszichikai értelemben. Fizikai értelemben, az orosz „közel-külföldnek” nevezett egyes FÁK-tagállamokban (Üzbegisztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán) az Egyesült Államok több százmillió USD-t beruházva légitámaszpontokat hozott létre – az érintett országokkal kötött szerződés alapján –, a nemzetközi terrorizmus elleni harc jegyében. A NATO PfP-program keretében az Egyesült Államok közös hadgyakorlatokat tartott az említett közép-ázsiai országok területén, ami egy esetleges hosszú távú katonai és politikai együttműködés alapját képezheti.

Oroszországot pszichikai értelemben komoly presztízsveszteség érte azáltal, hogy Putyin elnök feladta ellenállását az ABM-szerződés amerikaiak által történt egyoldalú felmondása és az amerikai nemzeti űrvédelmi program kérdésében. Az elnöki meghátrálást számos biztonságpolitikai és katonai szakértő kritikával illette, aminek következtében veszíteni kezdett népszerűségéből. Putyin ezzel szemben elérte, hogy a Nyugat a csecsen-kérdést orosz belügynek minősítve levette az emberi jogok és demokrácia kérdéskör napirendjéről, azaz a Kreml szabad kezet kapott a nemzetközi terrorizmus elleni harc jegyében folytatott csecsenföldi katonai–rendfenntartói tisztogató akcióihoz.

Tagadhatatlan tény, hogy a nemzetközi terrorizmus elleni harc közelebb hozta Oroszországot és a Nyugatot egymáshoz, azaz nem csak a terrorizmus kérdésében, hanem az olyan, ahhoz szorosan kapcsolódó problémák terén is, mint:

- a fegyverkereskedelem nemzetközi ellenőrzése;
- a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása;
- a rakéatechnológia felhasználásának ellenőrzése;
- a kábítószer- és emberkereskedelem, pénzmosás stb. elleni küzdelem.

Összességében 2001. szeptember 11-e negatív következményekkel is járt Oroszország számára (a FÁK-on belül és a nemzetközi politikában részben gyengültek pozíciói), de felgyorsította fontos biztonság- és külpolitikai kérdésekben a társadalmi konszenzus kiérlelését.

Következtetések

Oroszország az elmúlt közel másfél évtized alatt komoly belső társadalmi–gazdasági rendszerátalakítást, s a vele járó súlyos válságokat (1991 nyara, 1993 ősze, két csecsenföldi háború, az 1998-as pénzügyi válság stb.), valamint nemzetközi szerepének leértékelését élte meg, miközben a megváltozott geopolitikai viszonyok között ki kellett dolgoznia új biztonságpolitikájának alapelveit, és az annak megvalósításához szükséges eszközrendszert.

A jelenlegi orosz nemzeti biztonsági politika kialakításához vezető úton az orosz politikai elit – utólag bizonyíthatóan –, számos rossz és jó politikai döntést hozott, de mára egyértelművé vált, hogy **Oroszország az elszigetelődés helyett a legjelentősebb globális biztonsági kihívások közös kezelésére irányuló nemzetközi együttműködés elmélyítése mellett kötelezte el magát.** A nemzetközi politika formálói által is elismert és hangoztatott partneri viszony megőrzése, fenntartása feltételezi Oroszország biztonsági érdekeinek tiszteletben tartását. Ami orosz részről a nagyhatalmi szerep visszaállítását, Moszkvának a világpolitikában megkerülhetetlen szubjektumként való elismertetését célozza meg. Oroszország egyértelművé tette, hogy a különböző nemzetközi szervezetekben (ENSZ, EBESZ) és regionális szervezetekben (FÁK, Sanghaji Együttműködési Szervezet) aktívabb szerepre törekszik, de nem kíván sem közép-, sem pedig hosszú távon az EU-val és a NATO-val a jelenlegi intézményesített formán túlmutató együttműködést kialakítani.

Az ország biztonsága garantálásának számos formáját elemezve az orosz politikai vezetés továbbra is nagy hangsúlyt kíván fektetni a katonai erő, a nukleáris támadó erő magas szinten tartására, valamint – új dimenzióban gondolkodva – a gazdasági együttműködésre, s ezen belül – mint a világ legjelentősebb szénhidrogén-exportőre –, a világ energiaellátásában való intenzívebb részvételére. Az energiaellátás révén Oroszország stratégiai jelentősége, befolyása a világpolitika formálására várhatóan növekedni fog. A jelenlegi egypólusú világrendszert Oroszország Kínához hasonlóan elutasítja, és az értékelése szerint a stabilabb, kiegyensúlyozottabb és kiszámíthatóbb többpólusú világrendszert tekinti perspektivikus megoldásnak. A KK-ban megfogalmazott elsőrendű cél – az OF nagyhatalmi státuszának visszaállítása –, az orosz elképzelések szerint a gazdasági együttműködés, az integráció útján valósulhat meg, s **ez a valódi paradigmaváltás az újkori orosz biztonságpolitikában.** A versengés időszaka elmúlóban van, a globalizáció az egymásrautaltságot, a kompromisszumkeresést és a kölcsönös érdekeken nyugvó együttműködést kényszeríti ki a nemzetközi politika résztvevőiből, ami nagyobb biztonságot teremthet a világban – állítják elemzéseikben az orosz biztonságpolitikai szakértők.

Putyin elnök időszaka az orosz társadalom többségének megítélése szerint általános fellendülést és az életszínvonal érezhető emelkedését hozta. Az orosz választópolgárok 75%-a támogatja a Nyugattal történő szorosabb, akár szövetségi együttműködés megteremtését is, és csak 17%-uk tekinti a Nyugatot vetélytársnak.

Az orosz társadalom demokratizálódása mára olyan szintre jutott, hogy visszarendeződés aligha képzelhető el, bár számos nyugati orosz szakértő Putyin szemére veti a társadalmi pluralizálódás fokozatos visszaszorítását, az elnöki hatalom túlzott koncentrációját, ami már-már a régi szovjet időköt idézi. Ennek ellenére azzal lehet számolni, hogy a nemzeti – történelmi és kulturális – sajátosságok érvényesülése mellett is az orosz társadalom fejlődése a demokratikus értékek és jogállamiság mentén fog végbemenni, és Oroszország biztonságpolitikájában a Nyugattal történő együttműködést fogja preferálni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Sz. Rogov: *Nuzsna-li Rossziji szvoja Polityika Nacionalnoj Bezopasznosztyi?* Nyezaviszimaja Gazeta, 1992. március 6. 2. o.
- *Osznovi Vojennoj Doktrini Rossziji* (Projekt). Vojennaja Miszl, szpecialnij vipuszk, 1992. május 19.
- G. Miranovics: *Geopolityika i Bezopasznoszty Rossziji*. Krasznaja Zvezda, 1999. július 30. és 31.
- A. C. Lynch: *The Realism of Russia's Foreign Policy*. Europe-Asia Studies, 53/1 szám, 2001. 24–31. o.
- *Vojennaja Doktrina Rossziszkoj Federaciji*. Elnöki rendelet, 2001. április 21., letöltve az UralArms.ru weboldalról
- A. Kasszjanova: *Russia: Still open to the West? Evolution of the State Identity in the foreign policy a security discourse*. Europe-Asia Studies, 53/6 szám, 2001. 828. o.
- Angela Sent: *American views on Russian security policy and EU-Russian relations*. Briefing on the IISS/CEPS European Security forum, Brussels 2002. január 14.
- James M. Goldgeier – Michael McFaul: *What to do with Russia?* Policy review, 2005. október 18., letöltve az „inosmi.ru” weboldalról.

PROF. DR. KÖSZEGVÁRI TIBOR NYÁ. VEZÉRŐRNAGY

A KÜLÖNLEGES KATONAI MŰVELETEK ELVEI ÉS ERŐI

A NATO-ban vállalt feladatok sokrétűbb és kiterjedtebb teljesítését bizonyítja az a tény, hogy a Magyar Honvédség állományában felállításra kerül egy különleges műveleti zászlóalj.

Ez a tény arra készítette a szerzőt, aki a különleges katonai műveletek elméleti problémáival már több mint három évtizede⁵ foglalkozik, hogy egy rövid tanulmányban bemutassa a különleges katonai műveletek főbb elveit és erőit, amelyek segítenek abban, hogy a téma iránt érdeklődő olvasók világosabban lássák és értsék a különleges katonai műveletekkel kapcsolatos alapfogalmakat, feladatokat, erőket és eszközöket.

A hadtörténelem eseményeit tanulmányozva világosan és tényszerűen bizonyítható az, hogy a különleges műveletek nem a 21. század termékei. Ez a katonai tevékenység, amely rendszerint az ellenség által megszállt területen, az ellenség harcoló csapatainak hátában került végrehajtásra, már több száz, egyes vonatkozásaiban több ezer éves múlttal rendelkezik. A Tróját ostromló görögök által készített faló és a belsejében elhelyezett harcosok hajtották végre a különleges katonai műveletek egyik korai sikeres akcióját, amely Trója görögök általi elfoglalását segítette elő. A trójai faló, mint a különleges katonai műveletek és a diverzió jelképe szerepel az Egyesült Államokban a J. F. Kennedy Különleges Hadviselési Központ (Fort Bragg, Észak-Karolina állam) címerében.

A magyar katonai múlt kiemelkedő személyisége, Zrínyi Miklós is felismerte a különleges műveletek és az ellenség megtévesztésének, a diverzióknak jelentőségét. „Mátyás király életéről való elmélkedés” című munkájában írja: *„Második mesterség a királynak a diversio... Aki ezzel tud élni, bizony nagy hasznait veszi... Ezért minden hadnagy elhiggyje, hogy a diversio legmesterségesebb vitézség mindennél: aki okosan él avval, nem hibálhat.”*

A 18. és 19. század fordulóján lezajlott napóleoni háborúk során a francia csapatok gyakran harcoltak a hátukban tevékenykedő olasz és spanyol gerilla erők, valamint az orosz partizáncsoportok ellen, amelyek nem a hagyományos harceljárásokat, hanem kis csoportokkal különleges műveleteket, elsősorban lesállításokat és rajtaütéseket hajtottak végre a megszálló francia erők ellen.

Az első világháború nagyméretű állásharcaiban – a feljegyzések szerint –, nem volt lehetőség az ellenség mélységében folytatandó különleges műveletekre, és a szembenálló felek nem is törekedtek ilyenekre még az áttörési kísérletek során sem, mivel ilyen rendeltetésű katonai alakulatokkal nem rendelkeztek.

---

⁵ 1971-ben védte ilyen témájú kandidátusi értekezését, 1988-ban nyerte el a tudomány doktora címet.

A második világháború előestéjén és folyamán azonban már az összes hadban álló fegyveres erőnél megtalálhatók voltak a különleges műveletekre felkészített katonai alakulatok.

A német Wehrmacht állományában már a Lengyelország lerohanására tervezett akció előtt felállították a „Brandenburgi” nevet viselő, különleges műveletek végrehajtására szolgáló katonai alegységeket. Ezeket az alegységeket a Szovjetunió megtámadásakor, 1941. június 22-én már hadosztálykötelékbe szervezték. A „Brandenburgi” különleges műveleti erők fő feladata az ellenség hátában a közlekedési vonalak és az összeköttetést biztosító híradóközpontok rombolása, valamint a pánikkeltés volt.

Sajátos feladattal hozták létre a Waffen-SS állományában 1943-ban a Friedenthal-i kiképző központban azt a különleges műveleti egységet, amely aktívan vett részt Mussolini olasz diktátor kiszabadításában a Gran Sasso-i akcióban; a Horthy Miklós 1944. október 15-i lemondását kikényszerítő műveletben, a budai várban; majd 1944 decemberében az ardenneki ellentámadó hadműveletben, ahol a szövetséges erők parancsnokainak fogságba ejtése és a támadó tevékenységek zavarása volt a cél. Ennek az alakulatnak Otto Skorzeny volt a parancsnoka.

A szövetséges fegyveres erők állományában a háború kezdeti időszakában az európai hadszíntereken a brit tengerészgyalogság kommandói, Észak-Afrikában a sivatagi mélységi csoportok, valamint a különleges légi szolgálat (Special Air Services – SAS) alegységei tevékenykedtek a német és az olasz csapatok hátában.

Az amerikai fegyveres erők a franciaországi partraszállás sikerének elősegítése céljából állították fel az első Ranger-zászlóaljkat, amelyek feladata a német partvédelmi objektumok rombolása és a vezetési rendszerek megbontása volt. Ezek a Ranger-alegységek később, a Koreában és Indokínában vívott háborúkban is bevetésre kerültek.

Az amerikai (USA) különleges műveleti erők terén a leglényegesebb változást a Kennedy elnök által és az ő javaslatára felállított Különleges Erők (Special Forces) jelentették. Kennedy felismerte azt, hogy az atom-világháborúra kidolgozott „tömeges megtorlás” nemzeti katonai stratégia helyett nagyobb figyelmet kell fordítani a hagyományos fegyverekkel folyó helyi konfliktusokra, és a helyi konfliktusok megoldásában kiemelkedő szerepet vállaló különleges műveleti erők felkészítésére.

A szovjet hadvezetés a kezdeti kudarcok után sikerrel alkalmazta az ellenség hátában tevékenykedő partizáncsoportokat, majd dandárokat, amelyek létszáma 1944-ben már elérte az egymillió főt. Fő tevékenységük a német szállítások akadályozása, a vasútvonalak rombolása volt. A világháború után a szovjet fegyveres erők állományában felállításra kerültek a Különleges Rendeltetésű (Szpecnaz) alakulatok, amelyek elsősorban az afganisztáni háborúban szereztek nemzetközi hírnevet.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETEK ELVEI

A különleges műveletek (Special Operations) felölelik mindazon katonai tevékenységeket, amelyeket külön arra kijelölt, szervezett, kiképzett és felszerelt erők hajtanak végre, amelyek műveleti technikái és eljárási módszerei nem azonosak a hagyományos erőkével.

Ilyen tevékenységekre kerülhet sor a katonai műveletek minden típusánál (béke-, válság-, és konfliktushelyzetekben) mind önállóan, mind pedig a hagyományos erőkkel összehangolva, hogy katonai, politikai, gazdasági és lélektani célokat érjenek el.

A különleges műveleti erők (Special Operations Forces – SOF) nem alkalmazhatók a hagyományos erők helyett. Ezek az erők a leghatékonyabbak a béke idején történő bevetésre és a békeműveletek feladatainak végrehajtására.

A különleges műveleti erők azért is alkalmasak a békeműveletekre, mert ezen erők katonáit tervszerűen és alaposan felkészítik a meghatározott földrajzi térség éghajlati, domborzati és időjárási viszonyaira, a lakosság kulturális, vallási és ideológiai sajátosságaira, különös tekintettel a térség lakosságának nyelvi megosztottságára. E téren számos problémát tártak fel az Afganisztánban és Irakban, valamint a volt Jugoszlávia területén tevékenykedő szövetséges katonai erők.

A békeműveletekre történő felkészítés mellett továbbra is folyik a különleges műveleti erők kiképzése és előkészítése konfliktushelyzetekben és a nagyméretű háborús műveletekben való aktív részvételre. Ez a felkészítés további képességeket és felszereléseket, valamint harci és kiszolgáló támogatást igényel.

A különleges műveleti feladatok az alábbiak lehetnek:

- különleges felderítés végrehajtása;
- közvetlen harci akciók végrehajtása;
- katonai segítségnyújtás.

A különleges felderítés (Special Surveillance and Reconnaissance) végrehajtása az alábbi feladatokat öleli fel:

- a hadműveleti terület értékelése a parancsnoki döntéshez;
- felderítés végrehajtása a hagyományos erők hadművelete előtt;
- fontos célok (vezetés, csapat-összpontosítások, különleges fegyverek, közlekedési vonalak stb.) felderítése;
- az ellenséges erők mozgásának követése és jelentése;
- fontos objektumok, intézmények felderítése, meteorológiai, geográfiai, hidrográfiai és csapás utáni helyzetre vonatkozó adatok gyűjtése és jelentése;
- a fontos célok folyamatos felderítése.

A közvetlen harci akciók (Direct Action) során a különleges műveleti erők rajtaütéseket, lesállításokat és más támadó akciókat hajtanak végre. Robbanó műszaki és egyéb záratat telepítenek; tűzcsapást hajtanak végre a célokra földi, légi és tengeri járművekről; végzik a precíziós lőszer célra vezetését; és önálló szabotázsakciókat hajtanak végre.

Ezek az akciók rendszerint méretükben és időtartamukban korlátozottak és tartalmazzák a végrehajtó csoport(ok) tervezett kivonását a célterületről.

A különleges műveleti erők ezeket a feladatokat önállóan, vagy a hagyományos erőkkel együtt hajtják végre.

A feladatok rendszerint speciális, pontosan meghatározott és időérzékeny hadászati vagy hadműveleti jelentőségű műveletek.

Ezek a feladatok méreteikben rendszerint meghaladják a hagyományos erők fegyvereinek, elsősorban a tábori tüzérségi lövegek és rakétavetőek csapásmérő hatótávolságát.

Ilyenek feladatok lehetnek:

- fontos célok (anyagok és személyek) támadása;
- fontos közlekedési vonalak és célok bénítása;
- kijelölt célok (személyek, anyagok) felderítése, elfogása, vagy kimentése;
- fontos objektumok vagy felszerelések birtokbavétele, rombolása, vagy semlegesítése;
- túsok (foglyok) kiszabadítása;
- a tömegpusztító fegyverek elterjedése elleni harc támogatása;
- az információs, parancsnoki és vezetési rendszerek elleni műveletek;
- a terrorizmus elleni harc.

A közvetlen harci akciók lehetnek önállóak, vagy részei egy nagyobb hagyományos, vagy nem hagyományos katonai műveletnek.

A katonai segítségnyújtás (Military Assistance) fogalma alatt a baráti vagy szövetséges katonai erőknek békében, válság esetén, vagy konfliktusban nyújtott segítő célú különleges műveleteket kell értékelni.

Ez a segítségnyújtás adható közvetlenül vagy közvetve egy ellenálló erőnek, illetve belföldi katonai vagy félkatonai erőnek, amelyek a demokratikus társadalmat védik a felforgatástól, a törvénytelenégektől vagy a felkeléstől. Ilyen feladatot gyakran hajtottak végre az amerikai és francia különleges műveleti erők Latin-Amerika és Afrika különböző, belső válságoktól sújtott országaiban.

Ilyen műveletek lehetnek:

- ellenálló vagy gerilla erők kiképzése, felszerelése, támogatása – és ha szükséges –, vezetése az ellenséges erők politikai, katonai, gazdasági és lélektani gyengéinek kihasználása céljából;
- kiszabadítási és menekülési hálózatok felkészítése;
- baráti, közel álló nemzetek katonai és félkatonai erőinek felkészítése saját belső stabilitásuk helyreállítása érdekében;
- a szövetség tagállamainak támogatása és segítése az együttműködés során;
- békeműveletek támogatása szervezési, tervezési, felderítési, vezetési, egészségügyi, műszaki és biztonsági téren a belső humanitárius válságok során; összekötő csoportokkal nyelvi és kulturális támogatás a konfliktusok rendezése során; infrastrukturális helyreállító segítség katasztrófák esetén.

A különleges műveleti erők alkalmazási elvei

A különleges műveleti erők (SOF) sikeres tevékenységének kulcsa az egyes katona. Ezért az alkalmazási (bevetési) tervek és eljárások egyszerűek és közérthetőek kell hogy legyenek, hogy biztosítsák a parancsnok döntésének megértését.

Mivel a különleges műveleti erők létszáma korlátozott, és rövid idő alatt nem is növelhető⁶, ezért nem vehetők be olyan feladatokra, mint a hagyományos erők. Nem szabad szétforgácsolni a SOF-erők tevékenységét olyan feladatokra (célok ellen), amelyek csábítóak, de nem bírnak hadműveleti vagy hadászati értékkel. A SOF-erőket olyan feladatokra kell bevetni, amelyek segítik a hadműveleti és hadászati célok elérését.

A különleges műveleti erők bevetésénél figyelembe kell venni:

- a meghatározott feladat **legyen alkalmas** (megfelelő) a különleges műveleti erők számára; legyen szükség azok speciális felkészültségére és képességeire a teljesítéshez;
- a meghatározott feladat **legyen teljesíthető** (ehhez legyen megfelelő a felkészültség, a kiképzés, a tervezési és gyakorlási idő, valamint a nyelvi és kulturális felkészültség);
- a feladat **legyen indokolható**, a kockázat legyen igazolható a várható eredménnyel;
- a feladat **legyen fenntartható**, teljesítését folyamatos harci és kiszolgáló támogatással kell biztosítani.

---

⁶ Az USA különleges erők (Special Forces) katonáinak felkészítése kb. 24 hónapos kiképzést igényel.

Nagyon fontos a különleges műveletek részletes tervezéséhez a pontos és friss **felderítési adatok** felhasználása. Ezzel megelőzhető, hogy a bevetett csoportok váratlan veszélyhelyzetbe kerüljenek.

Világos **parancsnoki és vezetési (C2) kapcsolatokat** kell teremteni, melyhez a különleges katonai műveletekhez értő parancsnokok és törzsek szükségesek. Pontos meg kell határozni a harci erők és a különleges műveleti erők közötti együttműködés részleteit és rendszabályait. Ennek érdekében szoros kapcsolatot kell fenntartani a SOF és a hagyományos (szövetséges) erők törzsei között.

A SOF részére tág, de világos és a felkészültségüknek megfelelő **harci utasításokat** (Mission Directive) kell kiadni.

A SOF-erők részére meghatározott műveleti feladatok központi tervezést és **decentralizált végrehajtást** igényelnek.

Nagy **rugalmasságot kell biztosítani** a végrehajtó alegységek, a különleges műveleti erők csoportjai számára.

A különleges műveletek tervezése

A különleges műveletek tervezésének bázisa (alapköve) a végrehajtó egység vagy alegység, melyhez *elengedhetetlenek az alábbiak:*

- gondos tervezéssel kell biztosítani a SOF-erők bevetését;
- a SOF bevetését szigorúan álcázni, leplezni és biztosítani szükséges;
- a SOF-erők bevetését össze kell hangolni a hagyományos harci erők műveleteivel;
- a SOF-erők fontos feladata a kijelölt célok elleni csapások (tüzek) tervezésével összhangban tervezni a saját akciókat, ezzel elkerülhető a saját csapások okozta veszteség;
- korai bevetéssel kell biztosítani a műveletek végrehajtásának sikeres megkezdését;
- a SOF-erők tevékenységét nagyon részletes és pontos, időbeni felderítési adatokkal kell támogatni;
- a SOF-erők logisztikai támogatása sajátos követelményeket támaszt, ezt gyakran (különösen békeműveleteknél) a fogadó állam biztosítja;
- a SOF-erők műveleteit vizsgálni kell a törvények, a nemzetközi hadijog és a harctevékenységek szabályai (Rules of Engagement – ROE) oldaláról is.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI KATONAI ERŐK

Amikor a terrorista szervezetek és akciók ellen felhasználható katonai erőket kívánjuk meghatározni, mindenképp abból kell kiindulni, hogy a terroristák az esetek zömében rendkívül elszánt (gyakran fanatikus) és jól kiképzett személyek, akiknek akcióit alaposan előkészítik, megtervezik és azokat váratlanul hajtják végre.

Éppen ezért az ellenük bevetendő erők katonáinak is legalább hasonló, de ha lehet, még jobb feltételekkel kell rendelkezniük.

A terroristák támadásainak célpontját képező fejlett államok fegyveres erőinek állományában vannak ilyen katonák. Ezek a katonák a különleges hadviselési erők különböző alakulatainál teljesítenek szolgálatot.

Mindazon államok, amelyek fegyveres erejében különleges műveleti csapatokat szerveztek, arra törekszenek, hogy ezeknek a csapatoknak a személyi állománya mindenkor készen álljon a legszélsőségesebb körülmények között is a meghatározott feladatok végrehajtására. Ezeket a katonákat felkészítik arra, hogy éjjel és nappal, sivatagi forróságban, esőerdőben, vagy sarkkörüi dermesztő hidegben, lakott vagy lakatlan térségekben, vízen, szárazföldön és levegőben is képesek legyenek eredményesen tevékenykedni. Az ilyen viszonyok közötti feladat eredményes végrehajtására alkalmas katonák toborzása, kiképzése és megfelelő ellátása rendkívül költséges, ezért csak a nagyhatalmak és a gazdag országok tartanak állandó készenlétben ilyen erőket. Az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Németország, Olaszország, Franciaország és Oroszország is nagy gondot fordít a különleges műveleti erők fenntartására és folyamatos korszerűsítésére.

Az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erejének mindhárom haderőnemében vannak szervezetszerű különleges műveleti alakulatok. Ezek személyi állományában – a Nemzeti Gárda és Tartalék erőit is számolva –, több mint 51 ezer fő szolgál.

A szárazföldi haderőnél **különleges erők (Special Forces), ranger, különleges – műveleti repülő, lélektani hadviselési és polgári ügyi** alakulatok találhatók. Ezek az alakulatok igen széles körű harci lehetőségekkel rendelkeznek. Részt vesznek a kiképzésben és a felkelő erők irányításában, illetve a felkelő erők elleni műveletekben, hadműveletekben és a belső rend helyreállításában, valamint a terrorizmus elleni harcban képesek eredményesen tevékenykedni. Segítik a baráti országok védelmi felkészülését, továbbá humanitárius segítséget nyújtanak a válságkörzetekben.

A légierő állományához a **különleges hadműveleti repülő alegységek** tartoznak, amelyek végzik a különleges erők légi szállítását, biztosítják az utánpótlást, valamint lélektani hadviselési és tüztámogatási feladatokat hajtanak végre.

A haditengerészet különleges hadviselési erőit a **SEAL-csoportok**, a SEAL-csoportokat szállító alegységek és a különleges hajóegységek képezik. Ezek az erők rajtütéseket, felderítő akciókat, járőrözést, a parti ellenség bénítását, a partraszállási hídfő felderítését és megjelölését, valamint más speciális feladatokat hajtanak végre. A SEAL 6. sz. csoportja napjainkban Irak és Afganisztán területén hajt végre rejtett akciókat.

Külön említést érdemel a **Delta Force** megnevezésű alakulat, amelynek fő feladata a terrorizmus elleni harc. Ezt a kb. 800 fős állománnyal rendelkező egységet az 1980-as években állították fel Fort Braggban (Észak-Karolina állam).

Az alakulat szervezetét és feladatait a legszigorúbb titokként kezelik. Csúpan annyi szivárgott ki alkalmazásáról, hogy bevetését általában légi úton tervezik és a légi szállítóeszközöket a floridai Eglin légitámaszpontból biztosítják a Delta Force katonái számára. Jelenleg a Közel-Keleten hajt végre rejtett akciókat, amelyek között első helyen áll az al-Kaida vezetők elfogása.

A felsorolt erők hadműveleti vezetését mind a háborús, mind pedig a békefeladatok végrehajtása során az 1986-ban felállított összhaderőnemi vezetési szerv: az Egyesült Államok Különleges Hadműveleti Parancsnoksága végzi, bár azok továbbra is megmaradnak az adott haderőnem alárendeltségében. Ez a parancsnokság az elnök és a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága utasításainak megfelelően tervezi a különleges erők alkalmazását.

Az amerikai különleges hadviselési alakulatok nagy része napjainkban Afganisztán vagy a szomszédos államok területén tartózkodik, és végzi az al-Kaida terrorszervezet megsemmisítésére, valamint Oszama bin Laden elfogására tervezett műveleteket.

Az Egyesült Királyság fegyveres erői állományában is fontos szerepet töltenek be a különleges műveleti csapatok. A második világháborúban a német Wehrmacht által megszállt Nyugat-Európa tengerparti objektumai ellen, valamint az észak-afrikai hadszíntéren a német és az olasz csapatok hátában hajtották végre felderítő és diverziós akciókat.

A világháborút követően is fenntartották a különleges rendeltetésű erőket, amelyek mind a szárazföldi erők (**SAS-ezredek**), mind a haditengerészet (**commando**) állományában megtalálhatók. Ezek személyi állományát kb. 10 ezer fő katona képezi. A speciálisan kiképzett katonák mindig sikeresen tevékenykedtek, mind a Falkland-szigeteken, mind az Arab-öbölben lefolytatott hadműveletekben. Jelenleg a boszniai válságtérségben is tartózkodik több tucat SAS-katona azzal a feladattal, hogy foglyul ejtse és a hágai nemzetközi bíróság elé állítsa a háborús bűnösöket. A SAS-ezredek személyi állományának zöme Afganisztán területén tevékenykedik, fő feladatuk Oszama bin Laden foglyul ejtése. A közelmúltban bővült a brit különleges műveleti erők állománya: 2005 szeptemberében felállították a Különleges Felderítő Ezredet, amelynek fő feladata a nemzetközi terrorizmus elleni harc.

A német fegyveres erők, a Bundeswehr állományában az öt szárazföldi hadosztály közül különleges műveletekre felkészített erő a **Division Spezielle Operationen** (DSO), amelynek törzse Regensburgban állomásozik. Három dandára (2 légideszant, 1 különleges műveleti dandár) Saarluis, Oldenburg és Calw helyőrségekben állomásozik, létszáma kb. 8000 fő.

Feladatai:

- fegyveres békefenntartási műveletek: evakuáció, a német állampolgárok kimentése, katasztrófák esetén a lakosság mentése;
- irreguláris erők elleni harc;
- gyors beavatkozási és befejező műveletek végrehajtása;

- az ellenség mélységében végrehajtott műveletek (felderítés, direkt akciók, tömegpusztító fegyverek hordozóinak felderítése, kiválasztása, hadművelleti és hadászati objektumok elleni műveletek, vadász harc az ellenség hátában).

Olaszország is rendelkezik különleges rendeltetésű katonai alakulatokkal, amelyek alapvető feladata a felderítés és a diverziós akciók végrehajtása az ellenség hátában. Az utóbbi években e feladatok mellett előtérbe került a nemzetközi békeműveletekben való részvétel is. Így megjelentek az olasz különleges erők egységei Libanonban, Szomáliában és Albániában is.

Az olasz fegyveres erők állományában három különböző rendeltetésű különleges alakulat található, ezek együttes létszáma kb. 15 ezer fő. Az első különleges művelési alakulat a szárazföldi haderő **Alpesi dandára**, amelynek feladata a határok védelme a magashegyi körzetekben. Az alpesi dandár katonái kiváló fizikai adottságokkal rendelkeznek, különösen a sziklamászás és a síelés terén. Amerikai kérésre felmerült az alpesi katonák bevetése Afganisztánban, az ISAF feladatainak végrehajtása során.

A másik különleges rendeltetésű alakulat, a **San Marco-ezred** (létszáma 1300 fő) a haditengerészethez tartozik. Fő feladata a partraszállási műveletekben való részvétel, a hídfő felderítése, fontos parti objektumok birtokbavétele, vagy rombolása. A San Marco-ezred katonái már 1982-ben bekapcsolódtak a nemzetközi békefenntartó akciókba is, amelyek során 1984-ig Libanonban végeztek meghatározott feladatokat.

Az olasz fegyveres erők harmadik különleges rendeltetésű alakulata a **Folgore-ejtőernyős dandár**. Ennek állományában található egy, az amerikai Special Forces mintájára kiképzett különleges zászlóalj, amelynek alapfeladata az ellenség hátában folytatandó felderítés és diverziós akciók végrehajtása. A háború idejére meghatározott alapfeladat mellett egyre gyakrabban kerül sor olyan békefenntartó és békekikényszerítési feladatokra (például Szomáliában és Albániában), melyekre az első lépcsőben a Folgore-dandár erőit vetik be.

Franciaország fegyveres erőinek állományában is komoly erőt képviselnek a különleges rendeltetésű alakulatok. Ezek közül első helyen kell említeni a francia **idegenlégió** mintegy 8000 katonáját, akik mind kiképzésüket, mind felszerelésüket illetően alkalmasak a terrorizmus elleni sikeres harctevékenységre. Rajtuk kívül a szárazföldi erők állományában egy **légimozgékony dandár**, valamint a Különleges Művelési Erők egy **ejtőernyőszere** és **helikopter-zászlóalja** áll bevetésre készen különleges hadviselési feladatokra, ide értve a terroristák elleni harcot is.

Oroszország fegyveres erőinek állományában is jelentős nagyságú különleges rendeltetésű alakulat található. Mind a szárazföldi csapatok, mind a haditengerészet rendelkezik olyan különlegesen kiképzett és felszerelt egységekkel és alegységekkel, amelyek fő feladata az ellenség hátában végzendő felderítés és fontos objektumok megsemmisítése. Ezen alakulatok orosz megnevezése **Szpecnaz** (Szpecialnoje naznacsnyije – Különleges rendeltetés), amelyet a nemzetközi sajtó is széleskörűen használ.

Bár az orosz fegyveres erők struktúrájában jelentős változások történtek az elmúlt néhány évben, és jelenleg is folytatódik a haderőreform, annyi mégis ismert, hogy a szárazföldi csapatok állományában továbbra is mintegy 7 dandárba szervezett, 20–25 ezer főnyi különleges rendeltetésű erő van. Minden hadsereg egy zászlóalj, és minden front (katonai körzet) egy dandár (esetleg ezred) nagyságú Szpecnaz-erővel rendelkezik.

A Szpecnaz-egységek katonáinak kiképzésénél felhasználják az afganisztáni és a csecsenföldi harcok tapasztalatait, de keresik az alkalmazás új formáit és módszereit is. Megbízható nemzetközi sajtóközlemények tudósítottak arról, hogy ezek az egységek egyre gyakrabban kerülnek bevetésre a belső, polgárháborús konfliktusokban. Így történt ez 1991-ben Litvánia elszakadási törekvéseinek megakadályozása céljából, valamint a csecsenföldi polgárháborúban is. Emellett a Szpecnaz-katonák megjelentek az ENSZ különböző békefenntartási műveleteiben is.

Az orosz haditengerészet jelenleg kb. 7500 főnyi különlegesen kiképzett Szpecnaz-katonával rendelkezik, a tengerészgyalogság állományában. Ezek a katonák század és zászlóalj nagyságú alegységek harcrendjében az ellenség part menti erői és objektumai ellen kerülnek bevetésre. Béke idején nem zárható ki ezeknek az alegységeknek a felhasználása a belső konfliktusok, vagy nemzetközi békeműveletek során sem.

Nem zárható ki az sem, hogy az amerikai katonai vezetés felhasználja az Afganisztánban harcolt orosz katonák tapasztalatait, és orosz Szpecnaz-tanácsadókat is igénybe vesz az Afganisztán területén folyó katonai műveletekben.

A magyar különleges műveleti erő⁷

2005. szeptember 1-jén alakult meg az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj, Szolnokon.⁸ A zászlóalj felállításával hazánk jelentős mérvű hozzájárulást igazol a NATO felé a válaszadási (reagálási) képességek fejlesztése terén.

A zászlóalj alaprendeltetése:

- a különleges felderítés;
- a közvetlen katonai akciók végrehajtása;
- a katonai segítségnyújtás;
- a terrorizmus elleni harc.

(Ezek a tanulmány bevezető részeiben megtalálhatók.)

A zászlóalj 1. százada – 121 fős állományával – 2006. december 31-ig bevetésre fel lesz készítve.

---

⁷ Magyar Honvéd 2005. október 21-i sz. 12-13. oldal.

⁸ Uo.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK

Az Afganisztánban 2001 októbere és az Irakban 2003 márciusa óta folyó katonai műveletek folyamán bevetett különleges műveleti erőkkel kapcsolatban jelentős mennyiségű tapasztalatot gyűjtöttek a szövetséges erők katonai szakértői. Közülük egyesek a különleges műveleti erők és a fő feladatot végrehajtó harci erők közötti együttműködés hiányosságaira hívták fel a figyelmet, mások pedig jelentős problémákat tártak fel a különleges műveleti erők állományának egyes, önálló (speciális célú) feladatra kijelölt alegységei és a többi különleges erő közötti összhang vonatkozásában.

A különböző feladatokat végrehajtó katonai erőkkel folytatott hadműveletek folyamán felmerült problémák között, nehezen megoldható feladatként jelentkezett a különleges műveleti erők bevetett csoportjainak jelenléte és mozgása az ellenség mögöttes területein, valamint a főerők hadműveletét támogató légierő és a tábori tüzérség csapásainak összehangolása.

A probléma lényege az, hogy a különleges műveleti erők bevetett csoportjainak feladatát és tevékenységük helyét (körzetét) a szervezetszerű parancsnok különleges biztonsági rendszabályokra (OPSEC) hivatkozva, rendszerint nem közli a fő feladatokat végrehajtó harci erők parancsnokával. A harci erők bevetett felderítő eszközei, elsősorban a légierő felderítő repülőgépei és a pilóta nélküli felderítő járművek érzékelői viszont felfedik ezeket a csoportokat, amelyek célként jelennek meg, ha a különleges műveleti erők parancsnoka nem igazolja „saját erőként” a felderített alegységeket. A probléma megoldása érdekében szükséges a harci erők és a különleges műveleti erők közötti szorosabb együttműködés és a támogató csapások terveinek szükség szerinti módosítása.

A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben a különleges műveleti erők kiemelt szerepet játszanak. Az Afganisztánban és az Irakban folyó katonai műveletekben ezeknek az erőknek a fő feladata az al-Kaida és a többi terrorszervezet vezetőinek elfogása, vagy megsemmisítése. Az amerikai különleges műveleti erők (Special Operations Forces) zömét az ún. „zöldsapkás” katonák képezik, amelyek általában 12 fős különítményekben („Alfa-team”) hajtják végre a harci feladatokat. Sajtójelentések szerint a Pentagon vezetői, és személyesen Donald Rumsfeld védelmi miniszter azonban esetenként nem a „zöldsapkásokat”, hanem a különleges erőkön belüli „még különlegesebb” Delta Force-t és a SEAL erők 6. sz. csoportját bízzák meg az egyes kiemelt fontosságú feladatok végrehajtásával, például: Omar molla tálib vezér és Ajman az-Zavahiri al-Kaida alvezér fogságba ejtésére, mely megkülönböztetés amerikai sajtójelentések szerint⁹ sérti a különleges műveleti erők állományának nagyobb részét. A „kijelölt” terroristavezérek fogságba ejtésére tervezett akciók mind ez ideig sikertelenek voltak, mivel a Delta Force és

---

⁹ A Washington Post 2004. január 4-i számában jelent meg Lawrence Jackson (AP) cikke: *Military Split on how to use Special Forces in Terror War* címmel.

a SEAL 6. sz. csoportja igen nagy távolságra (valószínűleg Kuvait területén) helyezkedett el, míg a „zöldsapkások” egyes műveleti csoportjai a célterületek közvetlen közelében tevékenykedtek.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK FELKÉSZÍTÉSE

A különleges műveleti erők katonáit fel kell készíteni az ellenség hátában folytatandó műveletek sajátosságai következtében fellépő problémákra.

Ilyenek lehetnek:

- a lőszer- és fegyverfogyás pótlása;
- az elesett és sérült katonák evakuálása;
- a sebesült és beteg katonák ápolása a kiürítésig;
- az élelmiszerkészletek pótlása a helyszínen beszerezhető anyagokból;
- a saját felderítő és csapásmérő légierővel és támogató tüzérséggel fontos kapcsolat tartása, és így tovább.

A különleges műveleti erők katonáinak felkészítése nagyon alapos és előrelátó tervezést igényel. E téren az első jelentős probléma az, hogy előre nem határozható meg az, hogy milyen kontinensen, milyen országban, milyen földrajzi, éghajlati, időjárási, etnikai stb. viszonyok (feltételek) között kerül sor a bevetésre.

Az Amerikai Egyesült Államok politikai és katonai vezetői a rendelkezésre álló Különleges Műveleti Erők csoportjait (öt reguláris és két Nemzeti Gárda csoport) a különböző kontinenseken folytatandó műveletekre készítették fel. Így a 10. különleges műveleti csoportot Európa, az 5. csoportot Dél-Ázsia, a 8. csoportot pedig Latin-Amerika területére történő bevetésekre jelölték ki.

Ezt a példát a kisebb NATO-tagállamok és szövetséges államok fegyveres erői természetesen nem tudják követni. Ezért ezeknél még több feladatot kell vállalni a különleges műveleti erők felkészítése terén.

Különös jelentőséggel bír a felkészítésben a katonák fizikai, nyelvi és pszichológiai előkészítése a várható műveletekre. Ez jelentős időt vesz igénybe a felkészítés során.

Hasonló fontosságú a katonák kiképzése a túlélésre. A túlélésre való felkészítés képessé teszi a katonákat arra, hogy a saját erőktől és ellátóbázisoktól távol, és huzamos ideig képesek legyenek a tevékenységi körzetben található élőlények, növények és természeti források, tárgyak felhasználásával sikeres akciók végrehajtására.

Mindezeket figyelembe kell venni a magyar különleges műveleti erők katonáinak felkészítésénél is.

BEFEJEZÉS

A Magyar Köztársaság kormányának döntése – amely szerint megkezdődött a különleges műveletre alkalmas magyar katonai alakulat és katonák felkészítése –, fontos feladatot jelent mind az egyes katonák, mind a felkészítést tervezők és végzők számára. Nem hanyagolható el azon katonai szakértőknek és a hadtudomány munkásainak tevékenysége sem, akik megfelelő ismeretekkel rendelkeznek a különleges katonai műveletekről, és készek ezeket az ismereteket a felkészítés segítésére bocsátani.

Ez a rövid tanulmány is ilyen céllal készült, és a szerző örömmel venné, ha hasonló célú írások jelennének meg a közeljövőben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- FM 100-5 Hadműveletek.
MNVK 1997.
- Allied Joint Doctrine AJP-01 (A)
- O. Skorzeny: *Meine Kommandounternehmen*.
Limes Verlag, Wiesbaden 1976.
- Jan Boger: *Elite – und Spezial-Einheiten*.
Motorbuch Verlag, Stuttgart, 1995.
- The Military Balance 2004-2005.
The International Institute for Strategic Studies, London, 2004 október.
- L. Jackson: *Military Split on how to use Special Forces in Terror War*.
The Washington Post 04-01 2004.
- Magyar Honvéd, 2005. október 21.
- Kőszegvári Tibor: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc*.
Hadtudomány 2002/1. szám.
- Kőszegvári Tibor:
A katonai felderítés aktuális kérdései a terrorizmus elleni harcban.
Hadtudomány 2005/3. szám.

GRÓF BÉLA MK. ALEZREDES

TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORT (PRT) FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁSA

Magyarország – kapcsolódva a NATO növekvő afganisztáni szerepvállalásához –, az eddiginél nagyobb felelősséget és részt kíván vállalni az afgán újjáépítési folyamatban. Magyarország egy – már a Nemzetközi Biztonsági Erők (International Security Assistance Forces – ISAF) irányítása alatt álló – Tartományi Újjáépítési Csoport (Provincial Reconstruction Team – PRT) vezetésének és működtetésének átvételét tervezi. Ennek érdekében előkészítő tárgyalásokat kezdett a NATO vezetésével és a Poli Humriban PRT-t működtető Hollandiával egyaránt. A PRT felelősségteljes működtetése a nagy kockázatok miatt szükségessé teszi a feladatra való hatékony felkészülést, amelynek központi eleme a felderítő támogatás megszervezése. Bár jelenleg még nincs magyar kormányhatározat a feladat felvállalásáról, de annak nagy valószínűsége szükségessé és megkerülhetetlené teszi a PRT-k működtetése során szerzett általános tapasztalatok vizsgálatát, különösen a PRT sajátosságainak elemzését, és mindezek hasznosítását a döntés-előkészítési és szervezési folyamatokba.

A tanulmány elsősorban a felderítő biztosítás kérdéseinek elemzését szolgálja, de az érthetőség miatt mégsem hagyható el a PRT-kkel kapcsolatos általános ismeretek rövid bemutatása, amely a tartományi újjáépítési csoport célját, felépítését és feladatait tartalmazza.

A TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORTOK CÉLJA, FELÉPÍTÉSE, FELADATAI

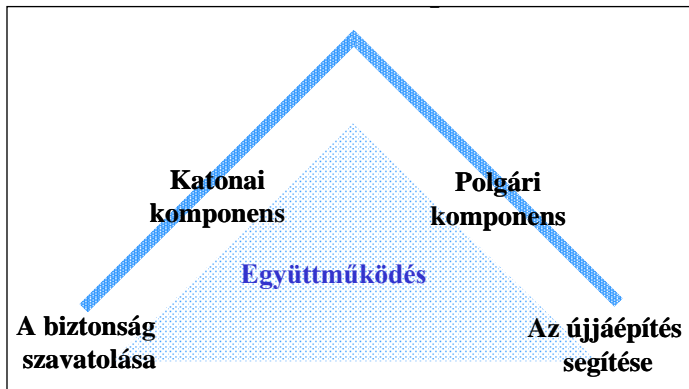
A PRT-k létrehozását 2003 elején az amerikai vezetésű „Tartós Szabadság” („Enduring Freedom”) elnevezésű művelet hadszíntéri parancsnoksága kezdeményezte néhány tartományban azért, hogy javuljon a biztonsági helyzet és a lakosság is elfogadja a koalíciós erők tevékenységét Afganisztánban. (Jelenleg a „Tartós Szabadság” művelet keretében – amerikai vezetéssel – mintegy 10 ezer katona folytat koalíciós tisztogató/felszámoló műveleteket az ellenálló fegyveres csoportok ellen, az ország déli és keleti térségeiben). A PRT-k működése 2003-ban már sikeres volt, beváltotta a hozzájuk fűzött reményeket, ezért döntés született a tartományi újjáépítési csoportok számának növeléséről. A bővítés feladataiba a NATO is bekapcsolódott, és a NATO Katonai Bizottsága 2004. február 27-i ülésén döntött az ISAF afganisztáni szerepvállalásának növeléséről. A Katonai Bizottság döntése értelmében az ISAF működési területét fokozatosan kiterjesztik az ország egész területére, amit szakaszosan a már működő koalíciós PRT-k egy részének átvételével, illetve új PRT-k létrehozásával valósítanak meg.

A NATO Katonai Bizottsága a PRT-k tevékenységének célját abban határozta meg, hogy hatékony működésükkel segítsék elő a biztonsági helyzet javítását, vegyenek részt az afgán Biztonsági Szektor Reform (Security Sector Reform – SSR) végrehajtásában, az újjáépítési feladatokban, az oktatás újraindításában, támogassák a helyi közigazgatási szervek létrehozását és munkáját.

A NATO Katonai Bizottsága – a koalíciós erők tapasztalatait felhasználva –, állást foglalt a PRT-k felépítési rendjéről is, amely szerint a tartományi újjáépítési csoportok katonákból és civil szervezetek tagjaiból álló többnemzeti szervezetek legyenek. A PRT létszámát és szervezeti elemeit pedig a működtető (vezető) ország – az alkalmazási terület (tartomány, vagy tartományok) sajátosságainak és igényeinek megfelelően – alakítsa ki.

A NATO állásfoglalása értelmében, – mint azt korábban is említettük –, **a PRT-k katonai és polgári komponensből állnak**. A PRT komponensei egységet alkotnak, és mindkét komponens szorosan együttműködik az afgán kormányzati szervekkel, az afgán biztonsági erőkkel és az ENSZ különböző helyi szervezeteivel egyaránt. Ez nem párhuzamosságot, hanem a feladatok megosztását jelenti.

A PRT-k elvi felépítése

A PRT katonai komponense felel a saját erők védelméért, a biztonsági helyzettel kapcsolatos információk megszerzéséért, az ISAF és az előljáró regionális parancsnokság által meghatározott információigény biztosításáért, a nyílt forrásokból származó információk gyűjtéséért, feldolgozásáért és az előljáró szerveknek történő jelentéséért, továbbá a PRT erői kimenekítésének és kivonásának megszervezéséért. A katonai komponens részt vesz az SSR-feladatok végrehajtásában is.

A PRT polgári komponense felel a PRT által finanszírozott programok végrehajtásáért, az afgán kormány és az ENSZ Afganisztáni Jószolgálati Missziója (UNAMA) új stabilizációs programja tevékenységének támogatásáért.

Mindkét komponens segíti az afgán kormány hatáskörének kiterjesztését és a biztonsági szektor reformjának végrehajtását, továbbá a kábítószer-termelés visszaszorítását.

Az első ISAF irányítású PRT – német vezetéssel – 2004. június 30-án kezdte meg működését Kunduzban. Hollandia 2004. október elsejétől működtet egy tartományi újjáépítési csoportot Baglán tartomány székhelyén, Puli Humriban. Az ISAF irányítása alatt jelenleg kilenc tartományban – Badakhszán, Kunduz, Balk, Farjab, Badgis, Herát, Faráh, Gor, Baglán – működik PRT, míg a koalíciós erők 12 PRT-t működtetnek Afganisztán más területein.

A PRT-k általános, a helyi sajátosságoktól függő feladatai az alábbiakban összegezhetők:

- a tartományok biztonsági helyzetének javítása, a biztonsági szektor reform (SSR) végrehajtásának segítése;
- az afgán biztonsági erők (haderő, rendőrség) kiképzésének segítése;
- a fel nem robbant lőszer, aknák és egyéb robbanószerkezetek felderítése, megsemmisítése;
- az afgán kormány befolyásának növelése, a helyi közigazgatás támogatása a hatalom megszilárdításában;
- a nemzetközi és a nem kormányzati szervezetek (NGO) Afganisztán újjáépítésére irányuló tevékenységének elősegítése;
- a helyi viszonyok (politikai, gazdasági, biztonsági) változásainak megfigyelése, a megszerzett tapasztalatok értékelése, jelentése.

Mint a fentiek is egyértelművé teszik, a hatékony PRT működtetés és feladatvégrehajtás csak kiterjedt kapcsolati hálózati rendszerrel valósítható meg. A PRT partnerei az országos kormányzati és a helyi közigazgatási szervek és szervezetek, az afgán biztonsági erők, a Nemzetbiztonsági Igazgatóság (National Directorate of Security – NDS), az UNAMA, az NGO-k, valamint a városok és falvak előljárói, illetve a vallási vezetők. A PRT-k működésének eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy az újjáépítési feladatok sikeres végrehajtásához nélkülözhetetlen a biztonsági helyzet javítása. Ezért a PRT-k fő szerepe jelenleg nem az újjáépítési programok levezénylése (utak, iskolák, hidak építése stb.), hanem a biztonságos környezet megteremtése és az újjáépítés segítése. A PRT két komponense közötti arányt a biztonsági helyzet mikéntje határozza meg. Ha a biztonsági helyzet rossz, akkor a katonai komponens a domináns, javulásával a civil komponens aránya növekedhet.

A TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORTOK FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁSÁNAK ÁLTALÁNOS ELVEI, KÖVETELMÉNYEI

A PRT-k felderítő biztosításának elveit és követelményeit az „*ISAF Hírszerzési Stratégiája*” (ISAF Intelligence Strategy – ISAF IS) tartalmazza. Az ISAF IS előírása szerint a PRT-nek rendelkeznie kell a saját erők védelmét (Force Protection – FP) információszerzéssel támogató HUMINT/CI (Human Intelligence – emberi erőforrással végzett hírszerzés / Counter Intelligence – elhárítás, saját erők védelme) kapacitással. Rendelkeznie kell továbbá a PRT-nek a felelősségi területükre vonatkozó információkkal, amelyet a PRT-k az ISAF-parancsnokságra, valamint a Regionális Parancsnokságra (Regional Area Command – RAC) jelentenek. A PRT-k gyűjtik és elemzik a HUMINT/CI csoportok, a járőrök és megfigyelő csoportok, a katonai rendőrök (Military Police – MP) és a civil-katonai együttműködési (CIMIC), valamint a lélektani hadműveleti (Psychological Operations – PSYOPS) csoportok által gyűjtött információkat. Gyűjtik és értékelik a saját erők védelme és a kockázatelemzések elkészítése szempontjából kiemelten fontos – a felelősségi területre vonatkozó – nyílt információforrásokból (sajtó, rádió, televízió, Internet) származó híreket.

Az ISAF Hírszerzési Stratégiája javasolja a Nemzeti Hírszerző Csoport¹⁰ (National Intelligence Cell – NIC) telepítését, amely nélkülözhetetlen tevékenységet folytat a hadszíntéren települő nemzeti kontingensek felderítő (hírszerző) támogatása, valamint a hazai információigények biztosítása érdekében. NIC-ek egyaránt települhetnek az ISAF-parancsnokságon, vagy a regionális parancsnokságokon (RAC), esetleg a PRT bázisán.

Az ISAF IS nem teszi kötelezővé, csak javasolja a PRT-k számára a rádiófelderítő (Signal Intelligence – SIGINT) képesség megteremtését és a SIGINT-rendszer működtetését, amely jelentősen hozzájárul a saját erők védelméhez, ezzel együtt növeli a megszerzett adatok átadásával az ISAF rádiófelderítő képességeit is. A SIGINT-adatokat – a PRT-nél működő, vagy a hazai bázisokon dolgozó – elemző-értékelő részlegek dolgozzák fel, majd az így nyert információkat az ISAF Rádiófelderítő és Elektronikai Hadviselési Műveleti Központba (Signal and Electronic Warfare Operations Centre – SEWOC) továbbítják.

Az ISAF Hírszerzési Stratégiája fontosnak tartja – a saját erők védelme szempontjából –, a képi felderítő (Imagery Intelligence – IMINT) képesség megteremtését, valamint az IMINT által szolgáltatott légi és műholdas felvételek szakszerű értékelését.

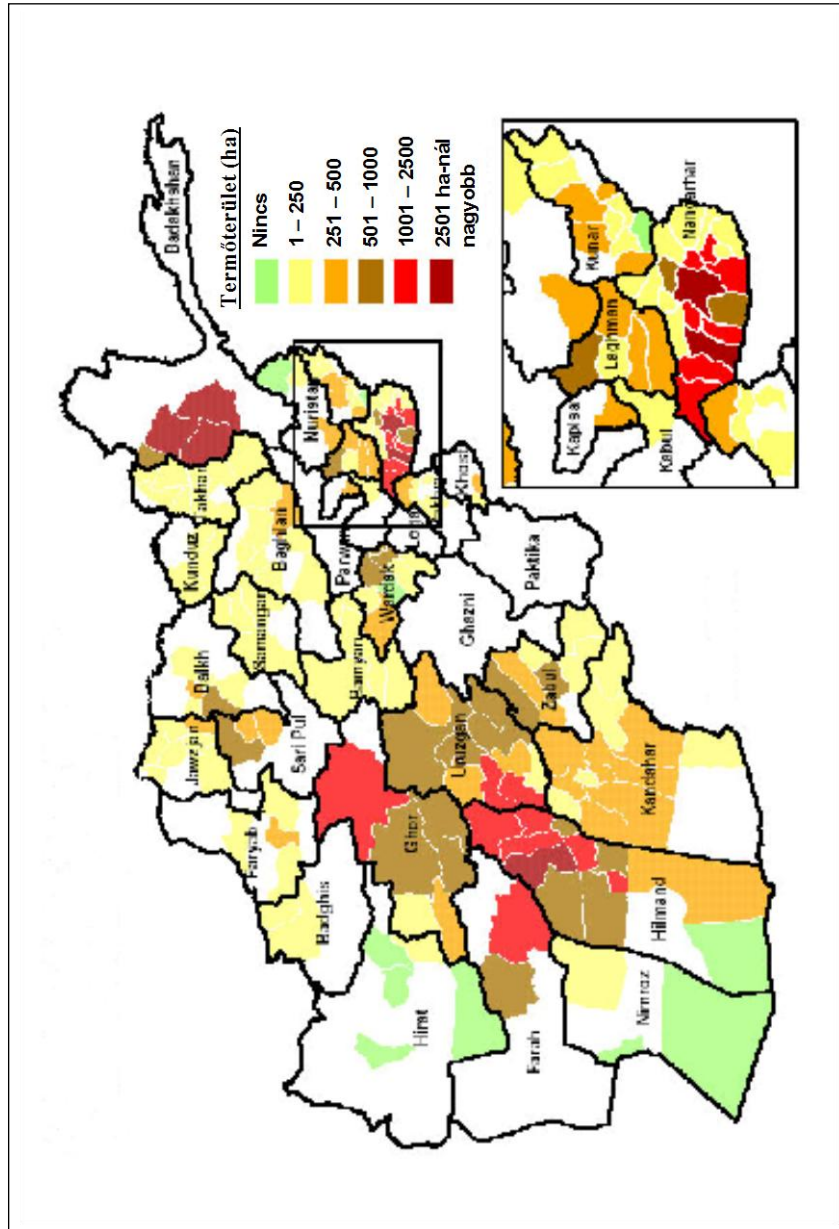
A PRT FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁSÁNAK FELADATAI

1) A tartomány általános biztonsági helyzetével kapcsolatos feladatok tartalma:

- a saját erők biztonságát fenyegető kockázatok elemzése;
- a felelősségi területre vonatkozó, az általános biztonsági helyzetet befolyásoló információk megszerzése;
- az ellenálló erők tevékenységére, szándékaira, módszereire vonatkozó információk megszerzése, különös tekintettel a házi készítésű robbanóeszközökkel (IED) történő támadási tervek leleplezésére;
- az illegális fegyveres csoportok tevékenységére vonatkozó, illetve lefegyverzéséhez szükséges információk gyűjtése;
- a kábítószer-előállítás és -kereskedelem visszaszorításához szükséges információk megszerzése;
- a térségben lévő hadurak tevékenységével, fegyvereseik mozgásával kapcsolatos információk gyűjtése;
- a tömegdemonstrációk és a tüntetések szervezőire vonatkozó adatok megszerzése;
- a célobjektumok, illetve célszemélyek rejtett megfigyelése;
- fegyverrejtekhelyek felfedése, kiürítésük ellenőrzése;
- a helyi afgán biztonsági szervekkel történő folyamatos együttműködés fenntartása.

---

¹⁰ Szó szerinti fordításban Nemzeti Hírszerző Sejt, de ebben a tanulmányban a Nemzeti Hírszerző Csoport kifejezést használom, mivel ez jobban utal a szervezet tevékenységére.

Afganisztán máktermő területei 2005-ben

A feladatok végrehajtásába bevonható erők

Az összetett feladatok végrehajtása jó színvonalú együttműködést követel a PRT szervezeti elemei, valamint a PRT és a helyi biztonsági erők között. A legnehezebb feladat, és egyben a legszervezettebb együttműködést követeli meg a PRT-n belül az ellenálló erők szándékainak felfedése, az IED-vel elkövetett robbantások, vagy az öngyilkos merényletek megakadályozása.

A feladat végrehajtását a PRT-nél működő HUMINT-csoportok végzik, együttműködve a biztosító és járőr, a támogató és tűzseréssz szakaszokkal, a CIMIC-csoporttal, és a tartományi rendőrség titkosszolgálati kirendeltségének munkatársaival. A HUMINT-csoportok konkrét feladatait a felderítő részleg vezetője (S2) határozza meg, a végrehajtást a PRT parancsnoka engedélyezi. A felderítő részleg dokumentálja, értékeli a megszerzett információkat, majd az S2 jelentést tesz a PRT parancsnokának. A jelentés felterjesztésre kerül a nemzeti felderítő (összekötő) csoportnak, a RAC-nak és az ISAF-parancsnokságnak. A PRT parancsnoka vagy helyettese tájékoztatja – az együttműködés érdekében, a rájuk vonatkozó mértékben – a helyi afgán biztonsági erők (ANA, ANP, NDS) vezetőit is.

2) A saját erők védelmével kapcsolatos feladatok tartalma:

- a PRT (VIP) járművek ellátása IED-zavaró eszközökkel;
- a PRT bázisa és járőrei elleni támadások időben történő felfedése;
- a PRT bázisának őrzés-védelme;
- a helyi alkalmazottak biztonsági ellenőrzésének végrehajtása;
- a saját erők védelmével kapcsolatos intézkedések megtétele, a terror- és szabotázsakciók felfedése;
- a saját és az ISAF-erők ellen irányuló idegen hírszerző tevékenység felfedése;
- együttműködés megszervezése a helyi afgán biztonsági erőkkel.

A feladatok végrehajtásába bevonható erők

A feladat végrehajtását a CI- és a HUMINT-csoport, valamint a biztosító és járőr szakasz végzi. A PRT bázisának őrzés-védelmébe – más PRT-k tapasztalatai szerint –, helyi afgán alkalmazottak is bevonhatók. Kiválasztásuknál viszont szorosan együtt kell működni az afgán biztonsági erőkkel, különösen az NDS és az ANP helyi vezetőjével. A PRT parancsnoka az afgán alkalmazottak kiválasztásával, ellenőrzésével a PRT elhárító tisztjét (a CI-csoport vezetőjét) bízza meg, aki bevonhatja a munkába a felderítő részleg vezetőjét is. A PRT (VIP) járművek IED-zavaró eszközökkel történő ellátása kiemelten fontos. A speciális eszközök beszerzése, alkalmazása céljából célszerű felvenni a kapcsolatot a regionális parancsnoksággal. A helyi afgán biztonsági erők tagjaival történő találkozás során információ nyerhető a térség biztonsági helyzetéről, amely információ hozzájárulhat a saját erők magasabb szintű védelméhez.

3) Az afgán biztonsági erőkkel, a helyi közigazgatási szervekkel, valamint a nemzetközi szervezetekkel kapcsolatos összekötői feladatok tartalma:

- a biztonsági helyzet értékelése, közösen a helyi biztonsági erők, a közigazgatási szervek és a nemzetközi szervezetek vezetőivel;
- a tartományi koordinációs tanács (Provincial Coordination Board – PCB) tájékoztatása a biztonsági helyzetről;
- a biztonsági szektor reform (SSR) alprogramjai (haderő és rendőrség felkészítése, kábítószer-ellenes küzdelem) sikeres végrehajtásának támogatása;
- az ENSZ afganisztáni missziója (UNAMA) és a térségben lévő nem kormányzati szervezetek képviselőivel való együttműködés, a biztonsági helyzetet érintő leszerelési kérdésekben;

A feladatok végrehajtásába bevonható erők

Ezt a feladatot a gyakorlatban a PRT felderítő részlege, valamint a PRT CIMIC-csoport összekötő és kiképző csoportja (ÖKCS) végzi. Az ÖKCS részére a térség biztonsági helyzetéről szóló értékelést a PRT felderítő részlege készíti. A PRT parancsnoka – az ÖKCS parancsnokával együtt –, részt vesz a biztonsági helyzetről szóló konzultációkon, ahol találkozik a helyi polgári, katonai és rendőri vezetőkkel. Az ÖKCS kiképzői segítik a helyi rendőrség munkáját, amely során információhoz jutnak a térség biztonsági helyzetéről és a várható veszélyekről. Az így megszerzett információkat a felderítő részleg értékeli, és felhasználja a PRT kockázat elemzésének elkészítéséhez.

4) A fel nem robbant lőszer, aknák és egyéb robbanószerkezetek felderítésének feladatai:

- a tervezett projektek helyeinek felderítése, a robbanóeszközöktől való mentesítése;
- a lakossági bejelentések regisztrálása, a bejelentett robbanóeszközök helyének térképre vitele;
- együttműködés megszervezése a helyi biztonsági erőkkel és az ANA tűzszerész csoportjával a robbanóeszközök hatástalanítása érdekében;
- részvétel a fel nem robbant robbanószerkezetek megsemmisítésénél;
- térkép készítése a térségben felderített aknák és egyéb robbanószerkezetek előtalálási helyéről;
- tájékoztató tartása a műveleti területen mozgást végző PRT szervezeti elemek (járőrök, HUMINT-csoportok, mozgásbiztosítást végzők, a polgári komponens tagjai stb.) részére a feltételezett (vagy már felderített, de még meg nem semmisített) lőszer, robbanóanyagok helyéről;
- jelentés felterjesztése az RAC részére a fel nem robbant lőszer, robbanóanyagok helyéről, illetve azok megsemmisítéséről.

A feladatok végrehajtásába bevonható erők

A feladat végrehajtásában részt vesznek a PRT tűzszerészei, a HUMINT-csoportok és a PRT-járőrök. A PRT tűzszerészei a feladat végrehajtása során együttműködnek a helyi rendőrséggel, az ANA-erők tűzszerészeivel, és a térségben tevékenykedő nemzetközi tűzszerészcsoporttal. A lakosság által bejelentett, vagy a HUMINT-csoportok és a járőrök által felderített, fel nem robbant lőszer helyét a PRT-tűzszerészek megjelölik, majd értesítik a helyi rendőrség vezetőjét, aki gondoskodik a robbanóeszközök elszállításáról. Az ANA-tűzszerészek, illetve a nemzetközi tűzszerészcsoport által felderített aknamezőkről minden esetben aknatérkép készül, amely térképet – az együttműködésben rögzítettek alapján – megkapják a PRT-tűzszerészek is. A térkép felterjesztésre kerül az előljáró parancsnokságra. A PRT-tűzszerészek fontos feladata a tervezett projektek helyszíneinek átvizsgálása és a robbanóeszközöktől való mentesítése.

5) Az újjáépítés biztosítása és a PRT polgári komponens működésének felderítő támogatása:

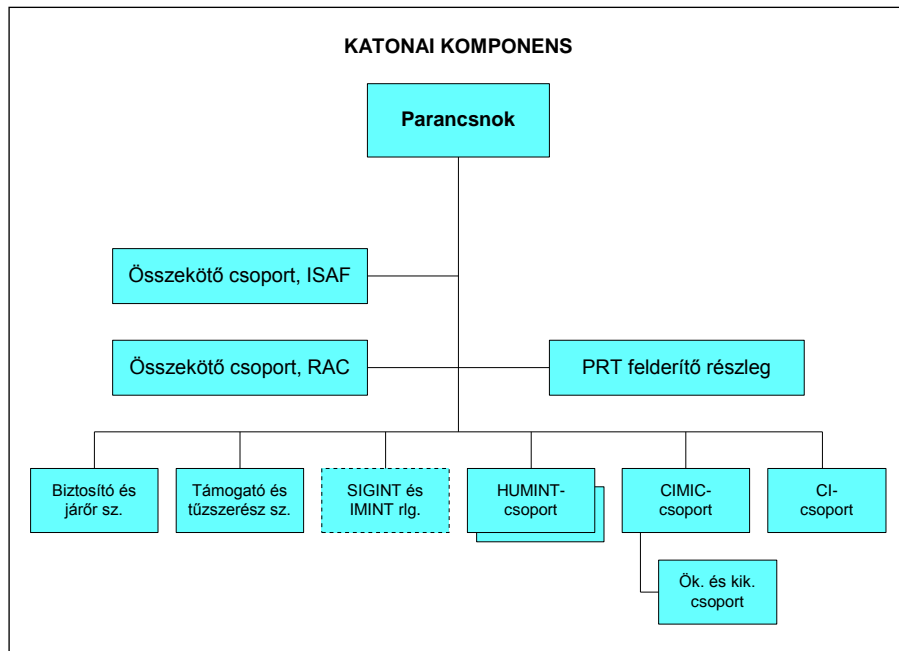
- információk gyűjtése és értékelése az újjáépítési feladatok lakossági fogadtatásáról, támogatásáról;
- a projektek végrehajtását veszélyeztető kockázatok felmérése, a biztonsági helyzet értékelése;
- a polgári komponens tagjainak kísérése, védelme;
- a helyi és a vallási vezetőkkel történő konzultációk helyszínének biztosítása;
- a térség biztonsági helyzete változásainak folyamatos figyelemmel kísérése.

A feladatok végrehajtásába bevonható erők

A feladat végrehajtásában a HUMINT-csoportok, a biztosító és járőr szakasz, a CIMIC-csoport, és a polgári komponens tagjai vesznek részt. A HUMINT-csoportok végzik a tervezett projektek helyszíneinek (iskolák és sportlétesítmények, hidak és kórházak, kútúrési helyszínek stb.) felderítését. A járőrök, illetve a feladatra kijelölt biztosítóraj végzi a személyi kísérést és a tárgyalások helyszínének biztosítását. A CIMIC-csoport kijelölt tagjai és a polgári komponens szakértői folytatják le a megbeszéléseket a helyi vezetőkkel. A tárgyalásokon elhangzottakról tájékoztatják a PRT parancsnokát, majd átadják az S-2-nek a biztonsági helyzetet érintő információkat. A felderítő részleg kockázatelemzést végez a projektek helyszínét illetően, majd javaslatot tesz a feladat elvégzésére, vagy elhagyására.

A PRT FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁSÁT VÉGZŐ ÉS A BIZTOSÍTÁSBA BEVONHATÓ ERŐK (ELVI VÁZLAT)

A PRT parancsnoka személyesen felelős a PRT biztonságáért és a felderítő biztosításba bevonható erők alkalmazásáért. A PRT javasolt szervezeti struktúrájában, a PRT parancsnokának alárendeltségében működik 4 fővel (2 tiszt és 2 tiszthelyettes) a felderítő részleg, amelyet az S–2 vezet. A PRT közvetlen felderítő biztosításáért az S–2 felel. A PRT parancsnok közvetlen alárendeltségében – az S–2 szakmai irányításával – minimálisan két HUMINT-csoport (csoportonként 4–6 fő és tolmács) működik. A felderítő feladatok végrehajtásába bevonásra kerülhet a biztosító és járőr szakasz (BJSZ), valamint a támogató és tüzserész szakasz tüzserészecsopotja (TCS). A BJSZ és TCS a feladatok végrehajtása során megszerzett információkat jelentik a PRT parancsnokának és tájékoztatják a felderítő részleget. A CIMIC-csoport tagjai munkájuk során találkoznak a helyi vezetőkkel, valamint találkozhatnak a hadurakhoz kötődő személyekkel. A találkozások során megszerzett – a PRT biztonsági helyzetét befolyásoló – információkat átadják a felderítő részlegnek.

A PRT működtethet – amennyiben a hazai lehetőségek biztosítják – SIGINT- és IMINT-erőket is. Hogyha a PRT rendelkezik nemzeti SIGINT-képességgel, akkor ehhez az elemző-értékelő kapacitást biztosítani kell. A telepített SIGINT-eszközöknek az 1 MHz és a 18 GHz közötti frekvenciatartományban képesnek kell lennie egy- és többcsatornás, frekvenciaugratásos eszközök adásainak keresésére, azonosítására, befogására és helyének meghatározására.

A saját erők védelme szempontjából ugyancsak fontos az IMINT-képesség megléte, vagy annak biztosítása. Pilóta nélküli kisméretű felderítő repülőgépek – akár hazai fejlesztésűek, akár béreltek –, telepítése javasolt a PRT bázisán. A repülőgép alkalmazható a PRT járőrei és gépjárművei útvonalának felderítéséhez, a biztonságosabb menetvonal kiválasztásához. A repülőgép által készített és a PRT bázisára azonnal eljuttatott videofelvételek alapján kikerülhetnek a veszélyes útszakaszok. Az IMINT-képesség megteremtésével, a képi felderítő eszközök alkalmazásával csökkenthető a PRT veszélyeztetettsége, és növelhető a saját erők védelme. A PRT részére a RAC-parancsnokság küldhet légi és műholdas felvételeket, amelyek szakszerű értékelését szintén biztosítani szükséges.

Az ISAF- és a RAC-parancsnokságokon települt összekötő csoportok a biztonsági helyzetet érintő információkat megküldi a PRT-nek, amelyeket a felderítő részleg feldolgoz. Az ISAF-nél, vagy a RAC-nál települt NIC – amely nem tartozik a PRT-parancsnok alárendeltségébe –, információk átadásával segíti a felderítő feladatok végrehajtását.

A FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁS FONTOSABB SZEREPLŐI ÉS FELADATAI

(1) A PRT parancsnokának felderítéssel kapcsolatos feladatai:

- meghatározza a felderítés fő irányait és feladatait, jóváhagyja a felderítés tervét;
- felelős a felderítő erők szakszerű alkalmazásáért, a PRT biztonságáért;
- biztosítja a felderítéshez szükséges személyi és tárgyi feltételeket, meghatározza a felderítésbe bevonható erőket, eszközöket;
- engedélyezi a HUMINT-csoportok műveleteinek végrehajtását;
- beszámoltatja a felderítő részleg vezetőjét;
- jóváhagyja a térség biztonsági helyzetéről készített jelentést.

(2) A PRT felderítő részleg vezetőjének (S2) feladatai:

- elkészíti és a parancsnokkal jóváhagyatja a PRT felderítő biztosításának tervét;
- szervezi a felderítés feladatait;
- jelentést készít az előljáró felderítő szervektől érkező, felderítéssel kapcsolatos kérdésekre (Request for Information – RFI);
- elkészítetteti a napi és heti felderítő összefoglaló jelentést (INTSUM) és felterjeszti az ISAF és a RAC részére (a PRT elleni támadásról azonnali jelentést készít);
- felterjeszti heti felderítő összefoglaló jelentést a nemzeti felderítő (összekötő) csoport részére;
- elkészíti a PRT veszély- és kockázatelemzését;

- javaslatot tesz a parancsnoknak a PRT biztonsága növeléséhez szükséges intézkedések meghozatalára;
- meghatározza a HUMINT-csoportok felderítéssel kapcsolatos feladatait;
- felderítő tájékoztatót tart a felderítésbe bevont erők számára (napi rendszerességgel, a feladat végrehajtás előtt);
- meghallgatja a visszaérkező felderítő erők jelentéseit és fogadja a CIMIC-csoport tájékoztatását;
- kapcsolatot tart a PRT összekötő csoportjaiba (ISAF és a RAC) beosztott felderítő tisztekkel;
- irányítja a PRT felderítő részleg munkáját;
- összegzi a felderítés során megszerzett tapasztalatokat és felhasználja azokat a felderítés megszervezéséhez;
- részt vesz a biztonsági helyzetről szóló parancsnoki értekezleten;
- részt vesz az előljáró szervek által tartott szakmai konzultációkon.

(3) A HUMINT-csoportok

Rendeltetése:

- a HUMINT-műveletek végrehajtása;
- a szükséges adatok, információk gyűjtése az ISAF hadszíntéri hírforrás regiszter (Theatre Source Register – TSR) és a személyi adatbázis működtetéséhez.

Fontosabb feladatai:

- a saját erők biztonságának növeléséhez szükséges adatok, információk megszerzése;
- a nyílt és fedett felderítő műveletek végrehajtása;
- a saját erők, valamint célszemélyek, célcsoportok tájékoztatása;
- a járőrözéssel, fedett és passzív megfigyeléssel történő felderítés végrehajtása;
- a saját erők közvetlen biztosítása, információs és lélektani műveletek támogatása;
- az együttműködő erőkkel történő kapcsolattartás és egyeztetés;
- a lehetséges célpontok megadása a műveleteket irányító szervezetek számára;
- a megszerzett dokumentumok, illetve az egyéb adathordozókon található írásos anyagok felhasználása;
- az őrizetbe vett személyek kihallgatásának segítése.

A HUMINT-csoport tagjaival szemben támasztott követelmények:

- az ország és a műveleti terület részletes ismerete, a helyi társadalmi és a vallási szokásokban való jártasság;
- az aktuális politikai, biztonságpolitikai és katonai helyzet ismerete;
- a kapcsolat (Contact) és forrás (Source) tartásának gyakorlata, azaz a potenciális forrás felkutatásának és kezelésének képessége;
- a kérdező és kihallgatási technikák ismerete;
- a technikai eszközök (digitális kamera, fényképezőgép, diktafon stb.) készségszintű használata;
- az angol nyelv (beszélt és írott) jó szintű ismerete;
- a számítástechnikai programok (Word, Excel, Access, Power Point, Outlook, Internet, álló- és mozgóképszerkesztő programok) kezelői szintű használata;
- a NATO HUMINT folyamatok, előírások, jelentési formák ismerete;
- a kommunikációs eszközök készségszintű használata;
- a térkép alapján történő tájékozódás és térképolvasás (MGRS – UTM, GEO), valamint a GPS kezelői szintű használata;
- a helyi tolmács alkalmazásával kapcsolatos szabályok betartása.

A HUMINT-csoportok technikai igénye:

- 2 db laptop számítógép;
- 4 db walkie-talkie – lehetőleg Motorola típusú – készülék (a Tetrapol típusú készülék 25 kilométeren túl, hegyes terepen már nem használható);
- mobiltelefonok, műholdas telefon, diktafon, digitális kamera, digitális fényképezőgép;
- GPS és éjjellátó készülék;
- hordozható színes nyomtató, szkennel (A4);
- csoportonként egy terepjáró gépkocsi.

(4) A Nemzeti Hírszerző Csoport (NIC)

Rendeltetése:

A nemzeti hírszerzési kapacitás növelése, a műveleti terület biztonsági helyzetével kapcsolatos adatok, információk gyűjtése, értékelése.

Feladatai:

- a nemzeti kontingens felderítő (hírszerző) támogatása, a kontingens biztonságának növeléséhez szükséges információk biztosítása;

- a hadszíntéri nemzeti felderítési rendszer működésének összehangolása, szakmai irányításának biztosítása;
- a nemzeti erők komplex felderítési adatokkal történő ellátása;
- a hazai döntéshozó és irányító szervek egységes tájékoztatásához szükséges adatok biztosítása;
- a harcászati és hadműveleti szintű felderítő és hírszerzési információk gyűjtése, értékelése és átadása az ISAF, valamint a nemzeti kontingens részére;
- kapcsolattartás az ISAF-parancsnokság felderítő csoportjával és a nemzeti katonai felderítő szolgálattal;
- adatbázis készítése.

A NIC tagjainak felkészítése

A feladatokat csak nagy szakmai felkészültséggel rendelkező szakállomány képes eredményesen végrehajtani. A NIC tagjainak a felkészülés során fontos megismerni Afganisztán biztonsági helyzetét, társadalmi és a vallási szokásait, a nemzeti kontingens alkalmazási körzetének sajátosságait, az alkalmazási körzet biztonsági kockázatait. A NIC állományának ismerni kell a NATO hírszerzési és elhárítási doktrínáját; a szövetségnél alkalmazott felderítési, adatgyűjtési és értékelési módszereket; az ISAF jelentési rendjét, a jelentések tartalmi és formai követelményeit; a kommunikáció és kapcsolattartás szabályait. Rendelkezni kell a nemzeti és az ISAF által használt, összeköttetést biztosító eszközök kezelésének ismeretével.

A NIC működése

A NIC a szakmai munkát – az ISAF Hírszerzési Stratégiája, illetve a NIC-ekre vonatkozó szervezeti és működési szabályzat (Standard Operating Procedures – SOP) által előírt követelményeknek megfelelően, valamint a nemzeti szabályozókban rögzítettek szerint végzi. A NIC akkor működik jól, ha teljes szakmai önállósággal, megfelelő együttműködési képességekkel, szakmai irányítási kompetenciákkal és a többnemzeti felderítő rendszerhez való kapcsolódási lehetőséggel rendelkezik. A különböző műveletekben a nemzetek általában nem ajánlják fel adatszerző képességeik teljes spektrumát az ISAF-parancsnokságnak, így a J–2, G–2, S–2 struktúrák csak a nemzeti hírszerző csoportok hozzájárulásával tudják teljes körűen ellátni feladataikat.

A NIC javasolt állománya legkevesebb három fő, akik hat hónapig tartózkodnak Afganisztánban. A NIC önálló szervezeti elemként működik, és nincs alárendelve sem az ISAF, sem pedig a PRT parancsnokának. Irányítását a nemzeti katonai felderítő szolgálat végzi. A NIC együttműködik az ISAF-parancsnokságon települt nemzetközi felderítő csoporttal, és kapcsolatot tart más nemzetek hírszerző csoportjaival. A NIC vezetője rendszeresen részt vesz az felderítő főnök (J–2) által szervezett értekezleteken, ahol az aktuális biztonsági helyzetet, az információigényeket

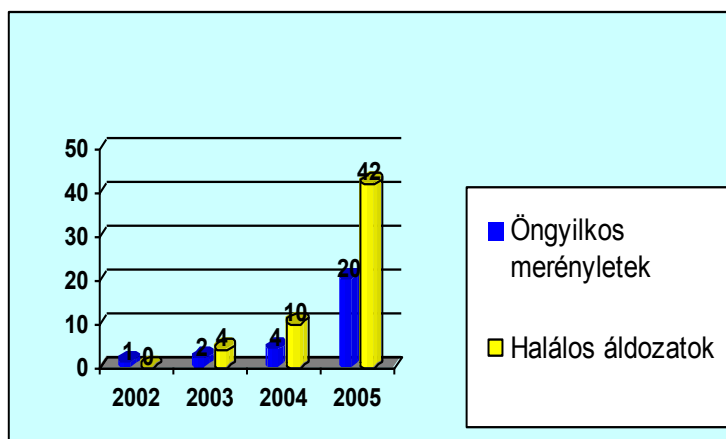
és a saját erők biztonságával kapcsolatos kérdéseket tekintik át, illetve a különböző szervezetek közötti együttműködés kérdéseit vitatják meg. Legfontosabb feladata a nemzeti kontingens biztonságának növeléséhez szükséges információk biztosítása, valamint a katonai felső vezetés döntés-előkészítéshez szükséges információigényének kielégítése.

A TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORTOT FENYEGETŐ FŐBB VESZÉLYFORRÁSOK

Házi készítésű robbanóeszközök alkalmazásából fakadó veszélyek

Az Afganisztánban szolgáló nemzetközi erőkre a legnagyobb veszélyt az utak mentén telepített robbanószerkezetekkel elkövetett támadások jelentik. A PRT-k ellen házi készítésű robbanószerkezetek (Improvised Explosive Device – IED) alkalmazásával elkövetett merényletek elemzése során megállapítható, hogy a támadások végrehajtásának módszerei hasonlítanak az Irakban alkalmazott eljárásokhoz. Az ellenálló az IED-eszközöket az PRT járművei által használt útvonalak mellett, álcázva helyezik el, majd a PRT-járművek elhaladásakor távirányítással (mobiltelefon alkalmazásával) robbantják fel. Az IED-vel tervezett merényletek felfedése különösen nehéz, mivel az ellenálló az afgán lakosság körében a támadásokkal kapcsolatos dezinformációkat terjesztenek.

Az elmúlt év során nagymértékben nőtt az öngyilkos merényletek száma Afganisztánban. A merényleteket hasonló módon követik el, mint Irakban. Az egyik módszer az, hogy a merénylő a robbanóeszközzel megrakott gépkocsijával nekihajt a felrobbantásra kiszemelt járműnek, majd működésbe hozza a robbanószerkezetet, a másik módszer szerint a merénylő a testére erősített robbanóanyagot hozza működésbe. (Az alábbi ábra a 2002–2005 között elkövetett öngyilkos merényleteket és a merényletek során elhunyt áldozatok számát mutatja.)

*Az Afganisztánban 2002–2005 között bekövetkezett
öngyilkos merényletek és áldozatai*

Az öngyilkos merényletek száma 2002-höz képest 2005-ben húszszorosára nőtt Afganisztánban. Az ellenállók a merényleteket főként az ISAF, a koalíciós, valamint az afgán biztonsági erők ellen követték el. Az öngyilkos merényletekben 2003-hoz képest 2005-ben tízszer többen haltak meg. Az ilyen típusú merényletek „igen hatékonyak”, mivel az esetek többségében az öngyilkos merénylő maga választja ki, hogy mikor és hol hozza működésbe a testére erősített, illetve a gépjárműbe telepített házi készítésű robbanószerkezetet.

A kábítószer-előállításból és -kereskedelemből fakadó veszélyek

A PRT-k számára a kábítószer-ellenes küzdelemben történő bekapcsolódás veszélyt jelent. A kábítószer-kereskedelem jelentős bevételt biztosít a haduraknak, a máktermesztés pedig a lakosság egy részének nyújt biztos megélhetési forrást. A kábítószer-ellenes küzdelem a hadurak és a lakosság esetében tehát érdekeket sért, ezért a PRT-k aktív részvétele ebben a folyamatban jelentős népszerűségvesztéssel járhat, valamint veszélyeztetheti a PRT-k biztonságát. Mindezek ellenére a PRT-k részt vesznek a kábítószer-ellenes küzdelemben, járőrei felderítik a máktermő területeket. (Afganisztán máktermő területeit a 44. oldalon található térkép szemlélteti.)

A fel nem robbant lőszerkből, aknákból és egyéb robbanószerkezetekből fakadó veszélyek

Afganisztán minden tartományában találhatóak fel nem robbant lőszerkezetek, illetve évekkal korábban telepített aknák. Az aknatelepítés szórt módszerrel történt (szórt aknamezők), és a telepítésről aknatérkép nem készült. Az ISAF 2003-ban megkezdte és jelenleg is folytatja az utak mentén telepített aknák felszedését. Az aknamezők felderítése, az aknákkal szórt terület határainak megjelölése lassan halad. A telepített aknák helye a gyakori áradások és földcsuszamlások következtében változik, ezért veszélyt jelentenek a PRT járőreire és a mozgásokban részt vevő járművek számára. Az ISAF által kijelölt útvonalokról történő letérés tehát kockázatos. (Az elaknásított területeket a 46. oldalon látható térkép szemlélteti. A térkép az ENSZ által becsült aknasűrűséget – akna/km² – mutatja.)

ÖSSZEGEZÉS

A PRT katonai komponensének létszáma, és azon belül a felderítő, hírszerző erők nagysága függ a PRT felelősségi területének biztonsági helyzetétől, a terület nagyságától és sajátosságaitól (népesség, etnikumok, településszerkezet stb.), továbbá a PRT által végrehajtandó feladatoktól és a térségben jelenlévő veszélyforrásoktól. A PRT-k általában többnemzeti struktúrák, amelyben a felderítő biztosítás feladatai is megoszlanak a részes nemzetek között.

A PRT parancsnoka személyesen felel a PRT biztonságáért és a felderítésbe bevont erők alkalmazásáért. A felderítést végző erők közül kiemelt feladat jut a HUMINT-csoportoknak, ezért azok felkészítése, majd alkalmazása kiemelten fontos. A felderítés szakmai irányítója a felderítő részleg vezetője (S-2), akinek készen kell állnia a helyi afgán biztonsági szervekkel, illetve a térségben működő PRT-k felderítő szervezeteivel történő együttműködésre és információcserére.

A tervezett magyar PRT felderítő biztosításához a következő összetételű szakállomány javasolt:

- egy nemzeti hírszerző csoport (NIC) telepítése az ISAF-parancsnokságon (vagy a RAC-on);
- egy-egy felderítő tiszt az ISAF-parancsnokságon és a RAC-on, a PRT összekötő csoportjaiban;
- egy felderítő részleg (vezető és elemző-értékelők, összesen négy fő) a PRT állományában;
- két HUMINT-csoport (csoportonként 4–6 fő és egy tolmács) a PRT állományában;
- hazai bázison működő összekötő csoport, amely kapcsolatot tart a PRT felderítő részlegével és a telepített NIC-kel.

A felderítő erők HUMINT-szakemberekkel, SIGINT- és IMINT-erőkkel – a megszerzett tapasztalatok, igények és lehetőségek függvényében – a későbbiekben kiegészíthetők, bővíthetők.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Feljegyzés a PRT szemrevételező csoport afganisztáni tevékenységéről. Erbán Gábor, 2005. július.
- Feljegyzés a HUMINT-csoportok tevékenységéről. Leskó László Tamás, 2005. január–február.
- Feljegyzés a HUMINT- és CI-erők tevékenységéről az ISAF műveleti területén. 2004. december.
- Feljegyzés a híradás megszervezéséről, Afganisztánban. 2005. december.
- Irányadó Műveleti Szabályzat az ISAF-parancsnokság információ kezeléséhez. 2005. január.
- Afghanistan Opium Survey 2005. United Nations Office on Drugs and Crime 2005. november.
- www.unodc.org/unodc/en/crop_monitoring.html.

Ebben a tanulmányomban egy olyan fontos kérdéssel foglalkozom, amely a nyílt információszerző tevékenység (Open Source Intelligence – OSINT) esetében alapvető feladat, ám a tudományos kutatással foglalkozó személyeknek is célszerű betartani, ha szakmailag védhető adatokhoz szeretnének hozzájutni. Közismert tény, hogy az Internet napjaink egyik leggyorsabb és legtöbbet használt eszközévé vált. Számos előnye van, amit természetesen igyekszik mindenki kihasználni: a nemzetbiztonsági szolgálatok, a kutatóintézetek, az egyetemek, a gazdasági és a pénzügyi élet szereplői, és természetesen a magánszemélyek is.

Szükségünk van olyan adatokra, információkra, amelyek nem állnak rendelkezésünkre? Sebj, itt az Internet. Lépünk be egy keresőoldalra (például Google) és írjuk be a kulcsszót vagy -szavakat, és máris válogathatunk az ajánlott oldalakból. **A kérdés csak az, hogy milyen szempontok alapján válogatunk.** A felhasználók többsége megnyitja az első oldalt és megnézi, hogy az őt érdeklő témakör, azon belül pedig a szükséges információk megtalálhatók-e? Közben a legfontosabbat elfelejtjük: **csak olyan információkat hasznosítsunk, amelyek elsődleges forrásból származnak**, tehát ismerjük az információ szerzőjét, a szerző hitelességét (szakmai hozzáértését), valamint az információ keletkezésének idejét. Emlékeztetőül szeretném felidézni egy korábbi publikációm¹¹: az elsődleges források közé alapvetően a nyomtatott és az elektronikus média tartozik; a kormányzati dokumentumok, a kutatók és tudósok újságcikkei, tanulmányai és konferencia-előadásai saját kutatási eredményeikről; valamint azok a fizető on-line szolgáltatók is, amelyek szakértői gárdája és eddig tevékenysége (például Stratfor, Jane's stb.) a szakmai és tudományos körökben is elsődleges forrásként elfogadott.

Jelen tanulmányom kettős célt szolgál: a tudományos kutatómunkát végzők segítése abban, hogy tudományos vitákban is védhető adatokat, információkat használhassanak fel, illetve olyan alapvető tevékenységek rögzítése, amelyeket egy OSINT-szervezetnek mindenképpen végig kell csinálnia, mielőtt egy adott weboldalt behelyez forrás-adatbázisába.

E rövid bevezető után konkrét példán keresztül szeretném modellezni az internetes weboldalak elemzésének lépéseit. A folyamat bemutatását azokkal az ellenőrző tevékenységekkel kezdem, amelyeket a kutatóknak is célszerű végrehajtaniuk (ezek természetesen részét képezik az OSINT-szervezet forrásellenőrző tevékenységének is).

---

¹¹ Lévay Gábor alezredes: *A nyílt források felhasználásának lehetőségei a hírszerző munkában.* Felderítő Szemle, III. évfolyam 3. szám, 48–65. o.

Első lépés: a domain-név típusának azonosítása

A forrás elemzésénél legelőször az a kérdés merül fel, hogy milyen típusú a domain (com, org, edu, gov, mil, vagy az ország jelzése stb.). A domain orientálja a felhasználót az oldal szakmai profilját illetően. Íme, a domain-nevek listája¹²:

Szervezetek						
	.aero	Aviation	.biz	Business Organizations	.com	Commercial
	.coop	Co-Operative Organizations	.edu	Educational	.gov	US Government
	.info	Open TLD	.int	International Organizations	.mil	US Dept of Defense
	.museum	Museums	.name	Personal	.net	Networks
	.org	Organizations				
Az országok, alfabetikus sorrendben						
A	.ac	Ascension Island	.ad	Andorra	.ae	United Arab Emirates
	.af	Afghanistan	.ag	Antigua and Barbuda	.ai	Anguilla
	.al	Albania	.am	Armenia	.an	Netherlands Antilles
	.ao	Angola	.aq	Antarctica	.ar	Argentina
	.as	American Samoa	.at	Austria	.au	Australia
	.aw	Aruba	.az	Azerbaijan		
B	.ba	Bosnia and Herzegovina	.bb	Barbados	.bd	Bangladesh
	.be	Belgium	.bf	Burkina Faso	.bg	Bulgaria
	.bh	Bahrain	.bi	Burundi	.bj	Benin
	.bm	Bermuda	.bn	Brunei Darussalam	.bo	Bolivia
	.br	Brazil	.bs	Bahamas	.bt	Bhutan
	.bv	Bouvet Island	.bw	Botswana	.by	Belarus
	.bz	Belize				
C	.ca	Canada	.cc	Cocos (Keeling) Islands	.cd	Congo, Democratic Republic of the (former Zaire)
	.cf	Central African Republic	.cg	Congo, Republic of	.ch	Switzerland
	.ci	Côte d'Ivoire	.ck	Cook Islands	.cl	Chile
	.cm	Cameroon	.cn	China	.co	Colombia
	.cr	Costa Rica	.cs	Czechoslovakia (former - non-existing)	.cu	Cuba
	.cv	Cape Verde	.cx	Christmas Island	.cy	Cyprus
	.cz	Czech Republic				

¹² <http://www.norid.no/domenenavnbasert/domreg.html> 2005.08.17. A felsorolás az angol ábécé szerint és angol megnevezéssel található.

D	.de	Germany	.dj	Djibouti	.dk	Denmark
	.dm	Dominica	.do	Dominican Republic	.dz	Algeria
E	.ec	Ecuador	.ee	Estonia	.eg	Egypt
	.eh	Western Sahara	.er	Eritrea	.es	Spain
	.et	Ethiopia	.eu	European Union		
F	.fi	Finland	.fj	Fiji	.fk	Falkland Islands
	.fm	Micronesia	.fo	Faroe Islands	.fr	France
G	.ga	Gabon	.gb	United Kingdom	.gd	Grenada
	.ge	Georgia	.gf	French Guiana	.gg	Guernsey
	.gh	Ghana	.gi	Gibraltar	.gl	Greenland
	.gm	Gambia	.gn	Guinea	.gp	Guadeloupe
	.gq	Equatorial Guinea	.gr	Greece	.gs	South Georgia and the South Sandwich Islands
	.gt	Guatemala	.gu	Guam	.gw	Guinea-Bissau
	.gy	Guyana				
H	.hk	Hong Kong	.hm	Heard and McDonald Islands	.hn	Honduras
	.hr	Croatia	.ht	Haiti	.hu	Hungary
I	.id	Indonesia	.ie	Ireland	.il	Israel
	.im	Isle of Man	.in	India	.io	British Indian Ocean Territory
	.iq	Iraq	.ir	Iran	.is	Iceland
	.it	Italy				
J	.je	Jersey	.jm	Jamaica	.jo	Jordan
	.jp	Japan				
K	.ke	Kenya	.kg	Kyrgyzstan	.kh	Cambodia
	.ki	Kiribati	.km	Comoros	.kn	Saint Kitts and Nevis
	.kp	Korea, Democratic People's Republic of	.kr	Korea, Republic of	.kw	Kuwait
	.ky	Cayman Islands	.kz	Kazakhstan		
L	.la	Lao People's Democratic Republic	.lb	Lebanon	.lc	Saint Lucia
	.li	Liechtenstein	.lk	Sri Lanka	.lr	Liberia
	.ls	Lesotho	.lt	Lithuania	.lu	Luxembourg
	.lv	Latvia	.ly	Libyan Arab Jamahiriya		
M	.ma	Morocco	.mc	Monaco	.md	Moldova
	.mg	Madagascar	.mh	Marshall Islands	.mk	Macedonia
	.ml	Mali	.mm	Myanmar	.mn	Mongolia
	.mo	Macau	.mp	Northern Mariana Islands	.mq	Martinique
	.mr	Mauritania	.ms	Montserrat	.mt	Malta
	.mu	Mauritius	.mv	Maldives	.mw	Malawi
	.mx	Mexico	.my	Malaysia	.mz	Mozambique

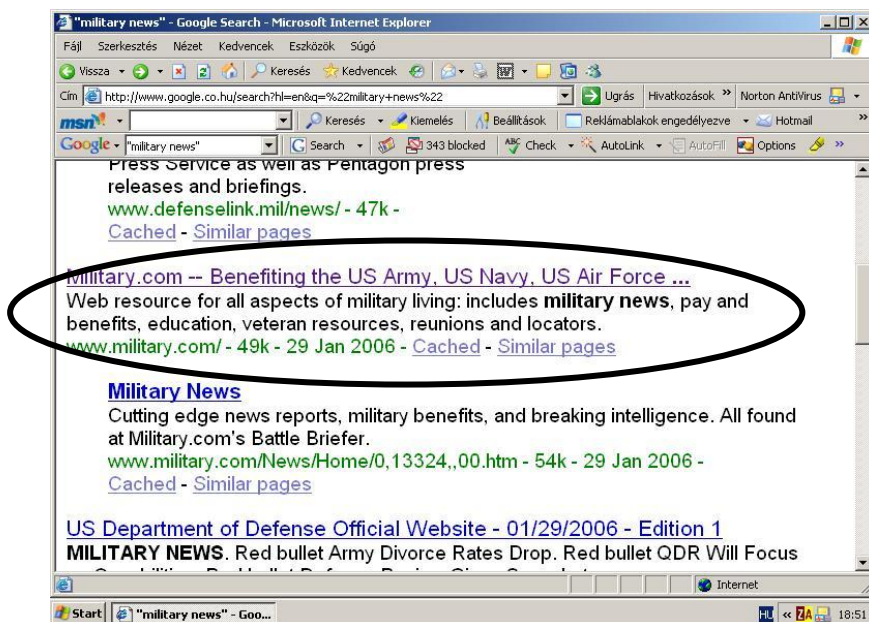
N	.na	Namibia	.nc	New Caledonia	.ne	Niger
	.nf	Norfolk Island	.ng	Nigeria	.ni	Nicaragua
	.nl	The Netherlands	.no	Norway	.np	Nepal
	.nr	Nauru	.nu	Niue	.nz	New Zealand
O	.om	Oman				
P	.pa	Panama	.pe	Peru	.pf	French Polynesia
	.pg	Papua New Guinea	.ph	Philippines	.pk	Pakistan
	.pl	Poland	.pm	St. Pierre and Miquelon	.pn	Pitcairn
	.pr	Puerto Rico	.ps	Palestine	.pt	Portugal
	.pw	Palau	.py	Paraguay		
Q	.qa	Qatar				
R	.re	Reunion	.ro	Romania	.ru	Russia
	.rw	Rwanda				
S	.sa	Saudi Arabia	.sb	Solomon Islands	.sc	Seychelles
	.sd	Sudan	.se	Sweden	.sg	Singapore
	.sh	St. Helena	.si	Slovenia	.sj	Svalbard and Jan Mayen Islands
	.sk	Slovakia	.sl	Sierra Leone	.sm	San Marino
	.sn	Senegal	.so	Somalia	.sr	Surinam
	.st	Sao Tome and Principe	.su	USSR (former)	.sv	El Salvador
	.sy	Syrian Arab Republic	.sz	Swaziland		
T	.tc	The Turks & Caicos Islands	.td	Chad	.tf	French Southern Territories
	.tg	Togo	.th	Thailand	.tj	Tajikistan
	.tk	Tokelau	.tm	Turkmenistan	.tn	Tunisia
	.to	Tonga	.tp	East Timor	.tr	Turkey
	.tt	Trinidad and Tobago	.tv	Tuvalu	.tw	Taiwan
	.tz	Tanzania				
U	.ua	Ukraine	.ug	Uganda	.uk	United Kingdom
	.um	United States Minor Outlying Islands	.us	United States	.uy	Uruguay
	.uz	Uzbekistan				
V	.va	Holy See (Vatican City State)	.vc	Saint Vincent and the Grenadines	.ve	Venezuela
	.vg	Virgin Islands British	.vi	Virgin Islands U. S.	.vn	Vietnam
	.vu	Vanuatu				
W	.wf	Wallis and Futuna Islands	.ws	Samoa		
Y	.ye	Yemen	.yt	Mayotte	.yu	Yugoslavia
Z	.za	South Africa	.zm	Zambia	.zr	Zaire (non-existent, see Congo)
	.zw	Zimbabwe				

A szervezetek rovatnál megfigyelhetjük, hogy két domain – a gov, illetve a mil az Egyesült Államok kormányzati, illetve védelmi minisztériumi honlapjait jelenti. A nemzetközi gyakorlatban ezt az elvet alkalmazza a többi ország is, az ország domain-nevével kiegészítve. Egy magyar kormányzati portál esetén a teljes név vége tehát így néz ki: gov.hu.

Példánk esetében tételezzük fel, hogy a keresett információk vagy adatok nem találhatók meg sem a hivatalos, állami honlapokon, sem a kutatóintézetek honlapján. A gyakorlatban kényelmesebb az állami szervezetek vagy kutatóintézetek honlapját használni, mivel ezek elsődleges forrásnak számítanak, ám gyakran előfordul, hogy más jellegű domain-hez kell fordulnunk az eredményesség érdekében. Jelen példánkban kereskedelmi (.com végződésű) oldalt hasznosítunk.

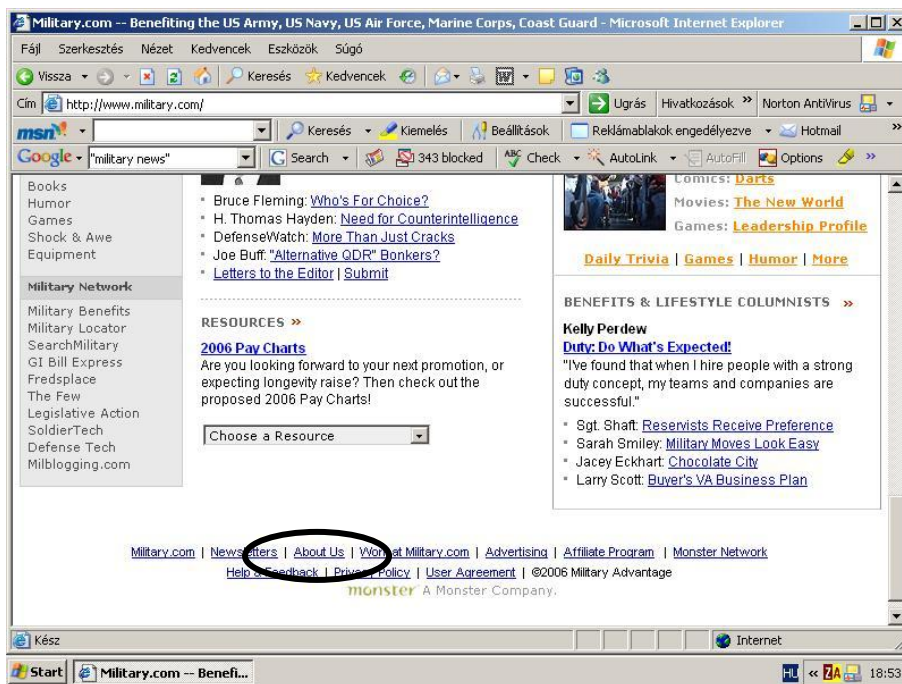
Második lépés: a weboldal üzemeltetője szakmai hozzáértésének megállapítása

Vegyük például az alábbi esetet: katonai eseményekkel kapcsolatos információt szeretnénk felkutatni annak érdekében, hogy tanulmányozhassuk: milyen katonai események történnek a világban, az új típusú kihívások következtében hogyan változnak a katonai doktrínák és a hosszú távú elképzelések? Hívjuk be az Interneten a Google keresőjét¹³ és írjuk be „military news” kulcsszót! Íme az eredmény:

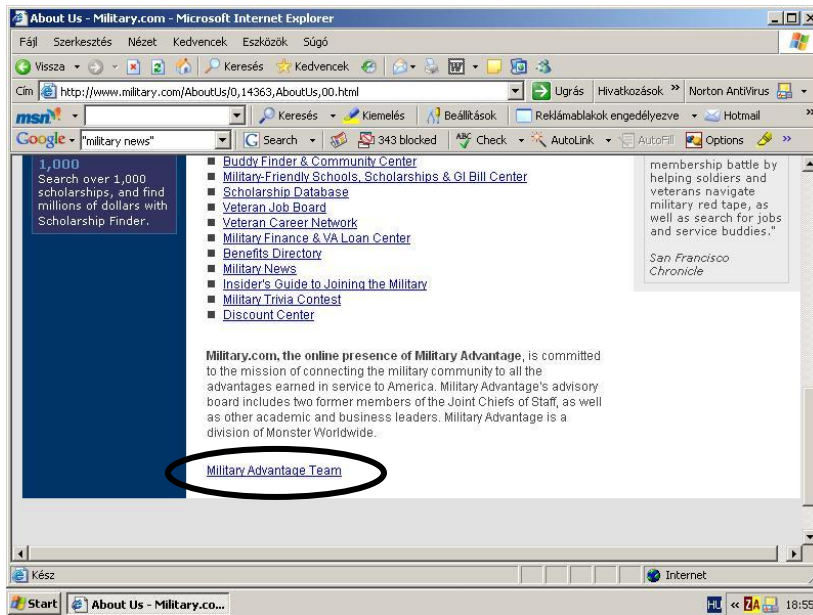

¹³ A keresés eredménye, 2006. január 31-én. A leírt elveket követve kifejezetten kereskedelmi oldalt keresünk.

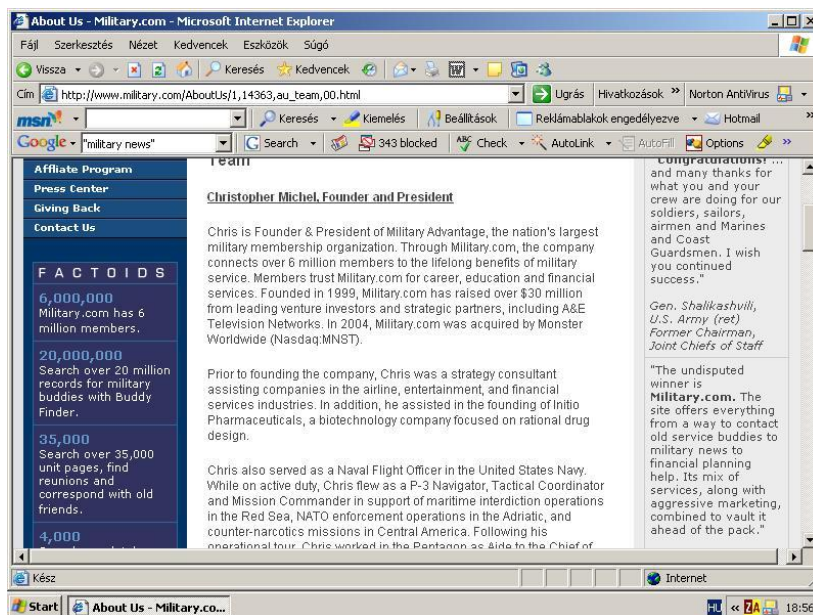
Az ábrán látható eredményt a keresőprogram rögtön az első oldalon feladja. Ahhoz, hogy használhatóságát megállapítsuk, meg kell keresnünk azt a rovatot, amely ismerteti a lap üzemeltetőinek személyét és szakmai tevékenységét. Példánkban ezeket az adatokat a lap legalján találjuk.

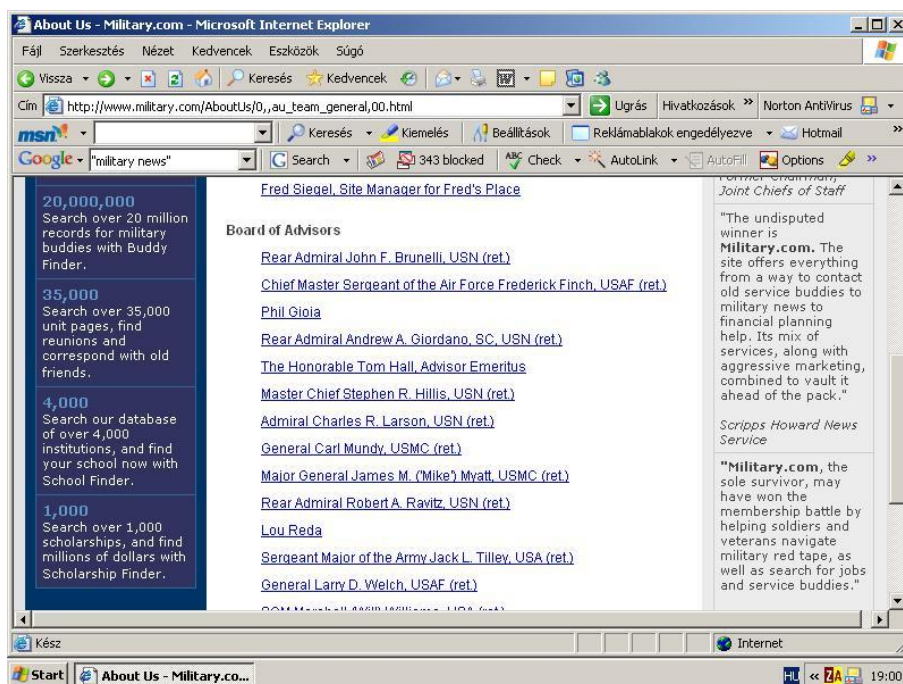
Fontos, hogy amennyiben ilyen rovatot nem találunk (a gyakorlatban ez nagyon sok esetben előfordul), az oldal elsődleges forrásként már nem használható, mivel az egyik legfontosabb kritériumot nem tudjuk teljesíteni: nem tudjuk megállapítani a szerző hitelességét (szakmai hozzáértését)! Az ellenőrzés folytatásához nyissuk meg az „about us” rovatot. Azt látjuk, hogy az ismertetőt nagyon részletesen állították össze, ami pozitív jelnek tekinthető. A hitelesség megállapításához keressük meg a weboldal üzemeltetőinek jegyzékét (folytatás a következő oldalon):

A szakmai hozzáértés egyik meghatározója az elnök, ezért a további ellenőrzést az ő személyével kezdjük. Szakmai pályafutását megnézve megállapítható, hogy jó úton haladunk afelé, hogy ezt az oldalt felvegyük a forrás-adatbázisba.

Ahhoz, hogy az oldal üzemeltetőinek szakmai hozzáértését is hitelesítsük, nézzük meg a tanácsadók körét is!

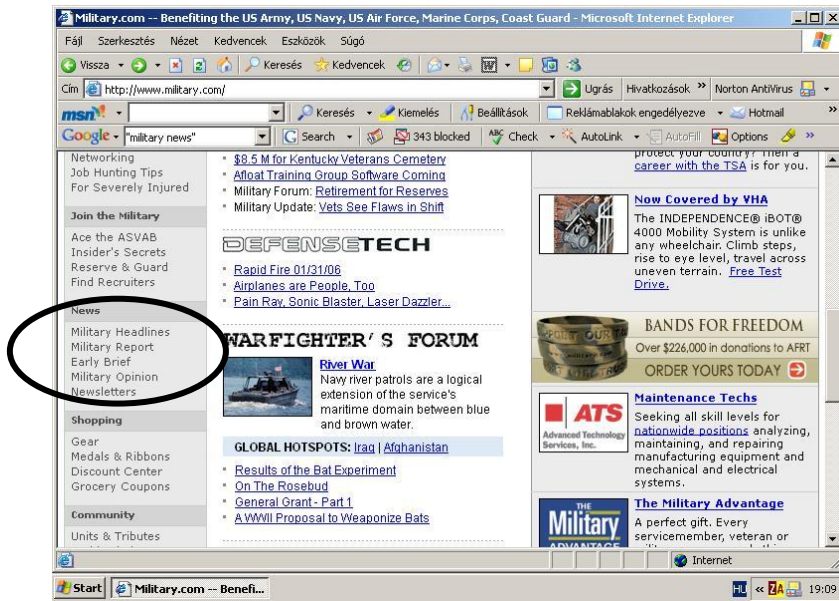

A tanácsadók körét vizsgálva megállapítható, hogy komoly szakmai ismeretekkel rendelkező személyekről van szó. Ami a munkacsoport összetételében a legérdekesebb, hogy összeállításánál nem csak a legmagasabb rangú katonai személyekre koncentráltak, hanem olyan személyeket is bevontak, akik a végrehajtási szinteken szereztek komoly tapasztalatokat. A tanácsadók között nem csak a haderőnemek legmagasabb beosztásait elért, legfelkészültebb elméleti szakemberek találhatók, hanem a haderőnemek gazdag gyakorlati tapasztalattal rendelkező vezénylő tiszthelyettesei is. A fentiek alapján megállapítható, hogy **az oldal szakmai hozzáértéséhez nem fér kétség.** (Ehhez azonban ismerni kell az adott ország etikai normáit is: komoly személyiség nem adja nevét egy alacsony színvonalú kiadványhoz. Ez nem minden ország esetében igaz, tehát ezt is súlyozni kell.)

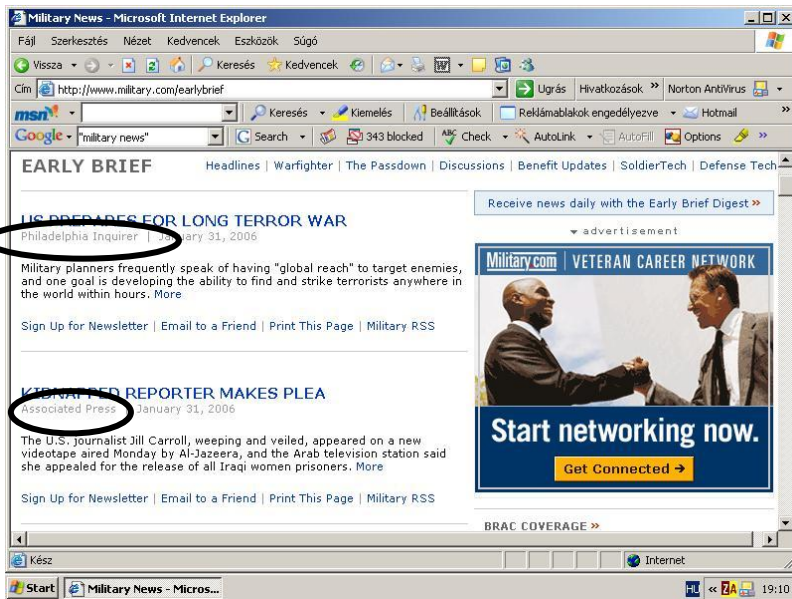
Annyit már megállapítottunk, hogy az ezen az oldalon megjelenő információk szakmailag megalapozottak, most vizsgáljuk meg használhatóságukat. Keressünk olyan rovatot, amelyet könnyen ellenőrizhetünk. Legyen ez ebben az esetben a bal oldali menüsorban található „Hírek” rovat.

Harmadik lépés: az elsődleges források azonosítása

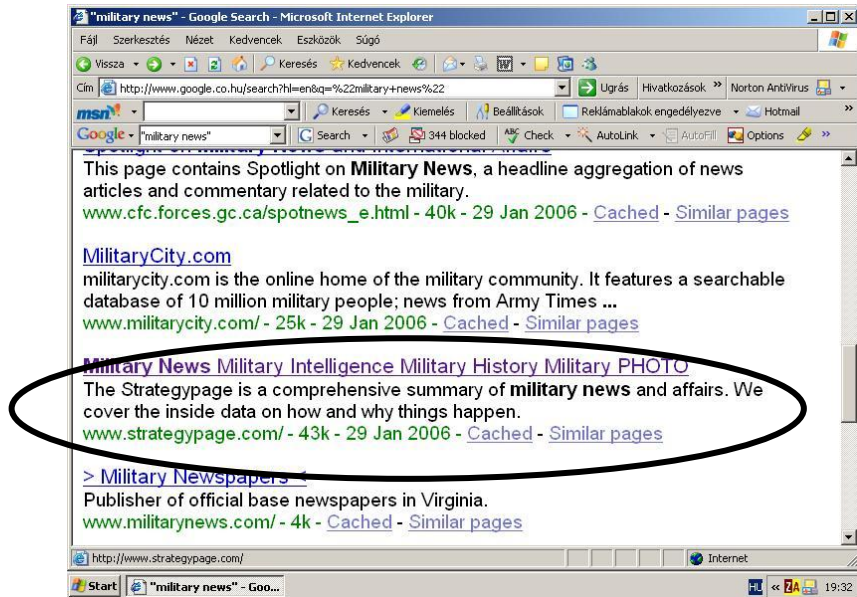

Megnyitva ezt az oldalt, azt kell vizsgálnunk, hogy az itt megjelentetett hírek, információk eredeti forrását megtaláljuk-e? (Ettől lesz az itt megjelentetett információ elsődleges.)

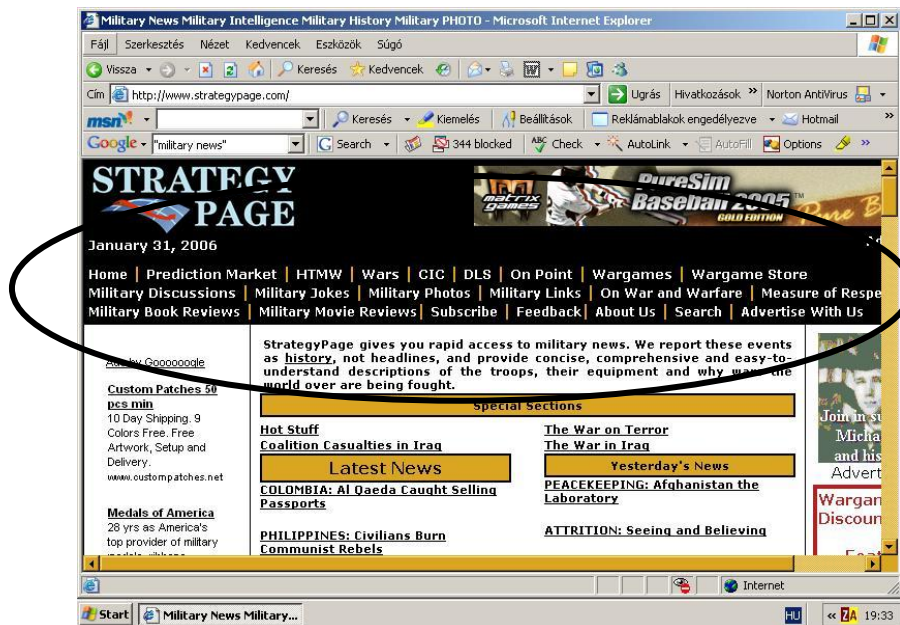

Az eredmény alapján megállapíthatjuk, hogy ez az oldal megfelel elvárásainknak, tehát a továbbiakban hasznosítható munkánk során.

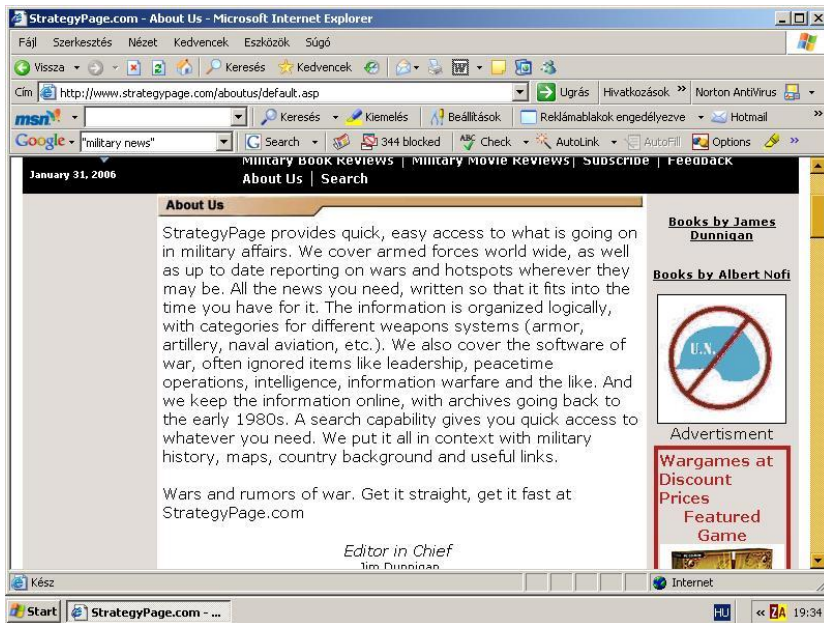
Most vizsgáljunk meg egy másik példát, amelyben az elért eredmény már kissé lehangoló. A Google keresőjének találatai között lejjebb görgetve, még az első oldalon található a következő honlapot:

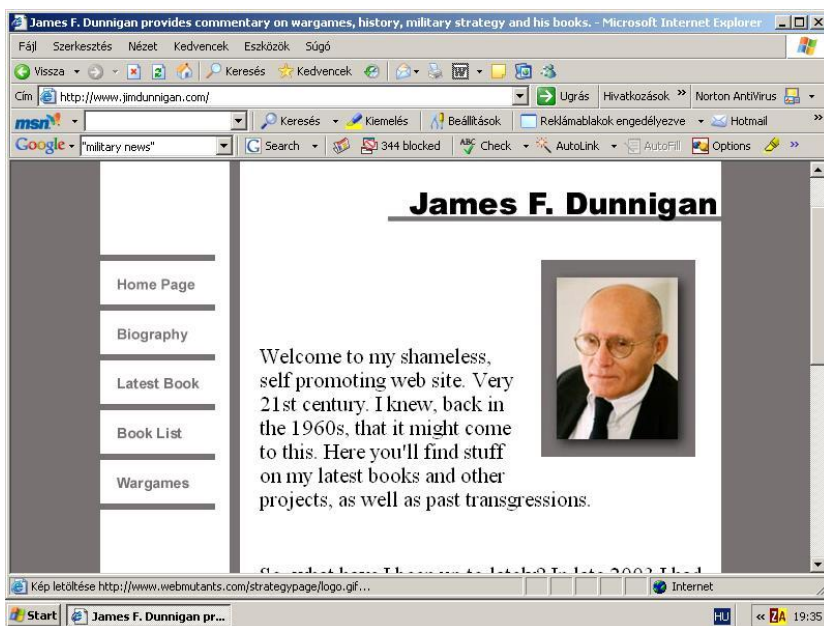
Az oldalt megnyitva úgy tűnik, ez is használható lehet, bár az is látható, hogy az előbbinél szélesebb skálát fed le (például háborús játékok, viccek).

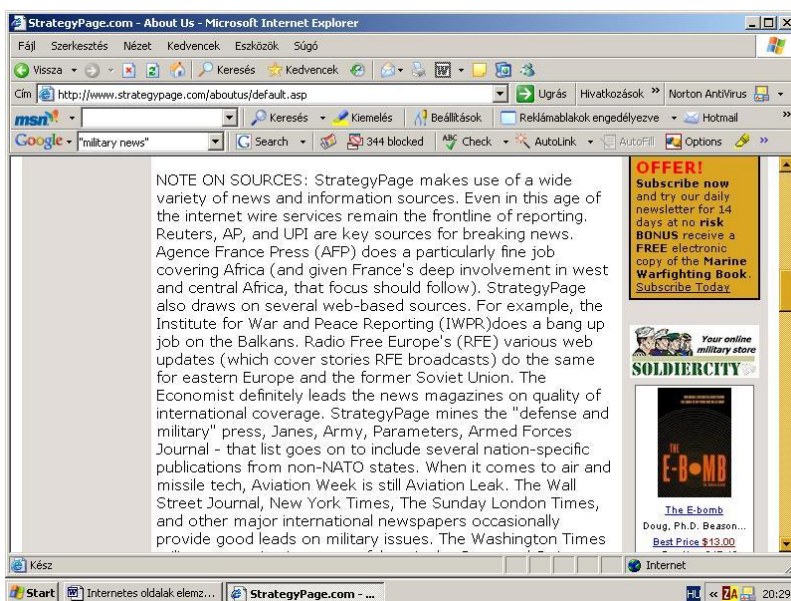
Nézzük meg az oldal üzemeltetőinek ismertetőjét!

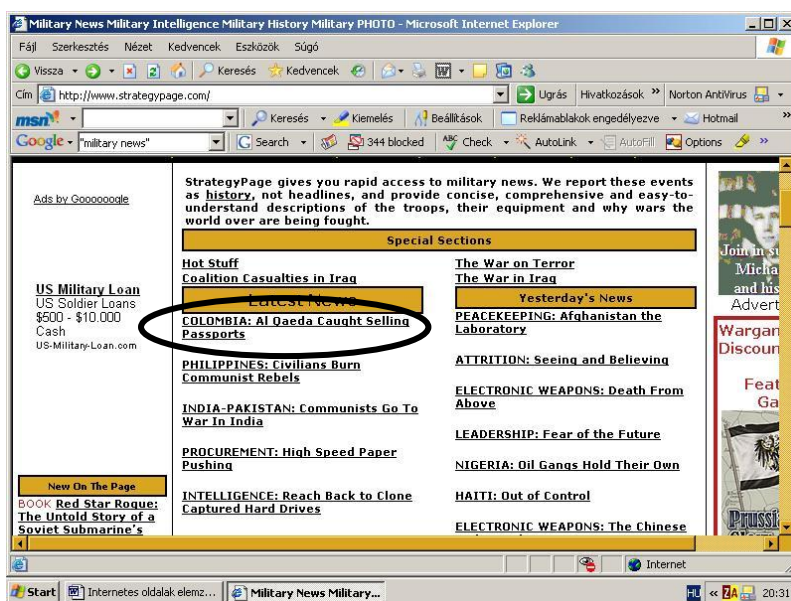
A feltüntetett célok számunkra megfelelőek, tehát vizsgáljuk meg az oldal üzemeltetőinek szakmai hozzáértését!

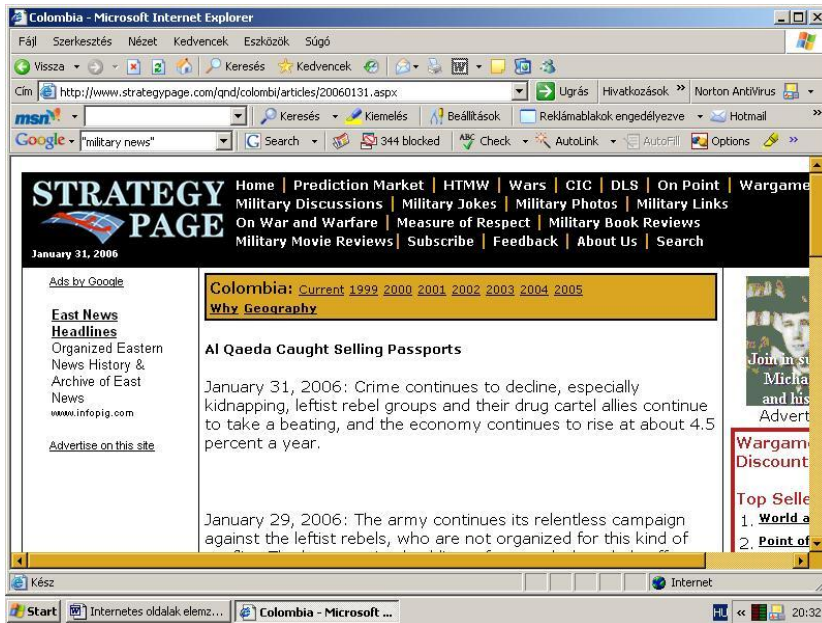

A kezdet szintén ígéretes, ha megnézzük a főszerkesztő életútját és publikációit, reményteljesnek tűnik a folytatás. Megnézve a többi munkatárs életútját, megállapíthatjuk, hogy többségük aktív katonai szolgálattal és kellő szakmai háttérrel is rendelkezik. Nézzük ezek után, hogy milyen forrásokat használnak az aktuális hírek esetében!

A felhasznált források listája megfelel várakozásainknak. Nézzük meg tehát az első hírt!

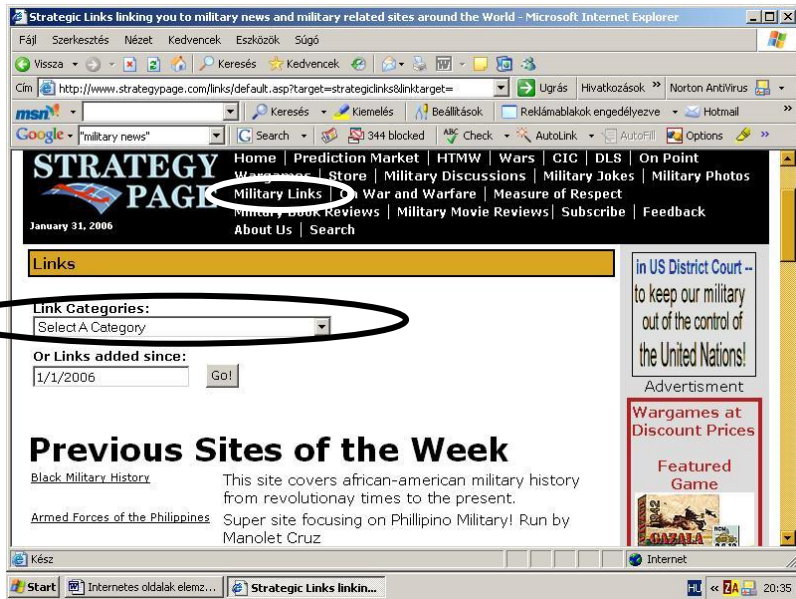

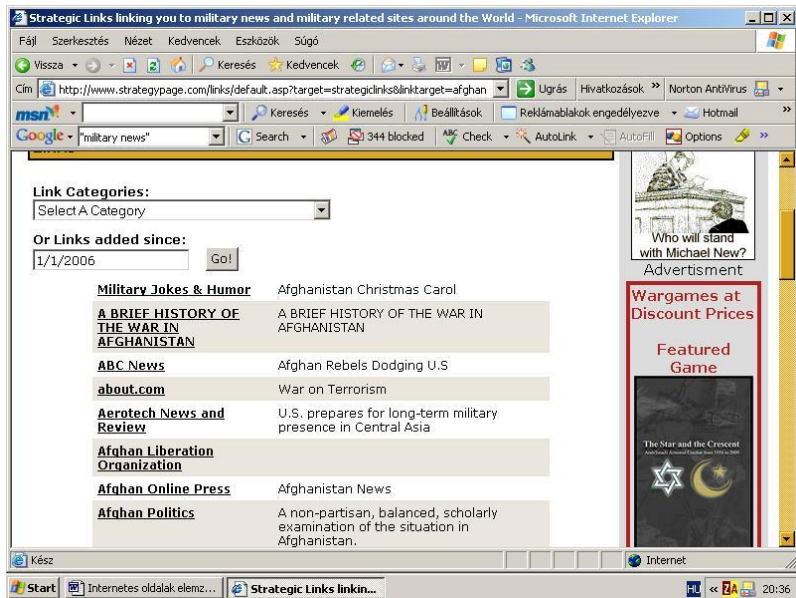
Az eredmény sajnos lehangoló: bár az információ önmagában érdekes lehet, annak forrását – vagyis azt, hogy honnan származik –, nem tudjuk beazonosítani, tehát elsődleges forrásként nem használhatjuk. A szerzők törekvése jó, mivel minden korábbi, kapcsolódó hírt összeszedtek, újabb keresés nélkül is lehetőségünk van arra, hogy az eseményeket időrendi sorrendben olvassuk, és így következtetéseket vonjunk le. Ezen az oldalon gyakorlatilag egy eseménynaplót találunk, ami az adott téma iránt érdeklődők tevékenységét nagymértékben megkönnyíti, ugyanakkor konkrét forrás hiányában az itt megjelentetett híreket tudományos igényű munkában nem tudjuk hasznosítani.

A példák bemutatása után az alábbi következtetést vonhatjuk le: vannak olyan weboldalak, amelyek első ránézésre megfelelnek elvárásainknak. Mélyebben elemezve az oldalt, megállapíthatjuk, hogy az ott található információ eredetét nem tudjuk beazonosítani, ezért **észrevétlenül abba a csapdába estünk, hogy másodlagos forrást használtunk fel**. Hangsúlyoznom kell, hogy ez a megállapításom most csak erre az esetre, a Strategy Page „Hírek” rovatára érvényes!

Annak ellenére, hogy az összehasonlításban bemutatott eredmény a második példa esetén negatív, nem szabad azonnal „elvetni” ezt az oldalt sem. Mivel ezen az oldalon még számos témakör található, érdemes ezeket is megvizsgálni: ez az oldal is tartalmazhat számunkra előnyös lehetőségeket. Nézzük például a linkeket: válasszuk ki a „Military Links” rovatot, a felső, középső részből.

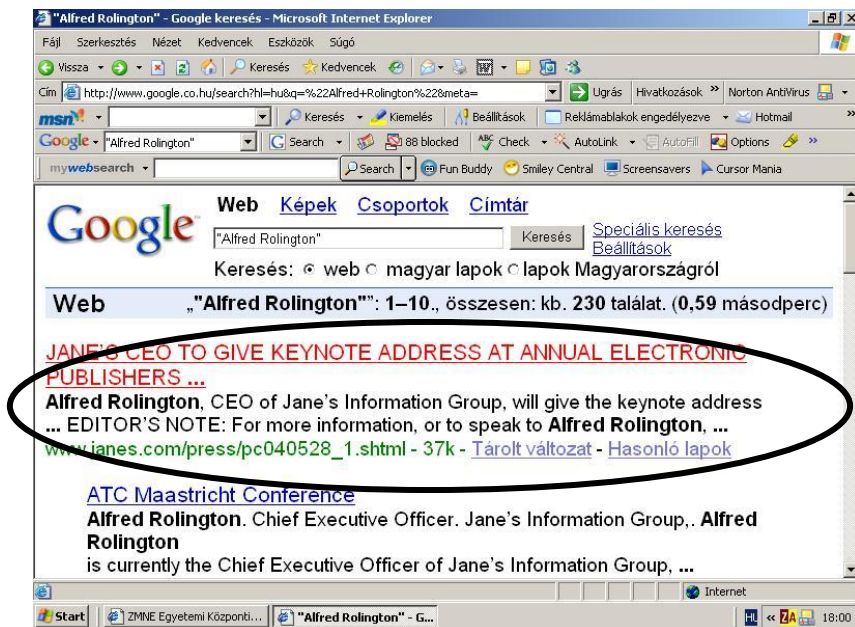
A „Link Categories” rovatban válasszuk ki Afganisztánt! Íme az eredmény:

Megállapítható, hogy a linkgyűjtemény egyes oldalai a további tanulmányozás után valószínűleg hasznosíthatók.¹⁴

Ezek voltak azok az alaplépések, amelyeket egy OSINT-szervezetnek kötelezően el kell végeznie, a kutatóknak pedig ajánlatos még akkor is, ha ez időt vesz igénybe. Célszerű ezeket az oldalakat a kiértékelés után forrás-adatbázisba helyezni, így a már kiértékelte oldalak hasznosítására a későbbiekben is lehetőség nyílik. Az OSINT-szervezet ugyanakkor még nem állhat meg az ellenőrzésnek ezen a szintjén, mivel vele szemben szigorúbb követelmények érvényesülnek.

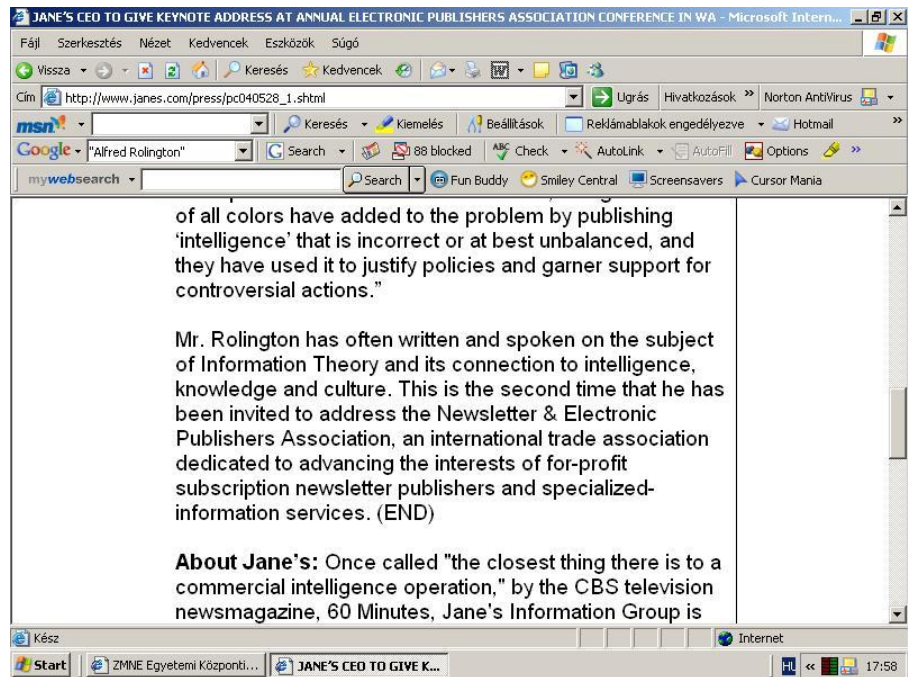
Az OSINT-szervezetnek a szerzők vonatkozásában meg kell vizsgálnia: a szerző eddig megjelent tudományos munkáit, szakmai körökben szerzett elismertségét; célszerű megvizsgálni továbbá, hogy a szerzőt mások szakmai szempontból hogyan értékelik, hivatkoznak-e személyére vagy munkásságának részére. Ennek egyik legegyszerűbb módszere, hogy a keresőbe beírjuk a szerző nevét. Ezek után sokféle eredményt kaphatunk: a szerző szakmai tevékenységének ismertetését, szakmai publikációit (amelyből láthatjuk, hogy szakterületén belül milyen témakörre szakosodott), illetve olyan oldalakat is, amelyek a szerző egy-egy művét méltatják, vagy esetleg vitatkoznak vele.

¹⁴ Csak érdekességként, hadtörténelmet kutatók számára: a link rovat alapoldalán lefelé görgetve található egy rovat: a második világháború tábormokai. A magyar rovatnál elég részletes felsorolás található arról, hogy egyes személyek milyen beosztásokat töltöttek be a háború alatt. Sajnos, a felhasznált források nincsenek feltüntetve.

Ennek szemléltetésére Alfred Rolington, a Jane's Information Group igazgatójának példáját mutatom be. Tétélezzük fel, hogy találtunk egy olyan tanulmányt, amelyet Rolington készített, ám a szerzőről semmilyen szakmai ismertetőt nem mellékeltek. Rolington nevét beírva a keresőbe az előző oldalon látható eredményt kapjuk¹⁵:

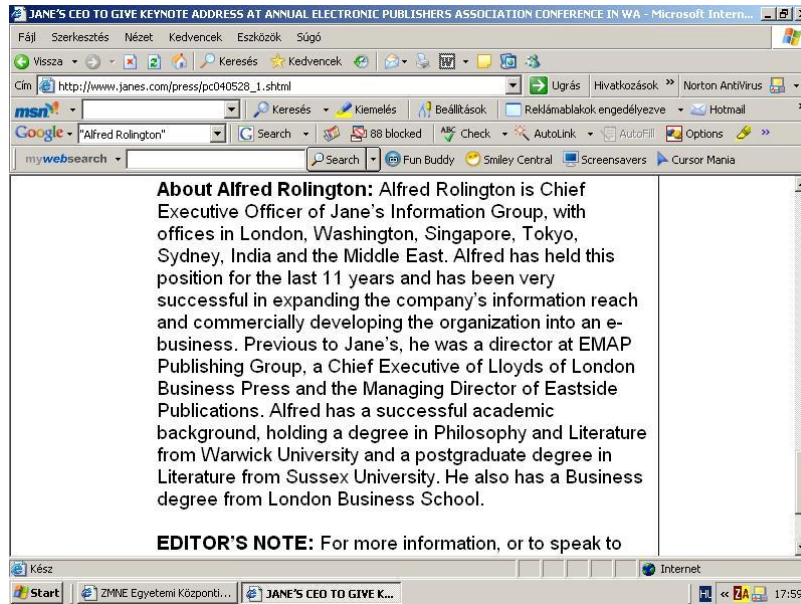
Nyissuk meg azt a lapot, amely Alfred Rolington szakmai bemutatásával foglalkozik.

¹⁵ A keresés eredménye 2005. december 27-én.

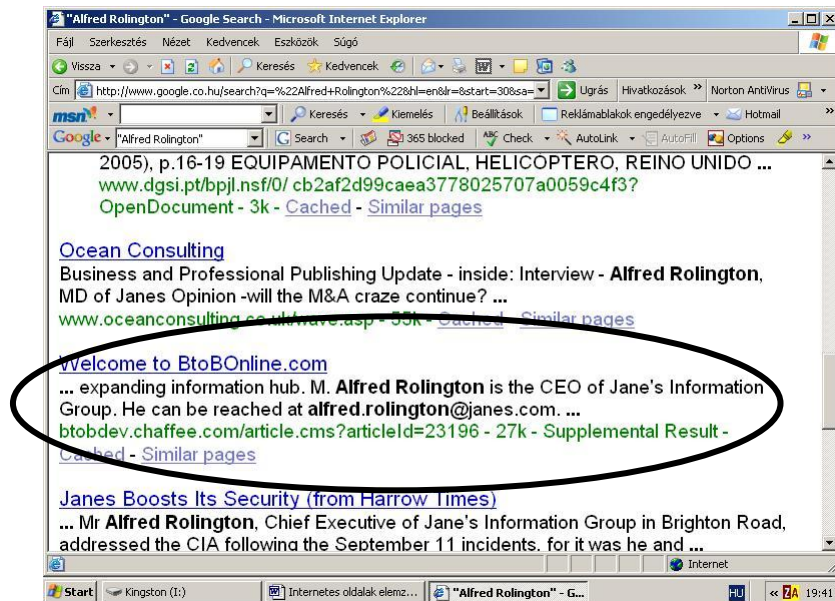
Lejjebb görgetve az oldalt, további információkhoz jutunk Rolington szakmai pályafutásáról és képzettségéről.

A keresőlapon kicsit lejjebb görgetve, a „Main Speakers” című oldalt megnyitva, még fényképet is találunk róla.

Tovább lapozva a keresőoldalon, a negyedik lapon még Rolington elérhetőségét is megtaláljuk, tehát lehetőségünk van akár a közvetlen kapcsolatfelvételre is.

Az OSINT-szervezetnek a szerzők szakmai hozzáértésén kívül további dolgokat is vizsgálniuk kell egy új oldallal kapcsolatban. Az oldalon található minden egyes rovatot (linkgyűjtemény, adatbázis, publikációk, elemzések, hivatalos dokumentumok stb.) külön-külön elemeznie kell hasznosíthatóság szempontjából, mivel egyáltalán nem biztos, hogy azok is megfelelnek az OSINT szempontjainak. A következő lépésben azt kell megvizsgálni, hogy az információkat, adatokat milyen gyakorisággal frissítik. Ezzel az OSINT-szervezet még mindig nem ért az elemzés végére, mivel még csak a weboldal hasznosíthatóságát vizsgálta, az azon található adatokat és információkat még nem (az információ értékelésénél a következő szempontokat kell még vizsgálni: az információ fontossága, időszerűsége, hitelessége, megbízhatósága, ellenőrzöttsége, valamint pontossága¹⁶).

Jelen **tanulmányom kettős célt szolgál:** egyrészt hasznos útmutatót kíván nyújtani mindazon személyek számára, akik az Internetet tudományos kutatásra, adatgyűjtésre használják, másrészt felhívja a figyelmet arra, hogy egy OSINT-szervezetnek milyen összetett elemző folyamatot kell elvégeznie ahhoz, hogy egy weboldalt végül hasznosíthatónak minősíthessen.

¹⁶ Lévay Gábor alezredes: *A nyílt források felhasználásának lehetőségei a hírszerző munkában*. Felderítő Szemle, III. évfolyam 3. szám, 48–65. o.

A SZÁMÍTÓGÉPES TERRORIZMUS

A számítógépes technológiák és eszközök robbanásszerű fejlődése az értékeinkkel és érdekeinkkel ellentétes terrorszervezetek számára is új lehetőségeket teremtett. Az információs forradalom, miközben széles körű lehetőségeket nyitott a modern társadalom számára, egyben rendkívül sebezhetővé tette annak – informatikai rendszerekre épülő – működését. Az Internet-hálózat – a gyors és biztonságos kommunikációs csatornán túl –, arra is lehetőséget biztosít, hogy a terroristák információhoz jussanak a lehetséges célpontokról, megbénítsák a kommunikációs vonalakat, behatoljanak belső elektronikai és informatikai rendszerekbe, továbbá átvegyék az irányítást a különböző, számítógépek által vezérelt rendszerek felett. A számítógépes rendszerek sebezhetősége kockázati tényező Magyarország számára is, mivel a terrorszervezetek szakértői – csekély anyagi ráfordítással –, nagy távolságból is hosszú távra kiható, rendkívüli károkat képesek okozni.

A nemzetközi terrorista hálózatok és a hozzájuk kapcsolódó különböző illegális tevékenységek (például kábítószer-, ember- és fegyvercsempészet, pénzmosás, toborzás) szervezési feladatainak nagy része a világháló felhasználásával valósul meg. Növekvő biztonsági kockázatot jelent, hogy a terroristák a kapcsolattartáson, az információszerzésen és az informatikai rendszerekbe történő behatoláson kívül – a tömegtájékoztató eszközök lakosságra gyakorolt befolyása miatt –, a pszichológiai hadviselés eszközeként is használják az Internetet. A terrorszervezetek szinte mindegyike használja a világhálót, ahol videofelvételeket, üzeneteket tesznek közzé, honlapokat nyitnak, amelyek szélsőséges nézetek terjesztését, új tagok toborzását, valamint új pénzügyi támogatók felkutatását szolgálják.

A terrorista szervezetek és az információs technológia

A számítástechnika rohamos fejlődése következtében a fejlett országokban az „ipari társadalmat” az „információs társadalom” váltotta fel. A korszerű, ám rendkívül sebezhető információs és kommunikációs technológia a társadalom egészét átszövi, sérülése jelentős károkat okozhat a lakosságnak, ezért potenciális célpont lehet bármely agresszor számára.

Az iszlám szélsőségesek hosszú távú célja a szekuláris rezsimek megdöntése, iszlámista berendezkedésű államok kiépítése, a nyugati jelenlét és befolyás felszámolása, végső soron – több országot magukban foglaló – muzulmán kalifátusok létrehozása. Céljaik elérése érdekében az iszlám szélsőségesek és a terroristák egyre eredményesebben használják fel a mai kor technikai vívmányait, a globális kommunikációs hálózatokat, az Internetet és a médiát.

Az a decentralizált számítógépes hálózat, amit az amerikai biztonsági szolgálatok hoztak létre a hidegháború idején – egy lehetséges szovjet nukleáris támadás bekövetkezésekor az információkhoz való hozzáférés folyamatos biztosítására –, napjainkban a biztonsági szolgálatok legnagyobb ellenségének, a nemzetközi terrorszervezeteknek az érdekeit is szolgálja.

A határokon átnyúló gyors kapcsolattartásra – a mobiltelefonon kívül –, az Internet vált az információátvitel egyik leggyakrabban használt formájává a terrorszervezetek körében. A világ szinte bármely pontján elérhető, on-line módon történő információtovábbítás lehetősége rendkívüli módon alkalmas terrortámadások megtervezésére és koordinálására.

A terrorszervezetek számára az Internet a következő előnyöket nyújtja:

- könnyű hozzáférhetőség, a hálózat decentralizáltsága;
- cenzúranélküliség, az állami felügyelet hiánya;
- anonim módon gyors kommunikáció lehetősége;
- minimális költség a honlapok létrehozására és üzemeltetésére;
- a multimédia széles körű lehetőségei (videó, kép, zene);
- a felhasználók nagy száma.

A jövőben a számítógépes alkatrészek és eszközök árának további csökkenésével, valamint az Internethez történő csatlakozás egyre kedvezőbb feltételeinek köszönhetően várhatóan növekedni fog a világháló terrorszervezetek általi felhasználása.

A számítógépes rendszerek elleni támadások

A World Trade Center ellen 2001. szeptember 11-én elkövetett terrortámadás után számos országban módosították a terrorizmusról szóló jogszabályokat, ezért napjainkban számos számítógépes bűncselekményt terrorista akciónak minősítenek.

Minden Internetre kapcsolódó, azt használó szervezetnél nagy a számítógépes támadás, a rosszindulatú programok, és a különböző vírusok okozta fertőzések kockázata.

A számítógépes támadásokkal kapcsolatban az új informatikai termékekben található, támadásra alkalmas jelentő, sebezhető pontok felfedezésének és kihasználásnak üteme jelentősen felgyorsult. Az utóbbi években növekedett a pénzügyhöz, a közigazgatáshoz és az energiaellátáshoz kapcsolódó számítógépes hálózatok elleni támadások száma.

A terroristák – hagyományos katonai erő alkalmazása helyett –, gyakran aszimmetrikus hadviselési módszereket alkalmaznak. Az aszimmetrikus hadviselésre sor kerülhet már békeidőszakban, konfliktusok kitörését megelőzően, gerillaháborúban, békefenntartó műveletek és nyílt hadviselés során. Az aszimmetrikus hadviselést választó fél számára számos eszköz áll rendelkezésre, amelyek egyike a számítógépes rendszerek elleni támadások lehetősége.

A számítógépes hálózatokat leggyakrabban érhető támadások a következők:

- túlterheltséget és üzemképtelenséget okozó, tömeges információkérés;
- „rosszindulatú programok”, vírusok bejuttatása és futtatása;
- illetéktelen hozzáférés minősített információhoz;
- az információ (programok és adatok) megsemmisítése, manipulálása, vagy rongálása.

A számítógépes támadásokat jól képzett szakemberek – hackerek¹⁷ vagy crackerek¹⁸ – követik el. Egyes bűnözők vagy bűnözői csoportok az informatikai rendszerek támadását egyértelműen a hagyományos bűnözői tevékenység érdekében, anyagi haszonszerzés, valamint információszerzés (például ipari kémkedés) céljából végzik. Az utóbbi években nem csak a terrorszervezetek és a bűnözői csoportok alkalmaznak kódfeltörőket, hanem államilag finanszírozott keretek között számítógépes szakembereket is képeznek ki erre a célra.

2004-ben például az észak-koreai katonai hírszerző szolgálat közel 600 informatikust képezett ki arra a feladatra, hogy behatoljanak (elsősorban) az Egyesült Államok, Dél-Korea és Japán számítógépes rendszereibe, információgyűjtés vagy ellenséges támadás céljából. Az informatikusok öt évig tartó képzését az állami költségvetésből finanszírozták.

A terrorszervezetek számára célpont lehet minden olyan rendszer, amelynek működése számítógépen alapul. Néhány jól képzett cracker megbéníthatja a legtöbb kulcsfontosságú rendszert. Napjainkban az információs támadások sok esetben veszélyesebbek lehetnek, mint a „hagyományos” támadások, vagy a terrorista akciók.

¹⁷ Hacker: kihívásnak tartja a számítógépes rendszerekbe történő behatolást, élvezetet talál a szoftverek és hardvereszközök működésének minél alaposabb megismerésében, a nehéz programozási feladatok megoldásában.

¹⁸ Cracker: szoftverek, számítógépes és távközlési rendszerek feltörésére szakosodott informatikus, bűnöző, aki kizárólag rosszindulatú szándékkal vagy haszonszerzési céllal dolgozik.

A számítógépes hálózatok elleni támadásokat a terroristák felhasználhatják merényletek előkészítésére, támogatására, vagy kiegészítésére is. Kiegészítő tevékenységként például – vegyi, vagy más tömegpusztító fegyverrel tervezett terrortámadással egy időben –, működésképtelenné tehetik a riasztó- és kommunikációs rendszereket, valamint kikapcsolhatják az energiaellátást.

A jövőben rivális szervezetek, pártok, kormányok, tömegtájékoztatói eszközök, pénzintézetek, hírszerző szolgálatok, vallási, illetve gazdasági csoportok a virtuális térben folyó, egymás elleni támadásai a jövő konfliktusainak kiindulópontjaivá is válhatnak. A szemben álló felek a hírszerzés, a szabotázs, az elektronikus zavarás, a pszichológiai hadviselés, valamint a vírusokkal történő megsemmisítés széles arzenáljából választhatnak. A banki és a közigazgatási hálózatok megbénítása, a titkos üzleti és/vagy katonai adatok jogosulatlan megszerzése – viszonylag kis kockázattal –, jelentős károkat okozhat.

Az információs támadások eszközei és formái a számítástechnika fejlődésével gyakran változnak, a kifejlesztésükhöz szükséges eszközök az Interneten keresztül könnyen hozzáférhetők.

Az Internet felhasználása a terrorista szervezetek céljai elérése érdekében

Pszichológiai hadviselés

A terroristák hamar felismerték, hogy a média a „legjobb barátjuk”. Egy terrorcselekmény önmagában semmit sem, a publicitás viszont mindent jelent. Sőt, a kommunikációs hatás, a presszió növelése egyes célcsoportokra (kormány, döntéshozók, politikusok) a terrorista akciók központi célja lehet. A terroristák sok esetben azért követnek el erőszakos cselekményeket, hogy ezzel megfélemlítsék, sokkolják a közvéleményt és a politikai vezetést. Az újságokban, a híradásokban és az Interneten megjelenő tudósítások felerősítik az egyébként korlátozott művelési képességekkel rendelkező terrorcsoportok erejét is.

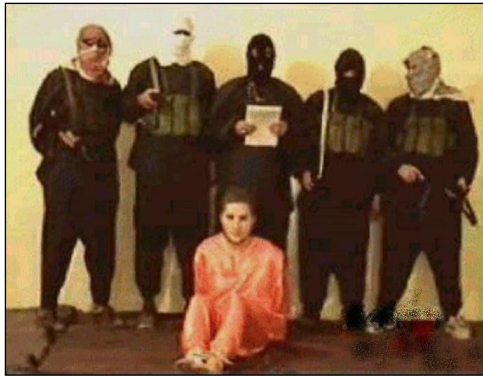
A terrorszervezetek semmit sem hagynak ki a lehetőségeik közül, ezért egyre tudatosabban használják ki a tömegtájékoztató eszközöket. Az Internet lehetővé teszi számukra, hogy üzeneteiket könnyebben és gyorsabban továbbítsák, mint más tömegtájékoztató eszközök esetében (újság, rádió stb.). A számítógépes hálózaton alapuló média ideális a terroristák számára: decentralizált, nincsenek korlátok, nincs cenzor, és mindenki által hozzáférhető.

A pszichológiai, illetve lélektani ráhatás a lakosság egészének vagy bizonyos célcsoport érzelmi és hangulati állapotának, viselkedésének, megítélésének befolyásolására irányul.

A terrorszervezetek pszichológiai hadviselésének céljai a következők:

- a terrorszervezetek erejének, befolyásának hangsúlyozása;
- a terrorszervezetek által okozott veszteségek és károk bemutatása;
- a lakosság körében a bizonytalanság és félelemkeltés;
- a politikusok, kormányok döntéseinek befolyásolása.

A terrorszervezetek nagy gondot fordítanak a közvélemény befolyásolására, támogatóik körének bővítésére, új tagok toborzására. Minden jelentősebb terrorszervezet rendelkezik a propagandáért felelős szakértőkkel, akiknek az a feladata, hogy eljuttassák a lakossághoz a befolyásolásukra legalkalmasabb információkat és dezinformációkat.

Napjaink terrorista csoportjai – felismerve a média elsődlegességét –, a közvélemény sokkolása érdekében akcióik tömegkommunikációs hatását gondosan megtervezik. Üzeneteiket, követeléseiket megindokolják, kihangsúlyozva a terrorcsoport szándékát abban az esetben, ha nem teljesítik követeléseiket. A nagyobb hatás elérésére videofelvételeket is alkalmazhatnak, ahol a potenciális áldozatokat bemutatják.

A terrorszervezetek az Interneten gyakran nyilvánosságra hoznak olyan felvételeket és képeket, amelyek a túszul ejtett személyek fogva tartását, megkínzását és kivégzését mutatják be. Az emberrablások célja egyrészt az elrabolt személyek szabadon bocsátásáért kért váltságdíj, másrészt nyomásgyakorlás az adott nemzet döntéshozóira (csapatkivonás stb.). Az emberrablásoknak rendkívül nagy a sajtóvisszhangja, amelyet az elkövetők a legmesszebbmenőkig kihasználnak.

A rémhírek terjesztése, pánikot keltő hírek továbbadása a pszichológiai hadviselés része, amely minősített esetben, vagy feszült politikai viszonyok között hatásosabb lehet, mint egy fegyveres támadás. Ilyen helyzetekben az álhíreknek az emberek gyakran jobban hisznek, mint a valós információknak. A rémhírek nehezen ellenőrizhetők, újdonságuk és váratlanságuk következtében magas hírértékkel rendelkeznek. Az álhírek olyan belső kényszert váltanak ki, hogy azokat gyorsan tovább kell adni informális bizalmi körben (barátoknak, kollégáknak).

A terroristák a pszichológia hadviselés eszközeként a média valamennyi eszközt felhasználják: videofelvételeket, hangkazettákat, CD- és DVD-adathordozókat juttatnak el a hírügynökségekhez, amelyek az információ nagy hírértéke miatt általában az azonnali nyilvánosságra hozatal mellett döntenek.

A terrorista csoportok – felismerve a média elsődlegességét –, a közvélemény sokkolása érdekében akcióik kommunikációs stratégiáját gondosan megtervezik. Alapvetően négy retorikai szerkezetet használnak annak érdekében, hogy igazolják az erőszakos cselekedeteiket:

- hangsúlyozzák, hogy nincs más választásuk, mint azt tenni, amit tesznek; nem utasítják el a békés megoldást, ellenfelük kényszeríti őket arra, hogy erőszakot alkalmazzanak;

- az erőszak használatának jogosságát összekötik az ellenség rágalmozásával; a szervezet tagjait szabadságharcosnak állítják be, és ellenségeiket vádolják terrorizmussal;
- a terrrorszervezetek hangsúlyozzák, hogy a terror a gyengék fegyvere, ellenségeiket vádolják azzal, hogy tagjaikat elnyomják, gyilkolják, bántalmazzák; saját szervezetüket úgy jellemzik, amit egy nagy erő (állam, koalíció stb.) próbál megtörni, elpusztítani;
- a terrrorszervezetek egyes esetekben hangsúlyt fektetnek arra, hogy kihangsúlyozzák a béke szeretetét, a békés megoldás lehetőségét, és az erőszak elutasítását.

Nyilvánosság és propaganda

A terroristák a média valamennyi eszközét – köztük az Internetet is –, széleskörűen alkalmazzák a mérsékelt nézeteket valló emberek tájékoztatására és meggyőzésére, mivel ők egyre kevésbé tudják elfogadni az ártatlan áldozatokkal járó terror-támadásokat.

A terrorcsoportok akcióik során folyamatosan figyelemmel kísérik a tömegtájékoztatási eszközöket, és ha szükséges – akár néhány órával a hír megjelenése után –, cáfolattal, kiegészítéssel élnek. Leggyakrabban számítástechnikai adathordozókon rögzítik az információkat, amelyeket különböző, nyílt elérhetőségű Internet-kapcsolattal rendelkező helyeken (például Internet-kávézóknak) tesznek fel a hálózatra, csökkentve a lelepleződés veszélyét.

A terrrorszervezetek propagandaanyagként használják fel a terrortámadás végrehajtása előtt az öngyilkos merénylőről készült videofelvételeket is. A merénylőről – akit az akció előtt már hősnak nyilvánítanak –, azt állítják, hogy ismert hősként vonul be a történelembe, a paradicsomba kerül, családtagjai és barátai pedig büszkék lehetnek rá. A felvétel célja elsősorban az, hogy az önkéntes egyértelművé tegye a merénylet kitervelői és az akciót biztosítók számára, hogy az utolsó pillanatban sem retten vissza az akció végrehajtásától. Az öngyilkos merényletet követően sokkoló képeket is nyilvánosságra hoznak, demonstrálva ezzel a merénylet eredményességét.

A terrrorszervezetek célközönsége:

- a saját támogatók, szimpatizánsok;
- az ellenség (ellenoldal);
- a nemzetközi közvélemény.

Elsődleges fontosságú a szervezet támogatóinak tájékoztatása. Demonstratív célból az „ellenségnek” is üzennek, számukra esetenként az általuk használt nyelven is megjelennek információk. Fontos cél a nemzetközi közönség elérése is, akik nem érintettek közvetlenül konfliktusban. A „híregyénységeknek” és „újságíróknak” címzett üzenetekben a saját nyelv mellett az angol nyelv használata is gyakori.

A legtöbb terrorszervezet saját honlappal rendelkezik.

Az al-Kaida terrorszervezet egyik honlapja

A terrorista szervezetek honlapjainak általános tartalma:

- a szervezet története;
- az alapítók, vezetők, parancsnokok és mártírok életrajza;
- a vezetők, ideológusok beszédei, nyilatkozatai;
- információk a politikai és ideológiai célokról;
- a végrehajtott merényletek és következményeik;
- képek, grafikus elemek, térképek (letölthető emblémák, zászlók stb.);
- aktuális napi hírek;
- kapcsolódó linkek a többi terrorszervezet honlapjára.

A terrorszervezetek többsége nem csak egy, hanem több honlapot is működtet. A honlapokról elérhetők a kapcsolódó, együttműködő szervezetek honlapjai is, ahol a terroristák személyes, gyakorlati tapasztalataikat is megosztják egymást közt.

Az Ezzedin al-Kasszám Brigádok¹⁹ honlapja

A Hamasz gyermekek és fiatalok számára készített honlapja

A terrorszervezetek honlapjai számtalan veszélyt jelentenek, ezért szükséges az ellenük való fellépés. A honlapok letiltását, blokkolását biztonsági szolgálatok, de akár „nemzeti érzésű” hackerek is megtehetik. Megállapítható, hogy egy honlap blokkolását követően az érintett szervezetek gyorsan képesek máshol, más címeken megjelenni, ezért a biztonsági szolgálatoknak folyamatosan figyelemmel kell kísérniük a terrorszervezetek média jelenlétét.

¹⁹ A Hamasz (szélsőséges) palesztin szervezet katonai szánya.

Információszerzés

A terrrorszervezetek mindegyike használja az Internetet a terrorcselekmények, merényletek előkészítési, tervezési fázisában. A merénylők az akciókat megelőzően adatokat gyűjtenek a támadni kívánt objektumokról, célszemélyekről. A megszerzett alapinformációk, térképek, tanulmányok kiváló háttéranyagként szolgálhatnak. A terrorcsoportok nyílt információs adatgyűjtést folytatnak a világhálón, amely a lehetőségek széles tárházát biztosítja számukra. Az Interneten megtalálható intelligens keresőprogramok (Google, Lycos, Yahoo stb.) alkalmazásával részletes információk birtokába juthatnak a célpontokról.

A terrorcsoportok a merényletek előkészítő szakaszában „hírszerző sejtet” működtetnek, amely a feladat végrehajtásához szükséges információ megszerzését végzi.

A terroristák a világhálón megtalálható óriási adatmennyiségnek köszönhetően akár egyetlen számítógép felhasználásával is megtervezhetnek egy-egy merényletet. A terrrorszervezetek minimális költséggel akár műholdfelvételekhez, tervrajzokhoz, kutatóintézetek részletes értékeléséhez is juthatnak. A szakértő felhasználók a „mély” weboldalak felkutatására is képesek. (Az ilyen weboldalak abban különböznek a többi honlaptól, hogy nincsenek indexálva, tehát a hagyományos keresőprogramok nem adják fel egy lekérdezés esetén. Az ilyen információk felkutatásához nagy szakértelemre és leleményességre van szükség.)

A személyi számítógépek tömeges elterjedése és az Internet rohamos térhódítása megnövelte a nyílt információs források jelentőségét. Általánosságban elmondható, hogy egy adott témában az információk 70–80%-a megtalálható a nyílt forrásokban. A nyílt információszerzés mellett azonban a terrrorszervezetek számítógépes szakembereket is alkalmaznak, hogy számítógépes rendszerekbe behatolva elektronikus adatokat gyűjtsenek.

Pénzügyi támogatás

Hasonlóan bármely más társadalmi szervezethez, a terrorcsoportok is használják az Internetet a tevékenységük biztosításához szükséges támogatók elérésére, megnyerésére, mivel műveleti képességük szorosan összefügg a számukra rendelkezésre álló anyagi forrásoktól.

A terrortámadások végrehajtásához a terroristáknak jelentős anyagi forrásokra van szükségük. Annak ellenére, hogy egy merénylet viszonylag kevés pénzből is finanszírozható, a szervezet fenntartásához, újoncok toborzásához és kiképzéséhez jelentős források szükségesek. A különböző pénzügyi támogatók – segélyszervezetek, önkéntes adományozók, nem kormányzati szervezetek – felkutatásának kiváló eszköze az Internet. Számos olyan weboldal működik, amely közzéteszi azokat a számlaszámokat, ahová az adományokat várják.

Napjainkban a pénzügyi támogatók által felajánlott összegek sok esetben nem közvetlenül, hanem közbeiktatott személyeken át jutnak el a címzethez.

A világhálón közzétett, a terrrorszervezetek pénzügyi támogatására irányuló felhívások – a lebukások elkerülése miatt –, nem tartalmaznak konkrét adatokat arra vonatkozóan, hogy milyen módon jut el a felajánlott összeg a terrrorszervezetekhez.

A támogatásra hajlandóságot mutató személyekkel és szervezetekkel – az Interneten történt ismerkedés után –, személyesen veszik fel a kapcsolatot.

Az Egyesült Államok kezdeményezésére megszigorított pénzügyi és gazdasági ellenőrzéseknek köszönhetően napjainkra csökkentek a terrorszervezetek pénzügyi bevételei. A legális pénzügyi és gazdasági tevékenységek fokozott ellenőrzése miatt – a közvetett módon történő – illegális, bűnözői tevékenységhez kapcsolódó pénzszerzés került előtérbe, amely szorosan kapcsolódik a világhálóhoz.

Miután a pénzmosás és a terrorizmus pénzügyi támogatásának megakadályozása érdekében a nemzetközi pénzügyi szervezetek számos korlátozó intézkedést hoztak, a bűnözők és a terrorszervezetek új pénztovábbítási csatornákat kerestek, amelyek egyike az Interneten realizálható banki átutalási rendszer.

A terroristák a különböző forrásból megszerzett bevételeiket – a megszigorított pénzügyi, banki ellenőrzések ellenére –, a bankok szolgáltatásaihoz tartozó Internetes pénzügyi átutalással mozgatják az egyik folyószámláról a másikra. Ilyen módon elsősorban kis összegű tranzakciókat hajtanak végre, csökkentve ezzel a lebukás veszélyét.

Az utóbbi időben megfigyelhető, hogy a terrorszervezetek olyan műszaki végzettségű embereket is toboroznak, akiknek az a feladatuk, hogy felkutassák a különböző informatikai rendszerek gyenge pontjait. Szakértelmükkel jelentős bevételekre tehetnek szert a bankkártya-, telefonkártya-hamisításból, illetve a bankok ügyfeleinek adatainak megszerzésével.

Toborzás

Elemzők szerint a következő tíz évben az iszlám szélsőségesek tovább radikalizálódhatnak, a Nyugat-ellenesség erősödhet, további terrortámadásokra kerülhet sor. Ennek egyik oka, hogy az iszlám országokban mélyül a szakadék a hatalmon lévő rezsimék és a lakosság között, mivel a kormányok elzárkóznak a lényegi változásokat jelentő politikai–társadalmi reformok bevezetésétől.

A csalódott és elkeseredett lakosság egy része az iszlám szélsőséges szervezetektől vár támogatást. Figyelmeztető jelenség, hogy a tudatlan, elszegényedett muzulmánok mellett egyre több tanult és befolyásos személy is csatlakozik a szélsőséges csoportokhoz.

A terrorszervezetek prioritásként kezelik a szervezettel szimpatizáló személyek támogatásának megnyerését. A terrorcsoportok egyik fő feladata a különféle tevékenységek végrehajtására (pénzügyi támogatás, futártevékenység stb.) hajlandóságot mutató személyek megkeresése és kiválasztása, majd azok kiképzése az elvégzendő feladatokra. A terrorszervezetek gyakran alkalmazzák toborzásra, mozgósításra és kapcsolattartásra az Internetet. A weblap üzemeltetői nyomon követik, hogy kik azok, akik folyamatosan látogatják honlapjukat. A honlapok rendszerint tartalmazznak „fórum” vagy „vélemény” rovatot, ahol egyértelműen követhető, hogy kik azok, akik rendszeresen véleményt cserélnek a honlapon. A világhálón történt ismerkedés után személyes kapcsolatfelvételt is sor kerülhet.

Ha a kiválasztott személyről bebizonyosodik, hogy valóban szimpatizál a terrrorszervezettel, több héten keresztül beszélgetnek vele. Az eltelt idő alatt a jelöltet leinformálják, megtudják, hogy a célszemély mennyire megbízható és milyen jellegű támogatásra számíthatnak tőle. Amennyiben szélsőséges nézeteket vall, meggyőzik, hogy a saját felelőssége is az iszlám országok védelme a nyugati megszállókkal szemben, segítenek neki, hogy ő is részt vehessen – pénzügyi támogatóként, vagy akár harcosként – a „szent” háborúban.

Európában – ahol a becslések szerint 15–20 millió muszlim él –, a második-harmadik generáció kevésbé vagy egyáltalán nem akar az ott élő lakosság kultúrájába integrálódni. A szélsőséges muzulmánok elsődlegesen – a tapasztalt, háborúban részt vett veteránok mellett –, ezekkel a fiatalokkal próbálják a szervezetek tagjainak számát növelni. A terrrorszervezetek kihasználják, hogy az Internet használata a fiatalok körében már rendkívüli módon elterjedt.

A beilleszkedési problémákkal küzdő muszlimok elleni diszkrimináció felerősödött, így az identitásukat kereső fiatalok könnyen csatlakoznak olyan szervezetekhez, ahol befogadják, elismerik őket. Az arab világban – ahol a Nyugat-ellenesség térnyerése és a mérsékelt erők befolyásának csökkenése tapasztalható –, a toborzók elsősorban a nehéz anyagi körülmények között élő fiatalok megnyerésére összpontosítanak.

A munkanélküli – többnyire segélyekből és illegális tevékenységből származó jövedelemből élő – személyek jó toborzási lehetőségeket biztosítanak azok számára, akik öngyilkos merényletekre keresnek önkénteseket.

Európában az utóbbi években a szélsőséges terrrorszervezetek egyre aktívabb toborzó tevékenységet folytatnak az Interneten. Ennek köszönhető az is, hogy egyre több szélsőséges indul harcolni a különböző válságövezetekbe (Irak, Afganisztán, Csecsenföld). A terrrorszervezetek toborzósejtjei elsősorban azokban az országokban vannak jelen – Franciaországban, Németországban, Spanyolországban és a Nyugat-Balkán országában –, ahol nagyszámú muzulmán közösség él.

Hálózatépítés, kapcsolattartás

A különböző célok és okok miatt szerveződött terrorcsoportok – etnikai, szélsőséges vallási, politikai és gazdasági – céljaik elérése érdekében néhány karizmatikus személy vezetésével szövevényes hálózatot építenek ki. A terrorista csoportok tagjai közé csak a szervezet vezetői által elfogadott ideológiával és célokkal teljes mértékben azonosulni tudó, a terrorizmus eszközeit maradéktalanul elfogadó fanatikusokat fogadnak be. A tagfelvétel egyik fontos kritériuma az is, hogy a tagjelölt a cél érdekében képes legyen a legnagyobb személyes áldozat vállalására, azaz életének feláldozására is. A terrorcsoportok tevékenységébe bevont személyek közötti kapcsolattartásra, utasítások küldésére – az anonimitás és gyors információcseré miatt –, az Internet rendkívül alkalmas a terroristáknak.

Az Internet a becslések szerint jelenleg huszonnyolcmilliárd képfájlt és kétfélmilliárd weboldalt tartalmaz, amelyen a hírszerző és elhárító szolgálatok informatikai szakemberei keresik a nyílt vagy titkosított üzeneteket. A különböző nyelveken küldött üzenetek – amelyeket sok esetben az angol fonetika szerint átírnak –, fordítása és megfejtése nagyon lassú és gyakran eredménytelen, mert a

terrorcsoportok feltörhetetlen titkosítást használnak. A titkosító programok letölthetők a világhálóról, valamint mindenki számára megvásárolhatók különböző, titkosításra képes programok. Az FBI információja szerint a terrorista szervezetek 1996 óta használják a titkosító programokat.

A terroristák az akcióik helyszínéül kijelölt célokról fényképeket, térképeket, a cselekmények végrehajtásához szükséges útmutatókat elrejtetik a világháló népszerű, sok esetben teljesen ártalmatlannak tűnő weboldalain. A szóban forgó weboldalokról csak a terrorszervezetek beavatott tagjai tudnak hozzájutni a fontos információkhoz, mert ők tudják, hogy milyen rejtett jelzést kell keresniük. A terrorszervezetek üzeneteket rejtnek el különböző képekben, grafikus ábrákban. A bennük található információk a felületes szemlélők számára rejtve maradnak.

A kapcsolattartásra és koordinálásra a különböző internetes fórumokat használják, ahol bizonyos témával kapcsolatos vélemények és hozzászólások között „elrejtik” üzeneteiket.

A terroristák olyan titkosító programok felhasználásával is kommunikálhatnak egymás között, amelyek szabadon letölthetők a világhálóról.

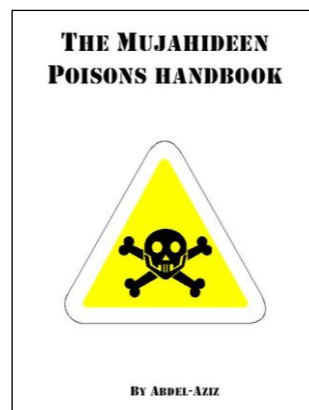

A terroristák üzenetváltásainak beazonosítása szinte lehetetlen. A világhálón üzemelő levelezőrendszerek óriási adatforgalma miatt a konspiratíván együttműködő sejtek felfedésére a korszerű, kulcsszavakra kereső szoftverek alkalmazása sem hozott érdemi előrelépést.

Információ-megosztás

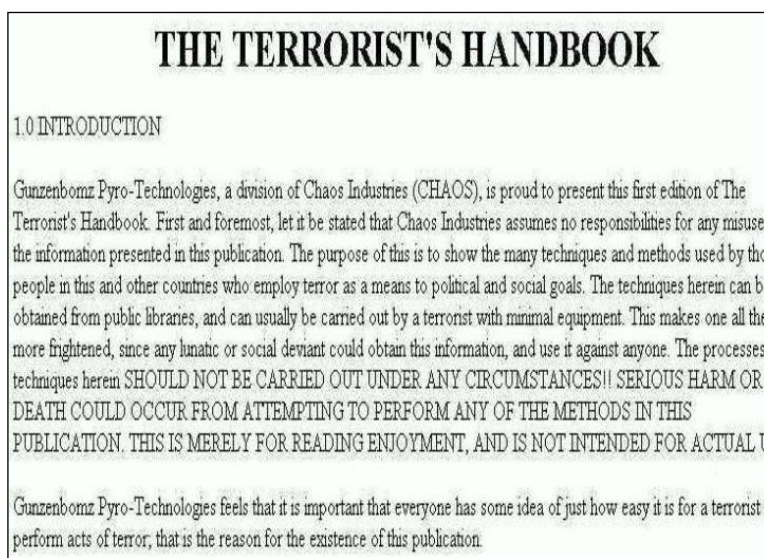
A terrorszervezetek közötti együttműködést és a terrorizmus globalizálódását mutatja, hogy a szervezetek által működtetett honlapokon közzéteszik harci tapasztalataikat, ismereteiket, kiképzési módszereiket. Az Internet használói interjúkat olvashatnak magas rangú terrorista vezérekről, gyakorlati tanácsokat kaphatnak arról, hogyan készítsenek robbanószerkezetet házilag, hogyan raboljanak el embereket, és nem utolsósorban mit tegyenek, ha a „hitetlenek” ellen szeretnének harcolni.

Az Interneten már számos olyan kiadvány nyomára bukkantak, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy a terrorszervezetekben magasan képzett, a tudományok szinte valamennyi területén járatos szakemberek tevékenykednek. Ennek egyik példája, hogy a „*Mudzsahid méregkeverők kézikönyve*” című könyv is elérhető az Interneten.

Csecsenföldön olyan honlapot tiltottak le, amely elhunyt orosz katonák képeit, több ezer harci helyzet és gyilkolás leírását bemutató tanulmányokat, robbanóanyagok és házi készítésű robbanószerkezetek használatát, az épületek, hidak, utak elleni támadások módszereit, szabotázsakciók kivitelezését szemléltette.

Az „Afgán Ellenállás Enciklopédiája”-ként emlegetett, tizenegy kötetből álló – és az al-Kaida hálózat „bibliája”-ként számon tartott – terrorista kézikönyv sorozat a legjobb példa arra, hogy jól felkészült szakemberek támogatják a terrrorszervezeteket. A sorozatban részletesen elemzés szól a vegyi és biológiai fegyverek létrehozásáról, megadja azokat a pontos keverési arányokat, amelyek betartásával, bárki által beszerezhető anyagokból gyilkos szer készíthető. A tanulmány olyan fejezeteket tartalmaz, mint például a „Robbanóanyagok tudománya”, vagy a „Mérgező levél”.

Afganisztánban és Irakban is olyan adathordozókra bukkantak a koalíciós erők katonái, amelyek bizonyítják, hogy a terroristák angol nyelvet, kémiai, elektronikát és számítógépes ismereteket sajátítottak el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century.
www.fas.org/irp/treath/terrorism. 2005. augusztus 15.
US Army Training and Doctrine Command

„Az első követelmény a hadviselésben az a képesség, amellyel megkülönböztethető az ellenség és a barát.”

(FM 3–30 Képi Azonosítás Szabályzat)

BEVEZETÉS

A biztonságpolitikai szakemberek szerint a közeljövőben Magyarországot reguláris erők várhatóan nem fenyegetik. A megváltozott geopolitikai kihívásokra válaszolva a Magyar Honvédség különféle válságkezelő és békefenntartó műveletekben közel ezer katonát állomásoztat a világ válsággal sújtott térségeiben. Ezekre a hadműveletekre jellemző, hogy a szolgálatot vállaló katonáink koalíciós, többnemzeti szervezetekben teljesítik feladataikat. A Magyar Köztársaság honvédelmi vezetése nagy hangsúlyt fektet az expedíciós feladatok teljesítéséhez szükséges képességek fejlesztésére.

A modern hadviselésben is különösen fontos helye és szerepe van a felderítésnek, amelynek feladata, hogy információt gyűjtsön az ellenségről, terepről, időjárásról és egyéb, a hadműveleteket befolyásoló jellemzőkről. A megbízható felderítő információk biztosításának fontos eleme az adatgyűjtés, a fúziós adatfeldolgozás és a megfelelő azonosítás, saját erőink megkülönböztetése az ellenségtől vagy a semleges erőktől.

Napjaink fegyveres küzdelmeinek egyik tapasztalata, hogy nem csak az ellenség képes számunkra érzékeny veszteséget okozni. Gyakran az azonosítási képesség hiánya vezet azokhoz a téves döntésekhez, amelyek következtében a csapataink által kiváltott tüztől saját eszközeink rongálódnak vagy semmisülnek meg, akár katonáink sebesülését, illetve halálát okozva. Megnehezíti az azonosítást az is, hogy számos esetben a hadműveleti területen tevékenykedő ellenség ugyanolyan típusú felszerelést, fegyverzetet, haditechnikai eszközöket használ, mint a szövetséges erők, vagy éppen mi magunk.

A „baráti tűz” által elszennvedett pusztítás éppoly régi, mint a hadviselés maga. Definíciója: saját fegyverrendszereink alkalmazása során, saját csapatainknak véletlenszerűen okozott kár, emberi sérülés, vagy halál.²⁰ Az Egyesült Államok (USA) FM 17–15 (Tank Platoon) szabályzata rámutat, hogy a modern fegyverrendszerek halálos ereje és pontossága nagy távolságról teszi lehetővé, hogy pusztítsuk az ellenséget, megrongáljuk vagy leromboljuk eszközeit, elektronikai objektumait.

---

²⁰ A Training and Doctrine Center (TRADOC) meghatározása.

Az USA fegyveres erőinek technikai felkészültsége – normál látási viszonyok vagy hőkép alkalmazása esetén –, úgy biztosítja a gyors tűz kiváltását, hogy ez sokkal gyorsabban történik meg, mint az azonosítás maga. Így másodperceken belül a saját csapataink is bajba kerülhetnek.²¹

Az 1991-es „Sivatagi Vihar” hadművelet alatt közvetlen irányzású tüztől csak az USA erői 15 alkalommal szenvedtek balesetet, amelyet 12 esetben saját fegyverek okoztak. A háború alatt bekövetkezett különféle balesetek során a 615 megsérült vagy meghalt katona közül 107 (14%) sebesülését vagy halálát saját csapataik tüze okozta. 35 amerikai katona halt meg, és további 72 sérült meg, amikor a harci cselekmények alatt saját erő vezetett tüzet az őket szállító járművekre (1. kép).

A balesetek többsége éjszaka, rossz látási viszonyok között, valamint a saját erőkhöz képest 1500 méteres távolságon belül történt. Az eső, a por, a köd és a hatalmas távolságok, amelyeket a szövetséges erőknek le kellett küzdeniük a kietlen sivatagban, mind-mind befolyásolták a katonák ítélőképességét.

Az elmúlt tíz évben a haderő kiképzőközpontjaiban folyamatosan vizsgálták az ilyen típusú balesetek kiváltó okait.

A RAND Corporation 1986. évi tanulmányában 85 olyan esetet vizsgált, melyben 15 különféle harci kötelék közvetlen irányzású fegyvereket alkalmazott. A tanulmány megállapította, hogy az alakulatuktól elkülönült harcjárművek helytelen azonosítása volt a fő probléma, továbbá a balesetek kétharmada sötétben történt. Sőt, a balesetek több mint fele elkerülhető lett volna, ha a parancsnokok ismerik a szomszédok helyzetét. További 16%-uk is megelőzhető lett volna, ha megfelelő idegen-barát felismerő rendszert (Identification Friend or Foe – IFF) berendezés állt volna rendelkezésre az ellenséggel „összekeveredett” harcjárművek azonosítására.²²

A Center for Army Lessons Learned (CALL) és az Army Research Institute (ARI) tanulmánya számítógéppel modellezte az 1986 és 1990 között történt eseteket. Megállapította, hogy a közvetlen irányzású tüzzel vívott ütközetek 11%-ában a saját alegységek is károsodást szenvedtek baráti tüztől. E tanulmány szerint, egy átlagos ütközetben 2-3 harcjármű saját tüzzel való elpusztításával kell számolni. Nem túl biztató! Mi a magyarázat és mi a megoldás?

Az 1991. évi első Öböl-háborút követően Gordon Sullivan tábornok, a szárazföldi erők vezérkari főnöke az alárendeltségében lévő TRADOC és Army Material Command (AMC)-dal megvizsgáltatta a kiváltó okokat és utasította őket a megoldási javaslatok kidolgozására.

Tanulmányozva az eseteket, a TRADOC–AMC mintegy kétszáz módosító javaslatot tett a doktrinális változtatásokon keresztül a kiképzés korszerűsítésére és a lehetséges technikai megoldásokra. Bár több alapvető módosítást javasolt, döntően két nagy kérdéskörre koncentrált: egyrészt a megfelelő helyzetfelismerésre, másrészt az azonosításra.

---

²¹ Internet www.155.217.58.58 Army Training and Doctrine Digital Library FM 17–15 Tank Platoon.

²² Internet www.147.238.100.101/dtdd/armomag/jf98/idsys.pdf.

1. kép. Egy saját csapatok által kilőtt M1 Abrams harckocsi, 1991-ben

A megfelelő helyzetfelismerés (megítélés) mint emberi összetevő: a saját helyzetünk ismerete épp annyira fontos, mint a szomszédoké, az együttműködőké, az ellenségé, vagy a semleges erőké.

A megfelelő azonosítás mint technikai összetevő: biztosítani kell az azonnali, pontos, megbízható idegen-barát felismerés lehetőségét. E képesség ki kell, hogy terjedjen a tűzfegyverek maximális célzási lehetőségének határára, az időjárási körülményektől függetlenül minden napszakban.

A harci kötelékeknek a fentiekben említett két fő területre kell koncentrálniuk.

„Ha tudjuk, merre vagyunk, hol vannak a velünk együttműködő erők és merre található az ellenség, csökkenthetjük az ilyen típusú balesetek előfordulásának lehetőségét. Sőt, ha meg tudjuk különböztetni a barátot az ellenségtől, vagy akár a semlegestől, minimális az esélye az ilyen incidenseknek...” – állapítja meg a TRADOC–AMC jelentése.²³

Tanulmányomban ismertetni fogom a jelenleg rendelkezésre álló lehetőségeket (eszközök, módszerek), melyek a helytelen azonosításból adódó károk és balesetek elkerülésére alkalmasak. Napjainkban nemcsak a légi eszközök pontos azonosítására van szükség, hanem elemi érdekünk fűződik a digitalizálódó, a harctéren mozgó harc- és gépjárművek, valamint az egyes harcosok azonosításához is.

²³ Internet www.147.238.100.101/dtdd/armormag/jf98/idsys.pdf 43. o.

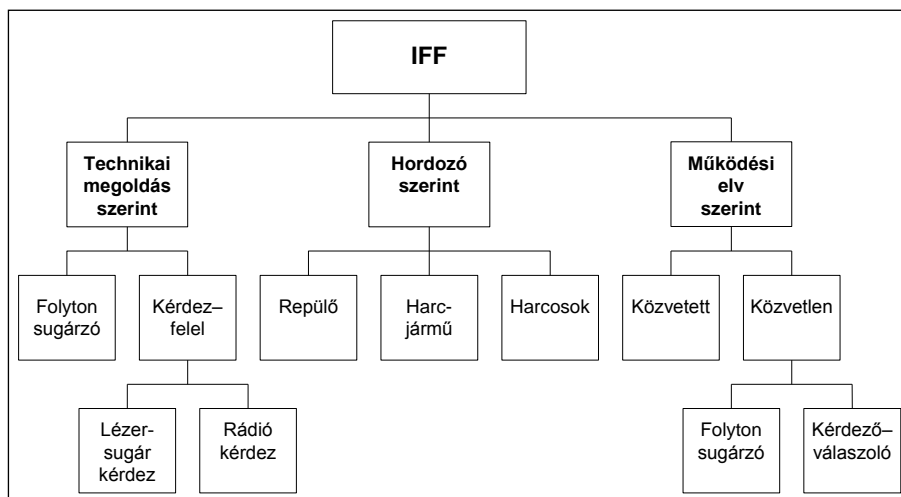
A technikai fejlesztés elodázhatatlan a Magyar Köztársaság haderejében, mert meg kell felelnie a NATO elvárásainak, és a szövetségi rendszerben interoperatív módon kell képesnek lennie a csapatok vezetésére. Ne feledjük azonban a már említett TRADOC–AMC jelentés emberi tényezőről tett megállapításait! A kiképzés és felkészítés rendszerének korszerűsítése, a fegyveres harcban részt vevő döntéshozó parancsnokok helyes helyzetmegítelő képessége éppen olyan fontos, mint a technikai összetevő! Ezen összetevő fejleszthető és fenntartható.

Tanulmányomban csak néhány technikai megoldást mutatok be.

AZ IDEGEN–BARÁT FELISMERŐ RENDSZEREK OSZTÁLYOZÁSA, JELLEMZÉSE

Az idegen–barát felismerő rendszert (IFF) eredetileg a repülőeszközök számára fejlesztették ki. Szükségességét a légvédelem és a légtér felderítésének fejlődése, valamint a repülőgépek sebességének növekedése, a látótávolságon kívülről indítható nagy pontosságú fegyverek megjelenése, és azok következtében a döntési idő nagy mértékű csökkenése indokolta. A digitalizálódó harctéren a gyors reagálás érdekében lecsökkent döntési idő a felhasználókat és fejlesztőket arra ösztönözte, hogy az azonosítás képességét biztosítani kell a földön is.

Az idegen–barát felismerő rendszereket különböző rendező elvek alapján csoportosíthatjuk. Megkülönböztethetjük azokat a technikai megoldás, a hordozók, illetve a működési elvük alapján (1. ábra).

1. ábra. Az idegen–barát felismerő rendszerek felosztása

A tanulmányban a működési elv szerinti csoportosítás jellemzőit mutatom be, amelyek lehetnek közvetett vagy közvetlen azonosító rendszerek.

A KÖZVETETT AZONOSÍTÓ RENDSZEREK

A közvetett azonosító rendszerek nem önálló képességként, hanem más rendszer elemeként, kiegészítő szolgáltatásként (digitális rádiórelé) alkalmasak harctéri azonosítási feladatok végrehajtására. Működési alapjuk, hogy az azonosításban részt vevő erők-eszközök ismerik saját tartózkodási helyüket (GPS stb.), ezt adat formájában megküldik az előljárónak, vagy a rendszer folyamatosan lekéri azokat.

Az adatokat digitális formában tárolva összevetik az adatbázisokkal, így ismeretlen harcos, vagy jármű megjelenésekor elvégezhető az azonosítás.

A rendszerrel szemben támasztott követelmények a következők:

- pontos helymeghatározás (városi, utcai harcokban legalább 5 m-en belül);
- valós idejű (real time) adatbázis a saját erők pozíciójáról;
- nagy megbízhatóságú, magas fokú titkosítással, erős zavarvédelemmel és alacsony felderíthetőséggel rendelkező digitális rádióháló;
- rendkívül nagy sebességű adatkezelés;
- személyekre, járművekre meghatározott azonosító kódrendszer;
- a berendezések magas fokú ellenálló képessége a mechanikai igénybevételek, valamint a szélsőséges időjárási körülményekkel szemben.

A fent említett szigorú helymeghatározó és jelentő képesség követelményei kielégítésére hozták létre az amerikai Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszert (Enhanced Position Location Reporting System – EPLRS).

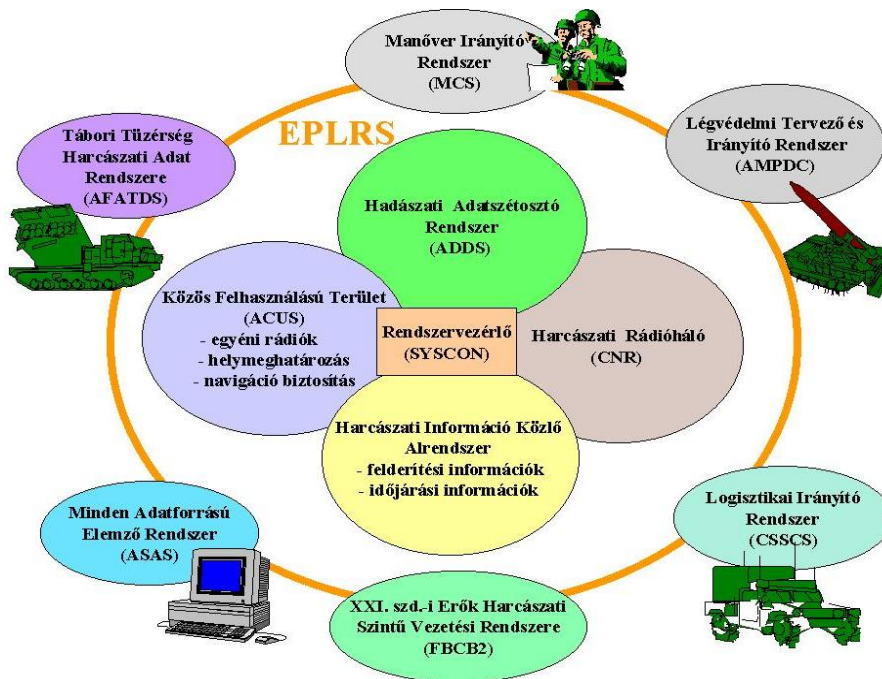
A Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer

A Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer egy integrált C4I rendszer, mely biztosítja:

- a közel reálidejű adatkapcsolatot;
- helyzet-, navigáció-, azonosító és jelentő adatokat a korszerű harctéren (15 méteres pontosságon belüli);
- automatikus újrakonfiguráló képességet a kommunikációs problémák felmerülésekor, vagy az elektronikai ellentevékenység hatásainak kiküszöbölése érdekében;
- az adatok gyors horizontális és vertikális elosztását.

A rendszer kommunikációs felépítése:

- Rendszervező (System Control – SYSCON);
- Közös Felhasználású Területi Alrendszer (Area Common User System – ACUS);
- Harcászati Rádióháló (Combat Net Radio – CNR);
- Hadseregintű Adatszétosztó Alrendszer (Army Data Distribution System – ADDS);
- Harcászati Információközlő Alrendszer (Broadcast).

2. ábra. A Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer kommunikációs kapcsolatai

A rendszervezőlő garantálja az EPLRS eredményes harcászati és technikai irányítását.

A Közös Felhasználású Területi Alrendszer alapját a mobil „előfizetői” berendezések (Mobile Subscribe Equipment – MSE) képezik, amelyek a századoknál és az azoktól alacsonyabb harcászati szinteken találhatók meg. Ezek a berendezések egyéni rádióállomások, amelyek a felhasználónak titkos és zavarvédett digitális kommunikációt, valamint pontos helymeghatározó és navigációs képességet biztosítanak.

A rendszer a vezetés és irányítás (Army Tactical Command and Control System – ATCCS) alábbi öt funkcionális területét támogatja:

- a Manőverirányító Rendszert (Maneuver Control System – MCS);
- a Táborig Tűzesség Harcászati Adatrendszert (Advanced Field Artillery Tactical Data System – AFATDS);
- a Légvédelmi Tervező és Irányító Rendszert (Air and Missile Defense Planning and Control System – AMDPCS);
- az Összadatforrású Adatfeldolgozó Rendszert (All Source Analysis System – ASAS);
- a Harcbiztosító Irányító Rendszert (Combat Service Support Control System – CSSCS).

A Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer – felhasználva a hadsereg harcászati Internet-hálózatát –, a titkos, valós idejű adatkommunikációjával a C–2 gerincét képezi.²⁴

A rendszer hálózati felépítése biztosítja a C–2 helyzetmegítéléshez szükséges (Situational Awareness – SA) helyzet- és navigációs adatok (POS/NAV) továbbítását a harcmezőn. A rendszer hálózati felépítésének alapját a hadosztály hadművelési területének (Division's Area of Operation – AO) felépítése képezi. Valamennyi alrendszer egy hálózati vezérlőállomásból és rádióberendezésekből áll.

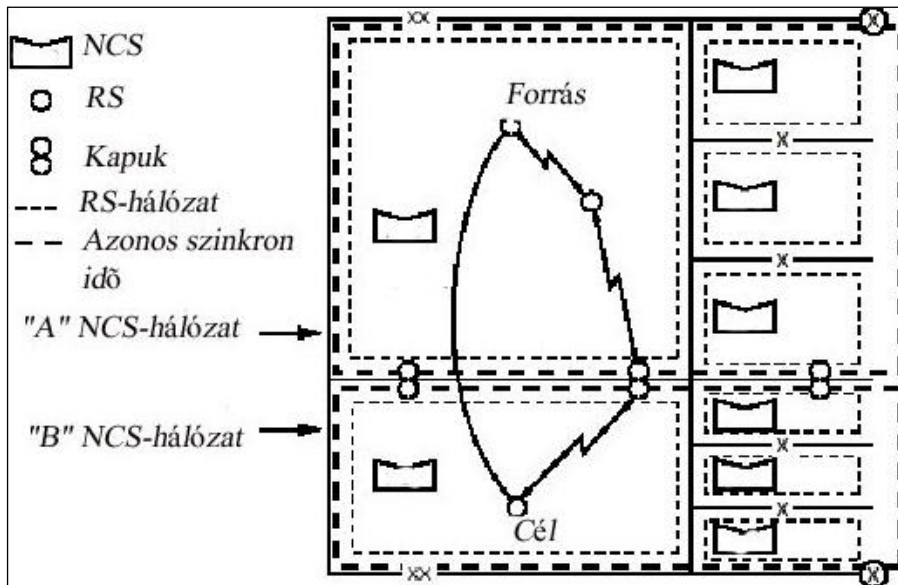
A hálózati vezérlőállomások kiszolgálását a hadtest híradó-zászlóalj állománya hajtja végre. A rádióberendezések mindazon felhasználók számára elérhetők, amelyek foglalkoznak:

- a manőver;
- a tűztámogatás;
- a felderítés és elektronikai hadviselés;
- a légvédelem;
- a logisztika;
- a mozgékony és túlélőképesség kérdéseivel.

A hadosztály híradó-zászlóalj G–3 törzse tervezi és vezeti az EPLRS alkalmazását. A rendszer többlépcsős hálózati vezérlőállomásainak felépítése a széttelepült hadtest hálózati szerkezetét támogatja (2 hadosztály, 3-3 dandárral vonal felépítésben).²⁵ Valamennyi hadosztály hálózata (4 Hálózati Vezérlő Állomásból, Network Control Station – NCS felelősségi körzetből áll) rendelkezik saját szinkronizációs idővel és titkosítási kóddal. A kapcsolatként szolgáló „kapukat” két egymással összekapcsolt rádióberendezés szolgáltatja, melyek feladata az adatkommunikáció végrehajtása a hálózati vezérlőállomások között. Ez a felhasználó részére „korlátlan” mozgási lehetőséget biztosít a hadművelési területen belül.

²⁴ www.fas.org/man/dod-101/sys/land/eplrs.htm.

²⁵ FM 24–41 Tactical Tactics, Techniques and Procedures for the Enhanced Position Location Reporting System (EPLRS) 1–3.

3. ábra. A Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer hálózati felépítése

A kedvező csapatpróbák eredményeképpen az EPLRS széles körben kerül felhasználásra az iraki hadszíntéren. Gyakorlatilag minden amerikai harci eszköz rendelkezik a fedélzetre épített EPLRS-modullal, ami lehetővé teszi a felderítési és egyéb harctéri adatok térinformatikai megjelenítését.

Tapasztaltam, amikor a konvojkíséretért felelős amerikai tiszt vagy tiszthelyettes – a megindulás előtt, a menetbiztosítás részeként –, a rendszerből érkező információk elemzése után döntött a feladat megkezdéséről. Az élő műholdkép és az EPLRS-terminál által megjelenített „real time” hadszíntér lehetővé tette a kockázat csökkentését.

A feladatot végrehajtó állomány nem tudta, hogy a szükséges információk vagy adatok milyen felderítési nemből származnak, de a fúziós adatfeldolgozó rendszer segítségével a szükséges mennyiségben a rendelkezésre álltak.

A KÖZVETLEN AZONOSÍTÓ RENDSZEREK

A közvetlen azonosító rendszerekben az azonosítást a felismerést kérő harcos, illetve harc- vagy gépjármű elektronikai rendszere végzi, nem pedig valamilyen külső, vele kapcsolatban lévő számítógépes rendszer. Ezek a rendszerek rendkívül nagy sebességgel és pontosan képesek működni, ezért jól alkalmazhatók a gyorsan változó harc helyzetekben.

A közvetlen azonosító rendszerek közé az alábbi rendszerek sorolhatók:

- Harctéri Azonosító Rendszer (Battlefield Combat Identification System – BCIS);
- Egyes Harcos Azonosító Rendszer (Combat Identification Dismounted Soldier – CIDDS);
- Malvern Általános Felhasználású Azonosító Eszköz (Malvern General Purpose Identification Equipment – MAGPIE).

A Harctéri Azonosító Rendszer

A Harctéri Azonosító Rendszer minden időjárási viszonyok között alkalmazható digitális kérdezz–felelek rendszer, melyet a TRW Space and Electronics Group for the Army's Communications and Electronic Command tervezett és valósított meg.²⁶

A Harctéri Azonosító Rendszert az Army's Advanced Warfighting Experiment (AWE) részeként fejlesztették ki, amely képes a potenciális célok azonnali azonosítására és alkalmas az idegen (semleges)–barát jellemzők felismerésére.

A BCIS először 1995-ben bizonyította alkalmasságát terepen, amikor ellátták egy digitális adatközlő csatornával (Digital Data Link – DDL). Ez korábban nem szerepelt a haderő igényei között.²⁷

A Harctéri Azonosító Rendszert 1996 tavaszán alkalmazták először, egy kötelékben feladatot végrehajtó alegység támogatására. Egy harccsoportot 62 db BCIS berendezéssel látták el. Rövid kiképzés és az eszközök 1996. augusztus–októberi újabb csapatpróbája után 1997 februárjában az összes berendezést az Amerikai Nemzeti Kiképző Központba (National Training Center – NTC) központba szállították, hogy a szélesebb körű kiképző tevékenységet megkezdhessék.

A rendszer elemei:

- kérdező alrendszer;
- válaszadó (transzponder);
- antenna;
- jelfeldolgozó alrendszer;
- display (indikátor).

Az egész rendszer járműbe van építve, elsődlegesen harckocsik és páncélozott szállító harcjárművek lövész platformjára tervezve. A válaszadó egy antennából és egy jelfeldolgozó egységből áll.

---

²⁶ Internet www.147.238.100.101/dtdd/armormag/jf98/idsys.pdf 44. o.

²⁷ Internet www.147.238.100.101/dtdd/armormag/jf98/idsys.pdf 45. o.

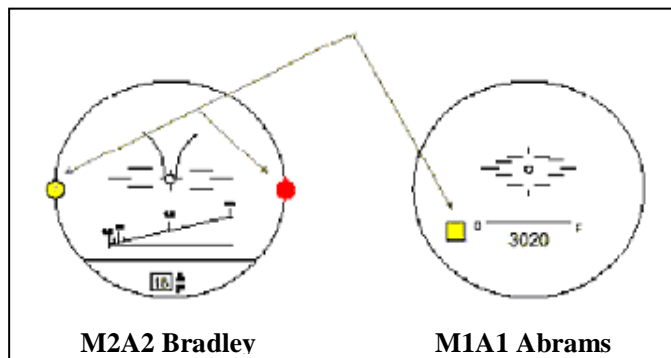
Az azonosítás folyamata

A harcrend elfoglalása után a toronylövész – a lézertáv mérő (M1A1 Abrams), vagy a kérdezőgomb (M2A2 Bradley) használatával – aktiválja a Harctéri Azonosító Rendszert. Az azonosító rendszer mikrohullámú frekvenciatartományban egy +/- 1,3 fok vagyis 22.5 vonás szélességű kérdezőjelet bocsát ki. A kibocsátott gúla alakú nyaláb 45 méterig nyitódik minden ezer méteren, így 5500 méternél 250 méter széles (4. ábra).²⁸ Minden kérdezőjel három impulzusból áll, mely alacsony felderíthetőségű és nagy zavarállóságú. A titkosítást a standard KYK-13 COMSEC berendezés biztosítja, amely frekvenciaugratásos adásmódot alkalmaz. A rendszer rossz látási viszonyok között is hatékonyan üzemel. (150–5500 méter között -10 és +40 fok, 150–2750 méter között -40 és +50 fok eleváció között biztosít megfelelő működést.) A kísérletek alatt az azonosítás pontossága 97% volt.

A kérdezett objektum a válaszadó antennán keresztül veszi, majd azonosítja a jelet. Azt követően visszaküldi a válaszjelet, amely tartalmazza pontos koordinátáját (GPS) és egyedi azonosítóját. A céljármű személyzete hangjelzést kap a „kikérdezésről”.²⁹

A válaszjel egy másodperc alatt visszaérkezik. A cél – a saját azonosító rendszerét használva – sajátként válaszol, ellenkező esetben ismeretlenként regisztrálja. Az azonosítás eredménye megjelenik a kijelzőn, és ezzel egy időben a személyzet valamennyi tagja a jármű INTERCOM-ján keresztül hangjelzést hall. Saját jármű esetén a hangjelzés frekvenciája eltérő. Így a válaszjel a tűzvezető rendszerrel integráltan szolgáltat vizuális és audioinformációt a könnyebb azonosítás érdekében.

Az indikátorernnyőt közvetlenül a lövész szemmagasságában építették be, amely a BCIS szimbólumait használva ad információkat az azonosítás eredményéről. A Bradley indikátora sárga és piros LED-ből áll. Ezek a fények körbemosognak az ernyő szélén, s mikor a toronylövész fókuszál, a 300 fokos látószöveget biztosító optikát használja. Az M1A1 Abrams indikátora csak egy sárga LED-et tartalmaz az indikátor bal oldalán (4. ábra).³⁰

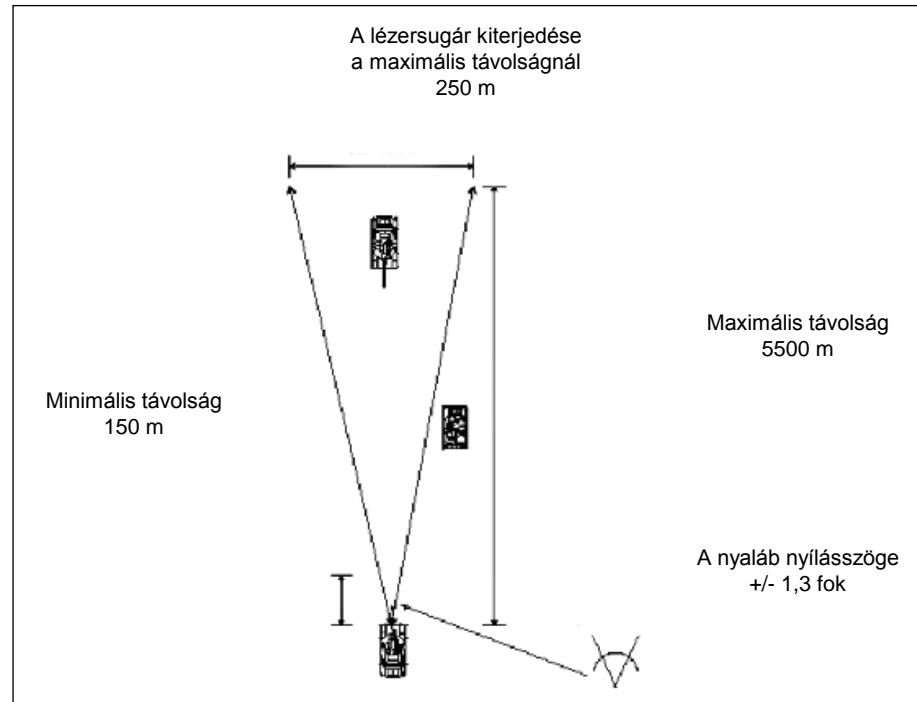
4. ábra. A Harctéri Azonosító Rendszer indikátor-kijelzője

²⁸ Internet www.147.238.100.101/dtdd/armormag/jf98/idsys.pdf 44. o.

²⁹ Uo. 45. o.

³⁰ Internet www.147.238.100.101/dtdd/armormag/jf98/idsys.pdf 44. o.

A Harctéri Azonosító Rendszert ellátták egy digitális adatközlő csatornával (Digital Data Link – DDL), amely lehetővé teszi, hogy a jelfeldolgozás után az idegen-barát szimbólum egy digitális térképen jelenjen meg. Az azonosítás után a harcjármű egy összegzett jelet bocsát ki, melyet 1 kilométeres körön belül a többi jármű is megkaphat. Így minden – a hatótávolságon belül tartózkodó –, BCIS/DDL terminállal felszerelt jármű személyzete közös helyzetképet kap. Ezáltal azok is hozzájuthatnak e fontos információkhoz, akik közvetlenül nincsenek érintve a pillanatnyi azonosítási folyamatban.

5. ábra. A BCIS működési távolságai

A Harctéri Azonosító Rendszert először az Amerikai Nemzeti Kiképző Központban próbálták ki. A rendszer alapvetően megfelelt a követelményeknek, azonban néhány előnyére és hátrányára hívnám fel a figyelmet.

Előnyei:

- megbízhatóság, ellenállóképesség, 5000 méteren belül 95%-os pontossággal azonosítja az objektumokat, az időjárástól és a napszaktól függetlenül.

Hátrányai:

- különféle problémák miatt a memóriát tápláló BA5372/U lítium-akkumulátor gyakran lemerült, valamint a rendszer nem volt kompatibilis az automatizált hálózati vezérlőberendezéssel (Automated Net Control Device – ANCD) és KYK-13 COMSEC frekvenciaugratásos titkosító-berendezéssel;
- a közvetlen harcérinkezésben történő azonosítás során – amikor az „ellenséges” járművek keveredtek a saját erővel –, a rendszer hatásfoka jelentősen lecsökkent; ezt a problémát tetézte, ha a nagy távolság miatt a vizuális megfigyelés lehetetlen volt; 5000 méter távolságban, ha az ellenséges jármű a saját eszköztől mért 250 méteres nyalábon belül tartózkodott, az azonosítás során saját eszköznek regisztrálta.³¹

Mindezek ellenére a kísérletet eredményesnek értékelték, a BCIS-rendszer hatékonyan járult hozzá az eszközök azonosításához, a saját tűztől elszervedett sérülések elkerüléséhez.

Az Egyes Harcos Azonosító Rendszer

A BCIS csak harc- és gépjárművek azonosítására alkalmas, de nem teszi lehetővé az egyes harcosok felismerését. Ennek a problémának a kiküszöbölésére fejlesztették ki az Egyes Harcos Azonosító Rendszert (Combat Identification System for the Dismounted Soldier – CIDDS).

A rendszer – a Force XXI. és az AWE szerves részeként –, a „Digitális katona – digitális dandár” koncepción alapul, az alábbi funkciók biztosításával:

- állandó kapcsolat a harcászati Internet-rendszerrel;
- nagy felbontású képi megjelenítő egység a sisakra szerelve;
- széles látószögű és nagy dinamikájú fényerősítő szenzor;
- hőképet (termovízió) látó berendezés, kombinálva lézer távolságmérővel és iránytűvel;
- folyamatos egészségügyi ellenőrzés;
- hordozható légvédelmi rendszer;
- titkos és gyors adatátvitelt biztosító kommunikációs rendszer;
- GPS-szel összekötött nagy felbontású elektronikus térkép, a pontos helymeghatározáshoz és a navigációhoz;
- hőmérséklet-szabályozott öltözék;
- ultrakönnnyű, nagy energiájú áramforrás.³²

---

³¹ Internet www.147.238.100.101/dtd/armormag/jf98/idsys.pdf 45-46 o.

³² Lieutenant-Colonel William J. McKean: Combat Identification Capstone Requirements Document 2-3. o.

A Egyes Harcos Azonosító Rendszer két fő része:

- nagy szilárdságú sisak, amely tartalmazza:
  - a lézer besugárzás érzékelőket;
  - a rádió adó-vevő berendezést, az antennákat;
  - az adatfeldolgozó számítógépet.

2. kép. A PASGT nagy szilárdságú sisak

- fegyverre szerelhető célzó-, kérdezőegység (többfunkciós lézersugárzó), amely három különböző hullámhosszúságú lézersugarat képes kibocsátani:
  - 1,54 mikron az azonosításhoz;
  - 0,820 mikron a célzáshoz;
  - 0,904 mikron a kiképzési feladatokhoz.

3. kép. A CIDDS fegyverre szerelhető egysége

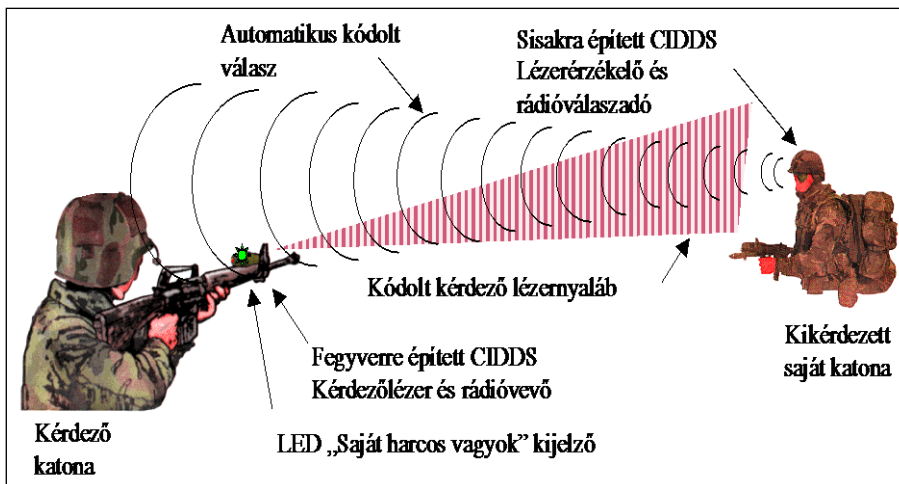
A rendszer egy AN/PSX-1 kérdező és egy AN/PSC-12 válaszadó (transzponder) készülékből áll. A harctéri azonosító funkció tulajdonképpen egy digitális kódolt kérdezésből, és egy erre adott titkosított TDMA-válaszból áll.

A rendszer 97,5%-os megbízhatósággal biztosít egyes harcos azonosítást, legalább 1100 m-ig.

A rendszer főbb jellemzői:

- szemre nem káros lézer, a célzáshoz és az azonosításhoz;
- lézer- és rádiókapcsolat harctéri körülmények között;
- alkalmazható robusztussággal és megbízhatósággal;
- megfelelő antenna és annak elhelyezése;
- hibajavító funkció;
- frekvencia diversity vétel.

A továbbiakban a MOTOROLA cég által 1997-ben kifejlesztett változatot ismertetem. A cég által megvalósított CIDDS-rendszer egy irányított lézer kérdezés és egy irányítatlan rádió válaszadás elvén működik, amint ezt a 6. ábra mutatja. Alkalmas egyes harcosok azonosítására. A válaszul kapott titkosított rádiójel a „kikérdezett” katona sisakjára épített eszközökből érkezik vissza és jelenik meg a három „barát” indikátor valamelyikén. A kérdező berendezés M4/M16 vagy M240B/M249 fegyverzetre építhető.

6. ábra. A harctéri azonosítás folyamata

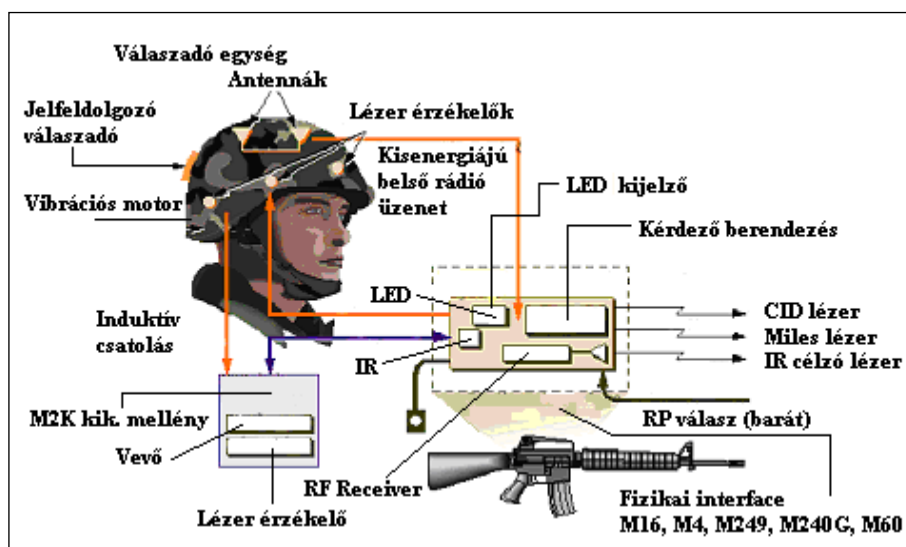
Az Egyes Harcos Azonosító Rendszer működése

A fegyverre felszerelt lézersugárzó (nagy hatótávolságú) kábeles összeköttetésben van a harcos sisakjában elhelyezett egységekkel.

A lézert kétféleképpen lehet működésbe hozni:

- nyomógombbal, ami a sugárzó burkolatán van; illetve
- a fegyver elsütőbillentyűjével.

A kibocsátott lézersugár kódmodulált és infravörös tartományú. Amikor a sisakon elhelyezett valamelyik besugárzásjelzőt egy kódolt lézersugár eltalálja, akkor a jelfeldolgozó egység utasítja a rádióegységet egy „*Ne lőj rám!*” üzenet leadására. Hasonlóan az előző rendszerekhez, a rádió alacsony valószínűséggel felderíthető, időosztásos (TDMA) és szórt spektrumú (DS) üzemmódban dolgozik. A „célzó” harcos rádióvevője veszi a DS jelet, a jelfeldolgozó egység pedig jelzi, hogy a célpont a saját erőkhöz tartozik (7. ábra).

7. ábra. A MOTOROLA Egyes Harcos Azonosító Rendszer blokkvázlata

A fejlesztés során a rendszer egyik kritériuma az volt, hogy képes legyen együttműködni a harcjárművekre kifejlesztett BCIS-rendszerrel. Ezt a követelményt jelenleg úgy teljesíti, hogy amikor a harcjármű lézeres irányzékával beméri a célpontot, az irányzék kiküld egy CIDDS-kódot is. Ha a harcos besugárzásjelzője ezt veszi, akkor a rádiója válaszol. Ezt a választ fogja a harcjármű rádióvevője és jelzi a kezelőnek az azonosítást. A távolabbi jövőben tervezik, hogy az egyes harcosokat is ellátják a BCIS mikrohullámú kérdező–válaszó berendezés hordozható változatával is. Erre szükség is van, hiszen az azonosító rendszer most gyakorlatilag csak a harcjármű–egyes harcos irányban működik, és visszafelé még nem. Ez felveti azt a problémát, hogy a harcjármű felismeri ugyan a harcost, de ő nem ismeri fel a járművet, és esetleg elpusztíthatja azt.

Az Egyes Harcos Azonosító Rendszer másik szolgáltatása, hogy képes a kiképzési célokra létrehozott MILES–2000 (RODEO) elnevezésű rendszer 0,904 mikron hullámhosszon működni. Így tökéletesen alkalmazható lögyakorlatokon, szimulált hadijátékokon. Ilyenkor viselni kell a MILES–2000 mellényt is.³³

³³ Kevin Sherman U.S. Army's Combat Identification System for the Dismounted Soldier 8-9. o.

Harmadik szolgáltatása, hogy képes a hagyományos célzást elősegítő (0,820 mikron hullámhosszúságú) lézersugár kibocsátására is.

A következő táblázat a kísérletek összehasonlítását tartalmazza jelezve a rendszer hatékonyságát. A rendszert hatékonyan alkalmazták nappal 5–1100 m-es távolságokon belül, illetve éjszaka 900 m-ig.

A kísérletek eredményei, ha a kérdező és a válaszoló katona is fekvő testhelyzetben van:

Távolság (méter)	Eredmények (Kérdés/felelet)	Mért azonosítás P_{cid} (%)	Elvárt eredmény P_{cid} (%)
5-500	160/158	98,7	97,5
700	30/29	96,7	nem volt
900 (éjszaka)	10/10	100	nem volt

A kísérletek eredményei álló katonák esetén:

Távolság (méter)	Eredmények (Kérdés/felelet)	Mért azonosítás P_{cid} (%)	Elvárt eredmény P_{cid} (%)
5- 300	100/100	100	nem volt
500-1100	175/170	97,1	95
1200-1400	55/ 51	92,7	nem volt

Az Egyesült Államok 2000 márciusában a Picanitty Arsenal gyakorlótéren próbálta ki először a CIDDS-rendszert, amely bizonyította alkalmasságát az egyes harcosok megfelelő azonosítására. 2001-ben az USA hadereje végrehajtotta a tesztelések következő fázisát (Initial Operational Test and Evaluation – IOT&E), a lehetséges rendszerbe állítás érdekében.³⁴

A Malvern Általános Célú Azonosító Eszköz

A Malvern Általános Célú Azonosító Eszköz rendszer a folyamatosan sugárzó rendszerek kategóriájába tartozik.³⁵

A rendszer működésének az alapötlete, hogy a „cél” állandóan sugároz egy „*Ne lőj rám!*” jelet. A „kérdező” pedig egy keskeny iránykarakterisztikájú antennával veszi ezt a jelet, és a feldolgozás után azonosítja a „cél”.

Ez a megoldás véleményem szerint az alábbi problémákat veti fel:

- meg kell oldani az állandóan sugárzó adó rejtését az ellenség elektronikai felderítésével szemben;
- olyan szűk iránykarakterisztikájú antennát kell használni, amellyel akár 1 kilométer távolságból is nagy biztonsággal meg lehet különböztetni a közvetlen harcérintkezésben lévő saját erőket az ellenségtől;

³⁴ Kevin Sherman U.S. Army's Combat Identification System for the Dismounted Soldier 10. o.

³⁵ Internet www.mounmouth.army.mil/ci/webpg/cid9htm

- az antenna méretének olyan kicsinek kell lenni, amely nem akadályozza a katonát a feladata végrehajtásában;
- olyan frekvenciakiosztást és -nyilvántartást kell alkalmazni, amely megakadályozza a nem szándékos kölcsönös zavarok kialakulását;
- olyan vevőket és modulációs / demodulációs módszereket kell alkalmazni, amelyek biztosítják az eszközök egyidejű, tömeges alkalmazását adott térben és időben, nagy jelszintű elektromágneses sugárzások megléte mellett is („elektromágneses immunitás”).

A problémák felvetése után vizsgáljuk meg, hogy hogyan és milyen műszaki paraméterekkel működik a MAGPIE-rendszer?

Az állandóan sugárzott kódolt üzenetet egy 98 GHz-en (M-sávon) működő rádióadó kelti. A rádióadó alacsony valószínűséggel felderíthető (Low Probability of Interception – LPI) üzemmódban működik. Az LPI adásmódok közül ebben az esetben a közvetlen zajmodulációs eljárást (Direct Sequence – DS) alkalmazzák. Ezt a zaj alatti rádiózás valósítja meg, vagyis a kommunikáció az elektromágneses háttérzajban történik.

Az adó a jelet egy körsugárzó antennával sugározza, a vevőantenna pedig egy nagy nyereségű, keskeny iránykarakterisztikájú irányított antenna.

Ezek után könnyen belátható, hogy ez a készülék a fent felsorolt problémák nagy részére korrekt választ tud adni. 98 GHz-en olyan nagy mértékű a szabadtéri és diffrakciós csillapítás, hogy néhány ezer méterről már komoly problémát okoz még egy kis teljesítményű, hagyományos üzemmódú rádióadó felderítése is. Az alkalmazott modulációs mód pedig még ezt a kicsiny lehetőséget is a töredékére csökkenti.

A modern műszaki megoldások, a magas szintű gyártástechnológia, valamint a már említett modulációs mód együttesen alkotják a készülék elektromágneses immunitását. Az adó- és vevőantennák könnyűek, nagy nyereségűek, nem sérülékenyek.

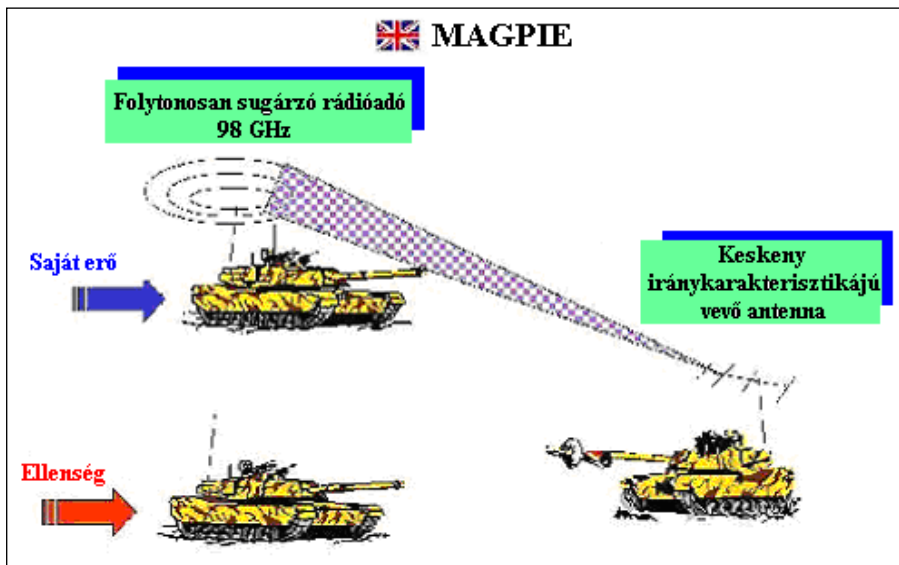
Összességében elmondható a MAGPIE-rendszerről, hogy egy fejlett technológiát képviselő, korszerű idegen-barát felismerő rendszer, mely alkalmas lehet a harctéri azonosítás nagy pontosságú, gyors végrehajtására. A 8. ábra mutatja a rendszer működését.

Mindezen látszólagos előnyök ellenére megbukott az azonosító rendszerek bemutatkozóján, mert a jelenlévők nem tudtak megbarátkozni a gondolattal, hogy elektromágneses „fáklyáknak” tekinthetik őket. A szakemberek a megoldást a „kérdő–válaszó” rendszerekben látják.³⁶

---

³⁶ Szalay Tibor: Harctéri idegen-barát felismerő rendszerek. OTDK-dolgozat, 13. o.

8. ábra. A Malvern Általános Célú Azonosító Eszköz rendszer működése

ÖSSZEGEZÉS

A tanulmány bevezetőjében felhívtam a figyelmet a különböző katonai műveletekben (háborús, nem háborús) fellépő azonosítási nehézségekből származó problémákra. Még a fejlett hadiipari potenciállal és óriási tapasztalattal rendelkező Egyesült Államok hadserege is érzékeny veszteségeket szenvedett a közelmúlt háborúiban a saját csapatok által kiváltott baráti tüztől. Ezek elemzése vetette fel a pontos és hatékony azonosító rendszerek létrehozásának a szükségességét. A TRADOC által elrendelt vizsgálat – a kiképzés javítása mellett – is rámutatott e kapacitás kialakításának fontosságára.

Elemezve a különböző közvetlen és közvetett rendszerek által nyújtott azonosításokat, megállapítható, hogy a csapatok saját tüzzel való pusztítása akár 97%-os valószínűséggel elkerülhető. A BCIS, CIDDS és a MAGPIE rendszerek hatásos támogatást nyújtanak a parancsnokok helyzetmegítéléséhez, s ezzel a helyes döntések meghozatalához. A kísérletek bizonyították katonai célra való alkalmasságukat. A jelenlegi kialakításban több mint húszféle szolgáltatást biztosítanak, amelyek között megtalálható a helyzetmeghatározás, a navigáció, a zónák megközelítéskor küldött riasztás, az útvonalkövetés éppen úgy, mint az idegen-barát azonosítás.

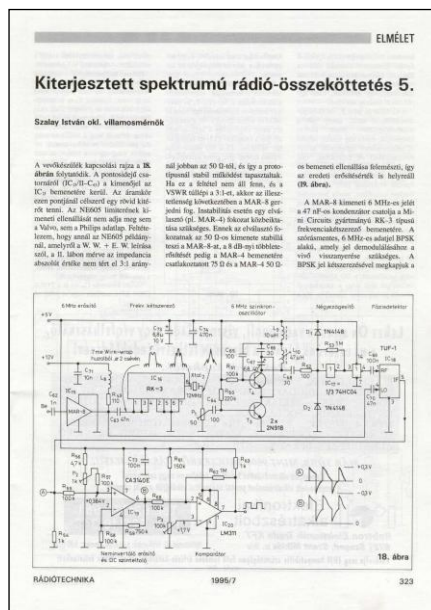
Előfordulhatnak olyan műveletek, melyekben a vegyes kötelékek miatt a megfelelő IFF-rendszer megléte az életet, a túlélést jelentheti. Ezért a hasonló rendszerek kialakításakor figyelembe kell venni az interoperabilitás kérdéseit is.

A Magyar Honvédség technikai korszerűsítésekor, a haderő kommunikációs rendszerének átalakításakor mindenképpen fontolóra kell venni egy integrált szolgáltatású rendszer kialakításának lehetőségét. Ehhez nyújt megfelelő segítséget a már bevált és az Egyesült Államok haderőnemeiben széleskörűen (jelenleg Irakban és Afganisztánban is) alkalmazott Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer előnyeinek, hátrányainak tanulmányozása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Battlefield Combat ID System:
<http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid7.html>.
- Captain Vosicky Vladimir: *Spread Spectrum Systems as Anti-Jamming and Hidden Communication Systems*.
Hadtudományi tájékoztató, 1999/7.
- Combat ID Architecture:
<http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid6.html>.
- Combat ID Home Page:
<http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid1.html>.
- Combat Identification Panel & Quick Fix Program:
<http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid13.html>.
- Current Thrust:
<http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid2.html>.
- Dr. Ferenczy Pál: *A hírközlésmélet alapjai*.
Budapest, 1974, Műszaki Tankönyvkiadó.
- Field Manuel. No. 24–41. Tactical Tactics, Techniques and Procedures for the Enhanced Position Location Reporting System (EPLRS).
- Fratricide:
<http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid11.html>.
- <http://knox-www.army.mil/dtdd/armormag/jf98/1idsys.pdf>.
- <http://www.155.217.58.58> Army training and Doctrine Digital Library FM 17–15 Tank Platoon.
- http://www.38.254.22.202/Final_Paperspage.htm Combat ID Conference 2000.
- <http://www.ado.army.mil/weapons/manouver/bcis.htm>.
- <http://www.arlut.utexas.edu/rmpwww/hood/hood2.html>.
- <http://www.atsc.army.mil/warmod/warrior-T/briefing/sld005.htm>.

- <http://www.idr.janes.com/samples/idr0710.html>.
- <http://www.leav-www.army.mil/temo/steqr/previous/apr98/live98>.
- <http://www.monmouth.army.mil/peoc3e/trcs/eplrsPDL.htm>.
- <http://www.monmouth.army.mil/peoc3s/trcs/eplrs.news.htm>.
- <http://www.motorola.com/ciddds.htm>.
- <http://www.north.cetin.net.cn/usdefense/army/factfile/adds.html>.
- <http://www.nova-eng.com/singars.html>.
- <http://www.raytheon.com/c3i/c3iproducts/c3i012/eplrs.pdf>.
- <http://www.raytheon.com/c3i/c3iproducts/c3i012/eplrs.pdf>.
- International Effort: <http://www.monmouth.army.mil/peoiew/pmcid/cid10.html>.
- Kevin Sherman:
U.S. Army's Combat Identification System for the Dismounted Soldier.
- Szalay Tibor: *Harctéri idegen-barát felismerő rendszerek.*
OTDK-dolgozat, 2000.
- Szalay István okl. villamosmérnök: *Kiterjesztett spektrumú rádió-összeköttetés.*
RÁDIÓTECHNIKA XLV. 1995/1–4., 7–8.

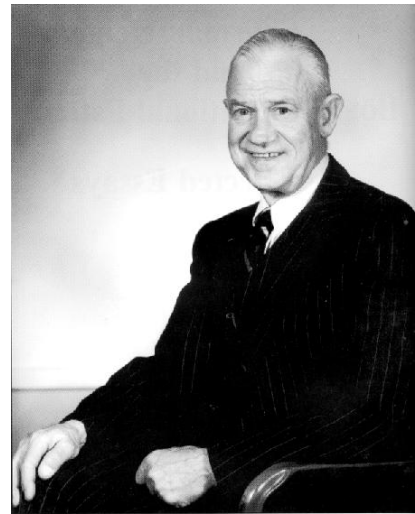
THE NEED FOR AN INTELLIGENCE LITERATURE

Published in the first issue of Studies in Intelligence in September 1955, this essay reveals why Sherman Kent believes that intelligence has become a profession and explains the kind of literature that this learned profession needs and deserves.

In most respects the intelligence calling has come of age. What has happened to it in the last fourteen years is extraordinary. Maybe our present high is not so extraordinary as our low of 1941. In that day the totality of government's intelligence resources was trifling. We knew almost nothing about the tens of thousands of things we were going to have to learn about in a hurry. As emergencies developed we found ourselves all too reliant upon British intelligence. Many of us recall important studies issued by US intelligence organizations which were little more than verbatim transcripts of the British ISIS reports.

Sherman Kent, 1903-1986.

In 1941, the number of people who had had prior intelligence experience and who at the same time were available for new government assignments in intelligence was very small. There were few in Washington who could give any guidance as to how to go about the business at hand. What intelligence techniques there were, ready and available, were in their infancy. Intelligence was to us at that period really nothing in itself; it was, at best, the sum of what we, from our outside experience, could contribute to a job to be done. It did not have the attributes of a profession or a discipline or a calling. Today things are quite different...

---

*Sherman Kent írásának első oldala
a „Studies in Intelligence – Felderítő Tanulmányok” című folyóiratban,
amely 1955-ben jelent meg az Amerikai Egyesült Államokban*

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES

A SZAKIRODALOM MŰVELÉSÉNEK FONTOSSÁGA A HÍRSZERZÉSSEN NAPJAINKBAN IS AKTUÁLIS

ELŐSZÓ A TANULMÁNYHOZ

A felderítés tudomány. Rendelkezik elméleti alapokkal, és gyakorlati alkalmazási területekkel. Saját módszertana van. Ismereteit szakiskolai és egyetemi szinten oktatják. Lehet belőle doktorálni. Szorosan kapcsolódik más, határterületi természet- és társadalomtudományokhoz. Hozzájuk hasonlóan vannak szakmai testületei, elismert szaktekintélyei, címei és rangjai, művelési szabályai, előírásai. Témáiban hazai és nemzetközi konferenciákat rendeznek, publikációkat közölnek a nagyközönség számára népszerűsítő, ismeretterjesztő kiadványokban, memoárokban, szépirodalmi feldolgozásokban, a szakmai „célközönségnek” nyílt vagy minősített tudományos szakfolyóiratokban. Eredményei, felfedezései és megállapításai az Interneten is hozzáférhetőek.

A felderítés tehát tudomány. Nem mindig volt az. Akárcsak a többi tudomány, kezdetben csak a környezethez való alkalmazkodás kényszere által előhívott cselekvési formák sokasága volt. Tapasztalatai fokozatosan halmozódtak fel annyira, hogy rendszerezésük, továbbfejlesztésük – előbb spontán, aztán egyre inkább tudatosan – napirendre került. Az elméleti ismeretek terjesztése azonban csak lassan követte a gyakorlati alkalmazás rohamosan erősödő igényét. Az eredmények féltése, mások általi felhasználhatóságának „veszélye” miatt a felderítés-tudomány módszertani „felfedezéseit” sokáig igyekeztek titokban tartani, egyes időszakokban pedig elfelejteni. Ésszerű megfontolás éppúgy szerepet játszhatott ebben, mint rögeszmés aggodás vagy „küldetéstudattal” álcázott pozícióféltés. Sokáig nem voltak szakfolyóiratok, nem volt tudományos élet, nem volt belső információáramlás, tapasztalatátadás, szakmai kritika és kontroll. Ezeken a „gyerekbetegségeken” szinte minden ország hírszerzése átesett, még az Egyesült Államoké is.

Az amerikai felderítés-tudomány „hőskorából” származik ez a tanulmány, amely – véleményem szerint – szervesen illeszkedik a Felderítő Szemle profiljába, jó értelemben vett küldetésébe. A külföldi szakirodalom maradandó értékű „gyöngyszemeinek” teljes szövegű vagy kivonatos ismertetése alighanem tovább színesítheti a lap profilját, és gazdagíthatja szakmai értékét.

Sherman Kent a CIA legendás első elemző igazgatója és a „Studies in Intelligence” című szakfolyóirat indításának kezdeményezője volt. Az alábbi – akkor úttörő jelentőségű – tanulmány³⁷ fél évszázaddal ezelőtt (pontosabban 1955-ben) látott napvilágot, a folyóirat első számában. Magyar nyelvű közlésével ezért egyben tiszteleghetünk a szakma becsületéért oly sokat tett Sherman Kent emlékének is, akiről mellesleg a CIA Elemző Iskoláját – The Sherman Kent School of Intelligence Analysis – is elnevezték.

---

³⁷ Sherman Kent: *The Need for an Intelligence Literature*. In: *Studies in Intelligence*, 1955. A tanulmányt fordította, az előszót és az utószót írta: Dr. Rác Lajos ezredes.

Azóta sok víz lefolyt a Potomac folyón és a Dunán. Noha a cikk az eltelt fél évszázad alatt sem vesztett „üdeségéből”, aktualitásából és – főleg – gondolatébresztő erejéből, ma már másképp néz ki az amerikai hírszerzés, és máshol tart a magyar katonai felderítés is. Ezért veszem magamnak a bátorságot, és az utószóban majd saját véleményemet is kifejtem egy-két kérdésről. Olvassuk hát magát az eredeti tanulmányt!

Sherman Kent:

A SZAKIRODALOM MŰVELÉSÉNEK FONTOSSÁGA A HÍRSZERZÉSBEN

A hírszerző hivatás sok tekintetben nagykorúvá vált. Ebben kiemelkedő szerepet játszott az elmúlt 14 év. Lehet, hogy a mostani hullámhegy nem is annyira rendkívüli, mint amilyen rendkívüli volt az 1941-es mélypont. Akkor a kormány rendelkezésére álló hírszerző erőforrások elenyészők voltak. Szinte semmit sem tudtunk tízezernyi dologról, amiket sebtiben kellett elsajátítanunk. Ahogy a válság kibontakozott, kiderült, hogy túl sok mindenben szorulunk rá a brit felderítés segítségére. Jól emlékszünk számos amerikai hírszerzőkiadványra, amelyek nemigen voltak mások, mint a brit ISIS jelentéseinek átfogalmazásai.

1941-ben nagyon kevés olyan ember volt, aki korábbról rendelkezett hírszerző tapasztalattal, és számításba jöhetett az új kormányzati hírszerző beosztásokban. Washingtonban csak nagyon kevesen voltak képesek arra, hogy irányítsák a hírszerzést. A kidolgozott és alkalmazható hírszerző módszerek tekintetében gyerekcipőben jártunk. A hírszerzés akkor számunkra önmagában szinte semmit sem jelentett: legjobb esetben azon – máshol szerzett – tapasztalataink összességét képviselte, amelyeket a munkánkban felhasználhattunk. Nem rendelkezett egy szakma, egy tudományág, vagy egy hivatás jellegzetességeivel. Ma már minden másképpen van.

Hadd foglaljam össze röviden a mai hírszerző közösség fő erényeit. Először is, fel van töltve a létszámunk. Talán nem vagyunk annyira sokan, mint amennyire az előttünk álló munka elvégzéséhez szükség lenne, de mindenesetre elegendő vagyunk ahhoz, hogy megtegyük, ami emberileg elvárható.

Továbbá nem vagyunk újoncok a szakmában, sok tapasztalat áll a hátunk mögött. Tisztjeink és alkalmazottaink közül sokan évtizedes, folyamatos tapasztalattal bírnak a hírszerzés területén, és azt egy életre szóló hivatásnak tekintik, amit nyugdíjig lehet művelni. A háborúig visszanyúló rendezett adattárunk van, és jól kidolgozott eljárások segítségével növeljük az adatok hasznosíthatóságát. Munkamódszereink bejártottak és rendszerezettek. A legtöbb feladatot szinte automatikusan jól hajtjuk végre. Kidolgoztunk egy sor új és hatékony nyílt és fedett eljárást, amelyek segítségével sokoldalúan tevékenykedhetünk és több mindenre jövünk rá. Ennél is fontosabb, hogy összekovácsolódtunk, és értjük, hogy mi a dolgunk.

Ezekkel az erővel, eszközökkel és tapasztalattal felvértezve a hírszerzés több, mint egy foglalkozás; több, mint megélhetés; több, mint egyszerűen a kormányzati munka egyik területe. A hírszerzés számunkra az utóbbi időben egy jól körülhatárolt, magas képzettséget igénylő és tiszteletre méltó szakmává vált.

Mielőtt beléphetsz közénk, bizonyítanod kell veleszületett tehetségedet, és azt egy meglehetősen kemény előképzéssel kell megerősítened. A mi szakmánknak – mint más régi foglalatosságoknak –, megvan a maga szigorú felvételi eljárása, és azokhoz hasonlóan, általános képességeket igénylő és intenzív szakosodást követelő művelési részterületei is vannak. A kollégák zsidóságig belefeledkeznek ebbe a munkába, mert szeretik, mert ez az életük, és mert jutalmuk a jól végzett, szakszerű munka sikerélménye.

A hírszerzés ma már nem is egyszerűen csak egy szakma, hanem – mint a legtöbb szakma –, egy tudomány jellegzetességeit öltötte magára: elismert módszertant fejlesztett ki, szakszókincset hozott létre, kidolgozta saját alapelveit és doktrinális elméletét, részletes és kipróbált eljárásokat követ. Nagy hivatásos tábora van. Amit még nélkülöz, az a szakirodalom. Véleményem szerint ez egy kulcsfontosságú kérdés.

Amíg ennek a tudománynak nincs szakirodalma, addig módszertana, szakszókincse, de még elméleti alapjai sem érhetik el a teljes kiforrottságot. Nem állítom, hogy egyetlen tudomány sem létezhet szakirodalom nélkül, de abban biztos vagyok, hogy annak hiányában aligha létezhet szilárd alapokon és továbbfejlődésre képesen.

Tisztázzuk, hogy milyen szakirodalom az, amit hiányolok. Először azonban hadd fejtsem ki azt, hogy mi nem hiányzik szerintem. Nem hiányoznak a hírszerzés tartalmas megállapításai. Ténylegesen a naponta továbbított jelentéseink sok ezer szóban tárgyalják a világ múlt, jelen és jövő idejű történéseinek irányait. Nem a munkánk végeredményét hiányolom. Ebből az „irodalomból” eleget, ha nem túl sokat teszünk le az asztalra. Én nem erről beszélek. Amiről én beszélek, az a mi sokszínű hivatásunk elemzésének szentelt irodalom, ami a szakma legnagyobb tudású művelőinek szerzeménye. Ez egy házon belüli szervezeti irodalom, illetve még annál is több, nevezhetjük tudományunk intézményes eszének és emlékezetének is. Ha ilyen irodalmat sikerül produkálnunk, akkor nagyban előmozdítjuk feladataink teljesítését.

Ennek a szakirodalmi munkának a legfontosabb szolgáltatása, hogy folyamatosan rögzíti új ötleteinket és tapasztalati megállapításainkat. Amikor ezeket lejegyezzük, akkor nemcsak a gondolatok könnyebb és szélesebb körű kifejezését tesszük lehetővé, hanem megtesszük az első lépéseket megállapításaink összegzése felé is. Elpusztíthatatlan formátumban halmozzuk fel gondolatainkat, amik hozzáférhetővé válnak mások számára is, anélkül, hogy személyes kapcsolatba kerülne azok szerzőjével, miközben összevetheti és összemérheti velük saját eredeti gondolatait. Minden nagy és kis ötlet, amit hozzájuk tesz, az egészét gazdagítja. És eljutunk oda, hogy valaki, aki használja az egész (könyvtárnyi) irodalmat, a munkatársak több évtizedes sűrített elvi és gyakorlati tapasztalatának birtokába kerülhet.

Vegyünk például olyan tudományokat, mint a vegyészet, az orvostudomány, vagy a közgazdaság, és kérdezzük meg, hol tartanának most, ha legnagyobb mestereik csak annyit vetettek volna papírra, mint mi (hírszerzők). Hol tartanánk, ha minden új orvos-növendék előlről kezdhethetné, nem támaszkodva többre, mint közvetlen kollégái tanácsára és a saját tapasztalatszerzésére. Hol tartana az orvostudomány, ha nem lenne

mit olvasni, miből tanulni; nem volnának tankönyvek, kézikönyvek, szakfolyóiratok, fényképes illusztrációk, vázlatok és táblázatok, konferenciák és szemináriumok, ahol dolgozatokat olvasnak fel és közölnek írásos formában? Hol tartanánk, ha senki sem törne arra a megtiszteltetésre, hogy eredeti gondolatát, ötletét vagy felfedezését egy tekintélyes szakmai folyóirat közölje? Lehet, hogy még ma is az érvágás lenne az általános gyógy mód, és az éjszakai mocsárgázok belégzése a szifilisz ellenszere.

Az elmúlt évszázadokban hatalmas tudásmennyiséget halmoztunk fel. Az, hogy ez a fejlődés egybeesett a könyvnyomtatás megjelenésével, nem véletlen. Az új ötletek szavakba sűrítése, és a szavak maradandó formába öntése kinyomtatásukkal: ez az, ami mindennél jobban elősegítette a szisztematikus haladást minden tudományágban és tanulmányi területen.

A mi szakmánkban – hangsúlyozni kívánom –, nem élünk eléggé a lehetőségekkel. Vannak ilyen-olyan kiképzési kézikönyveink. Készítettünk egy jó pár érdekes esettanulmányt, kiképzési célból. Lejegyeztünk számos olyan előadást, amely kiképző központjainkban hangzott el. Ha átfésüljük a hírszerző szakiskolák könyvtárát, akkor tekintélyes mennyiségű írásos anyagra bukkanhatunk. De mégis nagy különbség van az effajta papírhalmaz, és a között a szisztematikus felépített szakirodalmi bázis között, amiről én beszélek.

Nehéz meghatározni a szakirodalom fogalmát, és én sem próbálom meg egy-két mondatban összefoglalni a lehetetlent. Inkább indulásként rögzítem három olyan jellemzőjét, amit fontosnak tartok. Először is, a szakirodalomnak alapelvekkel kell foglalkoznia. Ezek többek között azt tárgyalják, hogy mi az a fő kérdés, amivel foglalkozunk. Mi a feladatunk? Nem lehet előre megmondani, mi lesz a válasz, ha ezt a kérdést gondos elemzésnek vetjük alá. Az biztos, hogy feladataink sokkal többre terjednek, semmint hogy egy dologra szűkíthetnénk le őket, és hogy sokan közülünk zavarba jönnek nemcsak a feladatok nagy száma és szerteágazó jellege miatt, hanem bonyolult összefüggéseik láttán is.

Egy másik alapelv, ami kidolgozásra vár, hogy miképpen végezzük munkánkat, azaz: mi a módszerünk? Itt megint az találjuk, hogy amikor szisztematikus keressük a kérdésre a választ, akkor nemcsak egy módszert, hanem tucatnyit tárunk fel, majd a további vizsgálódás és eszmecsere során jó néhány új fogalommal szembesülünk, aminek tisztázása gyorsítja a feladatmegoldást és növeli munkánk végtermékének értékét.

Senki se higgye, hogy abszolút biztosra mehetünk az alapelvek meghatározásában, vagy, hogy tárgyilagos vizsgálatuk időpocsékolás. Az elmúlt hónapokban a hírszerző közösség olyan alapfogalmak értelmezésével birkózott, mint a „nemzeti hírszerzési célkitűzések”, és azok meghatározásának kritériumai, a „riasztás” mibenléte, a válság-előrejelzés szerepe és így tovább. A megbeszélések eredményei általában elismerésre méltóak, de az időráfordítás és a fontos döntések ezzel együtt járó késlekedése már káros. Hasonló helyzetre példa, amikor a sebészek konzultációja elakad a vér természetének megvitatásán, miközben a válságos állapotban lévő beteg a műtőasztalon várja, hogy megoperálják.

Ez továbbvisz a második dologhoz, amit elvárok a hírszerzés rendszerezett szakirodalmától, mégpedig a szakmai fogalmak definícióját. Hadd tegyem gyorsan hozzá, hogy nem azt javaslom, hogy írjunk egy szótárt. A bonyolult fogalmakat visszaadó szavak jelentését nem lehet szótárban definiálni. Az olyan szavak (jelentésének meghatározása), mint a „liberalizmus”, vagy a „demokrácia”, szótárak tucatjait, sőt könyvtári szótárpolcok tucatjait igényli. Ezeket nem lehet úgy megmagyarázni, mint a „papír” vagy a „tinta” mibenlétét. És ez a helyzet a mi saját szakkifejezéseinkkel is, mint például „indikátor”, „képesség”, „előrejelzés” stb. Manapság könnyelműen és bőkezűen használjuk ezeket a szavakat, de sokszor elgondolkodtató, hogy vajon ugyanazt értik-e rajta, mint amit mi szándékozunk kifejezni. Például alighanem megnémulnánk, ha nem használhatnánk a „képesség” szót, amit valószínűleg többször ejtünk ki, mint bármelyik másik divatos szakkifejezést. De ha egy kicsit elgondolkozunk rajta, beláthatjuk, hogy ez az egy, válogatás nélkül használt kifejezés három teljesen különböző dolgot jelenthet: egy megvalósítható cselekvési irányt, egy nyers erőt, és egy tehetséget vagy adottságot. Biztos, hogy mindig azt mondjuk, amit ki akarunk fejezni?

Ha nem definiáljuk szigorúan a terminusokat, akkor előbb-utóbb elbeszélünk egymás mellett, és az ilyen beszélgetés, ahogy mindannyian tudjuk, inkább válik terméketlen vitává, mint emelkedett színvonalú eszmecserevé. És ez elvisz a harmadik szempontoz.

Az a szakirodalom, amire én gondolok, a magas színvonalú eszmecsere megnyilvánulása. Például elolvasom, amit X. őrnagy írt az indikátorok természetéről, kinyomtatom és köröztetem. Egy Mr. B. rábukkan erre az esszére, és ír róla egy szemlét. Utána C. parancsnok mindkettőt elolvassa, és véleményt fűz hozzájuk. Erre élénk eszmecsere bontakozik ki a profi előrejelzők között a témáról. És ekkor már – reményeim szerint jobban, mint valaha –, az indikátorokról egy közös fogalmi keretben, egy közös szakszókincs felhasználásával beszélünk. A szakirodalmi vita és a szóbeli megbeszélések közben egyszer csak felbukkan valaki, és letesz az asztalra egy eredeti összegzést, ami mindazt tartalmazza, ami a témában eddig elhangzott. Az ő megállapításai olyan kiinduló alapot képezhetnek, amiről egy új, még magasabb szintű eszmecsere bontakozhat ki. Ez az álláspont már egy rendszerezett és működőképes elméleti konstrukció, ami felülemelkedett azokon a „bokrokon” és „fákon”, amik korábban elzárták a kilátást. Ez a platform elég stabil ahhoz, hogy lehessen rá építkezni, és elég szilárd ahhoz is, hogy ne kelljen visszamenni a földszintre és újra az alaptól vizsgálni.

Namármost, ha mindez túl nehézkesnek és időt rablónak tűnik, akkor is csak azt mondhatom, hogy a nyugati hagyomány nem ismer ennél gyorsabb és gazdaságosabb módszert az ismeretek bővítésére. Ezzel a módszerrel tettünk szert mindazokra a természeti és a társadalmi ismeretekre, amelyeknek ma birtokában vagyunk.

A fentiekben mindössze három olyan dolgot említettem, amit elvárnék a szakirodalomtól. Van még persze sok más is. Szükség van az új eljárások, módszerek lejegyzésére, a jelentős hírszerzési problémák és megoldásuk történetének feltárására, más országok hírszerző szolgálatainak bemutatására, és így tovább. Mindenesetre az a három a legfontosabb, amiről beszéltem.

Veszélyes, ha a mi szakmánkban anélkül haladunk előre, hogy nem hozunk létre szakirodalmat. Az elsősorú, nyilvánvaló veszély az, hogy szándékoltan lemondunk mindazokról az előnyökről, amelyekről eddig beszéltem. Van azonban egy másik veszély is, amit tisztán érdekből is el kell kerülnünk. A dolgok jelenlegi állása szerint a mi hírszerző szakmánk nem rendelkezik állandó (hosszú távú) intézményes memóriával. Alapvető tudásbázisunk jórészt a fejekben van, a többi tudás pedig szétszórva, akták köbmétereiben elrejtve. Mi lesz a szakmánkkal, ha leszerelnek bennünket, mint ahogy ez megesett a két világháború után? Mi lesz, ha fejünk és aktáink egy nukleáris robbanás epicentrumában hamvadnak el? A válasz, attól tartok az, hogy ismét szinte mindent előlről kell kezdeni. Amit tudunk, annak a legnagyobb része velünk együtt eltávozik, és csak töredéke marad meg. A hírszerzés szakirodalma az a biztosítási kötvény, ami fedezetet nyújt a hírszerzés leszerelésével, emlékezetünkbeli való kitérítésével szemben.

A hírszerző szakirodalom szükségességének aláhúzásával és a mulasztás veszélyeinek kiemelésével persze nem kívánok szemétkönyvnyi a megvalósítás nehézségei és ellentmondásai felett.

Ezek közül az első a biztonság kérdése. Magától értetődik a kérdés: A szakma minden titkát írásban akarjuk lefektetni, és egyetlen nagy könyvbe kötni, hogy az ellenség egyedül ennek a megszerzésével egy csapásra előnybe kerüljön velünk szemben? A válasz két részből áll. Először is, a fontos szakirodalmi bedolgozások jelentős része egyáltalán nem szükségszerűen titkosra minősítendő. Ezeket a napi sajtóban is lehet közölni, és ellenségeink semmivel sem profitálnak jobban belőle, mint más szaktudományi közleményekből. Persze valamire biztos felhasználnák, amennyire most is olvassák a szárazföldi erők folyóiratát vagy a Külügyi Szemlét. Másrészt viszont a szakma kényes titkaival ettől eltérő közlemények foglalkoznának, amiket viszont titkosítani lehet. De ok ez arra, hogy ne írják meg és ne olvassák őket? A minősített anyagokat mindennaposan biztonsági eljárás keretében kezeljük és hozunk róluk döntést. Miért lenne a szakirodalom szükségszerűen kényesebb és érzékenyebb, mint a legfrissebb párizsi távirat, miért volna a kezelése nehezebb és veszélyesebb? Ez esetben, akárcsak egy érzékenyebb jelentés esetében, mérlegelnünk kell annak előnyeit, hogy egy problémát az illetékesek tudomására hozunk, szembeállítva azzal a kockázattal, hogy illetéktelenek is tudomást szerezhetnek róla. Az a helyzet, hogy a biztonság és a tudásbővítés örök konfliktusban állnak egymással. Az egyetlen oka annak, hogy valahova mégis eljutunk az, hogy nem ragaszkodunk sem a tökéletes biztonsághoz, sem pedig az államtitkok létjogosultságának tagadásához. Azért jutunk valahova, mert mindkét oldal teljesen megérti a kompromisszum szükségességét.

Van még egy másik, nagyon is gyakorlati akadály. Hogyan írunk szakirodalmat, ha a legtöbb potenciális szerző a hivatás gyakorlója, akit szinte eltemetnek a látszólag fontosabb aktuális feladatok? Nem ismerem olyan varázsförmulát, ami receptet adna arra, hogy hogyan tehet egy ember egyszerre két dolognak eleget. Vagyis a kérdés, amivel szembe kell néznünk, a feladatok rangsorolása. Az biztos, hogy a megoldás egyik irányelve a jövőbe való befektetés követelménye. Mentessük Mr. X-et a jelenlegi feladatától, és adjunk neki időt arra, hogy rendezze a gondolatait, és vesse őket papírra. Kamatostul megtérül a befektetés, ha az, amit alkot, eredeti és értékálló. Jó ügyet szolgál, ha lezár egy

ellentmondásos témát, és több ezer óra terméketlen vitának veszi elejét. Akkor is megéri, ha Mr. X. „ügyfelei” (jelentéseinek felhasználói) egy ideig a tanácsa nélkül kénytelenek megenni. Ezt semmivel sem bonyolultabb belátni, mint a tőkefelhalmozás érdekében hozott áldozatvállalás kifizetőségét.

Egy harmadik probléma: Hogyan fizessük meg a Mr. X-ek fáradozását, munkaidejüknek a szakirodalom létrehozására fordított részét? Ha amit az előbbiekben mondtam, tény, és a szakmabeli Mr. X. írásaival valóban hírszerzési tőkét halmoz fel, akkor – véleményem szerint – jogosult ugyanarra a fizetésre, mintha az eredeti beosztásában dolgozna. Sőt, igazándiból, ha Mr. X. eredményei száz elkövetkező problematikus eset megoldását segítik elő, akkor még többet is kell kapnia, mint ha csak egyetlen gyakorlati feladat megoldásával töltötte volna idejét.

Ezen kulcsfontosságú kérdéseken kívül még további problémák százai sorakoztathatóak fel. Ha a Mr. X-ek a hírszerzéstől jöttek, akkor hol dolgozzanak (amikor a szakirodalmat művelik)? Legyen titkárnójuk, gépirójuk? Legyen kötött munkaidejük? Legyenek bent a hivatalban? Hogyan ellenőrizzük megállapításait? Hogyan terjesszük eredményeiket? Ki legyen a szerkesztőjük (és a kiadójuk)? Ezek azonban még viszonylag könnyű kérdések. A legnehezebb annak megválaszolása, hogy hol találni ilyen Mr. X-eket, és hogy miképp lehet őket rávenni a legkeményebb feladatra: eredeti művek megírására, alkotásra.

UTÓSZÓ A TANULMÁNYHOZ

Kezdjük a legvégén! Hol találni a Mr. X-eket? Valóban ez a legnehezebb kérdés? Ma már biztosan nem, amint azt a Felderítő Szemle népes szerzőgárdája, vagy a CIA honlapja is tanúsíthatja. Sok Mr. X. van, aki törekszik arra, hogy eredeti műveket alkosson a felderítés-tudomány témakörében. Ugyanakkor az is biztos, hogy jóval többen is lehetnénk. Személyesen is ismerek jó néhány kiváló, tapasztalt, „legendás” – köztük néhány már nyugdíjas – szakembert, akinek sokkal több van a fejében, mint amennyi írásos „nyomot” hátrahagyott maga után. Véleményem szerint az elismert, kiemelkedő szakembereket – legyenek aktívak vagy nyugdíjasok –, megbízhatjuk belső használatra szóló szakkönyvek, tansegédletek írásával (remélem, ebben nyitott kapukat döngetek). Persze a pénz, tudom, mindig kevés (a megbízási díjakra). De az igényeket lehet, és kell is súlyozni. Ma, amikor különböző okokból nemcsak a nyelvoktatásban, hanem a szakmai képzésben is a vegyes, gyakorlatlalt kombinált, levelező- és távoktatási formák kerülnek előtérbe, nagy szükség mutatkozik szakkönyvek, jegyzetek elkészítésére olyan speciális témákban, amelyekben a régi tananyagok már elavultak vagy érvénytelenné váltak. Ha azt nem is várhatjuk el, hogy bárki ingyen írjon tankönyvet, könnyen meglehet, hogy „emlékiratait” fizetség nélkül is szívesen hagyja az utókorra, azaz ránk (és ez még mindig jobb megoldás, mint ha egy „civil” könyvkiadóhoz fordulna).

Néhány szót az eredetiségről és az önálló alkotómunkáról. A Felderítő Szemlét, a sajtóban megjelent elemzéseket, híreket, állásfoglalásokat és más forrásokat olvasva néha az a benyomásom, hogy – nem elsősorban a feldolgozás szakmai minőségében, hanem a témaválasztásban és a szóhasználat politikai „korrektségében” – mintha túlságosan is alkalmazkodó módon hagyatkoznánk a külföldi tekintélyekre és hatóságokra. Magyarország nem Amerika. Más a geostratégiai helyzetünk, a

történelmünk, a hagyományaink, mások a problémáink és a megoldási lehetőségeink. Biztos, hogy a magyar katonai felderítés szempontjából is a „nemzetközi terrorizmus” – így önmagában, összefüggéseiből kiragadva – jelenti a legnagyobb kihívást? Biztos, hogy a tömegpusztító fegyverek elterjedésének fő mozgatóereje a „lator államok” elmebeteg vezetőinek hatalmi törekvése? Biztos, hogy Tajvan demokratikus, Kína pedig kommunista? Biztos, hogy eltűntek a régi típusú fenyegetések, és átvették a helyüket az újak? A hírszerzésben semmi sem biztos, még az ellenkezője sem. Szövetségeseinket is csak akkor tudjuk hozzáadott értékkel segíteni, ha nem egyszerűen átvesszük az ő szemléletüket, hanem kiegészítjük azt saját meglátásainkkal.

Ugyanez vonatkozik a felderítés doktrínájára – végrehajtási, alkalmazási elveire – és szakszókincsére is. A Magyar Honvédség vezénylési nyelve a magyar. Jelentős eredménynek tartom, hogy a hadászati felderítés szakszókincse, nyelvhasználata, elvei és módszertana – talán az összes katonai terület közül a legkifejezettebben – sajátosan magyar. Például egészen más szakmai jelentéssel használjuk az „ügynök” szót, mint a köznyelv, vagy más országok (USA, Oroszország) nemzetbiztonsági szolgálatai. Mindez persze nem jelenti azt, hogy nem tudunk idegen nyelveket, vagy nem tudjuk az idegen nyelvű szakkifejezéseket helyesen értelmezni.

Az „ügynök” szónak – a köznyelvben – nálunk van egy kellemetlen mellékszöveg is, ami felveti a következő kérdést: Vajon nem túl korán örvendezett Sherman Kent, amikor kijelentette, hogy a hírszerzés *„tiszteletre méltó szakmává vált”*? Úgy látom, hogy a felderítés, mint szakma napjainkra erkölcsi válságba jutott. Köszönheti ezt részben saját magának, például Magyarországon annak, hogy nem sikerült nagyobb nyitottsággal, átláthatósággal és felvilágosító munkával elosztatni mindazt a gyanakvást, amit a múlt rendszer belső titkosszolgálati tevékenysége kavart. De „köszönhetjük” a CIA és a DIA – az Egyesült Államok és a világ történetét időről időre átszövő – törvénytelen akcióinak („Kontra-gate”, „Irán-gate”) és szakmai balfogásainak is. Ne menjünk a részletekbe, de megkockáztatom, hogy Sherman Kent nem lenne különösebben büszke az amerikai hírszerzés teljesítményére, mondjuk az 1998. évi indiai nukleáris kísérleti robbantások, a 2001. szeptember 11-ei merénylet, vagy Irak fegyverfejlesztéseinek „előrejelzésében”. Az NSA bírói engedély nélkül, honi területen, amerikai állampolgárokat hallgat le. A terrorizmus elleni harc megengedett módszereiről élesedő vita is arra utal, hogy semmilyen kifogással nem lehet megkerülni a hírszerzés és a jog, a hírszerzés és a politika, a hírszerzés és az erkölcs viszonyának „tisztába tevését”. A felderítés hatékony folytatásához a központ és az „ügynök”, az állami vezetés és a titkosszolgálat, az államgépezet és a polgárok közötti kölcsönös bizalom elengedhetetlen.

A becsület és a bizalom mellett az önbecsülés és az önbizalom is fontos tényező. Sajnos az önbizalmat az utóbbi években megtépázták a könnyörtelen gazdasági megszorításokat kísérő leépítések, intézményi átszervezések és elbocsátások. Sherman Kent – akkori ismeretei alapján – még joggal mondhatta, hogy hírszerzőnek lenni „életre szóló hivatás”, amit nyugdíjig lehet művelni. Nos, ebben tévedett. A felderítés ugyan valóban életre szóló hivatás, de újabban mégsem „nyugdíjas állás”. Pedig legalább a szakma kiváló művelői számára az kellene, hogy legyen. Az erőforrások szükségtelen pocskékolása a társadalom, a hivatal és az egyén szempontjából is, ha valaki szigorú felvételi eljárásban bizonyítja „veleszületett”

tehetségét erre a munkára, amit aztán kemény kiképzésen, egymásra épülő emelkedő szinteken megerősít, nyelveket tanul meg, kiegészítő szakmai ismereteket sajátít el, speciális tapasztalatokra tesz szert, a gyakorlatban is bizonyít, és aztán a befektetett munkára és a szilárd érzelmi kötődésre tekintet nélkül mégis távoznia kell.

De mindezek a gondolati asszociációk csak „leágazások”, elkalandozások a cikk eredeti, központi témafelvetésétől, ami a szakirodalom művelésének fontossága. A célom semmiképpen sem az ünneprontás, hanem a figyelemfelhívás. Amikor a hírszerzés nemzetközi szakirodalmában kutakodva műveljük magunkat, a CIA, a DIA és az NSA egy-egy balul sikerült akciója sem feledtetheti velünk, hogy az amerikai nemzetbiztonsági szolgálatok lejegyzett és közzétett tapasztalataival leginkább egyet tehetünk: tanulhatunk belőlük. De mi az, amit érdemes megtanulni? Mindenekelőtt a kritikai gondolkodás szellemét és a merész, vállalkozó kedvű, eredeti alkotó tevékenység, a tudás tiszteletét és megbecsülését. Ez az a „nyugati hagyomány”, amire Sherman Kent hivatkozik. Egészítsük ezt ki még egy távolkeleti közmondással is: *„Ne a mestereket kövesd. Azt kövesd, amit a mesterek követnek.”* Vagyis a cikkben elsőszámú követelményként emlegetett alapelvekhez igyekezzünk ragaszkodni, és ne azt próbáljuk meg utánozni, ahogyan a gyakorlatban – akarva vagy akaratlanul – megsértik őket. (Eddig az UTÓSZÓ. – A szerk.)

Ha már a „nyugati” és a „keleti” gondolkodásmód összehasonlításánál tartunk, ejtsünk szót a történelemszemléletről is (tekintve, hogy egy 50 évvel ezelőtti állapotból indultunk ki). Amerika kétszázegynéhány éves története a piacgazdaság, a technológia és a demokratikus berendezkedés mai állapotának kialakulásáig egyenes vonalú fejlődést mutat. Ezzel szemben a kínaiak – hatezer éves folyamatos államiságuk kavargó történelméből – azt a következtetést szűrték le, hogy a „fejlődés” ciklikus folyamatokban jut érvényre. Mindkettőben lehet valami igazság. Biztosan úgy van, ahogy Sherman Kent mondta: *„Munkamódszereink bejártatottak és rendszerezettek. A legtöbb feladatot szinte automatikusan jól hajtjuk végre. Kidolgoztunk egy sor új és hatékony nyílt és fedett eljárást, amelyek segítségével sokoldalúan tevékenykedhetünk, és több mindenre jövünk rá. Ennél is fontosabb, hogy összekovácsolódtunk, és értjük, hogy mi a dolgunk”.* De érdekes módon az is újra érvényes, hogy *„Ma már minden másképpen van”.* Fölborult a szuperhatalmi egyensúly. Új, feltörekvő nagyhatalmak léptek színre (Kína, India, EU), új típusú, transznacionális veszélyek és kihívások, aszimmetrikus fenyegetések jelentek meg. Műholdakról, éjszaka, valós időben pontosan követhetjük járművek és emberek mozgását, de nincsenek technikai módszereink annak eldöntésére, hogy Irak vagy Irán valóban fejleszt-e atomfegyvert. Nyilvántartjuk az ellenséges haderőket, felderítő–csapásmérő rendszereink átütik a legkeményebb páncélt is, de nem tudunk mit kezdeni az olyan „puha” tényezőkkel, mint a vallásos hit. Százezernyi oldalon töltünk le az Internetről a híreket, információkat, és keressük „a tűt a szénakazalban”. Nagyon sokat tudunk, és nagyon keveset értünk.

Vajon értjük-e még, hogy mi a dolgunk? Vagy fel kell tenni újra az alapkérdéseket: Mi a feladatunk? Mi a módszerünk? Mit jelent az, hogy „képesség”? Lehet, hogy mégis vissza kell mennünk a „földszintre”, hogy megvizsgáljuk az alapokat. Tegyük ezt Sherman Kent szellemében, és műveljük a hírszerzés szakirodalmát!

**A MAGYAR HONVÉDSÉG HADMŰVELETI-
HARCÁSZATI SZINTŰ FELDERÍTŐ-SZAKANYAG
JAVÍTÁS ÉS ELLÁTÁS TÖRTÉNETE**

ELŐSZÓ

A Magyar Honvédség jogelőd szervezetében, a Magyar Néphadseregben a **hadműveleti–harcászati szintű felderítő-szaktechnikai ellátás és kiszolgálás** kialakítása 1979 szeptemberében kezdődött, amikor a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj (Szombathely) szervezetében **megalakításra került egy javítószázad.**

A létrehozás okai a következők voltak:

- áttételek nélkül biztosítható legyen a rádiófelderítő és speciális (deszant) híradó eszközök szaktechnikai ellátásának és kiszolgálásának rendje;
- biztosítható legyen az egysatornás pénzügyi és anyagi ellátás;
- legyen lehetőség a szakállomány koncentrált kialakíthatóságára és felkészíthetőségére;
- a pénzügyi és anyagi erők koncentrációja magas szintű javító és ellátó háttérbiztosíthatóságot tegyen lehetővé;
- a javító- és ellátóbázis központi elhelyezkedésű legyen.

A század a hadműveleti–harcászati szintű felderítőcsapatok rádiófelderítő és speciális híradó szakanyagainak technikai kiszolgálását, a csapatszintű szakanyag-gazdálkodás tervezését, szervezését és ellenőrzését, valamint a középjavításokat hajtotta végre.

A század történetéről, rövid fennállásáról eddig még nem készült összegzés, és más módon sem kapott nyilvánosságot.

Ajánlom a tanulmányt mindazoknak, akik szolgáltak és dolgoztak ezen a szakterületen, valamint azoknak, akiket ennek a tevékenységnek a múltja és története érdekel.

A MEGALAKULÁS

A rádiófelderítő és speciális híradó technika hadseregszintű javítása és kiszolgálása érdekében a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj (MN 9414) szervezetében **1979. szeptember 1-jével megalakult a zászlóalj javítószázada, 5. századként.**

Az alegység a Magyar Néphadsereg 5. Hadsereg Parancsnokság alárendeltségébe tartozó valamennyi, felderítő szaktechnikát üzemeltető alakulat szakanyag-gazdálkodásának tervezését, szervezését és ellenőrzését, valamint a középjavításokat hajtotta végre.

A század a Magyar Néphadsereg Vezérkar Szervezési Csoportfőnök 00133/90/1981. számú intézkedése alapján (MÁTRA–II feladat) kivált a zászlóalj szervezetéből, és **1982. július 1-jétől** önálló lett.

A század fedőszáma: MN 1825.

Hadrendi megnevezése: 57. felderítő-szakanyag javító és ellátó század (57. FSZAJESZD).

Helyőrsége: Szombathely.

Elhelyezése: Garasin Rudolf laktanya.

Alárendeltsége: MN 5. Hadsereg közvetlen.

Szakmai előljárója: az 5. Hadsereg felderítő főnöke (mozgósításkor átalárendelésre került az 5. Hadsereg közvetlen 5. ellátó dandárhoz).

Az új szervezet az MN 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj átcsoportosított békelétszámából és az MN 20. „M” tábori híradó anyagraktár, valamint az MN 34. felderítő zászlóalj javítószakasz, és ezen szervezetek anyagi és eszközbázisán alakult meg.

Alaprendeltetése: a hadműveleti és harcászati szintű felderítő csapatok rádiófelderítő és speciális híradó szakanyagainak technikai kiszolgálása, középszintű javítása és anyagellátása.

A század vezető állománya az önállóvá váláskor:

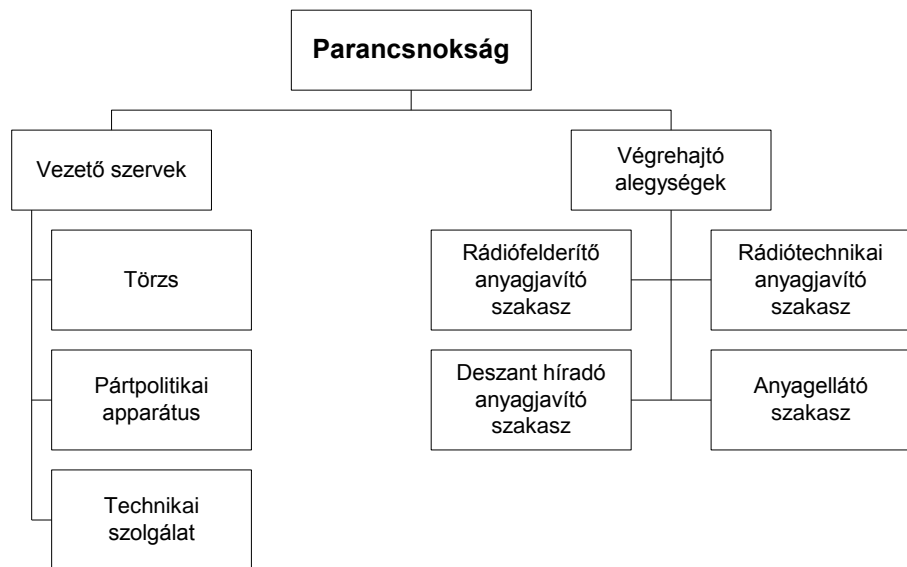
Századparancsnok:	Király Elemér főhadnagy
Parancsnok politikai helyettes:	Fülöp Imre alhadnagy
Törzsfőnök:	Sütő Lajos főhadnagy
Parancsnok technikai helyettes:	Kestler Tamás főhadnagy
Deszant híradó javító szakaszparancsnok:	Máthé Imre hadnagy
Anyagellátó szakaszparancsnok:	Horváth Imre törzsőrmester
Rádiófelderítő anyagjavító szakaszparancsnok:	Varga Imre törzsőrmester
Rádiótechnikai anyagjavító szakaszparancsnok:	Ötvös János alhadnagy

A század főbb feladatai a következők voltak:

- a harckészültségi és kiképzési utasításokban előírtak végrehajtása;
- a hadműveleti–harcászati felderítő csapatok rádiófelderítő és speciális híradó szakanyagainak technikai kiszolgálása, középszintű javítása és anyagellátása;
- a század szaktevékenységének beillesztése az 5. Hadsereg karbantartó és javító rendszerébe.

A század vezetése 1984-ben

A század szervezete

Megjegyzés: A század néhány szakterületen (például pénzügy, egészségügy) a 2. önálló rádiófelderítő zászlóaljhoz volt utalva.

A személyi állományban nagy számban voltak polgári alkalmazottak, főként műszerészek, szakmunkások.

A század nemcsak középszintű javításokat végzett, hanem felújításokat, beépítéseket is hajtott végre:

- 1986-ban az „M” rádiótechnikai felderítő zászlóalj 8+4 RPSZ állomását;
- 1989-től végrehajtotta a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj 8 készlet RH rádiófelderítő állomásának középszintű felújítását;
- 1982 és 1984 között kialakította mozgó műhely- és szervizkocsijait.

SZERVEZÉS

A század fennállása során több alkalommal kisebb szervezési változásokat hajtott végre, mely a szakmai végrehajtó alegységeket és tevékenységüket nem érintette.

A század az előljáró harcintézkedése szerint (5. hds. pk. 00110/1979 sz. int. 23. mell.) minősített időszakokban többek között áttért 24 órás javítási tevékenységre, és felkészült a visszamaradó anyagoknak és objektumoknak a 3. önálló rádiófelderítő ezred részére történő átadására.

A Magyar Honvédségben végrehajtott szervezési változások eredményeként **a század 1991. november 1-jével átalárendelésre került az MH 2. Katonai Kerület (Kaposvár) állományába.** Minősített időszakban a Magyar Honvédség Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága (az MN 5. Hadsereg jogutódja) alárendeltségébe került.

KIKÉPZÉS

A század második és harmadik időszakos sorállományának létszáma általában 20–25 fő között változott. A szakkiképzési ágak jó szintű elsajátítását nagymértékben segítette az a tény, hogy a megyei hadkiegészítési parancsnokságokon a szakbeosztású helyekre a századnak előválogatási lehetősége volt.

Az alakulat 1983-ban az előljáró tervei alapján mozgósítással egybekötött harckészültségi feladatot hajtott végre. Megállapítást nyert, hogy a vezető állomány képes a meghatározott feladatok végrehajtására. A személyi állomány ismerte feladatát.

Fennállásuk alatt több alkalommal (például 1984-ben, 1987-ben) a tartalékos állomány kiképzését „JÓ” értékeléssel hajtották végre.

A szocialista versenymozgalomban többször kiérdemelték az Élenjáró Század, majd **1984-ben megkapták az Ezüstkoszorús Élenjáró Század címet.** Az utolsó címüket – a **Kétszeres Kiváló Század címet** –, **1986-ban érték el.** Az előljárói intézkedésekben meghatározott feladatok eredményes végrehajtását bizonyította az évek során megőrzött, illetve megszerzett számtalan egyéni és kollektív cím is.

Az Ezüstkoszorús Élenjáró Század parancsnoka Király Elemér százados, az élenjáró szakasparancsnokok pedig Máté Imre hadnagy, Ötvös János alhadnagy, Horváth Imre törzsőrmester és Varga Imre törzsőrmester voltak.

Az Ezüstkoszorús Élenjáró Század

A korra jellemzően működött a szocialista brigádmozgalom is. Az alakulat „Puskás Tivadar” szocialista brigádja, amely a polgári alkalmazottakat fogta össze, többször is teljesítette a vállalt követelményeket, melynek alapján a brigádnak 1987-ben, Május 1-je alkalmából az **Ezüstkoszorús Szocialista Brigád** címet adományozta az akkori századparancsnok, Máté Imre főhadnagy.

A brigád tagjai voltak:

Óri Zoltán kinevezett polgári alkalmazott
Schlaffer Ferenc kinevezett polgári alkalmazott
Kiss Gábor kinevezett polgári alkalmazott
Babos László kinevezett polgári alkalmazott
Riegler Józsefné kinevezett polgári alkalmazott
Varga László kinevezett polgári alkalmazott
Horváth Imréné polgári alkalmazott

A brigád tagjai a címmel járó kitüntető jelvény viselése mellett személyenként 900 Ft pénzjutalomban is részesültek (amely akkoriban jelentősnek számított).

GYAKORLATOK, GYAKORLÁSOK

Feladatából adódóan a század a gyakorlatokon nem vett részt teljes állománnyal, de azokra történő felkészülés során ún. **technikai szemlék** keretében készítették fel a felderítő csapatok szaktechnikai eszközeit.

A technikai szemlék tartalma az Ált/82 szerinti 3-4. sz. technikai kiszolgálást takarta, évente két alkalommal került végrehajtásra, valamennyi – szakanyag szempontjából utalt – alakulatnál.

A utalt alakulatok (a megalakuláskor):

- MN 42. felderítő zászlóalj (MN 9027, Szombathely);
- MN 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj (MN 9414, Szombathely);
- MN 74. felderítő zászlóalj (MN 9550, Győr);
- MN 34. felderítő zászlóalj (MN 3100, Szolnok),
valamint a 183. tartalék felderítő zászlóalj (MN 3100/T);
- MN 24. felderítő zászlóalj (MN 3855, Eger);
- MN 113. felderítő zászlóalj (MN 1914, Kiskunfélegyháza);
- MN 54. felderítő zászlóalj (MN 7842, Lenti);
- MN 67. felderítő zászlóalj. (MN 5328, Nyíregyháza);
- MN 69. önálló rádiózavaró zászlóalj (MN 9068, Békéscsaba);
- MN 133. tartalékképző felderítő zászlóalj (Eger).

Az évek során szervezési intézkedésekkel az utalt alakulatok közül több megszüntettek, vagy más alakulatokba olvadtak be.

1990-ben a század vezetése (parancsnok, törzsfőnök, parancsnok anyagi-technikai helyettes) részt vett az MN 5. ellátó dandár hadijátékán, 3 napban, Győr-Vízibázison, melyet Szenes József ezredes, az 5. Hadsereg hadtápfőnöke vezetett.

A Jugoszláviában kialakult háborús helyzet miatt a század két javítócsoporttal vett részt, 1991. november 15-től december 21-ig, a déli határszakaszon a felderítő szervek szaktechnikai biztosításában. A következő évben, 1992-ben pedig január 10-től február 4-ig hajtott végre hasonló feladatot.

GAZDÁLKODÁS

A század önálló csapatgazdálkodást 1983. január 1-től folytatott. Addig önálló szakhitelkerettel rendelkezett, melynek elszámolását az MN 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj hajtotta végre.

A csapatgazdálkodásnak két fő területe volt:

- természetbeni gazdálkodás (ezt nevezték központi ellátásnak);
- költségvetési előirányzaton alapuló pénzgazdálkodás (az előjáró által biztosított keretek felhasználása, amely kis értékű tárgyi eszközök beszerzése, fenntartási, javító, karbantartó anyagok beszerzése, valamint gépek berendezések felszerelések hazai karbantartása, kisjavítása jogcímeiből állt).

A század a természetbeni gazdálkodás területén (hadtáp, kiképzés, elhelyezés) utalva volt az MN 3715 gépesített lövészezredben (később „Savaria” gépesített lövészdandár), míg fegyverzettechnika (haditechnika) területén az MN 2. önálló rádiófelderítő zászlóaljhoz. Speciális és rádiófelderítő szaktechnika vonatkozásában pedig az MNVK 2. Csoportfőnökség Budapest, Hidász utcai bázisához (MN 9544) volt utalva.

A költségvetési előirányzaton alapuló pénzgazdálkodást (személyi ellátás, HKSZ, szakkiképzés végrehajtásának kiadásai, különböző bevételi előirányzatok) az MN 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj pénzügyi szolgálatvezető koordinálásával hajtották végre.

Fennállása alatt a század kiemelten kezelte az újító és ésszerűsítő munkát. Állományának szakmai felkészültségét bizonyította az évek múlásával egyre több beadott újítás és azok hasznosított értéke (például Medve Zoltán továbbszolgált őrmester „Raktárnyilvántartó szoftver” újítása, 1990-ben).

EGYÉB TÖRTÉNESEK

Ellenőrzések

A szakmai előjárói ellenőrzéseken kívül több alkalommal ellenőrizték a századot Magyar Néphadsereg szintű szervek is. 1989. március hónapban az MN Anyagtervezési Főcsoportfőnökség hajtott végre átfogó szakellenőrzést, a felderítő szakanyag gazdálkodással kapcsolatban.

Műhelyek

Megalakításuk óta folyamatosan alakították ki a különböző szakterületek műhelyeit. Azok berendezését, eszközökkel való ellátását az előjáró által biztosított felderítő hitelkeretből finanszírozták illetve a felső szintű felderítő szakanyag gazdálkodó szerv (MNVK 2. CSF-ség, Felderítő-szakanyag Javító és Ellátó Központ (Hidász u.) biztosított időszakonként (éves igény alapján, vagy adott feladatra) természetbeni ellátást, vagy célelőirányzatot.

A század saját erőből építette meg 1984-ben a HKSZ-anyagraktárt, majd az rtf. javító- és asztalos-lakatos műhelyt.

Társadalmi kapcsolatok

A század aktív kapcsolatot épített ki és ápolt a szombathelyi Váci Mihály Általános Iskolával, az MHSZ (Magyar Honvédelmi Szövetség) helyi rádiós klubjával és a REMIX szombathelyi gyárával.

1986-ban rádiós-műszerész klubtanfolyamot tartottak – együttműködve az MHSZ-szel – Váci Mihály Általános Iskolában.

A század vezetése egy állománygyűlésen, szakmai előjáró jelenlétében, 1986-ban

**A SZÁZAD VEZETŐ ÁLLOMÁNYA ÉS RENDSZERESÍTETT
TECHNIKAI ESZKÖZEI – FENNÁLLÁSÁNAK UTOLSÓ ÉVEIBEN –,
1989 ÉS 1992 KÖZÖTT**

(A fennmaradt dokumentumok alapján, szöveghűen, rövidítésekkel adom közre.)

A század szervezete és állandó állománya 1989-ben a következő volt:

Vezető szervek

Parancsnokság

Pk.:	Imre Zoltán szds.
Tőf.:	Holecz László hdgy.
Pk. pol. h.:	Ötvös János fhdgy. (mb. szüti.)
Pk. ag.-tech.h.:	Varga Imre hdgy.
Ügyviteli rlg. vez.:	Horváth Imréné tőrm.
Ügykezelő:	Riegler Józsefné kpa.
Szolg. vez.:	Krancz Imre tsz. őrm.
Gjmű. technikus:	Balogh Ernő zls.

Végrehajtó alegységek

Ráf. ag. jav. szakasz

Pk.:	Biacskó Sándor hdgy.
1. RH ráf. ag. jav. raj pk.:	Lukics Béla ftőrm.
2. URH ráf. ag. jav. raj pk.:	Balogh Zoltán tsz. ftőrm.
Műszerészek:	Kiss Gábor kpa. Varga László kpa. Babos László kpa. Juhász Lajos pa.

Rtf. ag. jav. szakasz

Pk.:	Lind József fhdgy.
1. Rtf. ag. jav. raj pk.:	Vass Zoltán tsz. szkv.
2. Mechanikai ag. jav. raj pk.:	Szijjártó Tamás tsz. ftőrm.
Technikusok (szakmunkások):	Pintér József tsz. őrm. Bősze Imre kpa.

Deszant híradó ag. jav. szakasz (később klg. hír. ag. jav. sz.)

Pk.:	Schlaffer Ferenc alhdgy.
1. dt. hír. ag. jav. raj pk.:	Kotlár Gábor ftőrm.
2. dt. hír. ag. jav. raj pk.:	Takács Gábor tőrm. Műszerész: Őri Zoltán kpa.

Anyagellátó szakasz

Pk.:	Dömötör Árpád ftőrm.
technikus:	Medve Zoltán tsz. őrm.
levevő technikus:	Koroknyai Sándor ftőrm.
Raktáros, gk. vez.:	Pócza Kálmán pa.

Kiszolgáló alegységek

Ellátószakasz

Pk.:	Kecskés Pál zls.
------	------------------

A század főbb technikai eszközei:

- 1 db tj szgk. (UAZ-469)
- 1 db R-130 rádó. (UAZ-469)
- 1 db tj. tgc. (ZIL-131)
- 1 db ku tgc. (AVIA-A30)
- 1 db vegyes használatú ku. gk. (BARKAS)

- 4 db ráf műhely gk. (EZF felépítményes D–344)
- 1 db rtf műhely gk. (EZF felépítményes D–344)
- 1 db dt. hír. ag. jav. műhely gk. (EZF felépítményes D–344)
- 1 db M–7–M műhely gk. (ZIL–131, felépítményes)
- 3 db ráf. tj. tgg. (raktár gk.) (EZF felépítményes D–344)
- 2 db HAD–8 aggregátor
- 2 db üza. utánfutó
- 1 db víz utánfutó

A század rendelkezett még 2-2 ún. 3. számú ráf., rtf. és dt. javító készletekkel is, melyek tartalmaztak minden olyan anyagot, részegységet, melyekkel „M” alkalmával a javítási feladatokat végre lehetett hajtani.

A ráf. és rtf. M (1., 2., 3. sz.) javítókészletek kialakítását az utalt alakulatok részére is a század végezte el.

Jelentős segítséget nyújtott az utalt alakulatoknál lévő felderítő szaktantermek kialakításában is.

BEFEJEZÉS

Az 57. felderítő-szakanyag javító és ellátó század a GAMMA II/2. (előrehozott) feladat során, 1992. július 31-én szűnt meg.

Az alakulat Szombathelyről Kiskunfélegyházára diszlokált, és beintegrálódott az MH 5. elektronikai-harc ezred szervezetébe.

Az alakulat utolsó parancsnoka Imre Zoltán százados volt.

A század állományából Kiskunfélegyházán fogadtak el beosztást és folytatták szolgálatukat:

Imre Zoltán százados
 Biacskó Sándor főhadnagy
 Balogh Zoltán tsz. főtörzsőrmester
 Szabó András törzsőrmester
 Schelken Gábor zászlós

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A század története. MK KFH archívum.
Nyt. szám: Fnyt/50.
- Magyar Honvédség Irattár: 1495/2, 3, 6, 8; 197/27.
- Király Elemér mk. ezredes Fotógyűjteménye

TORMA BÉLA NYÁ. EZREDES

**A 907. ÉVI POZSONYI CSATA –
A MAGYARSÁG ELSŐ ISMERT HONVÉDŐ
HÁBORÚJÁNAK DÖNTŐ ÜTKÖZETE***

Elképzelni sem tudom, mi lehet az oka annak, hogy a pozsonyi csatát nem őrizte meg a magyar történelmi emlékezet. Pedig jelentősége felmérhetetlen, hiszen a nemzetté kovácsolódás útjára lépett őseink első és napjainkig kiható, történelmi haditettüket hajtották végre 907-ben Pozsony alatt. Legyőzték Gyermek Lajos király hatalmas hadát, mely Pannónia visszafoglalásával döntő csapást akart mérni őseinkre. Ez a győzelem biztosította a magyarság számára a Dunántúlt, és ezzel a teljes Kárpát-medence birtoklását. Az egyesült magyar hadak itt adták át „névjegyüket” a Keleti Frank Birodalomnak, tudtukra adva országuk határait. A magyar katona nemzeti-történelmi öntudata és szakmai büszkesége készítetett arra, hogy megkíséreljem modellezni a csata lefolyását, és ezzel méltó emléket állítani a névtelen hősöknek.

Természetesen „katonai elfogultságom” nem elegendő indok egy történelmi esemény elemzéséhez. Egy ilyen értékelés fő kritériuma, hogy jelentőségét nézve érdemes-e foglalkozni a megtörténtekkel, azaz meghatározó-e a vizsgált esemény az értékelt történelmi korban, bír-e mondanivalóval a további történések értelmezéséhez, illetve rendelkezik-e mondanivalóval a jövő számára, és nem utolsósorban az értékelés ad-e újat a birtokunkban lévő ismeretekhez? Mindezekre a válaszom: igen!

Bevezetés

A pozsonyi csata a Kárpát-medencében nemzetté formálódó magyarság korai történetének első olyan hadi eseménye, amelynél **összefüggéseiben ragadható meg a katonai felderítő tevékenység és a törzsszövetségi haderő mozgósítása**. Ennél a hadtörténelmi eseménynél tárható fel a felderítés hatékonysága, melyet az ismert időpontok tükrében röviden úgy foglalhatunk össze, hogy a gyeprürendszer mélységét kihasználva, az ott ténykedő felderítők, a májusban–júniusban Ennsburg körzetében észlelt bajor csapatösszevonást (seregszemlét) úgy értékelték, hogy az a honalapító magyarság ellen irányul. Értesüléseiket haladéktalanul eljuttatva a fejedelmi sátorba, elegendő időt adtak az azonnal fogantatandó intézkedések kiadására, a mozgósítás elrendelésére. Július elején a mozgósított erők már az alkalmazási irányokban kijelölt várakozási körletekben készültek fel az ellenség fogadására.

A csata részletesebb megismerését több irányból közelíthetjük meg. *Írott források* alapján, melyek szűkösen állnak rendelkezésünkre. Csupán a Sváb és a Salzburgi évkönyv, Aventinustól az Annales Boiorum, továbbá egy Aventinus-kivonat tájékoztat bennünket lakonikus rövidegességgel a csatáról. A nem elegendő és nagyon hiányos források miatt, az értékeléshez segítségül kell hívnom a történelmi

---

* Első rész. A folytatás a Felderítő Szemle következő, 2006/2. számában jelenik meg.

párhuzamokat és azok tapasztalásait, továbbá egy *történeti katonaföldrajzi értékelést, valamint egy sokoldalú hadműveleti helyzetelemzést.*

De ezt megelőzően idézzük fel a történelmi hátteret, azaz a közvetlen megelőző – mai szóhasználatnál élve – katonapolitikai előzményeket.

A csata katonapolitikai háttere

A pozsonyi csata kiinduló helyzetének – és egyúttal sikerének feltételeként – kell elfogadnunk, hogy a Lajta folyó vonalától keletre a teljes Kisalföld, valamint Pozsonytól (Dévénnytől) keletre, és a Duna nyugat–kelet irányú folyásától északra fekvő terület magyar fennhatóság, de legalább is magyar fegyveres ellenőrzés alatt állt. A feltétel első része 900-ban teljesült, amikor Kurszán elfoglalta a Dunántúlt és a nyugati gyeplősáv keleti határait a Lajta/Fischa folyók vonaláig tolta ki. A gyeplősáv a Duna-völgyében pedig egészen az Enns folyóig terjedhetett ki.

902 és 906 között teljesült a feltétel második fele, amikor is őseink a szárnyakon megszilárdították pozícióikat. Északon 906-ra véglegesen legyőzték a morvákat, és a déli szárnyon 905-ben békét kötöttek I. Berengár longobárd királlyal.

A Keleti Frank Birodalomnak rá kellett döbbsennie, hogy a Kárpát-medencében egy új, egységes és erős hatalom képződött, mely birtokolja legkeletibb provinciáját – Pannóniát –, és legyőzte a frankokat Moráviában, ahol szövetségesekre talált. Moráviát is elszakították a Birodalomtól. 904-ben I. Berengár királlyal kötöttek szövetséget és a Mura völgyében is lezárták a karantánok elől az átjutást Pannóniába.

A déli irányban őseink megerősítették pozícióikat az Alföld déli végein (Bánság, Temesköz és Bácska) és elfoglalták a Szerémséget. Symeon bolgár cár minden kísérlete, hogy megállítsa a törzsszövetség déli terjeszkedését, kudarcot vallott. El kellett fogadnia, hogy őseink birtokolták a balkáni átjárót és a csatlakozó területeket.

Keletről, a besenyő törzsszövetség elfoglalta az eleink által elhagyott etelközi szálláshelyeket, majd lassan felzárkózott a Keleti-Kárpátok előteréig. Jazi-Kapan nevű törzse az Al-Duna alsó folyása térségében, a Kabuskin-Jula törzse a Szeret és a Prut vidékén talált szálláshelyet, a Kárpát-medence közvetlen közelében. Közvetlenül mögöttük a Javdi-Erdim törzs a Dnyeszter és a Bug mentén települt le.

Déli és délkeleti irányból továbbra is fennállt egy közös bolgár–besenyő támadás veszélye.

Összefoglalva az eddigieket látható, hogy a 900. évi pannóniai győzelem után a harcok zömmel a szárnyakra tevődtek át. A Duna-völgyi hadműveleti irányban, a folyó északi partján is nyugatabbra, egészen a Morva folyóig tolódott a gyeplőhatár. A frank–morva háború nyertesei a magyarok lettek. Délen sikerült ellenőrzés alá vonni az észak-itáliai hadműveleti irányt, a Karintia felé csatlakozó Mura-völgyével együtt. A Kárpát-medencében egy központosított egységes hatalom jött létre. **Ennek a hatalomnak a felszámolása állt a Keleti Frank Birodalom politikájának középpontjában. A politikai célkitűzések elérése érdekében tervezett hadjáratot így nem csak a Dunántúlra, hanem a bajor Ostmark**

(a Duna völgye Ennstól keletre és Karintia keleti végei), **valamint a volt Morávia meghódított nyugati területei ellen is tervezték.**

Ennyi bevezető és előzmény után (a részleteket lásd a *Felderítő Szemle IV. évfolyam 2. számában*) rátérhetünk a felhasználható forrásokra. Elsősorban ide tartoznak az írott dokumentumok, és nagy segítségünkre lesznek a történelmi analógiák.

Írott források

A források nagyon szűkszavúan emlékeznek meg a pozsonyi csatáról. Az alább idézett korabeli dokumentumok pár mondattal csak a bajorok vereségét és nagy veszteségeiket említik. Egyedül a később író Aventinus ad több fontos információt, melyek sarokkövei lehetnek egy hadműveleti értékelésnek.

A források ismertetése

Sváb évkönyv:

„907. a bajorok kilátástalan háborúja a magyarokkal, Liutpold herceget (bajor határőrgróf) megölték, övéinek féktelen kevélységét letörték, és a keresztények alig néhányan menekültek meg, a püspökök és grófok többségét meggyilkolták.

907. A bajorok teljes seregét megsemmisítették a magyarok.”

Salzburgi évkönyv:

„907. Nagyon szerencsétlen harc folyt Braslavespurchnál (Pozsony) Nonac-je 4. napján (július 4-én) ...”

A salzburgi Annales Iuvavenses maximi adata 907-ről tartalmazza a csata pontosabb időpontját (július 4-én és 5-én, szombat és vasárnap), és egyúttal megerősíti a helyszínt (Breza-lauspurch).

Az Aventinus-kivonat a 907. évnél említi a csatát: *„(A bajorok lemészárlása) Braslavespurchnál.”*

Aventinustól ismerjük még (Annalium Boriorum-ból), hogy:

- Lajos király egész Bajorországra kiterjedő mozgósítást rendelt el, mely érintette az összes bajor provinciát;
- a király az összegyűlt előkelőkkel Ennsben elhatározta, hogy a magyarokat kiűzi a Bajor Királyság területéről;
- az összegyűlt hadak 907. június 17-én három hadoszlopban megkezdték az előrevonást, a Duna mindkét partján és a folyón; Liutpold bajor herceg parancsnokolta a Duna északi partján előrevonásra kerülő hadoszlopot, Theotmár salzburgi érsek vezette a délit; a flottilla pedig Sieghard herceg irányítása alatt állt;
- Theotmár alárendeltségébe tartozott a sábeni Zakariás és a frisingi Ottó püspökök, valamint Gumpold, Hartvik és Helmprecht apátok;
- a Sieghard vezette flottilla hajóin Hottochus, Meginward és Esyngrin bajor parancsnokok álltak a csapatok élén;

- a Theotmár vezette hadoszlop a Duna déli partján Pozsonyig nyomult előre;
- a magyarok első győzelmüket július 4-én Theotmár csapatai fölött aratták, a Duna déli partján;
- következő éjjel (hajnalban) a magyarok rejtve átkeltek a Dunán, és a még táborban tartózkodó Liutpold seregét megsemmisítették;
- a Duna-északon, a táborban lelte halálát Liutpold és Esengryn étekfagó, minden csapatával és 15 vezérével;
- a rákövetkező nap a hajókon szállított erőket verték tönkre.

Aventinus híradásának értelmezése

Fontos kiindulópontok ezek a csata értékeléséhez. Aventinus híradásából első olvasatra, illetve a sorok között olvasva, további fontos információkat fedezhetünk fel.

A birodalmi ülésen fogalmazódott meg a hadjárat katonai célkitűzése, miszerint a magyarokat ki kell űzni a bajor királyságból. Azért emeltem az Aventinus értékelés első helyére ezt a gondolatot, mert a magyar történelmi szakirodalomban ez a politikai célkitűzés többnyire leszűkült Pannónia visszafoglalására. Mint azt később a hadműveleti helyzet értékelésében látni fogjuk, a bajor hadjárat a tőlük elfoglalt területek visszaszerzésére irányult, és ebbe beletartoztak az elveszített morva területek is. A politikai célkitűzésnek megfelelően a hadművelet célja sem szűkülhetett le Pannónia visszafoglalására (jóllehet ez képezte fő feladatukat). A 900-tól folyamatosan elveszített bajor területek visszafoglalása volt szándékukban. Ide tartozott az Ostmark Ennstól keletre fekvő duna-völgyi részei (a Duna délen és északon), és a volt Morva Birodalom őseink által elfoglalt területei.

A mozgósítás második fázisa, a gyülekezés nagy valószínűséggel egybeesett a rendszeres éves májusi seregszemplével. A király minden bajor provinciára kiterjedő, tehát teljes mozgósítást rendelt el. Azon a seregszemplén, Ennsben döntöttek a hadművelet megindításáról. Június 17-ig a feladatra készültek fel és felvették a hadműveleti csoportosításokat. Azért ide kívánczok egy megjegyzés: Szó szerint követve Aventinus híradását, olyan érzetünk keletkezhet, hogy a döntés a hadjáratról és annak céljáról június 17-én fogalmazódott meg. Ez természetesen nem fogadható el. Ugyanis lényegesen különbözött egy éves, rendszeres seregszemle a hadjáratra történő gyülekezéstől és felkészüléstől, mely elsősorban a hadtápellátásban nyilvánult meg. Míg az első esetben a táborozó erők helyi (napi) élelmezése (és takarmányozása) került előtérbe, addig a felkészülés egy hadjáratra élelmiszerkészletek felhalmozását tette szükségessé. A készletek tárolása elsősorban a flottillára hárult. A hajók feltöltése pedig nem történhetett az egyik napról a másikra. Tehát a döntésnek a hadjárat céljáról jóval a csapatok előrevonását megelőzően kellett megszületni. Ennek a kérdésnek a felvetése azért kell, hogy előtérbe kerüljön, mert a későbbiek során, a csata lefolyásának értékelésében kulcsszerepet játszik a törzsszövetség felderítésének és mozgósításának hatékonysága. A vonatkozó számításoknál a legkedvezőtlenebb esetet tételezzük majd fel, miszerint őseink felderítői legkésőbb a bajor hadoszlopok megindulásakor, tehát június 17-én szereztek tudomást a hadjáratról.

Egyértelmű, hogy a bajorok a harcfelelősekre megfelelően három hadoszlopba csoportosították erőiket és eszközeiket (jóllehet ez a felállítás megkönnyítette a logisztikai feladatokat).

A tartaléksereg a királlyal Ennsburg körzetében várta a csata kimenetelét. Mellette maradt Burghard passauai püspök és Aribó gróf.

Aventinus csak a Duna jobb parti seregestről írja, hogy Pozsonyig vonult előre, ahol tábort vert. Ezek szerint Liutpold serege arra az időre nem jutott el Pozsony alá!

Nagyon világosan megragadhatóak a csata lefolyásának fő mozzanatai. A törzsszövetség ugyanis részenként támadta és semmisítette meg a bajor erőket. Ez három ütközetben zajlott le. Először a Duna jobb partján Theotmár érsek, rákövetkező nap Liutpold határőrgróf, majd harmadjára a flottilla ellen. Mindegyik ütközet meglepetésszerűen, rövid idő alatt, és egymástól térben elszigetelten zajlott le. Ha a két bajor hadoszlop a Duna szemben lévő partjainál táborozik, úgy tudomást szereztek volna az ütközetekről. Ehelyett Theotmár vereségét követően meglepetésszerűen érte a támadás Liutpoldot, tehát nem tudott az előző napi vesztes ütközetéről!

Aventinus a két ütközetet őseinknek egy rejtett dunai átkelésével köti össze, illetve magyarázza. Itt egy pillanatra vitába kell szállnunk a történetíróval, és az őt értelmezőkkel. Ugyanis a magyar szakirodalomban a dunai átkelést általában „átúsztatásra” vezetik vissza. Mindkét nézőponttal vitába kell szállnom. Először is Aventinus **átkeléséről** ír, ami mást jelent, például értelmezhető átkelő eszközökkel történt folyóátkelésként, amelyet éppen a part mentén kikötött és elfoglalt dunai flottilla segítségével hajthattak végre. És természetesen nem a teljes csapat, csak esetleg a részei. Alapvetően nem is az átkelt erőkön múlt a túlparti győzelem. Ez nem megalapozott feltételezés szüleménye. (Egy teljes napot igénybe vevő csata után, pihenés nélküli átkelés, majd újabb támadás és egy napi harc. Ez egy erőltetett történet.) Az átúsztatás még elképzelhető, ha nem hadműveleti helyzetben történik (például előrevonás időszakában, komoly előkészületek után). Egy átúsztatás után kétségessé válhatott őseink fő fegyverének, az íjaknak a használata. Ugyanis nem lehetett volna a fegyvereket megóvni a nedvességtől, a víztől, melynek hatására azok teljesen rugalmatlanná, tehát használhatatlanná váltak volna.

Még egy másik megfontolás is ellentmond az átúsztatásnak. Ez pedig az üldözés ténye, mely a veszteségeket ismerve, a Duna mindkét oldalán megvalósult. Nem képzelhető el, hogy őseink oda-vissza úsztattak a folyón, hogy üldözni tudják mindkét megvert hadoszlopot. Még egy nagyon mérvadó szempont maga a Duna. A folyó hatalmas akadályt képez az átkelő erők számára. Történelmi példák sora bizonyítja az átúsztatás veszélyességét, azok többnyire kudarccal végződtek. Dunai átkelésről a források elsősorban úgy emlékeznek meg, hogy az a folyó befagyott jegén történt. Természetesen őseink könnyűlovas csapatai ismerték a menetből történő (hadművelet során, megállás nélkül) átúsztatást. Nem egy történelmi példánk bizonyítja ezt. Azonban minden esetben kis folyóakadályok leküzdéséről (például Brenta) adnak hírt a források. A nagy folyóakadályokon történő átkelési kísérletek hadművelet közben, a többség részéről általában kudarccal (vízbefúlással) végződtek.

Ha mégis sor került nagy folyóakadály leküzdésére, azt nagyon alapos felkészülés előzte meg, melyet legtöbbször átkelő eszközök beszerzésével, vagy szükség átkelő-alkalmatosságokkal készítettek elő. Minderre csata közben nem volt sem idő, sem mód.

Arról is rendelkezünk történelmi példával, hogy a pozsonyi csata esetében az átkelésnek (átúsztatásnak) nem kellett szükségszerűen megtörténnie. Hét évvel korábban, Pannónia elfoglalásakor ugyanis a **Duna mindkét partján** támadták őseink a Keleti Frank Birodalmat. 907-ben, egy évvel az után, hogy a morvák elleni háború őseink sikerét hozta, azaz a Dunától északra fekvő területek fegyveres felügyeletét birtokolták, hadműveleti dilettantizmus lett volna egy irányban támadni, nem kihasználva a lehetőségeket, és a korábbi harci tapasztalatokat. A törzsszövetség 907-ben is mindkét irányban felkészült a bajor támadásra. Ráadásul a Duna északi partján nagyon kedvező helyzetben fogadhatta az ellenséget. Mindezt részleteiben a hadművelési helyzet értékelésekor fejtem ki.

Ha nagyon ragaszkodunk Aventinus leírásához, és szó szerint véve őt, talán csak korlátozott átkelésről lehetett szó, amely véleményem szerint nem érintette a Duna innenső partján ütközetet nyert teljes állományt. Kapaszkodjunk bele az átkelés szóba, mely egyértelműen átkelő eszközöket feltételez. Hol tehettek szert ilyen, viszonylag nagy számú úszó alkalmatosságra őseink, pár óra alatt? Kézenfekvő a válasz, ha a német flottillára gondolunk. Később értékelem, hogy Theotmár és Liutpold hadoszlopa nem a folyó átellenes partjainál vert táborn a csatát megelőzően, hanem meglehetősen nagy, több kilométer távolságban egymástól. Ezért nem is tudhattak arról, hogy mi történik a túlparton. Ez esetben a flottának ketté kellett válni, mindkét seregetest támogatása érdekében. Elképzelhető, hogy az első rajtaütés a flottarész birtokbavételével fejeződött be, és az elfoglalt hajókat használták az átkelésre.

Még egy átkelési lehetőség elképzelhető. Figyelembe véve, hogy a bajorok Nagy Károlynak az avarok elleni hadjáratát másolva akarták visszaszerezni őseinktől az elfoglalt területeiket, akkor óhatatlanul emlékeznünk kell, hogy a király 791. évi, avarok elleni hadjáratának tapasztalatait messzemenőig figyelembe vette, többek között a hadtáp nem kielégítő működését. Egy következő hadjáratra készülve, még 792-ben pontonos hajóhidat ácsoltatott, melyet leúsztatva a Dunán, megfelelő helyen, a folyóátkelés megkönnyítése céljából alkalmazott volna. Azonban erről a lehetőségről 907-re vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre információ.

Amint látjuk, a források – a felvetett kételyek ellenére is – négy nagyon fontos információt tartalmaznak. Először is megmondják, hogy hol volt a csata; másodjára, hogy mikor zajlott le; harmadjára leírják a részt vett bajor erőket és hadművelési felépítésüket (csoportosításukat az ütközethez); negyedikként pedig őseink győzelmét adják hírül. A csata történetéről (fontosabb mozzanatairól) egy meglehetősen pontos időbeli lefolyást ismerünk.

A hadszíntér katonaföldrajzi értékelése

Ebben a fejezetben napjaink víz- és domborzati viszonyait kísérelem meg visszavetíteni, az 1100 évvel ezelőtti állapotokat megközelítő helyzetnek megfelelően. Ebben nagy segítségemre volt Bak Borbála „*Magyarország történeti topográfája*” című munkájának a vizsgált korra vonatkozó részei és térképmellékletei.

Terepviszonyok

Az értékelésnél elsősorban a Bécs és Pozsony közötti Duna-szakasz északi és déli partközeli, valamint a csatlakozó terepviszonyok vizsgálatára térek ki, az ismert tényekből kiindulva (a csata Pozsony körzetében történt, három hadoszlop felvonulásával számolva). Ez a terület a Kisalföldet (szűkebben a Csallóközt, a Rábaközt és a Hanságot), a Bécsi-medencét és a Morvamezőt öleli fel.

A Duna északi partján nyugatról kelet felé haladva először a Morvamezővel találkozunk, melyet keletről a Morva folyó (Kis-Kárpátok), délről a Duna, nyugatról a Bécsi-erdő és észak-északnyugatról a Cseh-Morva-hegyvidék lefutó lankái határolnak. A Bécs és Pozsony közötti Duna-szakasz északi partja több kilométer széles árterülettel, mocsarakkal csatlakozott Morvamezőhöz. A terület kiválóan alkalmas csapatok mozgatására, manővereztetésére és pihentetésére. Maga a Morva folyó kisebb víziakadályt képez a térségben. Keletről a Morva és a Kis-Kárpátok, délről a Duna könnyen védhető természetes akadályaival biztonságot nyújtott a területen táborot vert csapatok számára.

A Morva folyó torkolatától keletre, a Kis-Kárpátok déli lába és a Duna között egy, keskeny járható irány vezet Pozsonyig. A Duna Dévénynél lép a Kárpát-medencébe. A hely Dévényi-kapuként vált ismertté. A Dévényi-kapu nemcsak azért nevezetes, mert a Duna ott lép a Kárpát-medencébe, hanem azért, mert a folyó ott szorul a Kis-Kárpátok és a hainburgi dombvidék közé, itt a legkeskenyebb, és szűk átjárót képezve Pozsonynál ér ki a Kisalföldre. A keskeny, járható (hajózható) irány a kor fegyveres színvonalán is pár száz lovas fegyveressel könnyen ellenőrizhető, és lezárható volt. Nem véletlen, hogy mindkét végén egy-egy erődítmény, Dévény és Pozsony várai vigyázták rajta az áthaladást. Az sem véletlen, hogy Dévényvel szemben, a Duna túlsó partján épült fel Hainburg erődítménye. A Hainburg és Pozsony közötti Duna-szakasz mindkét végén átkelésre és kikötésre alkalmas. Dévény várából a Morvamező, míg Pozsony erődítményéből a Kisalföldnek a Dunától északra elterülő része fegyveresen felügyelhető volt. Aki birtokolta ezt a két erődítményt, uralta a Morvamezőt, a várak közé eső Duna-szakasz északi partját két fontos átkelőhellyel, és a Kisalföld Dunától északra eső területeit. Aki uralta ezt a térséget, állandó fenyegetést jelentett a folyam túlsó partjára is.

Pozsonytól kelet-délkeletre egy más tájegység csatlakozik a Kis-Kárpátok keleti nyúlványaihoz. A Csallóköz, Vágköz néven ismert vizenyős, kiöntéses területet a Duna, Kis-Duna, a Vág és a Zsirva folyók hozták létre. A jellegzetes táj Pozsonytól Komáromig terjed mintegy 80 kilométer hosszúságban, a Duna és a Kis-Duna ölelésében, átlagosan 20 kilométer szélességben. Áradások esetén hatalmas térségeket öntött el a víz, melyek az ár levonulása után is hosszabb ideig kiöntéses területként éltek az egyébként is mocsaras-vizenyős táj jellegzetes madár- és állatvilágát.

A folyó déli oldalán – Győr és Rajka között – a Duna és a Mosoni-Duna határolja be a Szigetközt. Attól délre terül el a Rábaköz, mely a Rába és a Rábca folyók között, déli irányban körülbelül Sárvár magasságáig terjedt ki. Mindkét terület hasonlóan jellemezhető, mint a Csallóköz. A Rábaközhez nyugat–északnyugatról egy állandóan, vagy az év legnagyobb részében víz alatt álló terület, a mai Fertőzug és a Hanság csatlakozott, melyet északnyugatról a Fertő-tó zárt le. A Duna és a Fertő-tó között egy, fegyveres csapatok által járható irány vezetett a Bécsi-medencébe.

Pozsony helye, szerepe a térségben

Pozsonyt írásos előfordulásában (többnyire okiratokból) *Posonium* (*Pisonium*), *Boso*, *Bosendorf*, *Braslavespurch* és *Brezalauspurc* néven ismerjük. A Posonium elnevezés talán a település római időkből származó latin neve. A Boso név először 827-ben, okiratban fordul elő.

Pozsony kedvező földrajzi fekvésének köszönheti alapítását. A Kastélyhegy (amire épült) természeti erődítmény jelleggel bír. Északon és nyugaton a Kis-Kárpátok lefutó lejtői, délen és keleten pedig a Duna mocsaras árterülete védte. Itt már a római időkben őrhely állt. A vár alatt a Dunán átkelőhely (gázló) húzódik. Az erődítmény két fontos országút (egy kelet–nyugat és egy észak–dél irányú) kereszteződését ellenőrizte. Fekvése már a római időktől nyüzsgő kereskedelmi központtá tette. A Kastélyhegy keleti lábánál alakult ki a Boso nevű település (Bosendorf), melynek neve 830 körül jelenik meg a forrásokban, mint Pribina birtoka. Tehát a mai Pozsonyt, történetének kezdetén két szomszédos helyként ismerték, és két eltérő névvel illették az írott források:

- a régebbi létesítmény a Poson/Posonium/Boso/Bosendorf néven ismert település, eredetileg határmenti karoling védelmi település; és
- a fiatalabb (később épült) Braslavespurch/Brezalauspurc – Braslaw vára néven fennmaradt erődítmény.

Pozsony karoling időszakához kapcsolható Posonium megnevezése Aventinustól származik, és a 830-as évekre datálható. A Posonium névvel illetett helység ez idő tájt Pribina, Nyitra hercegének birtoka volt. A 846. évi morva felkelés leverését követően azonban Német Lajos király Bosendorfort a Keleti Frank Birodalomhoz csatolta. Ettől kezdve Bosendorf a keleti frank királyok előretolt hídfőjeként értékelhető a térségben.

870-től, a felerősödött morva függetlenedési harcok és a térségben megjelenő magyarok következtében a Keleti Frank Birodalom keletről egyre jobban fenyegetetté vált, és ezért szilárdan meg kellett erősíteni. Az Ostmark területén létrehozott határvidék grófságnak (Markengrofen) alárendelt határgrófságokat (Grenzgrafschaften) állítottak fel, melyek kötelezve lettek védelmi létesítmények felépítésére. Abban a térségben 888-ban épült meg Hainburg erődítménye, mely **Bosendorffal együtt szerves része, előretolt erődítménye lett a karoling védelmi rendszernek.**

Pozsonnyal összefüggésben meg kell emlékeznünk Győr (Raab) erődítményéről is. Német értékelések szerint Győr első erődítményét a 9. század első negyedében létesítette – a morva hercegség határán –, egy Ratgoz nevű bajor előkelőség. A 9. század utolsó negyedében fontos szerepet játszott a Szvatopluk elleni harcokban. 900 óta Győrt az őseink által elfoglalt Pannónia fontos területének, a Kisalföldnek keleti kapujaként kellett bajor részről értékelni. A Kisalföld urának az számított, aki birtokolta Győr erődítményét.

Pozsony két neve csak Aventinusnál fordul elő együtt. A város legrégebbi írásos története Morvaország nyitrai hercegének, Pribinának nevéhez kapcsolódik szorosán. Aventinus Annaleséből idézem: „*Priwina birtokolta Nyitrát, **Posoniumot**, amit **Wratislaburgiumnak** is hívnak, és Brynna-t, melynek ma is ez a neve. Adalram salzburgi püspök Nyitrában felszentelt egy templomot.*” Pribina 846-ban még Nyitra hercege volt, a templom felszentelésére pedig 828-ban került sor.

Nem lehet véletlen, hogy Aventinus és a Salzburgi évkönyv, a pozsonyi csatát Braslavespurch-hoz (a hadművelet céljához!) köti, és nem Posoniumhoz (részletesebben a hadműveleti résznél).

A terepviszonyok hatása a felvonuló erők mozgására

A katonaföldrajzi értékelések nem öncélúak, eredményeit tekintetbe kell venni minden katonai mozgás tervezésénél. Nem másról van szó, mint a hadműveletek, vagy azzal kapcsolatos tevékenységek (menet, pihentetés), környezeti korlátozó hatásainak figyelembe vételéről. Csak a domborzati és vízrajzi tényezők korlátait szem előtt tartva választhatók ki a mozgások útvonalai, a védhető és alkalmas pihenőkörletek helyei, és tervezhetők a haladási teljesítmények.

A két bajor seregtest menetvonalai (a Duna bal és jobb partján) – tervezett harcbevételüket közvetlen megelőzően – táborverésre és szétbontakozásra megfelelő területre, a Bécsi-medencébe és a Morvamezőbe torkolltak.

Az előző, korhűséget közelítő víz- és domborzati viszonyok értékelése alapján megítélhetőek ezekből a területekből kiinduló támadási (járható) irányok.

Támadásra alkalmas irányok a Bécsi-medencéből és a Morvamezőből

A Duna déli oldalán vonuló hadoszlop a Bécsi-erdőt leküzdve, pihentetésre és szétbontakozásra alkalmas területre ért a Bécsi-medencében. Innen két útvonalon hatolhatott a Kisalföldre. A Fertő-tó és Pozsony között Mosonmagyaróvár és Győr irányába, valamint a Lajta-hegység és a Fertő-tó között Sopron és Szombathely irányába.

A Duna-völgy déli részének járhatóságát bizonyítja, hogy a régi római (hadi)út is a Duna déli partját követte. A Győr (Arrabona) felé vezető támadási irány a Petronell (Carnuntum)–Mosonmagyaróvár (Ad Flexum)–Lébény (Qadrata)–Győr (Arrabona) vonalvezetésű limes útra támaszkodott. A Szombathelyen átmenő támadási irány, a Petronell (Carnuntum)–Schwechat (Ala Nova)–Sopron (Scarbantia)–Szombathely (Savária) nyomvonalat követő római útra támaszkodott és a Fertő-tó nyugati partja mentén haladt. Bécsből (Vindobona) további római út

ágazott le Sopron (Scarbantia) irányába. Azonban a Vindobonából induló római út nem vezetett el végig Scarbantiába. A mai Wiener-Neustadt környékén véget ért, és nem haladt át a Rosalia-hegység 300 métert meghaladó északkeleti nyúlványain.

A Duna északi partján előrevonásra került hadoszlop csak egyetlen úton, a könnyen védhető, az áthaladókra számtalan veszéllyel leselkedő Dévényi-kapun át juthatott a Morvamezőből Pozsony közelébe.

Pozsonytól keletre a Duna északi partján elterülő Csallóköz és a déli oldalán húzódó Szigetköz nagyrészt vízzel borított lápos területe csapatmozgatásra és manőverezésre alkalmatlan terület volt. Ezeken a tájakon még az útvesztőket ismerők is csak kis csapatok mozgatására vállalkozhattak. Aki oda betért, az helyismeret híján hatalmas veszteségekkel számolhatott. Az északi német hadoszlop feladata tehát nem terjedhetett kelet felé Pozsonynál tovább.

A fent vázolt járható és támadási irányok egyúttal behatárolták a csapatbefogadó képességet. A Duna déli partja akár az előrevonás útvonalát, akár a manőverezésre alkalmas térségeket, vagy a Kisalföld megközelítési lehetőségeit figyelembe véve előnyösebb körülményeket biztosított, mint az északi. Megállapítható, hogy ebben az irányban került előrevonásra a nagyobb, az erősebb hadoszlop, melynek a zömét a lovasság tehette ki. Abból valószínűsíthető, hogy a támadó bajor haderő **főcsapásának iránya a Duna völgyének déli oldalán, Pannóniára összpontosult.**

Ellátó pontok és pihenőhelyek

A hadoszlopok előrevonását illetően fontos szempont lehetett az ellátó pontok kijelölése, illetve azon helyek betervezése, ahol a flotta kiköthetett, és a csapatok megközelíthették a partot.

Az ellátó pontok helyét a hajók kikötésére és a szárazföldről megközelítésre alkalmas Duna-szakaszokon kellett megválasztani. Természetesen ilyen alkalmas helyek nem adódtak mindenhol. Az ellátó pontok (kikötőhelyek) egyúttal pihenőhelyként is szolgáltak. Egy-egy pihenőhelyen szükségessé vált a szárazföldi menetet végrehajtók ellátása, több napi menetre történő feltöltése. Ilyen menetszakaszok előtt a hadoszlopok a pihenőkörletben egy-két napot is eltölthettek.

Az ellátó flottilla hajózási sebessége nagyobb, útvonala pedig rövidebb volt, mint a szárazföldi menetet végrehajtóké. Így lehetővé vált, hogy az előre betervezett ellátó pontokon előkészítsék a később, de közel egy időben beérkező csapatok feltöltését. Ez természetesen flottilla véderő alkalmazását is igényelte. A Bécs és Pozsony közötti Duna-szakasz mindkét partjának vízrajzi és domborzati elemzése alapján számba jöhet ellátó pontokkal (kikötőhelyekkel) számolhatunk Bécs, Hainburg és Pozsony körzetében. A Bécs–Hainburg Duna-szakasz mindkét parton két-háromnapi (50–60 kilométer) menettávolságra fekszik egymástól. Ezt a következtetést erősítik meg a Duna déli partját követő római limes útnak erre a szakaszára eső légiótáborai és települései, melyek Bécs körzetében (Vindobona) és a Hainburg melletti Petronellnél (Carnuntum) dunai átkelőhelyekre (kikötőkre) települtek.

Menetteljesítmények

A hadszíntér értékelés még egy nagyon fontos dologra ráirányítja figyelmünket. Ha a déli hadoszlop menetvonalának távolságát Enns és Hainburg között számoljuk, akkor az mintegy 260 kilométerre becsülhető. Az északi útvonalat Mauthausen–Bratislava között számolva 252 kilométert kapunk. Az eltérés (8 kilométer) a számítási hibán belül esik, tehát a két menetvonal távolsága, ha a Duna partjait szorosan követte, megegyezik. Ez azt jelenti, hogy a Bécsi-erdőbe és a Morvamezőre egy időben érhetek a hadoszlopok. A 260 kilométert mindkét útvonalon 17 nap alatt (június 17-től július 4-ig) 14-15 kilométer/nap átlagos menetteljesítménnyel küzdötték le a csapatok. Ha figyelembe veszem a terep nehézségi fokát (dombos-hegyes) és a feltöltésekre fordított időt (minimum három napot számolva), akkor 18-19 kilométer napi menetteljesítménnyel számolhatok. A terepviszonyok nehézségi fokára tekintettel – összehasonlítva a kor ismert lovas menetteljesítményeivel (*Vörös István: A magyarok hadiménjei és igavonói az írott források és a régészeti leletek alapján*) – ez egy átlagosnak, vagy attól valamivel magasabb menetteljesítménynek fogadható el, ami egyúttal egy nagyon fontos következtetés levonására ad lehetőséget. Megállapítható, hogy az előrevonásukat nem akadályozták, nagyobb csapatok nem zaklatták a meneteket. A bajor erők előrevonását a Bécsi-medencébe, illetve a Morvamezőre érkezésig nem késleltették magyar portyázó csapatok. Az őseink mozgósítási képességét tárgyaló fejezetben látni fogjuk, hogy oly rövid idő állt rendelkezésükre csapataik felkészítésére, hogy első lépcsőik hadművelési területre érkezése csak pár nappal előzte meg a bajor erőkét. Viszont annál intenzívebb volt a felderítés, melyet különlegesen felkészített, nagy mozgékonyágú felderítő lovas járőrök, jól álcázott tevékenységükkel rejtve hajthattak végre.

Alátámasztja ezt Nagy Károly avarok elleni hadjáratának előrevonási üteme ugyanezen az útvonalon, amelyet 5–7 kilométer/nap menetteljesítménnyel számoltunk. Ez az érték a menetében erősen akadályoztatott csapatra jellemző.

Amint láttuk, a terepviszonyok elsősorban a táborhelyek, a csata színhelye és a flottilla kikötők kiválasztását befolyásolták.

Nagy Károly és az avarok

A következőkben többször hozom fel példaként Nagy Károly avarok elleni hadjáratát (791), vagy hivatkozom egyes tanulságaira. Úgy érzem itt az ideje és a helye, hogy tömören összefoglaljam az eseményeket, és értékeljem azokat témánk szempontjából.

791-ben Nagy Károly, a birodalma minden tartományából érkező lovagjaival összehangolt támadást indított az avarok ellen.

Elsőként fia – Pippin –, az itáliai király kezdett hadműveletet, Friaulból. Augusztus 23-án Krajnában egy avar erődöt elfoglalt, három napig megtartotta, majd hatalmas zsákmánnyal és 150 fogollyal együtt hazatért. Támadása feltehetően elterelő hadmozdulat volt, azzal a céllal, hogy az avar erőket elvonja (megossza) a főerők elől.

A főerők Károly vezetésével szeptember elején értek az Ennshez, ahol szeptember 5-én háromnapos bójtót kezdtek. A határfolyót (Enns) csak hosszabb idő után, szeptember 20-án lépték át.

Három menetvonalon nyomultak előre. A Duna északi oldalán, a birodalom északi részéről összegyűlt lovagok (Theoderich gróf és Meginfrid főkamrás parancsnoksága alatt a ripuári frankok, a türingek, a szászok és a frizek), a déli oldalon a király személyes vezetésével az austrasiai és a neustriai frankok hada vonult, míg a folyón az utánpótlást szállító és harci feladatokra is alkalmas flottilla követte őket. A hadjáraton részt vett a király sógora, I. Gerold, a bajor prefektus; Atto, a freisingi és Arno, a salzburgi püspök; és ott volt a király 13 éves fia, a későbbi császár (Jámbor Lajos), akit apja a hadjárat megkezdése előtt, Regensburgban övezett fel karddal. Részt vett a hadjáratban és „betegségben” elhunyt a regensburgi, a tირeri és metzi püspök is. Az utóbbi akkor, amikor október végén már a Bécsi-erdő táján jártak.

Valószínűnek tűnik, hogy a haláleseteket nem betegség okozta, hiszen a király Lajos fiát sem engedte tovább a táborban tartózkodni, hanem hazaküldte. Gyanúsnak tűnik az is, hogy sereg loállományának kilenczted része ugyancsak „betegség” következtében elpusztult.

Egyes értékelések szerint az avarok végig elkerülték a nyílt összeütközést, nem bocsátkoztak harcba a frank sereggel, sorra adták fel erődítéseiket. Az avarok a Bécsi-erdő környéki vonalaikról – frank birodalmi évkönyvek szerint –, harc nélkül visszavonultak, és engedték Károlyt az ország belsejébe nyomulni. Nagy Károly végül harc (döntő csata) nélkül jutott el a Rába torkolatvidékéig, ahonnan a tél beálltával kénytelen volt visszafordulni, és Szombathelyen át, 52 nappal elindulása után (november 10-én) újra az Ennshez érkezett vissza.

A frank évkönyvekből kiindulva az történhetett, hogy az avarok – kerülve az esetlegesen kedvezőtlen kimenetelű döntő ütközetet –, a régi bevált nomád harcmódot, a felperzselt föld taktikáját alkalmazták. Felégettek és elpusztítottak minden ehetőt, megfertőztek minden kutat és iható vizet. Az embereket és az állatállományt is megtámadták a kórok. Erre utal a „betegségben” elveszített ember és loállomány. Ezzel a következtetéssel az is egybecseng, hogy a hadjárat során elszenvedett nagy veszteségekért a király a hadtápellátást okolta.

Más vélemények szerint lehetséges, hogy szeptember 25–29. között valamelyik napon komoly összeütközésre került sor, és a frankok csak kemény csata után nyertek.

Bármelyik vélekedést olvasom, kételyek merülnek fel azt illetően, hogy megütköztek-e Nagy Károly csapatai az avarokkal, vagy nem? A kérdés megválaszolásához adatok állnak rendelkezésünkre. Tudjuk, hogy a hadjárat 52 napig (szeptember 20-tól november 10-ig) tartott. A leírásokból kihámozható útvonal alapján összesen mintegy 750 kilométert tettek meg az Enns–Pöchlarn–Krems–Wien–Mosonmagyaróvár–Győr–Szombathely–Sopron–Mödling–Enns menetvonal mentén. Ez napi átlagos 14,4 kilométer/nap menetteljesítménnyel számolható. Ha azonban tagolom a távolságokat, akkor több információhoz jutok. Az Enns–Bécsi-erdő távolságot 225 kilométerben számolva, és a kijutást a Bécsi-erdőhöz (október vége a

források szerint) október 20-ikának veszem, akkor ezt a távolságot **7,3 kilométer/nap** átlagos napi menetteljesítménnyel számolhatom. Ha az október végét 31-e felé kitolva értelmezem, akkor a menetteljesítmény egyre csökken. Így október 30-át véve 40 nappal kell számolnom, ami **5,6 kilométer/nap** átlagos napi menetteljesítménynek felel meg. A további útra – a Kisalföldön és a visszatérésre Ennsbe –, megközelítően 532 kilométert fordítottak 22 nap alatt, ami durván 23,9 kilométer/napnak felel meg.

Látható, hogy az **Enns és a Bécsi-erdő között valami történt**. Az alacsony napi menetteljesítmény (5,6–7,3 kilométer/nap) a térségben folyó csatározásoknak felel meg. Az nem deríthető ki, hogy az egy folyamatos zaklatásból és így menetlassításból, vagy két-három napig elhúzódó csatából adódik. Az első feltételezés a valószínűbb. Azonban nem zárható ki a Bécsi-erdő térségébe feltételezett, több napig tartó ütközet, hiszen azt a térséget az avarok által lakott sűrű területnek jelzik a régészeti feltárások.

Bármelyik változatot is fogadjuk el, a hadjárat eredménye az lett, hogy az avar erők zöme keletre vonult és feladta szálláshelyeit.

Az avar temetkezések lelőhelyeit figyelembe véve észre kell vennünk, hogy nem csak a Bécsi-erdő térsége, de a Bécsi-medencének a Fertő-tótól északnyugatra eső régiója is sűrűn lakott avar területnek tekinthető, mely folytatódott keleti irányban a Kisalföld területén, egészen Győrig. Ha Nagy Károly lejutott a Rába torkolatáig, akkor az azt jelentette, hogy fegyveres ellenőrzését kiterjesztette arra a területre, akár kivonultak az avarok onnan, akár behódoltak. Alátámasztja ezt az is, hogy a visszautat nagyon magas napi menetteljesítménnyel (23,9 kilométer/nap) hajtották végre, ami feltételezi, hogy nem ellenséges területen haladtak. Meggyőződésem, hogy a Kisalföld – keletre Győr vonaláig, délre pedig Szombathely magasságáig – frank ellenőrzés alá került. Ezt a területet az avarok a továbbiakban már nem szerzik vissza.

A szemben álló felek harci képessége

Ha közelebb akarunk férközni a pozsonyi csata tartalmához, ha részletesebben szeretnénk megismerni lefolyásának dinamizmusát, akkor célszerű megismerni mindkét oldalon a harcértékeket meghatározó olyan fontos mutatókat, mint a haderőszerzés és mozgósítás rendszere, az alkalmazott fegyverek és harceljárások.

A frank erők vonatkozásában

Az, hogy a Duna mellett mindkét oldalon támadott egy-egy hadoszlop, azt bizonyítja, hogy a Duna mindkét partja törzsszövetségi fennhatóság alatt állt, legalább a Morva és a Fischa folyóktól keletre, de a fegyveresen ellenőrzött terület a Duna-délen az Ennsig terjedhetett ki. Az északi hadoszlopra nagyon nem is lett volna szükség, ha ez a terület bajor, vagy bajorbarát morva felügyelet alatt áll. Ebben a fejezetben Borosy András „*A nyugat-európai és bizánci hadviselés a honfoglalás és a kalandozások idején*” című feldolgozására támaszkodom.

A támadásban részt vett erők megítélhető nagysága

A három hadoszlop csapatainak erejét csak megbecsülni tudjuk. Ehhez nagyon fontos megközelítő forrás a 981-ben megjelent „Indiculus loricatorum”, mely az egyháznagyok által kiállítandó nehézlovasságok részletes jegyzékét tartalmazza. Ebből az anyagból kiinduló értékelések szerint az összes egyháznagynak mintegy **3000 nehézlovast** kellett kiállítani.

A világiak által felállítandó nehézlovasság létszámát sokkal nehezebb megítélni. Német történész (K. F. Werner) értékelése szerint az akkori Németországban körülbelül 6000 nehézlovast lehetett mozgósítani (ebből a **Bajorországban mintegy 1400-at**). A **király közvetlen kíséretébe 4000 loricator** tartozott. Werner véleménye szerint, az Alpoktól északra (Bajorország, Alemannia (svábok), Lotharingia, Frankónia, Szászország) 15 ezer nehézlovas állhatott szolgálatban megfelelő felszereléssel és kísérettel. Ezek a megközelítő adatok a 10. század végére vonatkoznak. A század elejére talán csak úgy adaptálhatóak, hogy a létszámokat alapul vesszük, a könnyű- és nehézlovasság arányát a könnyűlovasság javára becsüljük meg. A Frank Birodalom hadjáratban részt vett lovas seregét a 9. század első felében 15–20 ezer főre becsülik. A 9. századot követően kezdett minőségi változás bekövetkezni a nyugat-európai haderőben. A könnyűlovasság száma fokozatosan csökkent, a nehézfegyverzetű lovasoké pedig növekedett. A gyalogosok csaknem eltűntek, a nehézfegyverzet (páncélzat) megjelenése miatt a kísérők száma nőtt. Mint látjuk, az a harcérték lényegében nem változott. Ebből kiindulva és csak a bajor fegyvereseket számolva, a pozsonyi csatára mozgósított szárazföldi sereg maximális harcértéke durván 6000–7000 főnyi, alapvetően lovas fegyveres (egyházi kb. 400, világiak: bajoroktól 1400, királyi kíséret 4000, nagyobb részük a király mellett maradhatott Ennsburgnál), szövetségeseik kb. 1000 fő lehetett, melyből **nagyon felértékelve 4000–5000 fő előrevonásával** számolhatunk a három hadoszlopban. Számolni kell még a hajókon szállított „deszant erővel” (partraszálló gyalogsággal), valamint az ellátó és utánpótlást biztosító állománnyal, továbbá a hajókat kiszolgáló személyzete. A fő erőket (a legerősebb hadoszlopot) a főirányban a Duna jobb partjára összpontosították.

Mint láttuk, fő fegyvernemük a lovasság volt, melyben a könnyűlovasság és a páncélos lovasság aránya folyamatosan változott, és a 10-11. századra ez utóbbi került túlsúlyba. Annyit még tudunk, hogy I. Henrik német király (919–936) hozta létre Németország első nehézpáncélos lovasságát, melyet 933-ban, a merseburgi csatában vetett be őseink egy nagyobb „kalandozó” csapata ellen. Érzékeltetve az „átfegyverzés” átmeneti időszakát, a pozsonyi csatában a bajorok részéről vegyes (könnyű- és nehézlovas) csapatokat vehetünk számításba. Tehát 907-ben a fő fegyvernemük a lovasság volt, melynek egy részét könnyűlovasság, másik részét a csaták kimenetelét eldöntő, nehézfegyverzetű, páncélos lovasság képezte.

Mozgósítás Frankföldön

A frank haderő mozgósítási rendszerének realizálása két részből állt. Elsőként a király (császár) – akinek minden alattvalója hadköteles volt –, felszólította a fegyvereseket kiállítókat (hercegek, grófok, érsekek, püspökök, monostorok élén álló apátok, akik maguk vezették csapataikat) a mozgósításra.

A felelősök kijelölték a harcosokat és kísérőiket, és gondoskodni kellett előírt fegyverzetük meglétéről. Ezt követően a király (császár) meghatározta a mozgósított haderő gyülekezési körletét és a csapatok gyülekezésének idejét. Majd az egyházi és állami méltóságok vezetésével a csapatok végrehajtották a gyülekezést és a feladatra történő felkészülést. Ez mindig hosszabb időt, két-három hónapot vagy annál többet vett igénybe.

Azonkívül a hercegek, grófok, érsekek, püspökök és a monostorok élén álló apátok is – akik kötelezve voltak önálló katonai egységek kiállítására –, jogosultak voltak mozgósítási parancsot kiadni. Hadjárat esetén önállóan vezették csapataikat. Jó példa erre Kurszán 900. évi hadjárata, mikor megtámadta a bajor Ostmarkot: „*Az innesső bajorok, mihelyt értesültek az ausztriai bajorokat ért vereségről, azt kiáltották: „Fegyverbe! Fegyverbe!” ... Eközben a bajorok egy része és elsőként Liutpold katonai praefectus néhány emberrel, Richar passauai püspökkel együtt harcra kész csatassal a magyarok ellen indult, hogy megbosszulja hitszegésüket.*”

A mozgósítás gyakorlásaként minden évben tavaszi seregszemlét tartottak, melyre május hónapban került sor. A seregszemle rendszeressége a gyakorláson kívül jól leplezte a valós támadó szándékot is. A 907. évi hadjáratra június 17-én indultak el a gyülekezési körzetből, valahonnan az Enns folyó mögül, tehát a mozgósított fegyveresek gyülekezése akkor is május hónapban történhetett. Jó példát ad erre Aventinus és a Fuldai évkönyv. Mindkét forrás története öseinkkel is kapcsolatos. A két kútfő egybehangzó története szerint 892 **májusában** Arnulf király ünnepélyes Birodalmi Gyűlést tartott Bajorországnak Ausztriával határos területén Hengstoveld-nél (talán Hengstberg). Mivel Svatopluk morva fejedelem is hivatalos volt erre az összejövetelre, és nem jelent meg, az állam ellenségének nyilvánították. A birodalmi gyűlésen részt vettek: Lengyelország fejedelme, Vratisláv; Kurszán magyar uralkodó követei és Braszláv sisaki fejedelem. Itt határozták el, hogy megtámadják Svatopluk Moráviáját. A hadjáratra **július** hónapban került sor. A Birodalmi Gyűlés egy időben zajlott a tavaszi seregszemlére gyülekező frank, bajor és aleman (sváb) fegyveresek mozgósításával. Lehetséges, hogy nem egy helyen zajlott a két esemény, de az biztos, hogy a haditerv a Birodalmi Gyűlésen született meg, és onnan jutott el a parancs a gyülekező haderőhöz a támadásra.

A támadók fegyverzete és harceljárása

Bölcs Leó bizánci császár (886–912) azt írja a frankokról, hogy alapfegyverük a pajzs, a lándzsa és a kard. Azt is megemlíti velük kapcsolatban, hogy bátrak és meg nem félemlíthetők, sőt a csatában vakmerők. Szégyenletesnek tartják a gyávaságot és a megfutamodást. A korabeli latin nyelvű források már módosítják a császár által feljegyzetteket. Ugyanis a nyugati haderőkben a honfoglalás korában volt kialakulóban a lovagi hadviselés. Annak középpontjában a nehézfegyverzetű lovas állt, aki kiválóan fel volt szerelve egyéni védőfegyverzettel (pajzs, páncélzat) és a lovagi harchoz illő közelharcfegyverekkel (kard és lándzsa, melyek a támadófegyvereket jelentették). A nehézlovasság jellegzetes támadó fegyvereként a csatabárdot (súlya 1,2 kg) ismerjük, melyet a legtávolabb, mintegy 12 méterről lehetett az ellenfélre hajtani. Lovas íjászcsapatokat nem alkalmaztak.

A lovasság harcrendjét a csatasor jellemezte, mely három-négy sorból állt, akár kilométer hosszan elnyúlhatott, így 1000–2000 lovas állhatott csatarendbe. Ha a terep nem tette lehetővé a felállást egy csatasorban, akkor tíz méterrel az első mögött, egy másodikat állítottak fel. A sorok nagyon tömörek voltak, és egyszerre ritkán támadtak. Általános volt az a harc eljárás, hogy a jobbszárny kezdte a rohamot és a többiek a csatasorból csoportosan csatlakoztak a támadókhoz. A rohamot lassan kezdték, ügyelve arra, hogy soraik rendjét megőrizzék, majd egyre gyorsulva a szemben álló fél soraiba betörve érték el a legnagyobb sebességet. A német csapatok tehát, ha csatát akartak nyerni, akkor ütközetet kellett kierőszakolni. Alkalmazott harc eljárásuknak megfelelő csatateret kellett választaniuk. Csapásuk így átütő erejűvé válhatott. De nem őseink ellen! Ők már 60–70 méterről megkezdhatték nyílössztüzeikkel az ellenség sorainak megbontását. Ilyen távolságról a szembenállók egyik támadó fegyvere sem érte el őket. A nehézlovasság nem tehetett mást, mint vagy pajzsai mögött igyekezett fölfogni a nyílcsapásokat (a mozgékony könnyűlovasság manőverei miatt nem teljes sikerrel), vagy támadásba átmenni. Ez pedig őseinknek kedvezett, hiszen a náluk lassabban mozgó nehézlovasság rohama elől könnyen kitértek, és a támadásba átment ellenfél védtelenebbé válva könnyebben lekezdhető célpontot nyújtott. A nyílzáporok már nemcsak szemből, hanem a lesben állók harcba lépése következtében minden oldalról zuhantak rájuk. Hatalmas veszteségeket szenvedhettek, amelyek pótlására esélyük sem volt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bak Borbála: *Magyarország történeti topográfiája*. Budapest, 1997.
- Bóna István: *A magyarok és Európa a 9-10. században*. Budapest, 2000, História, MTA Történettudományi Intézete.
- Borosy András: *A nyugat-európai és bizánci hadviselés a honfoglalás és a kalandozások idején. Honfoglaló őseink*. Budapest, 1996.
- B. Szabó János: *Gondolatok a 9-10. századi magyar hadviselésről. A Krími Kánság vizsgálatának bevonása a „kalandozó” hadjáratok kutatásába. Fegyveres nomádok, nomád fegyverek*. Budapest, 2004.
- Csorba Csaba: *Árpád népe*. Budapest, 1999, Vince Kiadó.
- Dienes István: *A honfoglaló magyarok*. Budapest, 1972.

- Felföldi Szabolcs: *A nomád hadviselés egyik jellegzetes problémája: a folyón való átkelés. Fegyveres nomádok, nomád fegyverek.* Budapest, 2004.
- Herwig Wolfram: *A magyarok és a frank-bajor Ostmark.* Történelmi Szemle, 2001/1-2.
- Ivanics Mária: *A Nogaj Horda – a nomád birodalomszervezés egyik lehetséges útja. Fegyveres nomádok, nomád fegyverek.* Budapest, 2004.
- Kovács László: *Fegyver s vitéz. Honfoglaló őseink.* Budapest, 1996.
- Kristó Gyula: *A honfoglalás korának írott forrásai.* Szeged, 1995.
- Kristó Gyula: *Az Árpád kor háborúi.* Budapest, 1986.
- Moravcsik Gyula: *Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai.* Budapest, 1984.
- Papp Imre: *Nagy Károly és kora.*
- Pálóczi Horváth András: *Besenyők, kunok, jászok.* Budapest, 1989.
- Rainer Rudolf: *Bosendorf – Pressburg.* Südostdeutsches Archiv XXVI./XXVII. Band.
- Rudolf Hiestand: *Pressburg 907.*
- Székely György: *Népmaradványok a Kárpát-medencében.* Budapest, 1996/2, História, MTA Történettudományi Intézete.
- Szőke Béla Miklós: *Plaga Orientalis. A Kárpát-medence a honfoglalás előtti évszázadban. Honfoglaló őseink.* Budapest, 1996.
- Vörös István: *A magyarok hadi ménjei és igavonói az írott források és régészeti leletek alapján. Honfoglaló őseink.* Budapest, 1986, Zrínyi Katonai Kiadó.
- Zimonyi István: *A honfoglaló magyar haderő létszáma. Fegyveres nomádok, nomád fegyverek.* Budapest, 2004.

Tisztelt Olvasó!

A Felderítő Szemle IV. évfolyamának 1. számában, 2005 márciusában közzétettük a folyóirat 2002 szeptembere és 2004 decembere között megjelent 11 számának tartalmát, az addigi 109 publikáció megoszlását. Részletesen bemutattuk a Szemle fejlődésének folyamatát, külön is elemeztük a szerzők és a lektorok körét, tevékenységüket, azok eredményeit és összhatását.

Azóta eltelt a 2005. év is. Örömmel számolhatunk be arról, hogy a Felderítő Szemlében egyre színvonalasabb cikkek, tanulmányok, elemzések és más anyagok jelentek meg. Bővült a szerzők köre, a Szerkesztőbizottság továbbra is csak lektorált anyagokat jelentet meg, amelynek minden vonatkozásban pozitív a visszhangja.

Az elmúlt esztendőben – a meghatározott rendszerességgel – a Felderítő Szemlének 5 száma jelent meg, abból 4 nyílt és 1 minősített szám. A példányszám a korábbiakhoz képest nem változott: a számonkénti 200 példány reális igényt és érdeklődést elégít ki, a kapott visszajelzések is ezt tükrözik. Ez a példányszám elegendő volt arra, hogy a felsőbb és az irányító szervekhez, a kiemelt állami vezetőkhez, a felderítő-hírszerző szakma művelőihez, az együttműködőkhöz, a társszolgálatokhoz, a Honvédelmi Minisztérium és a HM Honvéd Vezérkar érintettjeihez, a haderőnemek és a csapattagokat felderítő szerveihez, a tanintézetekhez, továbbá más szervekhez és személyekhez eljuttassuk a Szemle szerzői körének gondolatait, írásait.

A FELDERÍTŐ SZEMLE főbb mutatói 2005-ben

A folyóirat elmúlt évi 5 száma összesen 812 oldal (406) lap terjedelemben jelent meg, amely számonként átlagosan 160 oldalnyi írott anyag és a hozzá tartozó dokumentáció közreadását tükrözi.

Az írásokban megjelent 86 kép, 23 ábra, grafika és rajz, 8 térkép, 27 táblázat, 16 szervezeti séma és 3 egyéb – összesen 175 – dokumentum, jól egészítette ki az írások tartalmát, segítette a különféle témák feldolgozását.

A 2005/1. számban 12 szerző 12 munkája; a 2005/2. számban 11 szerző 11 munkája; a 2005/3. számban 7 szerző 7 munkája; a 2005/T számban 5 szerző 5 munkája, a 2005/4. számban pedig 10 szerző 7 munkája, összesen 45 szerző 42 munkája látott napvilágot. Elmondhatjuk, hogy bár a 2004. évhez viszonyítva a szerzők és munkáik száma szinten maradt, de írásaik terjedelme 10%-kal növekedett. Az egyes számok megjelentetését – azok összesítését és kimunkálását – azonban nemcsak a szerzők írásai, hanem az évi öt szám összesen 1000 példányban történő elkészítéséhez biztosított pénzügyi keret is befolyásolja. Az MK Katonai Felderítő Hivatal főigazgatója – mint a Felderítő Szemle felelős kiadója – biztosította a szükséges összeget a Tudományos Tanács számára a periodika megjelentetéséhez, s az összeggel a Szerkesztőbizottság eredményesen gazdálkodott.

Az írásokért, azok lektorálásáért, az egyes számok nyomdai kéziratának komplett elkészítéséért a honvédelmi tárcánál adható megbízási díjakat számfejtettük, a visszajelzések alapján minden probléma nélkül.

A Szerkesztőbizottság szándékai szerint „letisztultak” az egyes rovatok. Az előző évekhez képest nagyobb hangsúlyt kapott a Biztonságpolitika és a Hírszerzés – Felderítés rovat; kedvelt rovat maradt az Országismertető és a Fórum; új elemként elindítottuk a Tudományos munka rovatot, amelyek részletes megoszlását az alábbiak mutatják:

- Biztonságpolitika – 11 szerző 9 munkája, összesen 253 oldalon;
- Hírszerzés – Felderítés – 6 szerző 6 munkája, összesen 88 oldalon;
- Országismertető – 11 szerző 11 munkája, összesen 116 oldalon;
- Kutatás – Fejlesztés – 1 szerző 1 munkája, összesen 12 oldalon;
- Fórum – 13 szerző 13 munkája, összesen 302 oldalon;
- Tudományos munka – 3 szerző 2 munkája, összesen 41 oldalon;

vagyis 2005-ben 45 szerző tollából 42 írás jelent meg, összesen 812 oldal terjedelemben.

A megjelent publikációk tartalom szerinti megoszlása:

- aktuális világpolitikai eseményekhez kapcsolódó – 5 munka
- a terrorizmusellenes fellépés témakörében – 5 munka
- válságövezetek, válságkezelés, béketámogatás – 4 munka
- a környező (szomszédos) országokról – 1 munka
- Oroszország és a FÁK országai – 2 munka
- katonadiplomáciai témában – 1 munka
- hírszerzés–felderítés témakörben – 9 munka
- rádióelektronikai szaktémák – 3 munka
- kutatás–fejlesztés – 2 munka
- kiképzés felkészítés – 2 munka
- katonai vezetés – 3 munka
- humán tevékenység – 1 munka
- történelmi események, témák – 4 munka
- csapattörténeti témák – 2 munka
- biztonságpolitika – 4 munka
- katonapolitika, országismertetés – 5 munka
- NATO-témák – 3 munka
- különfélék, egyéb témák – 4 munka

Az előző felsorolást nem összesíthetjük, mert a különféle munkák nem „vegytiszták”, s ezért egy-egy munka nemcsak egy témakört érintett. Viszont a kimutatás jól tükrözi a szerzők széles körű érdeklődését, amit – az eddigi visszajelzések szerint – a Felderítő Szemle olvasói kedvezően fogadtak. Több olyan témakörrel van tudomásunk, amelyet szinte már célirányosan keresnek a Szemlében, különösen a Hírszerzés – Felderítés és a Fórum rovatban megjelenőket.

Mint az MK KFH Tudományos Tanácsa ez évi első ülésén megállapította: a Felderítő Szemle továbbra is a keresett és a széles körű érdeklődésre számot tartó folyóiratok között található. A Szerkesztőbizottság ezúton is köszönetét fejezi ki az olvasóknak, és természetesen a szerzőknek, lektoroknak, akik nélkül mindez nem valósulhatna meg. No és köszönet azoknak is, akik a nyomdai kéziratot elkészítik, amelyből a sokszorosítást végző kollégák a tetszetős küllemű és jó minőségű kiadványt kivitelezik.

A FELDERÍTŐ SZEMLE 2005. évben megjelent számainak rovatonkénti tartalma

Biztonságpolitika

1. Dr. Pados Ferenc ezredes: <i>A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei</i>	2005/1. 5. o.
2. Dr. Pados Ferenc ezredes <i>A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei</i>	2005/2. 5. o.
3. Kis-Benedek József ezredes <i>A palesztin–izraeli békefolyamat 2005 nyarán</i>	2005/2. 33. o.
4. Dr. Pados Ferenc ezredes <i>A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei</i>	2005/3. 5. o.
5. Kis-Benedek József ezredes <i>A Gázai övezeti izraeli kivonulás stratégiai összefüggései</i>	2005/3. 68. o.
6. Lakatos Zsolt alezredes <i>Irak – ellenállók és terroristák</i>	2005/3. 78. o.
7. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A nemzetközi terrorizmus mai tendenciái Európában</i>	2005/T 5. o.
8. Dr. Bolgár Judit nyá. mk. ezredes – Dr. Szternák Nóra o. hadnagy – Dr. Szternák György ezredes <i>A terrorizmussal kapcsolatos kutatások legújabb eredményei</i>	2005/4. 5. o.
9. Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései</i>	2005/4. 61. o.

Hírszerzés – Felderítés

10. Lévay Gábor alezredes: <i>Az OSINT lehetőségei a katonai műveletek tervezésének támogatásában</i>	2005/1. 31. o.
11. Dr. Várhegyi István nyá. ezredes CSc <i>Az amerikai hírszerzés tartalmi és formai változásai</i>	2005/2. 41. o.
12. Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>A katonai felderítés helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	2005/3. 89. o.
13. Simon Gyula őrnagy <i>Munkám a NATO-SIGINT-ben</i>	2005/T 19. o.
14. Tihanyi Marietta mk. alezredes <i>A felderítő erők központi irányítási rendszerének korszerűsítése és annak hatása az adatszerzés mennyiségi és minőségi mutatóira</i>	2005/T 31. o.
15. Molnár Attila mk. őrnagy <i>Generációváltás az INMARSAT rendszerben</i>	2005/4. 87. o.

Országismertető

16. Vida Csaba mk. őrnagy <i>A szlovák haderő külföldi katonai szerepvállalása (1993–2004)</i>	2005/1. 44. o.
17. Kis-Benedek József ezredes <i>A palesztin politika Arafat után</i>	2005/1. 59. o.
18. Gróf Béla mk. alezredes <i>Az afgán konszolidációs folyamat néhány aktuális kérdése</i>	2005/1. 75. o.
19. Bebesi Zoltán rendőr százados <i>A jelentősebb dél-amerikai terrorszervezetek szerepe a kábítószer-bűnözésben és az ellenük folytatott harc</i>	2005/1. 88. o.
20. Tihanyi Marietta mk. alezredes <i>A nők szerepe a spanyol haderőben</i>	2005/1. 100. o.
21. Varga Ádám <i>Szerbia és Montenegró gazdasága és védelmi kiadásainak várható alakulása</i>	2005/1. 107. o.
22. Tóth István mk. ezredes <i>Az orosz hadiipari komplexum reformja</i>	2005/1. 120. o.
23. Szilvágyi Tibor mk. őrnagy <i>Szerb remények és félelmek Koszovó jövője kapcsán</i>	2005/2. 64. o.

24. Tihanyi Marietta alezredes <i>A spanyol fegyveres erők új modelljével szemben támasztott követelmények</i>	2005/2. 75. o.
25. Tóth István mk. ezredes <i>Az orosz fegyveres erők hagyományos fegyverzetének fejlesztési irányai 2012-ig</i>	2005/2. 83. o.
26. László András mk. százados <i>A lengyel hadsereg speciális alakulata – a GROM</i>	2005/3. 102. o.

Kutatás – Fejlesztés

27. Molnár Attila mk. őrnagy <i>Műholdlehallgató (monitoring) rendszerek – I.</i>	2005/2. 90. o.

Fórum

28. Torma Béla nyá ezredes <i>A magyar törzsszövetség háborúja a dunai bolgárok ellen 895/896-ban</i>	2005/1. 127. o.
29. Keszmann Oszkár alezredes <i>A magyar katonai hírszerzés helyzete és átalakításának körülményei 1944 decemberétől 1950-ig</i>	2005/1. 140. o.
30. Dr. Izsa Jenő nyá. ezredes <i>Új feladatok és lehetőségek – nemzetbiztonsági alap-és mesterképzés a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen</i>	2005/2. 102. o.
31. Keszmann Oszkár alezredes <i>A magyar katonai hírszerzés helyzete és átalakításának körülményei 1950/1951-ben</i>	2005/2. 118. o.
32. Torma Béla nyá. ezredes <i>Fejezetek a magyarság hadi múltjából – I.</i>	2005/2. 124. o.
33. Dr. Horváth Csaba alezredes <i>A Magyar Királyi Honvédség és a Nemzetvédelmi Szolgálat (1919–1945)</i>	2005/2. 145. o.
34. Dr. Rácz Lajos ezredes <i>A felderítés etikája: tudás és hit, logika és erkölcs a hírszerzésben</i>	2005/3. 110. o.
35. Torma Béla nyá. ezredes <i>A honfoglalás korának háborúi, őseink harceljárásai és fegyverzete</i>	2005/3. 121. o.

36. Dr. Várhegyi István nyá. ezredes CSc <i>A magyar katonai rádióelektronikai felderítés története 1945–1990</i>	2005/T 40. o.
37. Szőnyi István nyá. mk. ezredes <i>A magyar katonai rádióelektronikai felderítés technikatörténete 1945–1990</i>	2005/T 83. o.
38. Dr. Rácz Lajos ezredes <i>Az elemzés–értékelés megismerés-logikai modellje</i>	2005/4. 101. o.
39. Torma Béla nyá. ezredes <i>Fejezetek a magyarság hadi múltjából – II.</i>	2005/4. 117. o.
40. Szilágyi Gergelyné közalkalmazott <i>Az MK KFH Szakkönyvtár 2005-ben beszerzett újdonságai</i>	2005/4. 140. o.

Tudományos munka

41. Vass Jenő alezredes <i>„Szemle-tükör” 2002–2004</i>	2005/1. 156. o.
42. Dr. Sallai Imre nyá. ezredes – Vass Jenő nyá. ezredes <i>A Tudományos Tanács tájékoztatója</i>	2005/4. 148. o.

A FELDERÍTŐ SZEMLE 2005. évben megjelent számainak tartalma

2005/1. szám – IV. évfolyam 1. szám

Megjelent: 2005. március (11 szerző 9 munkája)

Dr. Pados Ferenc ezredes: <i>A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei</i>	5. o.
Lévay Gábor alezredes: <i>Az OSINT lehetőségei a katonai műveletek tervezésének támogatásában</i>	31. o.
Vida Csaba mk. őrnagy <i>A szlovák haderő külföldi katonai szerepvállalása (1993–2004)</i>	44. o.
Kis-Benedek József ezredes <i>A palesztin politika Arafat után</i>	59. o.
Gróf Béla mk. alezredes <i>Az afgán konszolidációs folyamat néhány aktuális kérdése</i>	75. o.
Bebesi Zoltán rendőr százados <i>A jelentősebb dél-amerikai terrorszervezetek szerepe a kábítószer-bűnözésben és az ellenük folytatott harc</i>	88. o.

Tihanyi Marietta mk. alezredes <i>A nők szerepe a spanyol haderőben</i>	100. o.
Varga Ádám <i>Szerbia és Montenegró gazdasága és védelmi kiadásainak várható alakulása</i>	107. o.
Tóth István mk. ezredes <i>Az orosz hadiipari komplexum reformja</i>	120. o.
Torma Béla nyá ezredes <i>A magyar törzsszövetség háborúja a dunai bolgárok ellen 895/896-ban</i>	127. o.
Keszmann Oszkár alezredes <i>A magyar katonai hírszerzés helyzete és átalakításának körülményei 1944 decemberétől 1950-ig</i>	140. o.
Vass Jenő alezredes <i>„Szemle-tükör” 2002–2004</i>	156. o.

2005/2. szám – IV. évfolyam 2. szám
Megjelent: 2005. június (11 szerző 11 munkája)

Dr. Pados Ferenc ezredes <i>A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei</i>	5. o.
Kis-Benedek József ezredes <i>A palesztin–izraeli békefolyamat 2005 nyarán</i>	33. o.
Dr. Várhegyi István nyá. ezredes CSc <i>Az amerikai hírszerzés tartalmi és formai változásai</i>	41. o.
Szilvágyi Tibor mk. őrnagy <i>Szerb remények és félelmek Koszovó jövője kapcsán</i>	64. o.
Tihanyi Marietta alezredes <i>A spanyol fegyveres erők új modelljével szemben támasztott követelmények</i>	75. o.
Tóth István mk. ezredes <i>Az orosz fegyveres erők hagyományos fegyverzetének fejlesztési irányai 2012-ig</i>	83. o.
Molnár Attila mk. őrnagy <i>Műholdlehallgató (monitoring) rendszerek – I.</i>	90. o.
Dr. Izsa Jenő nyá. ezredes <i>Új feladatok és lehetőségek – nemzetbiztonsági alap-és mesterképzés a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen</i>	102. o.

Keszmann Oszkár alezredes <i>A magyar katonai hírszerzés helyezte és átalakításának körülményei 1950/1951-ben</i>	118. o.
Torma Béla nyá. ezredes <i>Fejezetek a magyarság hadi múltjából – I.</i>	124. o.
Dr. Horváth Csaba alezredes <i>A Magyar Királyi Honvédség és a Nemzetvédelmi Szolgálat (1919–1945)</i>	145. o.

2005/3. szám – IV. évfolyam 3. szám

Megjelent: 2005. szeptember (7 szerző 7 munkája)

Dr. Pados Ferenc ezredes <i>A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei</i>	5. o.
Kis-Benedek József ezredes <i>A Gázai övezeti izraeli kivonulás stratégiai összefüggései</i>	68. o.
Lakatos Zsolt alezredes <i>Irak – ellenállók és terroristák</i>	78. o.
Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy <i>A katonai felderítés helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni küzdelemben</i>	89. o.
László András mk. százados <i>A lengyel hadsereg speciális alakulata – a GROM</i>	102. o.
Dr. Rácz Lajos ezredes <i>A felderítés etikája: tudás és hit, logika és erkölcs a hírszerzésben</i>	110. o.
Torma Béla nyá. ezredes <i>A honfoglalás korának háborúi, őseink harceljárásai és fegyverzete</i>	121. o.

2005/T szám – IV. évfolyam T. szám

Megjelent: 2005. október (5 szerző 5 munkája)

Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A nemzetközi terrorizmus mai tendenciái Európában</i>	5. o.
Simon Gyula őrnagy <i>Munkám a NATO-SIGINT-ben</i>	19. o.
Tihanyi Marietta mk. alezredes <i>A felderítő erők központi irányítási rendszerének korszerűsítése és annak hatása az adatszerzés mennyiségi és minőségi mutatóira</i>	31. o.

Dr. Várhegyi István nyá. ezredes CSc <i>A magyar katonai rádióelektronikai felderítés története 1945–1990</i>	40. o.
Szönyi István nyá. mk. ezredes <i>A magyar katonai rádióelektronikai felderítés technikatörténete 1945–1990</i>	83. o.

2005/4. szám – IV. évfolyam 4. szám
Megjelent: 2005. december (10 szerző 7 munkája)

Dr. Bolgár Judit nyá. mk. ezredes – Dr. Szternák Nóra o. hadnagy – Dr. Szternák György ezredes <i>A terrorizmussal kapcsolatos kutatások legújabb eredményei</i>	5. o.
Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes <i>A palesztin intifáda biztonságpolitikai és katonai összefüggései</i>	61. o.
Molnár Attila mk. őrnagy <i>Generációváltás az INMARSAT rendszerben</i>	87. o.
Dr. Rác Lajos ezredes <i>Az elemzés–értékelés megismerés-logikai modellje</i>	101. o.
Torma Béla nyá. ezredes <i>Fejezetek a magyarság hadi múltjából – II.</i>	117. o.
Szilágyi Gergelyné közalkalmazott <i>Az MK KFH Szakkönyvtár 2005-ben beszerzett újdonságai</i>	140. o.
Dr. Sallai Imre nyá. ezredes – Vass Jenő nyá. ezredes <i>A Tudományos Tanács tájékoztatója</i>	148. o.

Tisztelt Olvasó!

Ön most a Felderítő Szemle V. évfolyamának 1. számát tartja a kezében. Ez a szám is tükrözi, hogy a folyóirat legelső számának megjelenése óta tudatosan törekszünk arra, hogy a megjelenő írások többsége aktuális eseményekkel, témákkal, kérdésekkel foglalkozzon, mert ez tartja ébren az érdeklődést.

Az MK Katonai Felderítő Hivatal Tudományos Tanácsa és a Szerkesztőbizottság örömmel üdvözli ezt a fajta kreativitást, és a jövőben is örömmel ad helyet a „gyors reagálású” gondolatoknak, véleményeknek, az újszerű megközelítéseknek. Szeretnénk, ha tovább szélesedne a szerzők köre.

Várjuk jelentkezésüket és írásaikat!

E SZÁMUNK TARTALMA*

MADARÁSZ KÁROLY MK. VEZÉRŐRNAGY

A FEJLŐDÉS EGYIK ZÁLOGA A TUDOMÁNYOS IGÉNYESSÉGGEL VÉGZETT SZAKMAI MUNKA

A Felderítő Szemle V. évfolyama 1. számának megjelenése alkalmából Madarász Károly mérnök vezérőrnagy, a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal főigazgató műveleti helyettese, a Tudományos Tanács elnöke köszönti a folyóirat Olvasóit, szerzőit és lektorait.

Mint írásának címe is jelzi, a szakmai tevékenység sikeréhez és fejlődéséhez elengedhetetlen a tudományos alapossággal és igénnyel végzett munka, amelyet a Felderítő Szemle eddig megjelent számainak tartalma is alátámaszt. A katonai vezetés elhatározott szándéka, hogy a Felderítő Szemle a jövőben is a tudományos munkát és a szakmai tevékenységet szolgálja, miközben megőrzi és fejleszti színvonalát. Hogy ez megvalósulhasson, reális igény mutatkozik egyre több szerző tartalmas, szakmai érdeklődést kiváltó írásainak megjelentetésére.

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF NYÁ. EZREDES

A HAMASZ A PALESZTIN VÁLASZTÁSOK UTÁN

A szerző a Közel-Kelet, azon belül kiemelten az izraeli–palesztin konfliktus elismert szakértője, aki PhD doktori értekezését is e témakörben védte meg.

A közelmúltban lezajlott palesztin parlamenti választásokon a nemzetközi közvélemény számára kissé váratlanul a Hamasz – az Izrael által terroristának aposztrofált – radikális politikai szervezet alakíthatott kormányt. A szerző bemutatja azt a szövevényes hátteret, amelyben a szélsőséges nézeteket valló Hamasz választási győzelmet arathatott, majd részletesen foglalkozik a különféle ok-okozati tényezőkkel.

A tanulmány befejező részében elemzést olvashatunk az új helyzetnek a térségre – kiemelten az izraeli–palesztin szembenállás alakulására – gyakorolt várható következményeiről. A témával foglalkozóknak forrás értékű elemzés.

---

* A recenziókat Vass Jenő nyá. ezredes, a Felderítő Szemle felelős szerkesztője készítette, a „Lektorai vélemény”-ek tartalmának felhasználásával.

Az angol nyelvű fordítás Szabó Mihály nyá. ezredes munkája.

CONTENTS*

MAJOR GENERAL ENG. KÁROLY MADARÁSZ

PROFESSIONAL ACTIVITY PURSUED WITH ACADEMIC REQUIREMENTS REPRESENTS A PREREQUISITE FOR DEVELOPMENT

Expressing his appreciation for the publication of the Intelligence Review Vol. V, No.1, Major General Eng. Károly Madarász, Deputy Director General for Operations of the of the Military Intelligence Office of the Hungarian Republic, Chairman of the Academic Committee greets the Review's readers, authors and advisers.

As it is indicated by the title, for the professional activity to be successful and at the same time register improvement, it is indispensable that the work should be done by keeping to scientific methods and requirements, which is well reflected by the contents of the pervious issues of the Intelligence Review. The military leadership is firmly resolved that the Intelligence Review should continue to promote academic work and professional activity, while maintaining, even improving its efficiency. For this intention to become a reality there is a real need for further substantial and professional studies made by even more authors.

COLONEL (RET.) DR. JÓZSEF KIS-BENEDEK

THE HAMAS, AFTER THE PALESTINIAN ELECTIONS

The author is a well-known expert of the Middle East, especially in issues concerning the Israeli-Palestinian conflict. He has earned his Ph.D. exactly in this subject.

The recent Palestinian parliamentary elections brought – a bit unexpectedly for the international public opinion – the victory of Hamas, the radical political organisation (designated by the EU, the USA and Israel as a terrorist one) as well as its possibility to form a government. The author outlines the complicated background which has made possible for the Hamas to gain electoral victory. In this regard, the author assesses in detail the dependences of effects upon causes.

In the last section of the study we can read a possible forecast with regard to the impact of the new situation exerted on the region, with special emphasis on the Israeli-Palestinian confrontation. The Colonel's assessment may represent a valuable source for the experts.

---

* The recensions have been prepared by Col. (Ret.) Jenő Vass, responsible redactor of the Review, by making use of the advisers' assessments.
The English translation has been made by Col. (Ret.) Mihály Szabó.

TÓTH ISTVÁN MK. EZREDES

OROSZORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKAI
KONCEPCIÓJÁNAK VÁLTOZÁSAI
1992-TŐL NAPJAINKIG

A szerző említésre méltó törekvése ez a tanulmány, amelyben Oroszország jelenkori történelmének változásokban gazdag időszakában formálódó biztonságpolitika elemzésére és értékelésére vállalkozott.

A szerző helytállóan jellemzi a Szovjetunió felbomlását követő időszakot, valamint azokat a körülményeket, amelyek az új Oroszország létrejöttét követően szükségszerűen egy új biztonságpolitika kialakulásához vezettek. Különösen értékes a szerzőnek az az észrevétele, hogy Putyin elnök a Nyugattal való együttműködést nem az önálló, független orosz nemzeti biztonsági politika feladásaként, hanem az orosz nemzeti érdekek határozottabb érvényesítése feltételének tekinti.

Bár a szerző teljesebben is kibonthatta, elemezhetné volna a különféle koncepciókat, elvégezhetné volna azok részletesebb összehasonlítását, tanulmánya jelenlegi tartalmával is hasznos és érdekes forrás értékű munka mindazok számára, akik a témakör szakirányú kérdéseivel foglalkoznak, vagy csak csupán érdeklődnek a mai Oroszországban zajló folyamatok iránt.

PROF. DR. KŐSZEGVÁRI TIBOR NYÁ. VEZÉRŐRNAGY

A KÜLÖNLEGES KATONAI MŰVELETEK
ELVEI ÉS ERŐI

A szerző a témakör elismert és köztiszteltben álló szaktekintélye, aki 1971-ben e témában szerezte meg tudományos fokozatát, majd 1988-ban a tudományok doktora címet.

Az írás bevezetőjében tájékozódhatunk a különleges katonai műveletek történelmi háttéréről, valamint a szerző által legjellemzőbbnek ítélt ezirányú cselekményekről.

A tanulmányból megismerhetjük a különleges műveletek alapvető elveit, feladatait, alkalmazási elveit, majd vázolja a műveletek tervezésének kérdéseit. Igen érdekes néhány jelentős állam – Amerikai Egyesült Államok, Németország, Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország – különleges műveleti erőinek bemutatása, melyek egyben mintaként is szolgálnak más államok hadereje számára.

A szerző bemutatja a magyar különleges műveleti erőket is, közreadja az azok alkalmazása során eddig szerzett tapasztalatokat.

Mivel az ilyen jellegű feladatok egyre inkább előtérbe kerülnek a különféle kontingensek külföldön történő alkalmazása során, az írást elsősorban a tervezéssel–felkészítéssel foglalkozó szervezetek ajánljuk, de hasznos ismeretbővítés minden érdeklődő számára is.

COLONEL ENG. ISTVÁN TÓTH

CHANGES IN THE SECURITY POLICY CONCEPTION OF RUSSIA FROM 1992

The author made noteworthy intellectual efforts when undertook to analyse and assess the Russian security policy, in a difficult period of the contemporary history characterised by significant changes.

He makes a valid picture of the post-Soviet Union period and the circumstances that – after the establishment of Russia – necessarily led to the elaboration of a new Russian security policy. His assessment is especially valuable in which he points out that President Putin does not consider the co-operation with the West as a surrendering of the autonomous, independent national security policy, but as a precondition for enforcing Russian national interests.

Although the author might have got into details of the various concepts and might have drawn parallel between them, his study represents, on its own right, a useful and interesting source for those dealing scientifically with this issue or are interested to hear about the processes taking place in Russia.

MAJOR GENERAL (RET.) PROF. DR. TIBOR KŐSZEGVÁRI

SPECIAL MILITARY OPERATIONS, THEIR PRINCIPLES AND FORCES

The author is a well-known and highly respected expert in this subject, who earned his Ph.D. in 1971, and later, in 1988, his D.S.c. in this very item.

From the introduction we can get a general knowledge about the historical background of special military operations and about those relevant events that are highlighted by the author as the most characteristic ones.

The study points out the basic principles of special operations, their tasks, their rules of employment, and later, it outlines the elaboration of operational plans. The description of Special Forces established in some significant states – USA, Germany, France, United Kingdom, and Italy – is extremely interesting since these forces can provide a model for other armed forces.

The author writes about the Hungarian special operation forces as well, analysing their experiences gained so far during their employments.

Taking into account the fact that special tasks are coming ever more to the front during the international missions of various military contingents, the study can provide help first of all for those organisations that deal with planning and preparations (training), but it represents a very useful material also for those who take an interest in this subject.

GRÓF BÉLA MK. ALEZREDES

TARTOMÁNYI ÚJJÁÉPÍTÉSI CSOPORT (PRT) FELDERÍTŐ BIZTOSÍTÁSA

A szerző által választott téma különösen fontos és aktuális kérdés az Afganisztánban szolgálatot teljesítő magyar kontingens szerepvállalása átformálásának folyamatában.

A tanulmány részletesen bemutatja egy – a Nemzetközi Biztonsági Erők (ISAF) irányítása alatt álló – Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) tevékenységi rendszerét, kiemelt figyelemmel annak felderítő biztosítására és támogatására. Mivel magyar kontingens első ízben fog ilyen feladatot megoldani, ezért a szerző a jól dokumentált tanulmányban mutatja be mindazon tevékenységeket, amelyekkel a végrehajtó állomány szembesülni fog.

A közzétett szakszerű elemzés jó alapul szolgál a jövőbeni elengedhetetlen értékeléshez is. Jelentősége pedig abban van, hogy akár azonnal felhasználható az Afganisztánba készülő magyar kontingens már megkezdődött felkészítésében.

LÉVAY GÁBOR ALEZREDES

INTERNETES WEBOLDALAK ELEMZÉSE

A tanulmány a nyílt forrásból (Open Source Intelligence – OSINT) származó információk felhasználása szempontjából fontos területtel, az internetes weboldalak megbízhatóságával és hitelességével foglalkozik.

A szerző olvasmányos, közérthető módon ismerteti az internetes weboldalak elemzésének lehetőségeit, konkrét domain-nevek közreadásával szemlélteti az elsődleges információforrások kiszűrésének egyszerű, tömör, összefoglaló jellegű módszerét. Egyidejűleg ráirányítja a figyelmet a rejtett hibák lehetőségére, és a téma iránt érdeklődők számára konkrét segítséget ad azok elkerülésének lehetséges módjaira.

Az írást mindazoknak ajánljuk, akik munkájukban azt hasznosítani tudják, vagy jelenlegi ismereteiket akarják bővíteni.

NAGY ISTVÁN MK. SZÁZADOS

A SZÁMÍTÓGÉPES TERRORIZMUS

A szerző – aki rendszeresen vizsgálja a nemzetközi terrorizmus és terrorszervezetek tevékenységét –, ebben a tanulmányában részletesen elemzi a terrorszervezetek által alkalmazott információs technológia felhasználási hatékonyságát.

A szakmai elemzésen túl ráirányítja a figyelmet arra is, hogy a terrorszervezetek egyre növekvő mértékben használják a világhálót ideológiai meggyőzésre, pénzügyi támogatásuk növelésére, toborzásra, kapcsolattartásra. Mindehhez előszeretettel alkalmazzák a mindenki számára elérhető és hozzáférhető titkosító programokat, s ezáltal szisztematikusan nehezítik az ellenük fellépők küzdelmét. Az ilyen témával foglalkozóknak a tanulmány jelentős segítséget nyújt.

LIEUTENANT-COLONEL ENG. BÉLA GRÓF

INTELLIGENCE SUPPORT OF PROVINCIAL RECONSTRUCTION TEAMS (PRT)

The subject is especially important and timely issue for the reshaping of the role undertaken by the Hungarian contingent serving in Afghanistan.

The study analyses the activity of an ISAF-led PRT, with special regard to its intelligence support. Since it will be the first occasion that the Hungarian contingent is going to perform such an intelligence task, the author provides full and well-documented details of the relevant activities and challenges to be faced by the Hungarian soldiers.

The analysis may also serve in the future as a good basis for the indispensable assessments. The significance of the study can be proved by the fact that it can be utilized in the preparation of the contingent to be employed in Afghanistan.

LIEUTENANT-COLONEL GÁBOR LÉVAY

ANALYSIS OF INTERNET WEBSITES

The study deals with the reliability and authenticity of Internet Websites, important means in the utilization of information gained from Open Source Intelligence (OSINT).

The author describes, in a good-reading and easy-to understand manner, the possibilities to analyse Websites, and he shows us – by providing concrete domain-names – how to select the pieces of primary information in a simple, brief and comprehensive manner. At the same time, he calls our attention to the hidden defects and the concrete ways to avoid them.

The study can be advised for those who work in this field or wish to improve their knowledge.

CAPTAIN ENG. ISTVÁN NAGY

CYBER TERRORISM

The author – who regularly analyses international terrorism and the activity of terrorist organisations – assesses in detail the efficiency of information technology in the hands of terrorist organisations.

Beyond his professional analysis, he draws attention to the fact that terrorist organisations are progressively using the Internet for ideological persuasion, arrangement of their financial support, recruitment and communication. During all these activities they make effective use of the publicly available cipher programmes, thus systematically hindering anti-terrorist activities. The study may be useful for anti-terrorist experts.

BALOGH PÉTER MK. ALEZREDES

A HARCTÉRI AZONOSÍTÓ RENDSZEREKRŐL

A szerző – aki a tanulmány elkészítése során a rendelkezésre álló széles körű szakirodalom mellett személyes harctéri tapasztalatait is felhasználta –, szorítóan aktuális témát dolgozott fel: a napjainkban is zajló fegyveres összecsapások során a szövetséges csapatok által kiváltott tüztől nem egy esetben saját eszközeik is rongálódnak vagy megsemmisülnek, illetve saját katonák sebesülését vagy akár elvesztését is okozzák.

Mindezek ismeretében a szerző bemutatja az idegen–barát felismerő rendszereket, valamint a közvetlen és a közvetett azonosító rendszerek közötti különbségeket. Külön értéke az elemzésnek, hogy személyes tapasztalatait adja közre – az amerikai haderő által kifejlesztett – Modernizált Helyzet-meghatározó és Jelentő Rendszer működésének bemutatásával. Fontos következtetés az is, hogy NATO-tagságunkból adódóan bármikor a mi katonáink is részeseivé válhatnak olyan műveleteknek, amelyekben a vegyes kötelékek miatt az idegen–barát felismerő rendszer megléte az életet, a túlélést jelenti.

Éppen ezért a tanulmány gondolatait külön is ajánljuk mindazoknak a szerveknek és szakembereknek, akik a Magyar Honvédség haditechnikai eszközeinek korszerűsítésével, illetve katonák felkészítésével foglalkoznak.

DR. RÁCZ LAJOS EZREDES

A SZAKIRODALOM MŰVELÉSÉNEK FONTOSSÁGA A HÍRSZERZÉSBEN NAPJAINKBAN IS AKTUÁLIS

„*A szakirodalom művelésének fontossága a hírszerzésben*” címmel 1955-ben jelent meg a *Studies in Intelligence* című amerikai folyóiratban Sherman Kent tanulmánya, aki az Egyesült Államok Hírszerző Ügynökségének, a CIA-nek az első elemző igazgatója volt.

Az írás készítője – aki az eredeti cikket le is fordította magyar nyelvre – kiváló érzékkel merítette ki az „internetes információtengerből” az eredeti írást, mert úgy gondolta, hogy annak számos megállapítása, problémafelvetése, megoldási iránya és módja napjainkban is helytálló, sőt nagy jelentőségű és rendkívül aktuális. További érdeme a szerzőnek, hogy az eredeti tanulmányhoz írt előszóban, illetve az utószóban bátor tudományos kutatói meglátásokat, megállapításokat fogalmaz meg, mielőbb megoldandó problémákat vet fel, ezáltal mozgósítsa szakmai vitára, az ismeretek alkotó alkalmazására, a hazai hírszerző szakirodalmi bázis bővítésére, korszerűsítésére, a hivatás iránti példa értékű elkötelezettség fenntartására.

Tanulságos olvasmány minden érdeklődő számára, de egyaránt ajánljuk a már tapasztaltabb, illetve a fiatalabb munkatársaknak, a témát kutató szakembereknek.

LIEUTENANT-COLONEL ENG. PÉTER BALOGH

BATTLEFIELD COMBAT IDENTIFICATION SYSTEMS

The author – who in addition to the wide-ranging literature, boldly relied on his personal field-experiences – elaborated a very actual issue. In the armed conflicts (which persist also in our time) the friendly fires inflict, on a number of occasions, also our own troops, causing casualties, injuries or the destruction of our own equipment.

Against that background, the author describes the IFF (Identification Friend or Foe) systems and the differences between the direct and indirect ones. It is of special value in his assessment that he makes his personal experience also known by giving full details about the functioning of the Enhanced Position and Location Reporting System (EPLRS) developed by the American armed forces. One of his important conclusions is that, given our NATO membership, also the Hungarian soldiers can participate in such multinational operation in which the IFF system can ensure their chance for survival.

It is for that reason that we recommend the study to all those commanders and experts who are responsible for the modernisation of the equipment to be brought into service in the Hungarian Army, or for the training of our soldiers.

COLONEL DR. LAJOS RÁCZ

THE NEED FOR AN INTELLIGENCE LITERATURE

It was in 1955 that the study “The Need for an Intelligence Literature” was published in the first issue of the Studies in Intelligence. (Its author, Sherman Kent performed his duty as the CIA’s first director for analysis and assessment.)

Dr. Rácz – who translated also the original study into Hungarian – displayed a very good expertise when he selected from “the sea of Internet information” the original article. He cleverly evaluated that many of its findings, conclusions, problem-raising and solutions are valid also today, even significant and very actual. He deserves credit also for formulating very bold academic conclusions in his study’s preface and epilogue. At the same time, he poses actual, pressing problems, inciting the readers to fruitful discussion, constructive application of professional knowledge, enlargement and refreshment of the available intelligence literature, as well as to the preservation of an exemplary commitment to our vocation.

It is a very useful piece of reading and we recommend it to everybody and especially (and equally) to our seasoned and younger officers, or to those experts who are concerned with this issue.

HEKLI LÁSZLÓ NYÁ. ALEZREDES

A MAGYAR HONVÉDSÉG HADMŰVELETI- HARCÁSZATI SZINTŰ FELDERÍTŐ-SZAKANYAG JAVÍTÁS ÉS ELLÁTÁS TÖRTÉNETE

A Magyar Honvédség jogelődjében – a Magyar Néphadseregben – is jelentőségteljes esemény volt a hadműveleti–harcászati szintű felderítő szaktechnikai ellátás és kiszolgálás kialakítása, melynek első mozzanataként Szombathelyen létrehoztak egy felderítő-szakanyag javító és ellátó alegységet.

A javítószázad 1982-ben önállóságot kapott és egy teljes évtizeden át végezte magas színvonalon a reá hárult tevékenységet. 1992-ben az MH 57. felderítő és szakanyagjavító- és ellátó század Kiskunfélegyházára diszlokált és beintegrálódott az MH 5. elektronikai-harc ezred szervezetébe (amely a haderőreform egyik későbbi hullámában – évekkel ezelőtt – végleg megszűnt. A szerk.).

A század a hadműveleti–harcászati szintű felderítő csapatok rádiófelderítő és speciális híradó szakanyagainak technikai kiszolgálását, a csapatszintű szakanyag-gazdálkodás tervezését, szervezését és ellenőrzését, valamint a középjavításokat hajtotta végre. Történetéről a szerzőnek ez az írása az első olyan összegzés, amely nyilvánosságot kap.

Ajánljuk e tanulmányt mindazoknak, akik szolgáltak és dolgoztak ezen a szakterületen, illetve akiket érdekel e szakirányú tevékenység múltja, története.

TORMA BÉLA NYÁ. EZREDES

A 907. ÉVI POZSONYI CSATA – A MAGYARSÁG ELSŐ ISMERT HONVÉDŐ HÁBORÚJÁNAK DÖNTŐ ÜTKÖZETE

A szerző hosszú évek óta kutatja a honfoglaló magyarok történetét. Négy évtizednyi hivatásos szolgálatának tapasztalatai készítették arra, hogy az akkor történt hadi eseményeket felderítő–hírszerző szemszögből is megvizsgálja, s azokból a történeti leírások hitelességét igazoló, vagy éppen kétségbe vonó következtetésekre jusson. Ezirányú tevékenységét nem csak a Felderítő Szemle karolta fel, hanem a HM HIM Hadtörténeti Intézete is, ahol a közelmúltban e témáról sikeres szakmai vitát rendeztek.

LIEUTENANT-COLONEL (RET.) LÁSZLÓ HEKLI

**HISTORY OF THE REPAIR AND LOGISTIC ACTIVITY
AT THE OPERATIONAL AND TACTICAL LEVELS
IN THE HUNGARIAN ARMY RELATING TO
RECONNAISSANCE MATERIAL**

It represented an important event when the military leadership of the Hungarian People's Army – the predecessor of the Hungarian Army – established the repair and logistic system for the reconnaissance formations. As the first step of this process, a repair and logistic company was set up in the city of Szombathely.

The company became independent in 1982 and had been performing, with honour and at a high level, its duties for a decade. In 1992 the 57th reconnaissance and repair-logistic company was dislocated in Kiskunfélegyháza and integrated into the 5th electronic warfare regiment (which several years ago was disbanded during the military reform).

The company's tasks were to make technical services for the radio intelligence and signal material used by the operational and tactical reconnaissance forces, to elaborate plans for the provision and control of reconnaissance material, and to carry out middle-term repairs. It is this study the very first that has made public this interesting history.

We recommend the writing to the experts and to everybody who is interested to read about the present and the past of this special military activity.

COLONEL (RET.) BÉLA TORMA

**THE POZSONY BATTLE IN 907 – THE DECISIVE BATTLE
DURING THE FIRST HUNGARIAN PATRIOTIC WAR**

The author has been dealing for long years with the history of the conquering Hungarians. The experiences of his four decade military service have inspired him to examine the patriotic war events from the reconnaissance and intelligence points of view as well, and to draw from them conclusions which may prove or call in question the authenticity of the historical descriptions. His relevant activity has been supported not only by the Review of Intelligence but by the Institute of Military History as well, which organised a successful seminar on this subject.

A tanulmány első részét e számunkban tettük közzé, folytatását a 2006/2. számban közöljük. Ebben a részben a 907. évi pozsonyi csatát megelőző események és körülmények katonapolitikai háttérét, a hadszíntér katonaföldrajzi értékelését, valamint a szemben álló felek erőit és képességeit mutatja be a szerző. Erre alapozva kerül sor, majd a következő részben a csata és következményeinek bemutatására. Az írásnak külön értéke, hogy tudomásunk szerint a szerző elsőként próbálta meg a felderítés helyét, szerepét bizonyítani egy honfoglalás kori „hadművelet” során.

A tanulmány különlegességét az adja, hogy jövőre lesz a pozsonyi csata 1100. évfordulója, amelynek jelentőségét nem lehet eléggé magasra értékelni! Ez a csata volt ugyanis a nemzetté kovácsolódás útjára lépett őseink első ismert honvédő háborújának döntő ütközete, a későbbi államiságot megalapozó történelmi tette. A németek veresége olyan megsemmisítő volt, hogy csak 123 évvel később, 1030-ban mertek újabb támadást indítani, az akkor már Magyar Királyság ellen.

A tanulmányt mindazoknak ajánljuk, akik érdeklődnek a magyarság történelmi múltja iránt, s akik kedvelik „más szemmel is nézni” a régi történeteket és azok dokumentumait.

VASS JENŐ NYÁ. EZREDES

SZEMLETÜKÖR–2005

A szerző a Felderítő Szemle felelős szerkesztőjeként kötelességének érezte folytatni az elmúlt évben megkezdett ezirányú tevékenységét.

Írásának bevezető részében különféle szempontok figyelembevételével elemzi a folyóirat 2005-ben évben megjelent öt számának főbb jellemzőit, néhány statisztikai mutatóját. Ezt követően közzéteszi a Felderítő Szemlében megjelent írások rovatok szerinti csoportosítását, majd pedig az egyes számok tartalma szerinti ismertetőt. A szerző minden vonatkozásban hasznos segédanyagot alkotott.

A 2005/1. számában megjelent SZEMLETÜKÖR 2002–2004 című elemzéssel–összesítéssel együtt mindenki számára áttekinthetővé válik a Felderítő Szemle arculata és eddigi tartalma. Az e számban közzétett elemzés tükrében jól érzékelhető a széles tartalmi skála, amelyből egyértelműen kitűnik, hogy a fő témakörökben – Biztonságpolitika, Hírszerzés–Felderítés, Országismertető –, közölt írások jelentősen hozzájárulnak a katonai felderítés szakmai fejlődési folyamatának tudományos igényű támogatásához.

The first part of the article can be found in this volume, the next one will be published in the number 2006/2. In this part, the author presents the military policy backgrounds of the Pozsony Battle, his assessment on the military geographical features of the theatre, as well as on the forces and capabilities of the fighting sides. Based on this assessment, he will describe in the next volume the battle itself and its consequences. It is of special value that the author was the first to try to prove the importance and the role of intelligence in an operation carried out at the time of the Hungarian Conquest.

The study is a special writing also for the reason that there will be in the next year the 1100th anniversary of the Pozsony Battle, whose importance can not be overestimated. It was the first decisive combat of the patriotic war fought by our ancestors who were bound for being forged in one nation. That battle can be also considered as a historic feat which paved the way for an independent statehood. The Germans suffered such a devastating defeat that they dared to attack again the Hungarian Kingdom only after 123 years, in 1030.

We recommend the article to those who are interested in the early history of the Hungarians and who prefer looking at the old stories and documents “through other spectacles”.

COLONEL (RET.) JENŐ VASS

REVIEW'S MIRROR

The author, as the responsible redactor of the Intelligence Review, he felt necessary to continue his analysing activity with regard to the features and contents of the Review.

In the introduction of his article he analyses – from various points of view – the main features and the statistical data of the five volumes issued in 2005. He publishes a grouping of the columns appeared in the Review and the synopsis of each volume. All these are, in every respect, very useful summaries.

This Review's Mirror appeared in the volume 2005/1., with the assessments and summaries on the 2002-2004 activities, made the features and the contents of the Review quite clear and transparent to everybody. The summary and the analysis clearly demonstrate that the studies published in the main subjects – Security Policy, Intelligence-Reconnaissance, Country Profile – have significantly contributed to the academic support of the process aimed at promoting improvement in the professional activities of military intelligence.

CONTENTS

MAJOR GENERAL ENG. KÁROLY MADARÁSZ

**PROFESSIONAL ACTIVITY PURSUED
WITH ACADEMIC REQUIREMENTS REPRESENTS
A PREREQUISITE FOR DEVELOPMENT**

SECURITY POLICY

COLONEL (RET.) DR. JÓZSEF KIS-BENEDEK

THE HAMAS, AFTER THE PALESTINIAN ELECTIONS

COLONEL ENG. ISTVÁN TÓTH

**CHANGES IN THE SECURITY POLICY CONCEPTION
OF RUSSIA FROM 1992**

INTELLIGENCE – RECONNAISSANCE

MAJOR GENERAL (RET.) PROF. DR. TIBOR KŐSZEGVÁRI

**SPECIAL MILITARY OPERATIONS,
THEIR PRINCIPLES AND FORCES**

LIEUTENANT-COLONEL ENG. BÉLA GRÓF

**INTELLIGENCE SUPPORT OF PROVINCIAL
RECONSTRUCTION TEAMS (PRT)**

LIEUTENANT-COLONEL GÁBOR LÉVAY

ANALYSIS OF INTERNET WEBSITES

CAPTAIN ENG. ISTVÁN NAGY

CYBER TERRORISM

R & D

LIEUTENANT-COLONEL ENG. PÉTER BALOGH
BATTLEFIELD COMBAT IDENTIFICATION SYSTEMS

FORUM

COLONEL DR. LAJOS RÁCZ
THE NEED FOR AN INTELLIGENCE LITERATURE

LIEUTENANT-COLONEL (RET.) LÁSZLÓ HEKLI
**HISTORY OF THE REPAIR AND LOGISTIC ACTIVITY
AT THE OPERATIONAL AND TACTICAL LEVELS
IN THE HUNGARIAN ARMY RELATING
TO RECONNAISSANCE MATERIAL**

COLONEL (RET.) BÉLA TORMA
**THE POZSONY BATTLE IN 907 – THE DECISIVE BATTLE
DURING THE FIRST HUNGARIAN PATRIOTIC WAR**

SCIENTIFIC WORK

COLONEL (RET.) JENŐ VASS
REVIEW'S MIRROR

COLONEL (RET.) JENŐ VASS – COLONEL (RET.) MIHÁLY SZABÓ
CONTENTS

Tisztelt Olvasó!

A FELDERÍTŐ SZEMLE a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal által kiadott szakfolyóirat, amely negyedévente jelenik meg.

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya keretében működő Hadtudományi Bizottság a kiadványt „*a hadtudomány egyes szakterületeire kiterjedő tartalmú hazai folyóiratok*” között tartja nyilván, és „*az MTA doktori eljárás során felhasználandó, mértékadó folyóiratok jegyzéké*”-ben szerepel.

A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal a honvédelmi miniszter 2002-ben tudományos kutatóhellyé minősítette. A Hivatal Tudományos Tanácsa feladatai közé tartozik a kiadvány gondozása és szakmai felügyelete, melynek első száma 2002 szeptemberében jelent meg.

A Tudományos Tanács elnöke Madarász Károly mk. vezérőrnagy, titkára dr. Sallai Imre nyá. ezredes. A kiadvány Szerkesztőbizottságának tagjai valamennyien tagjai a Tudományos Tanácsnak is.

A kiadványban történő publikálás feltételei:

- Jellegével összhangban a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal összefüggő témákat, kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más anyagokat – várunk megjelentetésre. A főbb rovatok címei – Biztonságpolitika, Hírszerzés – Felderítés, Kutatás – Fejlesztés, Országismertető, Fórum, Tudományos munka –, egyben orientálják is a szerzőket.
- A szerzői kéziratok megküldhetők a Tudományos Tanács titkárához, a Szerkesztőbizottság tagjaihoz, a felelős szerkesztőhöz. A kéziratához kérjük olvashatóan mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását, állandó lakcímét és telefonon történő elérhetőségét.
- A szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20-21 gépelt oldal). A kéziratot 12 pontos betűvel, másfeles sortávolsággal gépelve, lehetőség szerint CD-n vagy floppyn, és egy kinyomtatott példányban kérjük megküldeni. Előzetes egyeztetés után lehetőség van a kézirat interneten történő fogadására is.
- A közlésre elfogadott írásokért megbízási szerződés alapján – a honvédelmi tárcánál érvényben lévő szabályzóknak megfelelően –, szerzői honoráriumot fizetünk. A szerzői kézirat elkészítése önálló szellemi tevékenységnek, megalkotásnak minősül, amely adókedvezményre jogosít. A kéziratokat a Szerkesztőbizottság lektoráltatja.
- A megjelentetett írások szerzőit és lektorait tiszteletpéldány illeti meg. A közlésre nem került kéziratokat csak az adott naptári év végéig őrizzük, de a szerző kérésére azt visszaadjuk.

Tisztelt Olvasó!

A FELDERÍTŐ SZEMLE a honvédelemmel, a biztonságpolitikával és a nemzetbiztonsággal összefüggő kérdések felvetésének és megválaszolásának fóruma. A kiadványban közzétett tanulmányokban megjelenő vélemények nem feltétlenül azonosak a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal és a Tudományos Tanács hivatalos álláspontjával.

Elérhetőségeink

Postacím: MK KFH Tudományos Tanácsa
1111 Budapest, Bartók Béla u. 24-26.

MK KFH Tudományos Tanácsa
1502 Budapest, Pf. 117

Telefon: Dr. Sallai Imre nyá. ezredes,
a Tudományos Tanács titkára
06(1) 386-9344/1332, HM 02/61-332

Tóth András mk. ezredes,
a Szerkesztőbizottság elnöke
06(1) 386-9344/1500, HM 02/61-500

Vass Jenő nyá. ezredes,
felelős szerkesztő
06(1) 386-9344/1306, HM 02/61-306
telefax: 06(1)372-1842, HM 02/61-842

Gerencsérné Tóth Krisztina főtörzsőrmester,
általános ügyintéző
06(1) 386-9344/5311, HM 02/65-311
e-mail: mkkfh_szemle@freemail.hu

Felhívjuk szíves figyelmét, hogy a FELDERÍTŐ SZEMLE belső terjesztésű kiadvány, kereskedelmi forgalomba nem kerül.

A kiadványt névre szólóan küldjük meg, felhasználásáról a címzett gondoskodik.

Várjuk jelentkezését és írásait!

A Szerkesztőbizottság